LÁSZLÓ KRASZNAHORKAI

Direnişin Melankolisi

ROMAN

Çeviri: LEYLA ÖNAL

1993 ALMAN BESTENLISTE ÖDÜLÜ

can çağdaş

LÁSZLÓ
KRASZNAHORKAI

DİRENİŞİN MELANKOLİSİ

Can Çağdaş

Direnişin Melankolisi, László Krasznahorkai
Macarca aslından çeviren: Leyla Önal
Az Ellenállás Melankóliája
İlk (bu çeviride) kaynak alınan baskı: Magvető, 1989
© 1989, László Krasznahorkai
© 2003, Can Sanat Yayınları A.Ş.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

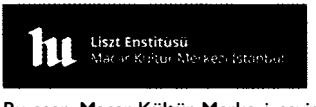
1. basım: Kasım 2023, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Didem Bayındır
Editör: Seçkin Selvi
Düzelti: Ebru Aydın
Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Pasifik Ofset
Cihangir Mah. Güvercin Cad. Baha İş Merkezi A Blok No: 3/1 2. Kat
Avcılar-İstanbul
Sertifika No: 44451

ISBN 978-975-07-6187-4

Bu eser, Macar Kültür Merkezi çeviri desteğiyle yayımlanmıştır.

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

LÁSZLÓ KRASZNAHORKAI

DİRENİŞİN MELANKOLİSİ

ROMAN

Macarca aslından çeviren

Leyla Önal

can

László Krasznahorkai'nin Can Yayınları'ndaki diğer kitapları:

Şeytan Tangosu, 2013
Savaş ve Savaş, 2014
Seiobo Orada, Aşağıdaydı, 2019

LÁSZLÓ KRASZNAHORKAI, 1954'te Macaristan'ın Gyula kentinde doğdu. Budapeşte'de dil ve edebiyat, ardından hukuk eğitimi aldı. Bir distopya romanı olan 1985'teki ilk yapıtı *Şeytan Tangosu*'yla Macar edebiyatının önde gelen yazarlarından biri oldu. *Şeytan Tangosu*, BélaTarr'ın yedi buçuk saatlik siyah beyaz filmiyle (1994) sinema tarihine de geçti. 1986'da *Kegyelmi viszonyok* (Af Koşulları) adlı öyküsü yayımlandı. Sovyet Bloku'nun çöküşünde ülke dışındaydı. Almanya'dan başlayarak dönem dönem ABD, İspanya, Yunanistan, Japonya gibi çeşitli ülkelerde yaşadı. Moğolistan ve Çin'de yaşadıklarını *Az urgai fogoly* (Urga Mahpusu, 1992) ve *Rombolás és bánat az Ég alatt* (Gökyüzünün AltındaYıkım ve Keder, 2004) kitaplarında sorguladı. *Savaş ve Savaş* (1999), *Direnişin Melankolisi* (1993), *Északról hegy, Délrl tó, Nyugatról utak, Keletrl folyo* (Kuzey Dağı, Güney Gölü, Batı Yolu, Doğu Deresi, 2003) ve *Seibo Orada, Aşağıdaydı* (2008) adlı yapıtlara imza attı. Yazarın ayrıca senaryo çalışmaları da vardır. László Krasznahorkai 2015 yılında Man Booker Uluslararası Ödülü'nü kazanarak bu ödülü alan ilk Macar yazar oldu.

LEYLA ÖNAL, Budapeşte'de doğdu, Ankara'da büyüdü. ODTÜ Sosyoloji Bölümü'nü bitirdi. Akademisyen olarak çalışmalarını sürdürdüğü yıllarda, Türkiye-Macaristan arasında sosyal ve kültürel alanlarda yapılan çeşitli toplantılara mütercim-tercüman olarak katıldı. Akademik çalışmalarına ara verdikten sonra çağdaş Macar edebiyatı çevirilerine başladı. Çeşitli kısa hikâyeler ve çocuk kitaplarının yanı sıra, *Kafka'nın Kedileri* (Gábor T. Szántó) ve *Mutlu Kuzey* (Árpád Kun) adlı eserleri

Türkçeye kazandırdı. 2017'de Petőfi Edebiyat Müzesi tarafından verilen En İyi Uluslararası Çeviri Ödülü'nü kazandı; Macaristan'da PIM, Türkiye'de TEDA tarafından düzenlenen çalıştaylara katıldı. Dillerin ve kültürlerin inceliklerine olan ilgisini, sosyal bilimler ve edebiyat aracılığıyla aktarmaya çalışan Leyla Önal, halen Londra'da araştırmacı ve çevirmen olarak çalışmalarına devam ediyor.

Gidiyor, ama geçmiyor.

SIRA DIŞI DURUMLAR

Giriş

Donmaya mahkûm olmuş güneydoğu topraklarındaki yerleşim yerlerini Tisza Nehri kıyılarından neredeyse Karpatlar'ın eteklerine bağlayan tren, raylar boyunca çaresizce volta atan demiryolu işçisinin tutarsız açıklamalarına ve ikide bir dışarıya çıkıp duran istasyon şefinin gittikçe daha büyük bir kararlılıkla verdiği sözlere rağmen hâlâ gelmeyince ("Ama efendim, görüyorsunuz; bu yine, adeta buharlaşıp yok oldu," – demişti alaycı bir şekilde bet suratlı demiryolu işçisi), Batı'dan gelmesini boşuna bekledikleri şahsın yokluğunu olabildiğince anlayışla ve belli belirsiz bir endişeyle karşılayan yerli halk bir şekilde yolun yaklaşık elli kilometre ilerisindeki hedefe ulaşabilsin diye, "özel durumlar"da kullanılmasına izin verilen altı üstü iki köhne tahta koltuklu vagondan ve hurda bir 424 model lokomotiften oluşan imdat treni, kendisini alakadar etmeyen ve aynı zamanda da zaten takribi olan hareket saatine göre bile bir buçuk saat geç kalarak ancak hareket etti. Aslında tüm bunlar artık kimseyi şaşırtmıyordu; hayata hâkim olan vaziyet, her şeyi olduğu gibi demiryolu ulaşımını da etkilemişti: Alışılmış düzen şaibeli hale gelmiş, günlük alışkanlıklar durdurulamaz biçimde büyüyen karmaşa tarafından altüst edilmiş, gelecek kuşkuyla dolu, geçmiş muğlak, gün-

delik hayatın işleyişi ise kestirilemez olmuş, çürütücü zararın sadece semptomları hissedilebildiği için esas sebepler erişilemez ve ölçülemez biçimde belirsizleşmiş, bir daha tek bir kapının dahi açılamaz olması ya da buğday başaklarının toprağın içine doğru büyümesi bile bir kabulleniş içinde normal sayılmaya başlamış ve böylece insanların, şu anda köydeki tren istasyonunda bulunanların yaptıkları gibi, hakları olan ancak sınırlı sayıdaki oturacak yerleri kapmak ümidiyle, neredeyse açılamayacak derece donmuş kapıdan içeriye doluşmaktan, yani hâlâ elde edilmesi mümkün olan geriye kalmış ne varsa tamah etmekten başka yapacak bir şeyleri kalmamıştı. Tam da her zamanki kışlık akraba ziyaretinden evine dönmekte olan Pflaum Hanım da, gereksiz itiş kakıştan (kısa bir süre sonra, hiç kimsenin ayakta kalmayacağı anlaşılmıştı) ziyadesiyle nasibini almış ve en nihayetinde, önünde duranları iteleyerek ve minik bedeninden beklenmeyecek bir güçle arkasından ittirenlerin önüne set çekerek, gidiş yönüne doğru bakan cam kenarındaki bir koltuğa çökmeyi başardığında, acımasız itiş kakışı gördüğü zaman hissettiği kızgınlığı, birinci sınıf seyahat bileti olduğu halde bu "sıradan köylüler"in neredeyse tehditkâr çemberinin ortasında, sucuk-sarmısak, kaçak alkollü *pálinka*[1] ve ucuz tütün kokuları içinde seyahat edeceğini fark etmesiyle aklına gelen, bugünlerde zaten riskli olan yolculuk eyleminin esas ve en can alıcı noktasını oluşturan, "Acaba eve varabilecek miyim?" sorusuyla karşı karşıya kaldığında büründüğü hiddet ile kaygı arasında gidip gelen hissiyattan uzun süre kopamamıştı. Tam bir soyutlanmışlık içinde yaşayan ve yaşlarından dolayı hareket ettirilmeleri mümkün olmayan ablaları, her zaman

1. Macaristan'a has yüksek alkollü içecek. (Ç.N.)

kış başında yaptığı ziyaretini ertelerse onu asla affetmeyecekleri için, bilhassa bu nedenle, kendisi de –başka herkes gibi– etrafındaki bir şeylerin kökünden değiştiğini ve yapılacak en akıllıca işin insanın kendisini riske atmaması olduğunu fark ettiği halde, bu tehlikeli girişiminden vazgeçmemişti. Akıllı davranmak ya da ne olacağını mantıklı bir şekilde düşünebilmek hiç de kolay değildi; çünkü havanın ezelî ve ebedî yapısında aniden köklü, ancak tarif edilemez bir değişim olmuş ve kendi dokunulmazlığı içinde şimdiye dek kusursuz işleyen ilke –yani söylendiği üzere dünyayı döndüren ve bıraktığı tek iz de bizatihi bu dünya olan ilke– sanki bir anda gücünü yitirmiş ve her an her şeyin olabileceğine dair ortak önsezi, tehlikenin kesinliğinin acı verici bilincinden bile daha dayanılmaz hale gelmiş; bu "her şey" –yani tam da gücünü yitirişiyle ortaya çıkan kanun– her kişisel talihsizlikten daha rahatsız edici olduğundan, insanları serinkanlı değerlendirmeler yapma olasılığından gittikçe uzaklaştırmaya başlamıştı. Son aylarda, daha sık ve daha korkunç hale gelen olağandışı olayların arasında yolunu bulmak, artık sadece haberler, konuşmalar ve dedikodular hiçbir tutarlılık göstermediğinden değil (örneğin kasımın başında ortaya çıkan fazlaca erken gelmiş dondurucu soğuklar, gizemli aile trajedileri, birbirinin peşi sıra tren felaketleri, ırak başkentten gelen, çoğalan çocuk çeteleri tarafından vandalizme uğrayan anıtlarla ilgili rahatsız edici haberler ve benzerlerinin arasında bir bağlantı bulmak pek de kolay değildi), aynı zamanda, bu haberlerden herhangi birisinin kendi başına da bir anlam ifade etmiyor olmasından daha çok, tüm bunların "yaklaşan bir felaket"in habercileri olarak algılanması nedeniyle de imkânsız hale gelmişti. Bazılarının hayvan davranışlarında gözlemlenen garip değişimlerden bahsettiklerini de duyan Pflaum Hanım'a göre, bu durum –gele-

cekte yaşanacakların habercisi olsa bile– gereksiz bir velvele gibi görünüyor olsa da şu kadarı aşikârdı ki, bu kargaşadan nemalananların aksine, düzgün insanlar ayaklarını dahi kapıdan çıkarmaya çekiniyorlardı; çünkü bir rivayete göre, trenlerin bile "öylece!" ortadan kaybolabildikleri bu ortamda, artık, "hiçbir şeyin önemi yok"tu. Böylece, buraya gelirken yolculuk ettiği birinci sınıfın sunduğu kısıtlı korumanın aksine, eve dönüşün hiç de kolay olmayacağı bilinciyle kendisini yolculuğa hazırlayarak, bu "korkunç şimendifer"de en kötü olasılıkları bile değerlendirmesi gerektiğini düşünüp görünmez olmaya çalışan birisinin yapacağı gibi, oturacak yerler için süregelen itiş kakışın yavaş yavaş hafiflemekte olan tantanasında, sırtı dik, bacakları genç kız gibi kapalı, itici ve biraz da tehditkâr bakışlarla oturuyor; birlikte seyahat ettiği kendisi için korku verici yüzlerin camdaki puslu yansımasını gergin bir güvensizlikle izlerken, kaygı ile özlem arasında savrularak, kâh uğursuz mesafeyi düşünüyor, kâh bu mesafe yüzünden ayrı kaldığı evinin sıcaklığını anıyordu: Mádai Hanım ve Nusz-Beck Hanım'la geçirilen hoş öğleden sonraları, eskiden pazar günleri Papsor'un yeşil ağaçlarının arasında yaptıkları geziler ve son olarak da, evindeki zarif mobilyaların ve yumuşak halıların, özenle bakılmış çiçeklerin ve çok sevdiği minik süs eşyalarının kendisini dış dünyaya karşı koruduğunu bildiği sükûnet yayan düzenini düşünüyor, kendisi gibi huzurlu yaşama alışmış yalnız bir kadın için bu öğleden sonraların ve pazar günlerinin sadece anıları canlı kalmış olsa bile, bu anıların elindeki yegâne güven kaynağı ve kaçıp saklanabileceği tek yer olduğu hissine kapılıyordu. Anlamazlıktan gelerek ve kısmen kıskanç bir küçümsemeyle, gürültücü yol arkadaşlarının civardaki karanlık çiftliklerde ve köylerde vakit geçiren kaba saba köylüler olduğunu, bu zorlayıcı şartlara bile kolaylıkla uyum sağ-

ladığını görmüştü: Sanki sıra dışı hiçbir şey olmamış gibi, yağlı kâğıda sarılı yiyecek paketleri hışırtıyla açılıyor, tıpalar patlıyor, yağlı zemine bira şişesi kapakları düşüyor, etraftan "her türlü ince zevke hakaret sayılan" ya da bazılarına göre "bu tarz insanlar arasında normal olan" şapırtılar duyuluyor, her yanı saran konuşmaların yükselen uğultusu içinde kaskatı oturan tek kişi olan kendisinin aksine en gürültücü dört yolcu bir iskambil partisine başlarken, o da sessizce ve istikrarlı bir şekilde başını cama doğru çevirerek, kürk mantosunun altına serdiği gazete kâğıdının üzerinde oturmaya, bilinçsizce ve inatçı bir şüpheyle çıtçıtlı el çantasını karnına doğru sıkıca bastırarak tutmaya devam ediyor, dışarıda, trenin önündeki lokomotifin iki kırmızı farını karanlığa doğrultarak bu kış akşamında güvensizce yola koyuluşunu adeta idrak bile edemiyordu. Dondurucu soğukta uzun süren bekleyişin ardından, sonunda bir şeyler olmasının heyecanıyla gelen gürültülü rahatlamanın neticesinde ortaya çıkan tatmin hırıltısına katılmamasına rağmen, tren hareket ettiğinde kendisi de derin bir nefes almış, ancak tren sanki hareket komutu ansızın iptal edilmişçesine, beceriksizce birkaç sarsıntıdan sonra köyün sessizleşen istasyonundan birkaç yüz metre ötede tekrar duruverdiğinde, hoşnutsuz yaygara yerini çok geçmeden anlaşılmaz ve kızgın bir kahkahaya bırakmış ve Pflaum Hanım, yolcuların, bunun böyle sürüp gideceğini anlamaları üzerine, özellikle de hareket saatinden bağımsız olarak kalkan trende süregelen kaos nedeniyle yolculuklarının bitmek bilmez hamlelerden ve geri tepişlerden oluşacağını gördüklerinde, hep birlikte zoraki kabullenişlerin sarsıcı sersemliği olan dingin bir umursamazlığa gömülüşlerini ve insanın gerçekten sarsıcı bir korkuyu bertaraf etmek için olayların anarşisine olan idraksizliğin rahatsız edici kesinliğiyle tepki vermesinin ardından, bu tepkinin can sı-

kıcı tekrarı sonucunda kendisini alaycılığın aşındırıcı etkisine bıraktığını gözlemlemişti. Birbirini kovalayan "laf sokmalar"ın çiğ meşrebi ("Ben karımla yataktayken bu kadar düşünsem!..") bu narin ruhun kırılmasına neden olmuş, bir öncekinden daha etkili olmaya çalışan –aynı zamanda da gittikçe sessizleşen– andavalca şakalar silsilesi ortasında Pflaum Hanım da birazcık gevşemiş, yerini bulmuş nükteler duyulduğunda –ki bunları takip eden kahkaha tufanına karşı da gerçek bir koruma mevcut değildi– kendisi de birkaç çekingen gülümsemeyi bastırmayı başaramamıştı. Gizlice ve dikkatle, hemen yanında oturanlara olmasa da, daha uzakta oturanlara birkaç kaçamak bakış atmaya cesaret edebilmiş, gafil neşenin bu biçimsiz ruh halindeyken, ellerini bacaklarına vurup duran adamlardan ve ağzı doluyken kahkahalar atan yaşsız kadınlardan oluşan vagondaki yolcu kitlesi bir miktar ürkütücü görünmeye devam etmiş olsa da önceki kadar tehlikeli görünmediğinden, kaygılı düşüncelerine ket vurmaya çalışıp etrafını saran kepaze ayaktakımının katı çemberinin yarattığı tehditlerle yüzleşmesine gerek olmayacağı konusunda kendisine telkinlerde bulunarak, uğursuz işaretlere olan hassasiyeti sayesinde ve bu donuk yabancılık içindeki yetimliği nedeniyle, evine zarar görmemiş ancak gergin ve hazırlıklı bekleyişten bitap düşmüş olarak döneceğini öngörüyordu. Şanslı bir sona dair bu ümidin hiçbir dayanağı olmasa da, Pflaum Hanım, kendine güvenin bu sahte çekiciliğine artık karşı koyamıyordu: Tren, hareketini başlatacak sinyali bekleyerek uzun süredir bomboş arazide duruyor olsa da, rahatça "yavaş da olsa ilerliyoruz ya" sonucuna varmış, birbirini –maalesef– sıklıkla takip eden gıcırtılı frenlemeler ve boş beklemeler yüzünden duyduğu gergin sabırsızlığını da frenleyerek, tren hareket edince çalıştırılan ısıtma sayesinde artık içerisi hoşça bir sıcaklığa eriştiği için

kendisi de kürk mantosunu çıkarabilmiş, böylece, artık trenden inerken dondurucu rüzgârla karşılaştığında üşütmekten korkması gerekmediği için memnun olmuştu. Sırtına aldığı mantosunun kıvrımlarını düzelterek, suni kürk şalını da kucağına serdikten sonra, ellerini içine tıktığı yün atkı yüzünden tombullaşmış el çantasının üzerinde kavuşturup hiç bozmadığı dik oturuşuyla yeniden camdan dışarıya bakmaya başladığında, camdaki yansımadan karşısında oturan "dikkat çekici derecede sessiz" duran ve pis kokulu *pálinka* yudumlayan adamın, şimdi sadece bluzu ve tayyörünün ince ceketiyle kaldığı için fazlaca öne çıkan büyük memelerine gözlerini ("İstekle!") diktiğini fark etti. "Biliyordum!" diye düşünerek hemen başını çevirdi ve üzerine kaynar sular dökülmüş gibi hissetse de, hiçbir şey fark etmemiş gibi davrandı. Dakikalarca hiç hareket etmeden, kör bakışlarını dışarıdaki karanlığa dikip, az önce boş bulunduğu anda yakalandığı adamın görünüşünü hatırlamaya çalıştıktan sonra (sadece kirli sakallı yüzü, "nedense son derece pis" keçe paltoyu ve kendisini sarsacak olan o iğrenç, sinsi, ayan beyan bakışı hatırlıyordu...), artık tehlikenin geçtiğini ümit ederek bakışlarını son derece yavaşça camın üzerinde kaydırmaya başlar başlamaz, "oradaki"nin sadece "bu laubalilik"i sürdürmekle kalmayıp aynı zamanda göz göze de gelmelerinin sonucunda, bakışlarını neredeyse saniyesinde oradan kaçırdı. Kaskatı duruşu nedeniyle hem boynu hem omuzları hem de ensesi ağrısa da, bu olanlardan sonra istese de başka tarafa bakması mümkün olamazdı; çünkü hissediyordu: Ne tarafa dönerse dönsün, içine daldığı, camın bu dar karanlığının dışında korkutucu bir şekilde kıpırtısız olan bu bakış, vagonun diğer tüm açılarına hükmederek onu "ânında rehin alacak"tı. "Beni ne zamandır izliyor?" sorusu Pflaum Hanım'a bir bıçak gibi saplanmış, adamın rezilce etrafı tarayan dikka-

tinin, yolculuğun başından beri "üzerinde olduğu" düşüncesi, az önce kendi gözleriyle de yakaladığı bakışın kendisinden bile daha korkutucu olarak bir anda kafasına dank etmişti. Bu bir çift göz, "ıslak arzular"ın derinliğinde boğulmuş tiksintiyi açığa vuruyordu ve "hatta! –irkildi– içlerinde sanki kuru bir aşağılama parlıyor"du. Kendisini "henüz tam olarak" yaşlı bir kadın diye tanımlayamasa da, bu tarz –başka konulara karşı son derece ilgisiz– bakışların odağı olmasının doğal olabileceği yaşı geçtiğini bildiğinden, adamı tiksintiyle düşünmekle birlikte (yaşlı hanımlara herhangi bir arzu duyan birisi, ne biçim bir insan olabilirdi?), ürpererek şunu fark etti ki, belki de *pálinka* kokulu adamın tek istediği onunla dalga geçmek, onu aşağılamak ve onu "paçavra gibi" bir köşeye fırlatıp atmaktı. Tren şimdi birkaç zorlu sarsıntıyla hızlanmış, tekerler rayların üzerinde vahşice çatırdamaya başlamış, eskiden beri unuttuğu ikircikli, tırmalayıcı utanç, hâlâ üzerine dikilmiş çekincesiz, zorba bakışların altında sızlayarak kavrulmaya başlayan ağır memeleri yüzünden onu ele geçirmişti. En azından memelerini örtmek için kullanabileceği kolları, iradesine artık itaat etmiyorlardı: Sanki bağlanmış gibi, utanç verici üryanlığı konusunda bir şey yapamıyor, kendisini gittikçe daha korumasız, gittikçe daha çıplak hissederken, aynı zamanda, kadınsı dolgunluğunu gizlemeyi ne denli daha fazla isterse o denli gizlenemez duruma geldiğini âcizlik içinde kabullenmesi gerekiyordu. İskambilcilerin oyununun tam da o sırada kaba bir münakaşayla sonlanmasıyla, karşı uğultunun felç edici tekdüzeliğini yumuşatan gürültüde eğer sonrasında sırf çektiği çileleri daha da artırmak için bundan daha beter bir şey olmazsa –kaçmak için delik açmış bir tutsağın, özgürlüğe doğru çekilen iradesi gibi– bu talihsiz uyuşukluğu yenmesinin bile mümkün olabileceğini düşündü ümitsizlikle. İçgüdüsel

utanma duygusu nedeniyle, istemsiz bir karşı gelme sonucu, memelerini gizlemek için dikkatli bir hareketle başını eğince sırtı kamburlaşmış, omuzları önüne düşmüş ve bu son derece alışılmamış duruş sonucunda ise sutyeninin –arkadan– açıldığını korkuyla fark etmişti. Merhamet istercesine yukarıya baktığında, adamın gözlerinin –sanki ne denli gülünç bir talihsizlikle karşı karşıya kaldığını hissetmişçesine– hiç kıpırdamadan üzerine dikildiğini fark etmesine karşın, aslında en ufak bir şaşkınlık bile yaşamadığı o anda, adam sinsice kendisine göz kırptı. Pflaum Hanım, şimdi neler olacağını açıkça bildiği halde, kaderindeki son misali kendisini bulan kaza yüzünden öylesine sarsılmıştı ki, sadece kaskatı kesilmiş oturuyor ve gittikçe hızlanan trenin düzensiz sallantısının gürültüsünde, yeniden âcizliğe gömülmüş olarak, sutyenin sıkıştırmasından kurtulmuş ve vagonun sarsıntısı yüzünden neşeyle aşağı yukarı hoplayan memelerine dikilen, kaybına sevinir bir ifadeye ve aynı zamanda aşağılayıcı bir özgüvene sahip o bir çift gözü, utançtan yanan bir yüzle sineye çekmeye çabalıyordu. Emin olmak için bile bir kez daha gözlerini kaldırmaya cesareti olmasa da, kesinlikle biliyordu: Artık sadece adam değil, tüm diğer "berbat köylüler"in onun çırpınışlarını izlediğini ve şekilsiz, açgözlü, sırıtan suratların etrafını sardığını adeta görebiliyordu; bu aşağılayıcı işkence belki de asla sona ermeyecekti ki, arkadaki vagondan gelen kondüktörün –velet suratlı, aşırı sivilceli bir delikanlının– ("Biletler lütfen!" diyen) cırtlak ergen sesi onu sonunda bu utanç verici tuzaktan kurtardığında, çantasından biletini çıkardı ve kollarını memelerinin altında birleştirdi. Tren yeniden –bu sefer durması gereken yerde– durunca, artık gerçekten de korkutucu yüzlere bakması gerekmesin diye hafifçe aydınlatılmış istasyonun üstünde yazan köyün adını monotonlukla okurken hissettiği rahatlama yüzün-

den çığlık atmak istemişti; çünkü iyi bildiği ancak yolculuk etmeden önce her zaman ayrıntılarıyla incelediği hareket saatlerinden öğrendiği üzere, bölge merkezi sadece birkaç dakika mesafedeydi ve orada ("İnecekti! İnmesi gerekiyordu!" – diye düşünerek kendisine güç verdi) tacizciden kesinlikle kurtulacaktı. Gecikmenin nedeniyle ilgili edepsiz sorular soranların yüzünden ancak yavaş yavaş yaklaşan kondüktörü gergin bir heyecanla izlerken, gideceği yere vardıkları zaman hemen ondan yardım istemeye karar vermesine karşın, kondüktörün ciyaklayan insanlardan ürkmüş çocuk yüzü, resmî bir görevlinin koruma vaat eden bakışlarından öylesine uzaktı ki, delikanlı yanına geldiğinde, rahatsızlık içinde sadece tuvaletin nerede olduğunu sorabilmişti. "Nerede olacak?" diye sinirle cevap vermişti delikanlı ve bileti delmişti. "Her zaman olduğu yerde. Hem önde hem arkada." Pflaum Hanım, "Aaa, tabii ki!" diye kekelemesini özür diler bir hareketle de destekleyerek hemen yerinden fırlamış, el çantasını sıkıca bedenine yapıştırarak tam da hareket etmekte olan trenin sarsıntısı yüzünden sağa sola çarpa çarpa aceleyle koltukların arasından arka tarafa doğru ilerlemiş, kürk mantosunu pencerenin yanındaki askıda unuttuğunu hatırladığında ise, çoktan tuvaletin olduğu uyduruk yere varmış, sırtını kapalı kapıya dayamış duruyordu. Biliyordu: Olabilecek en hızlı şekilde hareket etmesi gerekiyordu ve yine de –değerli manto için geri gitmekten vazgeçene kadar– kendini toparlaması en az bir dakika sürmüştü; sürekli sarsıntıdan yalpalayarak ceketini çıkardı, bir anda bluzdan kurtuldu, sonra, ceketi de, bluzu da, el çantasını da koltuğunun altına sıkıştırarak, pembe kombinezonunu ta omzuna kadar kaldırdı. Gergin acele yüzünden titreyen eliyle sutyeni bedeninin etrafında çevirdi ve kancanın (Tanrı'ya şükür!) bozulmadığını görünce, rahatlayarak iç çekip

sutyeni hızlıca düzelterek, gelişigüzel ve beceriksizce giyinmeye başladığında, arka tarafında, dışarıda, birisinin dikkatle, ancak açıkça duyulacak şekilde kapıyı tıklattığını duydu. Bu kapı tıklatışta bir şeyler, yani samimiyetin –şu âna kadar yaşadıklarından sonra– onu elbette ki korkutan apaçık bir tonu olsa da, bunun, huzursuz hayallerinin kendisine oynadığı bir oyundan başka bir şey olmadığını düşünerek artık sadece acele ettirdikleri için duyduğu öfkeyle yarım kalan hareketine devam edip, kirli aynaya bir bakış attıktan sonra tam da çıkmak üzere kilide elini atmışken kapı tekrar tıklatıldı ve çok geçmeden bir ses şöyle dedi: "Benim." Kapıyı çalanın kim olduğunu fark ettiğinde, adamın boğuk ve çatallanmış sesinde mütecaviz ve bayağı saldırganlık yerine, kapının açılmasını bekleyen bıkkın bir acelecilik sezildiği için, Pflaum Hanım sonunda köşeye sıkışmışlıktan çok, durumu kavrayamamanın paniğine kapıldı. Birbirlerinden açıklama beklercesine, ikisi de bir süre hiç kıpırdamadan durdular ve Pflaum Hanım, ancak takipçisi sabrını yitirip küstahça kapının kolunu zorlayarak öfkeyle bağırmaya başladığında nasıl bir yanlış anlamanın kurbanı olduğunu fark etti: "Ee! Ne olacak?! Gösterip vermeyecek misin?" Pflaum Hanım korkuyla kapıya doğru baktı. Olanlara inanamıyormuş gibi acıyla başını salladı ve en beklemediği yerden saldırıya uğramış bir edayla "şeytani bir deneyimle kandırılma"nın şaşkınlığı boğazına düğümlendi. Haksız yere suçlanmanın ve ayan beyan bayağılığın verdiği tiksintiyle, olan biteni ancak yavaşça idrak edebilmiş, gerçekten baştan sona direnmesine rağmen, kirli sakallının, tam da kendisinin davetkâr davrandığını düşündüğü ve "çürümüş canavar"ın, her şeyi nasıl yorumladığı adım adım anlam kazanmıştı: Mantosunu çıkarmasını... Talihsiz kazayı... Tuvaletin yerini soruşunu: Adam, bunları bir davet, rızasının tartışılmaz bir kanıtı, günahkârlığın ucuz

tezahürünün yüz kızartıcı adımları olarak algılamıştı ve Pflaum Hanım'ın artık sadece saygınlığına ve namusuna yapılan aşağılık bir saldırıya değil, leş gibi *pálinka* kokan, pis, iğrenç ve bayağı bir adamın, kendisiyle "bayağı bir kadın" gibi konuşmasına da karşı koyması gerekiyordu. Kapıldığı kırgın öfke, savunmasızlığından bile ağır bastığı ve gittikçe daralan tuzağa daha fazla katlanamayacağı için, kararlılığının altında ezilerek, heyecandan nutku tutularak adama bağırdı: "Defolun! Yoksa bağıracağım!" Anlık bir sessizlikten sonra, adam bu sefer de kapıyı yumrukladı ve Pflaum Hanım'ın tüylerini diken diken eden bir soğukkanlılıkla tıslamaya başladı: "Sen git kendi ananla dalga geç! Kart orospu! Kapıyı kırıp seni helada boğmama bile değmezsin." Yerleşim yerinin kenar bölgelerinin ışıkları, ara ara bölmenin penceresinden içeriye sızıyordu ve tren artık makaslardan geçtiğinden, Pflaum Hanım'ın düşmemek için kola tutunması gerekmişti. Uzaklaşan adımları ve vagonun ön tarafından yolcu bölmesine açılan kapının şiddetle çarptığını duydu; adamın musallat olduğu aynı saldırganlıkla bu sefer kendisini azat ettiğini anladığında, duygu yoğunluğu nedeniyle tüm bedeni sarsılarak, hıçkıra hıçkıra ağlamaya başladı. Aslında yalnızca saniyeler geçse de, boğucu hıçkırıkların ıssızlığında, gözleri kör edici anlık bir parlamayla kendisini tepeden görmüş, bu devasa açıklığın zifirî karanlığının içerisinde ağır ağır ilerleyen kutu gibi trenin aydınlanmış penceresinden dışarıya bakan o minik yüzü, kendi yüzünü fark etmişti: Kırgın, ümitsiz ve yitik bir yüz. İğrenç, sıra dışı ve acı sözlerden, artık başka bir hakarete maruz kalmayacağını tahmin etse de, kurtuluşu da en az uğradığı saldırı kadar travmatik olmuş ve şimdiye dek tüm niyet ve davranışlarının yanlış anlaşılmasına olduğu gibi beklenmedik kurtuluşuna da bir açıklama getirememişti. Saldırganı geri adım atmaya yöneltenin kendisinin

korkmuş ve tutuk sesi olduğunu düşünmüyordu; çünkü başından beri bu düşmanlık dolu evrenin şüphe duymayan, saf bir nesnesi olduğu gibi, aynı zamanda da adamın acımasız arzusunun zavallı bir nesnesi olduğunu hissediyordu ve birdenbire içinde evrenin keskin soğuğuna karşı onu koruyabilecek hiçbir şey olmadığı düşüncesi uyandı. Kirli sakallı ona geçekten tecavüz etmişçesine, umutsuzca ve olan bitenin farkında olmanın yarattığı baskıyla, idrar kokan bölmenin boğucu havasında sendeleyip duruyor, tarif edilemez paniğin biçimsiz karmaşasında, ortalama bir tehdit durumunda kendisini nasıl savunabileceğini düşünürken, içinde sadece keskin bir acı şekilleniyordu. Başına gelenlerin ağır bir haksızlık olduğunu düşünse de, "tüm hayatı boyunca huzur istemiş ve kimseye bir zararı dokunmayan" kendisinin, zarar görmeden kurtulan birisi değil, günahsız bir kurban olarak görülmesinin artık hiçbir öneminin olmadığını da kabullenmesi gerekiyordu: Şikâyette bulunabileceği bir kimse, başvurabileceği bir makam yoktu ve harekete geçen şeyin, bu noktada durdurulabilecek olduğunu ummaktan başka şansı da yoktu. Bu kadar laf ve bu kadar korkunç söylentiden sonra "her şeyin boşa gideceği"ni kendi deneyimiyle anlaması gerekmişti; çünkü kendi başına gelen olay sonlanmış olsa da "bunun olması mümkün olan bir dünya"da bu delice çürüme acımasızca devam ediyordu. Dışarıda, trenden inmeye hazırlanan sabırsız yolcuların söylendiklerini duyuyordu ve tren de hissedilir biçimde yavaşlamaya başlamıştı ki, kürk mantosunu orada öylece bıraktığını hatırlayarak irkildi ve aceleyle kapının kilidini açarak itişip kakışan insanların arasına girip (insanlar anlamsızca, bu sefer aksi istikamette, trene binerkenki aynı azimle yine kapıların önüne yığılmışlardı ki bunun hiçbir anlamı yoktu) bavul ve poşet yığınlarının üzerinden geçerek, güçbela az önce

oturduğu yere varmayı başardı. Mantosu yerinde duruyordu ve suni kürk şalı o anda bulamayınca acaba tuvalete giderken yanında götürüp götürmediğini düşünerek eşyalarını karıştırmaya başladığında, sinirli kalabalıkta saldırganı görmediğini fark etti: Adamın, trenden inen ilk insanlardan birisi olacağını düşünerek rahatladı. Tren o esnada durdu ve inenlerin ardından bir anlığına boş kalan vagonu, sessiz oldukları için belki de daha da korkutucu olan daha büyük bir kalabalık bastığında, yolculuğun geriye kalan yirmi kilometresinden de korkması için gerekli her türlü nedenin mevcut olacağını fark ederek şunu anladı: Kirli sakallıdan kurtulma ümitleri de suya düşmüştü. Mantosunu giyip, sonunda iyice parlayacak kadar eskimiş sıranın altından çıkardığı atkıyı da omzuna dolayıp, ne olur ne olmaz, yolculuğun geri kalanını diğer vagonda sürdürmek için dışarıya doğru yollandığında, tanıdık gelen keçe paltonun ("Benim için burada bırakmış sanki...") biçimsizce ön sıralardan birinin sırtlığına atılmış olduğunu fark etti. Donakaldı, sonra hemen ileriye atıldı, arka kapıdan çıktı, ikinci vagonda da süregelen sessiz itiş kakışın içinde ilerledi ve vagonun ortasına gelince, gidiş yönünün tersine doğru bir yere panik halinde yerleşti. Uzunca bir süre, yerinden fırlamaya hazır olarak kapıyı gözleyip durduğundan, artık kimden korktuğunu ve tehlikenin hangi yönde bulunduğunu hatırlamasa da, hiçbir şey olmayınca (tren hâlâ istasyonda duruyordu) korkunç macerasının devam etme ihtimaline karşı hazırlıksız yakalanmamak için kalan tüm gücünü topladı. Üzerine ağır bir yorgunluk çöktü; narin ayakları çizmesinin astarı içinde adeta yanıyordu ve zonklayan omuzlarının da "neredeyse kopacak" olmasına rağmen, kendisini bırakmaya ve biraz olsun rahatlamaya henüz hazır olmadığı için, başıyla yavaş yavaş daireler çizerek ağrıyan boyun kaslarını biraz gevşetip, pudra ku-

tusunun üzerine eğilerek birkaç mekanik bir hareketle ağlamaktan ıslanmış yüzüne çekidüzen verdi. İnanmasa da içinden, "Bitti, bitti, artık korkacak bir şey yok," derken, kendini bile buna ikna edemiyor, hazırlıksız yakalanma riski olmadan, rahatça arkasına yaslanmayı bile göze alamıyordu. Yoluna devam eden birkaç kişiyi saymazsak, diğer vagon gibi, bu vagonu da "ürkütücü suratlı tiplerden oluşan aynı grup" basmıştı ve eski yerinden kalkıp bunların yanından geçerken öylesine korkmuştu ki, tek ümidi, güvende olduğunun yegâne garantisi olan etrafındaki son üç boş yere kimsenin oturmamasıydı. Bir süreliğine, neredeyse tam bir dakikalığına (lokomotif bu esnada iki kere düdük çalmıştı) hiç yolcu gelmediğinden, Pflaum Hanım'ın ümidi boşa çıkmayacak gibi görünse de, beklenmedik şekilde son bir yolcu akınının en önünde, gürültüyle ve nefes nefese, elinde kocaman bir çıkın, bir sepet ve çok sayıda ağzına kadar dolu torbayla, başörtülü, şişman bir köylü kadın kapıda belirdi ve başını oraya buraya çevirerek, "Bir tavuk gibi," diye düşündü Pflaum Hanım), kararlılıkla Pflaum Hanım'a doğru ilerledi ve inleyip cavlayarak, karşı konmasına tahammülü olmayan bir baskıyla, sayısız eşyasıyla adeta kendi etrafına ve bakışlarından anlaşıldığı kadarıyla Pflaum Hanım'ın da etrafına, ardındaki itişip kakışan kalabalığa karşı –yüzünün ifadesinden, onları hor gördüğü anlaşılıyordu– bir barikat kurarak, bir anda her üç boş yerin iktidarını ele geçirdi. Pflaum Hanım tabii ki bu durumda tek kelime bile söylemese de, öfkesini bastırmayı başardığında, güvenli çemberini korumayı başaramasa da, orayı ele geçirenlerin bu suskun güruh olmamasından kaynaklanan sevinci uzun sürmemiş ve sinir bozucu yol arkadaşı (kendisinin tek isteği huzur bulmaktı) başörtüsünün çenesinin altındaki düğümlerini çözerek hiç tereddüt etmeden atağa geçti. "İyi ki ısıtma var. Değil mi?" Ciyak

ciyak karga sesi duyup, başörtünün oluşturduğu üçgenden fırlayan dik bakışlı, kötü niyetli gözleri fark eden Pfalum Hanım, bir anda kadını kovalaması ya da oradan kaçması mümkün olmadığına göre, en doğrusunun, onu dikkate almamak olduğuna karar verdi ve itiraz eder bir tavırla başını çevirip camdan dışarıya bakmaya başladı. Fakat kadın, birkaç kez daha küçümseyen bir tavırla vagonda göz gezdirdikten sonra, hiç de üstüne alınmadan devam etti: "Sizinle konuşmam sorun olmaz değil mi? Birlikte hoş beş etmek iyi olmaz mı? Siz nereye gidiyonuz? Ben son durağa kadar, oğluma gidiyom." Pflaum Hanım yeniden gönülsüzce kadına baktıktan sonra, ona kulak vermenin önünde sonunda kendisi için daha beter olacağını öngörerek, onaylarcasına başını salladı. "İşte küçük torunumun yaş günü olduğundan –kadın canlanmıştı– ondan gidiyom ben. Bana diyo ki, tee Paskalya'da oraya gittiğimde, bu ufak bebe diyo ki bana, nene gelcen di mi diyo. Torunum bana böyle diyo, nene. Şimdi gidecem ben de." Pflaum Hanım mecburen gülümsedi ve hemen o anda pişman da oldu; bu andan sonra kadın hiç susmak bilmedi. "O ufak bebe bu yaşta oraya gitmenin nenesine ne zor geldiğini bilse! Bu varisli, sakat ayaklarla bütün gün pazarda dikil de dikil, insan evladı yoruluyor tabii. Çünkü biliyon işte, ufak bahçemden çıkanları satmam lazım; emekli maaşıyla insan geçinemiyo. O parlak Mersedez'lerle sepet yüküyle parayı nerden buluyolar hiç bilmiyom! Ama ben sana diyom, bak hele. Çalıyolar, çırpıyolar, öyle! Bu yalan dünyada Tanrı'nın lafı geçmiyo! Bi de bu berbat hava var, biliyon mu. De bakalım, n'olcak böyle. Aha, işte. Radyo diyo ki, on yedi derece miymiş neymiş; ama sıfırın altında! Halbuki daha kasımın sonu. N'olcağanı bilmek istiyon mu? Ben deyivereyim. Bahara kadar doncaz! He ya! Kömür yok. Sürüsüyle tembel madenci n'apıyo dağlarda? Siz biliyonuz mu?

Yaa, görüyon mu!" Bu laf kalabalığı yüzünden Pflaum Hanım'ın başı zonklamaya başlasa ve ne kadar zoruna giderse gitsin, kadının sözünü kesmesi ya da onu susturması mümkün olmasa da, bir süre sonra kadının aslında söylediklerine dikkat etmesini beklemediğini, arada bir başını sallamasıyla yetindiğini fark etmiş ve rahatsız düşüncelerini düzene koyabilmek için yavaş yavaş kayıp giden ışıkların ardından gittikçe daha uzun süre bakmaya koyulmuş, tren artık istasyondan iyice uzaklaştığında, aklından silmeye ne kadar uğraşırsa uğraşsın, orada öylece unutulmuş palto aklını, bu fesatça bakışlarını önlerine eğmiş, uğursuz kalabalıktan daha fazla kurcalamaya başlamıştı. "Akli dengesi mi bozuktu? –diye kafa yoruyordu.– Sarhoş muydu? Yoksa, bilinçli olarak mı?" Tahminler yürüterek kendisini yıpratmamaya ve her ne kadar büyük bir risk olarak görünse de, paltonun hâlâ orada olup olmadığını kontrol etmeye karar verdi ve yanındaki kadını hesaba bile katmadan, ayakta dikilen yolcuların arasından vagonun ön tarafına ulaşıp iki vagonu birbirine bağlayan demir köprüden geçerek olabildiğince dikkatli bir şekilde, birkaç parmak aralık kalmış kapıdan içeriye baktı. Kirli sakallının beklenmedik şekilde yok oluşunu araştırması gerektiğine dair içine doğan his onu yanıltmamış, içeriye baktığında, adamın, kalabalık vagonda, az önce paltosunu bıraktığı yerde, sırtı kendisine dönük olarak oturduğunu ve kafasını arkasına devirmiş, *pálinka*'sından koca bir yudum almakla meşgul olduğunu şaşkınlıkla gördü. Pflaum Hanım, kirli sakallının ya da yolculardan herhangi başka birinin kendisini fark etmemesi için (çünkü o zaman kendisinin kaşınmadığını artık Tanrı bile ispatlayamazdı) nefesini tutarak ikinci vagona döndü ve kısa yokluğundan faydalanan kürk şapkalı bir tipin, fütursuzca yerini kaptığını ve kendisinin, yani vagonda bulunan tek hanımefendinin, vagonun ke-

narına yapışarak seyahate ayakta devam etmesi gerekeceğini ve kendini kandırmasının da çok aptalca olduğunu fark etti: Adamı birkaç dakika görmemesi, kirli sakallıdan kurtulduğu anlamına gelmiyordu! Az önce tuvalete mi yoksa yeni bir şişe leş kokulu *pálinka* almak için istasyona mı (elbette ki "Paltosuz?") gittiğinin artık bir önemi yoktu ve adamın yeni bir girişimde bulunma ihtimalini de pek umursamıyordu, çünkü eğer kendisine karşı tavır almazlarsa, ("Ki bunlara kürk mantom, şalım ya da çantam bile yeter!") kalabalık ve tıklım tıkış vagonun geçilmezliği bile, en azından kendi düşüncesine göre koruma sağlıyordu. Öte yandan, yaptığı hata, onu artık en korkutucu şeylerle bile, yani, melun bir talihsizliğin ("anlaşılmaz, takip edilemez bir mizansen"in?) kurbanı olup ondan bir daha asla kurtulamayacak olması ihtimaliyle de yüzleşmeye zorluyordu. Âcizliğinin ötesinde, en ümitsizlik verici olansa, doğrudan tehlike geçtiğinden, artık adamın kendisine tecavüz etme tehdidinden ziyade (oysa ki: "Bunu söylemek bile ne kadar ürkütücüydü!") bu adamın "insanı da, Tanrı'yı da umursamadan" ve hiçbir şeyden, hatta cehennemin alevlerinden bile korkmadan, her şeyi ("Her şeyi!") yapabilecek olmasıydı. Buz gibi soğuk gözler, kıllı, kaba yüz, deyyusça, sinsi ve mahrem göz kırpma yeniden gözünün önüne geldi ve, "Benim," derken sesindeki alayı yeniden duyduğunda, az önce sadece felaket tellalı bir haydutla karşılaşmış olmadığını, anlaşılmaz, yok etmeye hazır bir hiddetten; bu tür bir sapkın için düzen, huzur, gelecek gibi şeyler tahammül edilemez olduğundan, bunları alaşağı etmekten başka bildiği olmayan bir hiddetten kaçmayı başarmış olduğunu fark etti. "Ama –sonu gelmek bilmeyen laflarıyla şimdi de yeni yol arkadaşını hedef alan pazarcı kadının gaklayan sesi kulağına çarpmıştı– siz pek formda değilsiniz, eğer haberiniz yoksa. Görüyorsunuz

ki benim şikâyetim yok. Sadece yaşlılık ve işte bununla ilgili sorunlar. Bi de dişler. Bakın –kadın yanındaki kürk şapkalı yolcuya doğru eğilerek ağzını açmış ve diğerinin görebilmesi için, işaret parmağıyla çatlak dudağını kenara çekmişti–, zaman hepsini yedi bitirdi. Ama ben, ağzımı karıştırmalarına izin vermicem! Doktor vızırdayıp dursun! Böyle böyle mezara kadar çiğnerim ben, değil mi? Bir sürü haydut benden zengin olmayacak, barsakları yırtılasıcalar! Çünkü bakın –önündeki naylon torbaların birinden plastik bir oyuncak asker çıkardı– böyle ufak, saçma bir şey bile kaç para! İster inanın, ister inanmayın, bunun için tamı tamına 31 forint istediler! Böyle ufak bir ıvır zıvır için! Bunun nesi var ki! Bir tüfek, bir de kızıl yıldız. Bir de 31 forint istemeye yüzleri var! Ama –oyuncağı torbaya geri koydu– bugünkü çocuklara anca bu lazım. Sonra insan evladı napacak? Alacak. Dişini gıcırdata gıcırdata, alacak. Değil mi?" Pflaum Hanım tırsa tırsa başını çevirdi, çaktırmadan pencereden dışarıya göz attı; sonra boğuk bir yumruk sesi duyup onlara bakınca gözlerini oradan alamadığı gibi, kıpırdamaya bile cesaret edemiyordu. Sadece yumruk mu atıldığını anlayamamıştı ve değişmeyen sessizlik, olayın neden gerçekleştirdiği konusunda bir ipucu vermediği için o ani ve bilinçsiz bakışıyla sadece pazarcı kadının arkaya doğru yığıldığını, başının yana yattığını, bedeninin eşyalarına dayandığı için aynı pozisyonda kaldığını ve karşısında oturan kürk şapkalı adamın da ("az önce yerini kapan adam") öne eğilmişken, ifadesiz bir yüzle yavaşça arkasına yaslandığını görmüştü. Siniz bozucu bir sineği vurduklarında bile kesik bir vızıltı duyulsa da, burada tek bir ses çıkmamış, kimse bir şey dememiş, herkes umarsızca ve hareketsizce oturmaya ya da dikilmeye devam etmişti. "Sessizce onaylıyorlar mı? Yoksa yine hayal mi görüyorum?" – Pflaum Hanım gözlerini önüne dikti, hayal görme ola-

sılığını hemen reddetti, çünkü gördükleri ve duydukları sonucunda adamın pazarcı kadını yumrukla bayılttığına inanmak zorunda kaldı ve olayları kafasında kurgulamaya başladı. Adam, kadının dırdırından bıkmış ve tek bir söz bile söylemeden yumruğunu kadının suratına geçirmişti, "Hayır," içten içe böyle diyordu, başka türlü olamazdı ve tüm bunlar öylesine korkunçtu ki, korkudan yüzünü ter basmış, taş kesilmiş vaziyette öylece dikiliyordu. Kadın orada baygın yatıyor, kürk şapkalı istifini bile bozmuyor ve diğerleri de kılını kıpırdatmıyor, sevgili Tanrım ben ne rezil süprüntülerin arasına düştüm böyle? Alnından ter boşanmaya devam ederken, çaresizlikten adeta felç olmuşçasına sadece camı, çerçeveyi ve kirli camdaki yansımayı görüyordu ve yeniden dakikalarca beklemek zorunda kalan lokomotif tekrar yola koyulduğunda, birbirinin içine geçmiş, rahatsız yüzlerden dolayı bitkin vaziyette, başı zonklayarak, dışarıda yitip giden karanlık ve boş araziyi, dolunayın ışığında bile zor ayırt edilen gökyüzünün yoğunluğunu izliyordu. Ancak, çevredeki manzara da gökyüzü de ona bir şey ifade etmiyordu; o sırada tren şehre giren anayolun indirilmemiş bariyerleri arasından hızla geçerken ineceği yere neredeyse vardığını fark ederek, vagonun ön tarafına çıkıp pencereden baktı ve dışarıyı görebilmek için eliyle yaptığı gölgeye doğru eğilerek tepelerinde yükselen biçimsiz su kulesinin altındaki yerel endüstriye ait kasvetli ahırları izledi. Çocukluğundan beri, bu bariyerler ve içlerindeki hayvanların sıcaklığını yayan dumanların çıktığı uzun yassı binalar, ona güven içerisinde eve ulaştığını müjdelemişti; bu sefer kendini güvende hissetmek için özel bir sebebi de vardı, çünkü işaretler artık sıra dışı bir cefanın sonunu müjdeliyordu ve şimdi, tek tük akraba ziyaretlerinden ya da o zamandan beri dağılmış ailesiyle şehir merkezinde yılda iki kere izlediği kendisi için çok değerli olan operet

temsillerinden dönerken hissettiği çarpıntıyı bile hatırlamıyordu. O zamanlar şehrin kendi dostane sıcağıyla, evinin doğal bir uzantısı olduğunu düşünse de, son zamanlarda, son iki-üç aydır, özellikle de şimdi dünyanın kirli sakallı ve keçe paltolularla dolu olduğunu aşağılayıcı bir biçimde kabullenmesinden sonra, o eski samimi ve güvenli ortamdan geriye, pencerelerin bile içeridekilerin bakışları gibi kendisine boş boş bakmasından ve boğuk sessizliği sadece "didişen itlerin yırtıcı uluması"nın kırdığı boş sokakların haşin labirentinden başka bir şey kalmamıştı. Şehrin yaklaşan ışıklarını izlemeye devam ederken, tren, fabrikanın açık otoparkından da geçip rayların hizasındaki sıra sıra kavak ağaçlarının yanından ilerlemeye başladığında, aydınlatılmış evlerin ve sokak lambalarının ırak, cılız parlaklığında, evini gizleyen üç renkli binayı kalbi sıkışarak arıyordu; çünkü yaklaştığını gösteren acı verici rahatlama, ânında yerini kaygıya bırakmıştı. Adı gibi biliyordu: Neredeyse iki saatlik gecikme nedeniyle, genelde akşamları bindiği otobüse güvenemezdi ve istasyondan eve kadar olan yolu yaya ("Ve yalnız...") gitmesi gerekecekti ve *sonrasında* ne yapacağına karar vermeden önce, trenden inmeyi başarması gerekecekti. Sebze bahçeleri olan ufak evler ve kilitli tahta barakalar pencerenin önünden geçip giderken, karanlıkta, bir anda donmuş kanalın üzerindeki köprü ve ardındaki eski değirmen belirdiyse de, Pflaum Hanım bunu bir kurtuluş olarak değil, yeni bir meydan okumanın emaresi olarak görüyordu; çünkü bu kadar yaklaşmış, kurtuluşuna sadece tek bir adım kalmışken, her an arkasından gelecek beklenmedik bir saldırıya maruz kalabilirdi. Tüm bedeninden ter boşanıyordu. Korku içinde, kereste fabrikasının uzayıp giden sayısız çam gövdesi yığınını, sonra köhne kondüktör binasını, ucu keskin raylarda öylece duran yaşlı lokomotifi ve tamirhanelerin demirli cam duvarla-

rından sızan donuk ışığı izledi. Arka tarafında henüz bir kıpırdanma başlamamıştı ve vagonun giriş kısmında hâlâ tek başınaydı. Kapının buz gibi soğuk kulpunu tuttuğunda, henüz karar verememişti: Kapıyı çok erken açarsa, onu ittirip dışarıya atabilirlerdi, eğer çok geç açarsa da, "bu insanlıktan çıkmış katil güruh" onu yakalayabilirdi. Tren olduğu yerde duran ve sonu gelmek bilmeyen bir yük treninin yanından geçerken yavaşlamaya başladı ve gıcırdayarak durdu. Kapı açıldı ve Pflaum Hanım adeta aşağıya atladı, yere döşeli tahtaların arasındaki çakıltaşlarını gördü, ardından geldiklerini duydu ve bir anda kendisini istasyonun önündeki alanda buldu. Ona kimse saldırmasa da, sanki gelişiyle ilgili uğursuz bir tesadüfmüşçesine, civardaki sokak lambaları sönüvermişti ve kısa süre sonra da, tüm şehirde elektrik kesintisi olduğu anlaşıldı. Sağına da soluna da bakmadan, karanlıkta kafa üstü çakılmamak için sadece adımlarına bakarak durağa doğru hızla ilerlemeye çalışıyor, otobüsün, treni beklemiş olmasını ya da varsa gece otobüsünü yakalamayı ümit ediyordu. Ancak orada artık tek bir taşıt bile kalmamıştı ve "gece otobüsü" de, istasyonun ana girişine asılmış hareket saatlerine göre, trenin normal varış saatinden birkaç dakika sonra kalkması gereken o günkü son otobüstü, zaten tüm tablonun üzeri de iki kalın çizgiyle çizilmişti. Her ne kadar onlardan uzaklaşmaya çalışmış olsa da, hareket saatlerini incelerken, meydanda adeta keçe paltolardan, yağlı rençper şapkalarından ve kulaklıklı şapkalardan bir orman büyümüştü ve tam da harekete geçmek için güç toplamayı başardığında, bu insanların burada ne aradığı sorusu korkutucu bir şekilde kafasına takıldı ve birden, neredeyse unuttuğu, ürkütücü anısı arka vagondaki diğerleri tarafından neredeyse silinmiş keçe paltoluyu, dikilenlerin arasında, diğer tarafta solda gördüğü hissine kapıldı; sanki etrafına bakınıyor,

bir şeyler arıyor sonra da köşeyi dönüp gözden kayboluyor gibiydi. Tüm bunlar öylesine hızlı geçekleşmişti ve Pflaum Hanım da adamdan öylesine uzaktı ki (alacakaranlıkta kâbus görüntülerini gerçek görüntülerden ayırmasının imkânsız olduğunu da göz önüne alırsak) adamın hakikaten de o olup olmadığını anlayamıyor olsa da, bunun ihtimali bile onu öylesine korkutmuştu ki, ne yapacağını bilmeden öylece dikilen tekinsiz kalabalığı yararak, koşar adımlarla şehir merkezine yönelen geniş anacaddede evine doğru ilerlemeye başladı. Aslına bakılırsa, şaşırmış bile sayılmazdı, çünkü olaylar her ne kadar imkânsız görünse de (zaten bu yolculuğun tamamı da imkânsız sayılmaz mıydı?), bir şey ona henüz trendeyken ümitleri boşa çıkarak adamı yeniden görünce, kirli sakallıyla olan hikâyesinin, yani tecavüze uğramasının tüyler ürpertici ihtimalinin henüz sona ermediğini fısıldamış ve şimdi sadece "arkadaki haydutlar" tarafından gelebilecek bir sürprize karşı değil, adamın da ("Eğer gerçekten oysa ve tüm bunlar hayal ürününden başka bir şey değilse") herhangi bir yerden, herhangi bir bina girişinden çıkıp önüne atlaması ihtimaline karşı da hazırlıklı olması gerektiğinden, içinde bulduğu zorlu durumda öne koşmasının mı, yoksa geriye doğru kaçmasının mı daha iyi olacağına karar veremez bir edayla, hızlı hızlı ayaklarını birbirlerinin önüne yerleştiriyordu. Esrarengiz istasyon çoktan geride kalmış, çocuk hastanesine giden Zöldág Sokağı'nı da geçmiş, ancak şu an bir tanıdıkla karşılaşması hayati önem taşıyor olsa da, çıplak atkestanesi ağaçlarının altında dümdüz ilerleyen yolda tek bir canlı bile görememiş, kendi nefes alıp verişinin, kendi adımlarının narin gıcırtısının ve yüzüne çarpan rüzgârın uğultusunun dışında, ne olduğunu anlayamadığı bir mekanizmanın eski bir hızar fabrikasını andıran kısık ve sürekli gürültüsünden başka bir şey de duyamamıştı. Ay-

dınlatmanın yokluğu ve donuk sessizlik nedeniyle, cesaretini sınayan güçlere teslim olmasa da, bakışlarını her yönde gezdirip evlerden süzülen ışıkları arıyorsa da, her taraf işgal altındaki yerlere, yani artık çaba sarf etmenin nafile olduğuna karar verip risk oluşturan insan mevcudiyetini gösteren son işaretlerden de vazgeçerek, sokaklar ve meydanlar teslim edilince, evlerin kalın duvarları ardında saklananların tehlikeden korunacağı düşünülen yerlere benzediği için, kendisini ortalığa salınmış bir av gibi hissediyordu. Kaldırıma yapışmış çöpler yüzünden kargacık burgacık olmuş zeminin üzerinde ilerlemeye devam ediyordu ve henüz bir sonraki kavşaktan geçmeden, yerli ayakkabı markasının o zamanlar popüler olan ORTOPEDİK ürünlerini satan mağazanın vitrininin önüne varmıştı ki, aslında alışkanlıktan (benzin yokluğu nedeniyle, akraba ziyareti için yola çıktığı zaman bile pek fazla araç trafiği yoktu), yerli halkın, Adalet Sarayı'nın (ve hapishanenin) sokak boyunca uzanan yüksek ve tepesinde dikenli tel olan duvarları nedeniyle, kısaca "mahkeme sokağı" adını verdikleri Erdélyi Sándor Sokağı'nın karanlığına doğru baktı. Sokağın derinliklerinde, artezyen kuyusunun etrafına toplanmış sessiz bir grubun lekemsi gölgesini fark ettiğinde, sessizliğin ortasında birisini dövüyor oldukları hissine kapıldı. Korkudan koşmaya başladı ve bir süre arada sırada arkasına bakarak koşmaya devam ettikten sonra, ancak Adalet Sarayı'nın (ve hapishanenin) ezici binalarını ardında bırakıp, köşeden henüz kendisine saldırmak üzere kimsenin çıkmadığına emin olunca temposunu düşürdü. Oradan kimse çıkmamıştı ve kendisini takip eden kimse de yoktu; ölü şehrin huzurunu bozan yegâne ses olan az önceki gürültü –ne bir imdat çığlığı, ne bir yumruk sesi, ne de artezyen kuyusunun etrafında işlenmekte olan cinayet, ki cinayetten başka bir şey olması mümkün değildi– ve ses-

sizliğin bu ürkütücü bütünselliğinin içerisinde gittikçe daha da yükselen gürültü, en azından burada neden birkaç insan olmadığı düşünülünce ilginçliğini yitiriyordu; çünkü normal şartlar altında karantina koşullarına benzer kapanmışlığa rağmen, başka yerde olmasa da, Wenckheim Béla Caddesi'nin şehir merkezine en yakın olan bu bölgesinde, sokakta gezen birkaç insanla karşılaşması gerekirdi. İçindeki kötü his yüzünden aceleyle ilerlerken, bir kâbusta olduğunu hissetmeye başladı ve artık net bir şekilde duyulabilen gürültünün kaynağına iyice yaklaşıp atkestanesi ağaçlarının arasından bir anda ucube makineyi fark ettiğinde, gördüğü şeyin ilk bakışta sadece şaşırtıcı değil, aynı zamanda inanılmaz olması nedeniyle, yorgunluğun ve korkusuyla mücadele etmenin sonunda hayal görmeye başladığına karar verdi. Birkaç adım önünde, yolun tam ortasında, dehşet verici bir araç, kış gecesinin karanlığında tek başına ilerliyordu –bu zavallı kıvranmaya ilerleme demek de pek mümkün değildi– ve bu şeytani araç, bir silindirin sinir bozucu yavaşlığıyla, her bir santimi aşmak için ayrı mücadele veriyormuşçasına şehir merkezine doğru adeta sürünerek ilerlerken, sanki karşıdan esen fırtınanın gücüne karşı yüzeyin üzerinde değil de, yoğun, yapışkan ve emici bir killi çamur kitlesinin içinde hareket ediyor gibi görünüyordu. Üzerine mavi muşamba örtülmüş her tarafı kapalı ve kocaman bir tren vagonuna benzeyen, üzerinde cırtlak sarı harflerle bir şeyler yazan (ve harflerin ortasında da ne olduğu anlaşılamayan koyu kahverengi bir çizim bulunan) kamyon –afallamış olarak bu tespitte bulundu– eskiden şehirden geçen devasa Türk kamyonlarından bile büyüktü ve bu şaşırtıcı derecede biçimsiz, leş gibi tatlımsı balık kokusu yayan yapbozu, milattan önceden kalma, duman yayan, yağ ve pas içinde, traktöre benzeyen bir hurda, inanılmaz bir gayret sarf ederek çekmeye

çalışıyordu. Pflaum Hanım, araca yetişince, yavaşladı ve beceriksiz bir elden çıktıkları anlaşılan, kargacık burgacık yabancı harfleri korkusunun bile önüne geçen bir merakla incelemesine rağmen, bir anlam çıkaramadığından ("Bir Slav dili mi? Yoksa Türkçe mi acaba?"), bu aracın ne işe yaradığı, rüzgârın dağıttığı dondan mustarip şehrin ortasında ne aradığı, komşu köyden buraya ulaşmasının bile yıllar süreceği yavaşlıkta hareket eden ve buraya trenle getirilmesi de olasılık dışı (ancak başka bir ihtimal de görünmüyordu) bu aracın buraya nasıl geldiği soruları da cevapsız kaldı. Adımlarını yeniden hızlandırdı ve korkunç aracı geçip arkasına bakınca, traktörün camlı bölmesindeki, iri, kıllı, umarsız görünen, sadece fanila giymiş, dudağının ucundan bir sigara sarkan adamı fark etmiş, adam da onun kaldırımda durduğunu görünce, alaycı bir ifadeyle, sağ elini yavaşça direksiyondan kaldırarak, kendisine hayretle bakan Pflaum Hanım'ı selamlar gibi bir hareket yapmıştı. Tüm bunlar son derece sıra dışıydı (ve direksiyonun arkasında pinekleyen, soyunmuş etten kulenin, sanki içerisi fazla ısıtılmış gibi görünür biçimde sıcak olması da tüm bunları daha da inanılmaz kılıyordu) ve Pflaum Hanım, hızla uzaklaşırken, defalarca ardına baktı ve sonunda o aracı, önüne çıkan her şeyi amansızca midesine indiren ve yemediklerinin de artık asla eskisi gibi olamayacağı mesajını vererek ne olduğundan habersiz vatandaşların karanlık pencerelerinin altında kararlı bir yavaşlıkla sürünerek ilerleyen, egzotik bir canavar gibi görmeye başladı. Bu noktadan itibaren, gerçekten de ter döktürücü bir kâbusun tutsağı olduğunu, ancak uyanarak kurtulmasının da mümkün olmadığını hissetmeye başlamıştı: Tüm bunların gerçek olduğunu tam bir kesinlikle biliyor ve kurbanı ya da tanığı olduğu kan dondurucu olayların (bu ürkütü-

cü ve açıklanamaz araç, Erdélyi Sándor Sokağı'ndaki kavga, zamanı ayarlanmış gibi görünen karartma, istasyonun dışındaki insanlıktan çıkmış ayaktakımı ve değişmeyen, buz gibi ifadesiyle tüm bunların üzerinde hâkimiyet kurmuş keçe paltolunun berbat sureti) sadece sürekli olarak felaket tellallığına odaklı hayal gücünün yekpare birer ürünü olmalarından çok, aralarında, açıkça, kesin ve rasyonel bir ilişkinin süregeldiğini de o anda fark etti. Aynı zamanda, ne olursa olsun, bu saçmalığa inanmamak için de tüm gücüne ihtiyacı vardı, çünkü bu akıl almaz durumda bile şehrin güvenli düzeniyle birlikte, rasyonel olan her şeyin de kaybolduğunu kabullenmek istemediğinden, bu ucubenin ortaya çıkmasıyla, almış başını gitmiş şiddet nedeniyle ya da en azından anlaşılmaz genel karartma yüzünden ayaktakımının toplanacağını ve ne kadar inanılmaz olsa da konuya ilişkin bir açıklama olacağını umuyordu. Hayal kırıklığına uğramamıştı: Sokak lambalarının sönmesinin ardındaki sır perdesi bir süre daha aydınlanmayacak olsa da, o tuhaf kamyonun şaşırtıcı yükü ve amacı kısa süre sonra ortaya çıktı. Pflaum Hanım, şehrin saygı duyulan kişisi György Eszter'in evinin önünden geçti, eski Tahta Tiyatro'yu çevreleyen parkın gizemli uğultusunu ardında bıraktı ve minicik Protestan kilisesine ulaştığında, bakışları yuvarlak bir ilan direğine takıldı: Ânında donakaldı, sonra birkaç adım yaklaştı, öylece dikilip, yanıldığını düşünerek kenar mahalle avarelerinin yazılarına benzeyen harflerle yazılmış metni, bir kez bile okuması yetecek olsa da, diğer ilanların hepsini kapatan, kenarlarından taşmış ve henüz kurumamış yapıştırıcıdan da anlaşılacağı üzere, yeni yapıştırılmış ilanın üzerinde yazan, rasyonel açıklamayı tekrar ve tekrar okudu:

ATRAKSİYON! FANTASTİK ATRAKSİYON!
DÜNYANIN EN BÜYÜK BALİNASI
Ve dünyanın en *GİZEMLİ* harikaları
Kosut Meydanı'nda (pazardan sağa)
Aralık 1! 2! 3!
Büyük ses getiren Avrupa turnesinin ardından!
Biletler 50'lik (öğrenciler ve askerler yarı fiyat)
ATRAKSİYON! FANTASTİK ATRAKSİYON!

Bu kargaşanın tek bir katmanına bile açıklama getirebilirse, olan biteni anlamasının ve "olası bir çöküş durumu"nda kendisini korumasının da (tabii ki: "Tanrı korusun, aman gerekmesin!..) kolaylaşacağını hissettiği halde, ilanın önünde durduğu sırada aydınlanmanın yetersizliği yüzünden yılgınlığı da artıyordu; çünkü şimdiye dek sorun tam da kurbanı ya da tanığı olduğu şeylerde hiçbir rasyonalite olmamasından kaynaklandığı halde, şimdi bu "azıcık" mantık ("dünyanın en büyük balinası ve doğanın diğer gizemli harikaları") bulunduğu anda fazla bile geleceği için, burada sarsılmaz, ancak aynı derecede akılsız bir anlam mekanizmasının işleyip işlemediğini düşünmek zorunda kaldı. Sonuç olarak: "Sirk? Burada? Yarına dek yerin yıkılıp yıkılmayacağını bile bilmezken! Üzerinde leş kokulu bir yük taşıyan kasvetli bir ucubenin şehre girmesine izin vermek? Şehrin kendisi bile tehdit unsurlarıyla doluyken? Bu karmaşada, insanları eğlendirmek kimin haddineydi ki? Bu ne biçim bir şakaydı? Bu nasıl amansız, acımasız bir fikirdi! Yoksa... Aslında verilen mesaj, artık hiçbir şeyin fark etmediği miydi? Ve birisi, bu karmaşa yüzünden zevk mi alıyordu?" Hızlıca ilan direğinin yanından ayrıldı ve karşıya geçti. Yolun karşında iki katlı binalar vardı ve bazı pencerelerden hafif bir ışık süzülüyordu. Çantasını sıkıca göğsüne bastırdı ve rüzgâra karşı biraz öne eğilerek yü-

rümeyi sürdürdü. Son binaya vardığında bir kez daha arkasına baktı, kapıyı açtı ve sonra da içeri girip kapıyı kapattı. Tırabzanlar buz gibiydi. Evin sevilen süsü, seyahatinden önce bile kurtarılmasının artık mümkün olmadığının aşikâr olduğu palmiye, donmuş olarak köşede duruyordu. Boğucu bir sessizlik etrafını sarmıştı. Eve varmıştı. Kapı kilidinin üzerindeki boşluğa yerleştirilmiş bir not kâğıdına yazılı mesaj onu bekliyordu. Nota şöyle bir göz atar atmaz, öfkeyle dudakları büküldü ve içeriye girip her iki kilitteki anahtarı çevirdi, aceleyle güvenlik zincirini de taktı. Sırtını kapıya dayadı ve gözlerini kapattı. "Sevgili Tanrım, yuvama vardım." Ev, deyim yerindeyse, uzun yıllar süren çalışmaların verdiği meyveydi. Beş yıl önce, trajik bir şekilde (beyin kanaması yüzünden) aniden hayatını kaybeden muhterem ikinci kocasının cenazesini de toprağa vermesi gerektiğinden kısa bir süre sonra, "sürekli evden kaçması, habire gezmesi ve zaten iyiye gideceği konusunda herhangi bir emare göstermemesinin dayanılmaz ıstırabı yüzünden" ilk evliliğinden olan ve dolayısıyla, kendisine göre maalesef babasının huylarını ve bunların getirdiği zorlukları da miras alan oğluyla ortak hayatlarının artık sürdürülemez olması ve oğlunun sonunda başka bir evde kiraya çıkmasından kısa bir süre sonra, sadece kaçınılmaz olanı biraz da olsa kabullenmekle kalmamış, kaybetmenin bilinci ne kadar ağır olursa olsun (ne de olsa iki koca ve kendisi için var olmayan bir oğlandan sonra tek başına kalmıştı), ufak bir rahatlama yaşamış ve açıkça görebilmişti: Şimdiye kadar hep "başkalarının çılgın yandaşı" olması gerektiği halde, elli sekiz yaşına geldiğinde, kendisi için yaşamasının önünde bir engel kalmamıştı. O zaman artık kendisine fazla büyük gelen aile evini, şehir merkezindeki bu ufak ve "sevimli" ("Kapı telefonu vardı!) evle, üzerine yüklü miktar nakit alarak takas etmiş, tanıdıkla-

rı, kendisine iki defa dul kalmış birisine uyacak türden saygıyla ve tek oğlunun tüm şehir tarafından bilinen "serseri hayatı"na uygun temkinle yaklaşırken, Pflaum Hanım hayatında ilk defa (şimdiye dek, kıyafetlerinin dışında, sadece nevresimler kendisinindi) kendini miras edinmenin derin mutluluğuna bırakabilmişti. Yerler için yumuşak İran halısı taklitleri, pencereler içinse zarif tül perdeler ve "neşeli bir etki bırakan" güneşlikler almış, ağır ve rahatsız olan eskilerinden kurtulup odayı "modüler mobilyalar"la döşemiş, şehirde çok popüler olan EV KÜLTÜRÜ isimli derginin akıllıca tavsiyelerine uyarak, modern çizgiler taşıyan bir mutfak tasarlamış, evi boyatmış ve biçimsiz gaz bağlantılarını da, tüm banyoyu da yenilemişti. Yorgunluk nedir bilmiyordu ve komşusu Virág Hanım'ın da takdirle söylediği gibi, enerji doluydu. Ancak, kaba işlerin bitiminden sonra, sonunda "minik yuvası"nın ince ayrıntılarını düzenlemeye başladığında kendisi tam anlamıyla formda hissetmeye başlamıştı. Fikirleri bitmek bilmiyor, hayal gücü sınır tanımıyor, dükkânlara yaptığı alışveriş turlarında, kâh dövme metal çerçeveye oturtulmuş bir aynayla, kâh pratik bir soğan doğrayıcıyla, kâh çerçevesine şehrin silueti işlenmiş süslü bir elbise fırçasıyla dönüyordu. Oğlunun evden ayrılmasının hüzünlü anısına rağmen –oğlu ağlayarak ayrılmış ve evden göndermek de çok zor olduğundan, o zamanlar karanlık hislerinden ("Günlerce!")– kurtulması mümkün olmamıştı; yaklaşık iki sene sonra, bu hummalı çalışmaların sonucunda, neredeyse adım atacak yer kalmasa da, Pflaum Hanım, rahatsız edici derecede, hayatında bir şeylerin eksik olduğunu hissine kapılıyordu. Vitrinde muhafaza ettiği sevgili porselen biblolarına eklemek için yeni biblolar alsa da, boşluğu bunların da tam olarak doldurmadığını anlaması uzun sürmedi; kafasını yorduktan, gözlemler yaptıktan ve hatta

komşu hanımefendiden de tavsiyeler aldıktan sonra, bir öğleden sonra (tam da rahat koltuğunda oturup yeni bir "Irma motifi" işlerken, gözlerini kuğular, gitar çalan Çingene kızlar, ağlayan oğlan çocuklardan oluşan –mutluluğu ve hayalleri anlatan– bibloların üzerinde gezdirerek dinlendirirken, daha önce bir türlü aklına gelmeyen, "büyük eksikliği"ni hissettiği şeyin ne olduğunu fark etti. Çiçek. İki tane benjamini bir de çelimsiz kuşkonmazı olsa da (eski evden getirmişti), bunlar aniden beliren ve kendisinin "annelik içgüdüsü" dediği hislerinin odağı olmaya uygun değillerdi. Tanıdıklarının arasında kendisi gibi "güzeli seven" pek çok kişi bulunduğundan, kısa süre içinde pek çok fide, çiçek soğanı ve filizlenmiş kök edindi ve hatta o kadar çok bitkisi oldu ki, Doktor Provaznyik, Mádai Hanım ve Mahó Hanım'ın dostluğuyla geçirdiği birkaç yıl boyunca ilgiyle büyüttüğü cüce palmiyeler, devetabanları ve paşakılıçları sadece pencere pervazlarını doldurmakla kalmamış, bitkilerin bolluğu nedeniyle, kendi deyimiyle "kalbini ısıtacak kadar samimi" hale gelmiş evinde, küpeçiçeklerini, karyağdı çiçeklerini ve sayısız kaktüsü koyacak yer kalmadığı için Romanya'daki bir demirci atölyesinden, önce bir, sonra üç tane birden çiçek sehpası sipariş etmesi gerekti. O zaman, her şeyin – yumuşak halıların, neşeli etki bırakan perdelerin, konforlu mobilyaların, aynanın, soğan doğrayıcının, elbise fırçasının, kıymetli çiçeklerinin, tüm bu huzurun, güvenin, bu rahatlığın birdenbire sonu mu gelmişti? Kendini ayakta duramayacak kadar yorgun hissediyordu. Sol elinde tuttuğu not kâğıdı, parmaklarının arasından kayıp yere düştü. Gözlerini açtı, mutfak kapısını üzerinde asılı saatin süratli saniye çubuğunun, sürekli yeni bir noktaya atlamasını izledi. Artık tehlikede olmadığı kesinleşse de, son derece ihtiyaç duyduğu güvende olma duygusunu bir türlü hissedemiyordu: Düşünceleri tedirgin bir şekil-

de birbirini kovalıyor, bir o, bir bu, her şeyden önemliymiş gibi görünüyor ve böylece –üzerindekileri ve çizmelerini çıkarıp, şişmiş ayaklarına masaj yaptıktan ve rahat patiğini giydikten sonra– önce pencereden terk edilmiş caddeyi uzun uzun incelemiş ("Hiçbir yerde ne bir insan ne de sinsi bir gölge yok... Sadece sirkçilerin traktörü... Bu dayanılmaz gürültü..."), sonra kayıp bir şey var mı diye dolapları açıp bakmış, evin kapısındaki kilitleri bir kez daha kontrol etmezse en önemli konuyu atlayacağını düşündüğünden, titiz bir el yıkama sürecini bile yarıda kesmişti. Tüm bunları yaparken biraz sakinleşip notu tekrar eline aldı, okudu ve sonunda kâğıdı öfkeyle mutfaktaki çöpe fırlattı (üzerinde dört kez, "Anneciğim seni aradım," yazıyordu, ilk üçünün üzeri çizilmişti) ve oturma odasına dönüp ısıtıcıyı açtıktan sonra, bu sinirli telaşa bir son vermek için, onlara da bir şey olmadığına emin olursa huzursuzluğunun da azalacağına kanaat getirdiğinden, sırayla çiçeklerini kontrol etti. Kendisi evde yokken her gün dikkatle evi havalandırmasını ve özellikle de kıymetli çiçeklerine iyi bakmasını rica ettiği komşusu da ona hayal kırıklığı yaşatmamıştı: Saksılardaki toprak nemliydi ve "basit ve konuşkan, ancak özünde iyi niyetli ve vicdanlı" arkadaşı, narin palmiyelerin yapraklarında biriken tozu silmeyi bile akıl etmişti. İriyarı kadının tez canlı sureti bir anlığına gözünün önüne geldiğinde, "Hakkını ödeyemem sevgili Rózsi'ciğim!" diye iç çekti duygusallaşmış bir şekilde ve yeşil elma rengindeki koltuklardan birine çöküp yeniden gözlerini evinin düzeni bozulmamış eşyalarının üzerinde gezdirirken her şey o kadar "muntazam" görünüyordu ki, zemin, tavan, çiçek desenli duvarlar onu sorgulanamaz biçimde sardıklarından, atlattığı tüm badireler bir hayal, gerilmiş sinirlerin ve hastalıklı bir hayal gücünün çapraşık oyunları gibi geliyordu. Evet, bunların hayal olması da olasıydı çünkü

kendisi yıllar boyu, sonbaharda kışlık yiyecek hazırlanması ve bahar temizliği, öğleden sonraları dantel örme ve çiçek bakımının minik dertleri ve mutlulukları arasında, içe dönük dünyasının tamamen dışında kalan ve puslu güvensizliklerle dolu, biçimsiz bir buğu halindeki dışarıda sürüp giden çılgın karmaşayı makul bir mesafenin sunduğu himayeden izlemeye alışmış ve şimdi, yeniden, anahtarı dünyayı dışarıda bırakmak üzere çevirmişçesine, kapalı kapının sağladığı güvenceyle otururken, yolculuğunun boğucu anıları da yavaş yavaş gerçekliklerini yitiriyor ve kısa trenin bağırıp çağıran yolcularını, kan dondurucu bakışlı keçe paltoluyu, köylü kadını, kadının yığılmasını, karanlıkta sessizce dövülen adamın üzerine eğilmiş gölgeleri, acayip sirki, otobüs hareket saatlerini belirten sararmış kâğıdın üzerine çekilmiş çarpıyı ve tüm bunların arasında, yol ayrımında kaybolmuş gibi bir o yana, bir bu yana hamle yaparak, panik halinde bir an önce eve ulaşmaya çalışan kendisini, önüne güçlükle fark edilebilen bir duvak inmişçesine, ancak hayal meyal hatırlıyordu. Etrafındaki her şey gittikçe keskinleşirken, geçmiş saatlerde yaşadıkları da gerçekliğini yitirmesine rağmen, sidik kokulu tuvalete, rayların arasındaki pis çakıltaşlarına, adamın oturduğu yerden kendisine işaret yapmasına ilişkin korkunç resimler, hızla ve katlanılmaz bir biçimde kafasının içinde dönüp duruyordu. Burada, mobilyalarının ve çiçeklerinin arasında, dokunulmaz olduğuna dair güçlenen bir bilinçle artık saldırıya uğrayacağından korkmadığı için, şimdiye dek içinde bulunduğu her şeye hazırlıklı olmanın gerginliğinden kurtulsa da, lapa gibi midesine oturan genel endişeye bir türlü çözüm bulamıyordu. Belki de başka zaman hiç olmadığı kadar bitkindi ve bu yüzden de bir an önce yatmaya karar verdi. Birkaç dakika içinde duş yaptı, iç çamaşırlarını yıkadı, kalın geceliğinin üzerine sıcak tutan bir sabahlık

giyip "ciddi ciddi akşam yemeği" yemeye mecali olmasa da, en azından yatmadan önce ağzına birkaç lokma meyve kompostosu atmak için kilere gitti. Kiler, evin adeta merkezindeydi ve şu anki sıra dışı duruma kıyasla şaşırtıcı miktarda yiyecekle doluydu: Yukarıda uçlarına kurutulmuş biberler asılı kurutulmuş etler, sucuklar ve pastırmalar sallanıyor, aşağıda ise ufak bir barikat kurmaya yetecek miktarda şeker, un ve tuz koleksiyonu düzgünce yerleştirilmiş şekilde duruyordu; rafların iki tarafına çekirdek kahve, siyah haşhaş, ceviz, baharatlar, patates ve soğan yerleştirilmişti ve bu yiyecek donanımını, bu ileri görüşlülük örneği olan bolluğu –evin içinde göz kamaştıran çiçek ormanına benzer şekilde– ortadaki raflara askerî düzende dizilmiş gülümseyen konserve ve kompostoların akıl almaz kalabalığı taçlandırıyordu. Burada, yazın başından beri hazırlama imkânı bulduğu her şey vardı: Tatlı meyvelerden, çeşit çeşit turşulara, domates sularından ballı cevize kadar her şey bulunduğundan, ne istediğini bilmez biçimde bakışlarını kavanoz koleksiyonunda gezdirdikten sonra, romlu vişne kompostosunda karar kılıp odaya dönerek, merakla televizyonu açtı. Rahatça arkasına yaslandı, ağrıyan ayaklarını bir pufun üzerine koydu ve sıcağın hoşnutluğunda, duş sayesinde canlanmış olarak, şansına yine operet yayınladıklarını görünce, eski barış ve huzurun yeniden yuvasına dolmasını umut edebileceğini hissetti. Çünkü dünyanın –yıldızlarla kafayı bozmuş oğlunun bıktırana kadar tekrarlayıp durduğu gibi "ışık görüntüden hızlıdır"– kendisini katbekat aştığını biliyor, kendisinin de aralarında olduğu, o sessiz yuvalarında onurluluk ve ağırbaşlılığın ufak vahasında yaşayanların, dışarıda neler olup bittiğini korkudan titreyerek düşündükleri sırada, kirli sakallının tüm barbar soyunun, o yoldan çıkmış süprüntüler sürüsünün, içgüdüsel bir güvenle dizginleri ele geçireceğini de açıkça görebiliyor-

du: Ancak kendisi asla bu dünyaya baş kaldırmamış, anlaşılmaz kanunlarını kabullenmiş, ufak mutlulukları için minnettar olmuş ve dolayısıyla da kaderinin kendisini yok edici sillelere karşı koruyacağı konusundaki güveninin haklı olduğunu kendi kendine telkin edip durmuştu. Yaşantısının bu minicik adasını koruyacak ve kollayacak, kendisi gibi herkese her zaman rahat ve huzur dileyen birisini –Pflaum Hanım doğru kelimeleri arıyordu– bir av olarak nortaya atmayacaktı. Yumuşak melodiler, ("Kontes Marica!" – sevinç ve heyecanla hemen kadını tanıdı) içeriye bahar esintisi dolmuş gibi, cazibeyle ve nefis aromalarla ortamı kapladı, "tatlı melodilerin dalgaları"nda salınırken, trenin bayağı ahalisi birdenbire gözlerinin önünde belirdi ve artık onlara karşı korku değil, yolculuğunun başında onları pis vagonda ilk gördüğünde olduğu gibi, küçümseme hissediyordu. İki tip ahali, "hapur hupur tıkınıp ağzını şapırdatanlar" ve "sessiz caniler" kafasının içinde iç içe geçtiğinde, etrafa yayılan müziğin dünyevi çirkinliklerin üzerinde yükseldiği gibi, sonunda kendisinin de acıklı bir muhtaçlık içerisinde boğucu anılarının üzerinde yükselerek, onlara yukarıdan bakabileceğini düşünüyordu. Şöyle olabilirdi, diye cesaretlenerek ve ekranın karşısında yine bir lezzetli vişne tanesini kıtırdatarak kendi kendine konuşuyordu; arada sırada, karanlıkta ve gecelerde, otlakların ve meyhanelerin menfur derinliğinde ayaktakımı kral olsa da, bunun esas sebebi, yaygaraları artık dayanılmaz hale gelince, hak ettikleri şekilde, geldikleri yere, geldikleri gibi geri dönmelerinin gerekmesiydi: Yerleri orasıydı, orası –diye düşündü Pflaum Hanım–, bizim adaletli ve huzurlu dünyamızın dışında, sonsuza dek ve geri dönüşü olmayan şekilde. Hak ettikleri hükmü bekledikleri süre zarfında da –kendinden emin bir tavırla ekledi– cehennem dünyayı ele geçirse bile kendisi buna önem vermeyecekti, çünkü bu

yıkımla, hapishane kaçkını insan müsveddelerinin bu insanlık dışı egemenliğiyle *kendisinin hiçbir ilgisi yoktu* ve bu durumda, sokakları ele geçirmiş olsalar da, evden dışarıya adımını bile atmamaya, ileriye dönük tüm maceralardan uzak kalmaya ve bu rezillik son bulana, ortalık aydınlanana ve gündelik hayatları yeniden karşılıklı anlayış ve bilinçli ölçülülük tarafından idare edilmeye başlayana dek, kendisinden bir daha kimsenin haberi bile olmayacağına karar verdi.

Kont Tasilo ve Kontes Marica'nın pek çok engele rağmen birbirlerini buldukları törensel sonu, kendini kaptırıp buğulu gözlerle, nefes bile almadan izleyip başlayan final sahnesinin mutluluk seline kapılmak üzereyken, birdenbire kapı telefonu çaldı. Elini kalbine koyup korkuyla sıçradı ("Beni buldu! Beni takip etmiş!"), sonra öfkeli bir ifadeyle ("Yok artık! Daha neler!") duvar saatine bakıp, evin kapısına yöneldi. Eskiden kibarlıktan, şimdilerde ise cesaret edemediklerinden, insanlar akşam yediden sonra birbirlerini ziyarete gitmedikleri için, gelen arkadaşı ya da komşusu olamazdı ve keçe paltolunun ürkütücü görüntüsünü de gözünün önünden sildiğine göre, gelenin kim olabileceği neredeyse aşikârdı. Harrer'lerin evinde kiraya çıktığından beri, oğlunun gecenin bir yarısı, leş gibi şarap kokarak, gökyüzü ve yıldızlara ilişkin deli saçmalarıyla saatlerce ona zulmetmek ve son zamanlarda da yaşlı gözlerle ve kendisinden ümidi kesmiş annesine göre, çalıntı çiçeklerle "istemediği halde çok acılar çektirdiği kişiye jest yapmak için" kapıyı çalmadığı aralıksız üç gün geçmiyordu. Pflaum Hanım, evden ayrılırken de, sonrasında binlerce kere de ona söylemişti: Gelmemesini, kendisini rahatsız etmemesini, rahat bırakmasını, çünkü onu görmek istemediğini, eve ayağını bile sokamayacağını söylemişti ve bunları söylerken de, onu gerçekten de görmek

istemediği, yirmi yedi acı yıl boyu, günbegün, anbean, böyle bir çocuğu olduğu için utançtan yüzünün kızarmasının artık burnundan geldiği konusunda da gayet ciddiydi. Kendisini anlayan ve güvendiği kişilere itiraflarda bulunmuş, elinden gelen her şeyi yaptığını ve eğer çocuğu buna rağmen düzgün bir insan gibi yaşamayı beceremiyorsa, annesinin bu yüzden suçluluk duyması gerekmediğini söylemişti. Alkolün tamamen yok ettiği ilk kocası yaşlı Valuska'nın ve sonra da oğlunun yüzünden yeterince acı çektiğini herkese tekrar tekrar anlatmıştı. Kendisine "bu deli oğlan kötü alışkanlıklarından vazgeçene kadar onu eve sokmaması" tavsiyesinde bulunmuşlardı ve bazen bu tavsiyeye uysa da, "anne yüreği buna dayanamadığından" bu çözümün kendisini memnun etmediğini kabullenmesi gerekmişti. Onda eksik olan, normal bir hayat sürme iradesi yeterince güçlenmeden, kendisini aramamasını emretse de, oğlu Valuska –bir yandan da hovardalığa devam ederken– üç gün geçmeden "iradesinin güçlendiğini gösteren suratı"yla tekrar tekrar kapıda bitiyordu. Oğlunun, tedavisi olmayan umarsızlığı içerisinde, annesinin ne istediğini anlamayı bile başaramadığı bilincinden bezmiş ve ümitsiz mücadeleden yıldığından, son zamanlarda oğlunu her seferinde kovalamıştı ve bundan sonra da yapmak istediği bu olsa da, kapı telefonunu eline aldığında, defalarca kez duyduğu tutuk sözlerin yerine ("Anneciğim... sadece... benim...") kendine güvenli bir kadının sesini duydu. "Kimsiniz?" diye şaşkınlıkla ikinci bir defa sorduktan sonra, Pflaum Hanım bir anlığına ahizeyi kendisinden uzaklaştırdı. "Benim Piri'ciğim! Eszter Hanım." "Eszter Hanım mı? Burada? Bu saatte?" şaşkınlıktan ne diyeceğini bilemeyerek, yavaşça üzerindeki sabahlığı düzeltmeye başladı. Eszter Hanım, Pflaum Hanım'ın ve bildiği üzere tüm

şehrin "olabildiğince uzak durduğu" kişilerden birisi olduğundan, aralarında herhangi bir ilişki yoktu ve sokaktaki kaçınılmaz ancak soğuk selamlaşmalarının dışında, senede iki defa hava durumuyla ilgili birkaç cümle konuştukları düşünülürse, bu ziyaret şaşırtıcı olmaktan bile öteydi. Eszter Hanım sadece "skandallarla dolu geçmişi, gevşek ahlakı ve şu anki karmaşık ailevi durumu" yüzünden değil, yüzsüz bir gösteriş içinde, bunların hiçbirini umursamadan, avam ve ısrarcı tavırlarıyla ve "fıçı gibi vücuduna rağmen kışkırtıcı ve zevksiz giyimi"yle iyi aileleri hoşnutsuz etmesi yüzünden de kadın toplantılarının bitmek bilmez sohbetlerine konu oluyor, bazen de, küstah yağcılığı ve bir bukalemunu kıskandıracak "şekil değiştiriciliği"yle kızgın tepkilere yol açıyordu. Ayrıca, birkaç aydır, karmaşa ve endişenin neden olduğu dikkatsizliğini de bahane edip –sevgilisi olan Emniyet Müdürü'ne dayanarak– kendisini Kadınlar Konseyi'nin başkanı ilan etmiş, gururdan ve başkalarının kaybından duyduğu mutluluktan burnu daha da havalarda gezerek, komşu kadının yaratıcı tabiriyle "yüzündeki boğucu, büyülü gülümseme"yle saygı ziyareti adı altında, o zamana dek evlerine adımını atamayacağı ailelerin evlerini bile ziyaret ediyordu. Bu nedenle de Eszter Hanım'ın şimdi de bu tür bir senaryo oynadığını anlaması pek de zor olmadığından, Pflaum Hanım önce kararlı bir biçimde kabalığından dolayı ona ders vermek için ("Hanımefendi ne zaman birisine ziyarete gidilebileceğini konusunu bile bilmiyorlar!) sonra da, bu konuya ilişkin muhalif duruşunun bir sembolü olarak, hemen ona çıkış yolunu göstermek niyetiyle merdivenlerden inerek kapıyı açmaya gitti. Ne var ki, olaylar böyle gelişmedi.

Böyle gelişmedi ve zaten böyle gelişemezdi de, çünkü Eszter Hanım, kiminle karşı karşıya olduğunu gayet iyi bilse de, sevgilisi Emniyet Müdürü'nün de kulağına her gün fısıldadığı gibi, "her şeyin ötesinde, sırf boy ve kilo olarak bile bir devle aşık atabilecek" olduğundan bu durumu pek de umursamıyordu ve doğuştan gelen kendini beğenmiş tavrı ve itiraza tahammülü olmayan kararlılığıyla, inatçı Pflaum Hanım'ı ezip geçecekti: Konuya girmek için sözlerini birkaç "şekerim"le süsleyerek, erkeksi bir yüksek ses tonuyla, kendisinin de saatin kaç olduğundan haberi olduğunu, ancak "acil bir özel mesele" yüzünden kesinlikle hemen konuşmaları gerektiğini aktardıktan sonra, Pflaum Hanım'ın tavrını önceden tahmin ederek hazırlıklı olduğu için, onunla birlikte kapıdan girdi, hızla merdivenlerden çıktı ve her zaman yaptığı gibi başını yana eğerek ("aman yanlışlıkla bir yerlere çarpmayayım"), dikkati ziyaretinin aciliyetine neden olan konudan başka yöne çekmek için, ilk etapta evin "mükemmel konumu"yla, halıların "incelikli desenleri"yle ve içeriye girer girmez, ceketini portmantoya asarken gözlerini evin içerisinde gezdirdiğinde, aslında "tipik ve sıradan" olduğu kanaatine vardığı o "kıskanılacak derecede ince zevk"le ilgili samimiyetsiz tespitlerde bulunabilmek için hemen açık kalan kapıdan içeriye girdi. "Dikkati başka yöne çekme" taktiğinin, niyetinin doğasını sükûnetle aktarmayı başardığı söylenemeyecek olsa da, doğruyu söylemek gerekirse, bu taktik esas amacına, yani yarın kendisiyle karşılaşırsa bundan bahsedebilmesi için bugün Valuska'nın annesiyle en azından on beş dakika geçirme amacına uyardı; öte yandan en pratik çözümü seçmemiş (bilindiği üzere, hemen zevksiz koltuklardan birisine oturacak ve lafı hemen "tüm ülkede süregelen genel yenilenmenin genç dinamizmi ve buna bağlı olarak her alanda kendini geliştirmiş İl Kadın Kon-

seyi'nin girişkenliği"ne getirecekti...) ve hazırlıklı şekilde gelse de, gevşek rahatlık düşkünlüğü, boğucu aylaklık ve yapışkan yağcılığın bu "küçük rezil mabedi" ona öyle bir darbe vurmuştu ki, gerçek niyetini akıllıca maskeleyerek, ev sahibinin tüm silahlarını mümkün olan en büyük dikkatle incelemek durumunda kaldı. Arkasında öfkeli huzursuzluğu nedeniyle gıkını bile çıkaramayan Pflaum Hanım'la birlikte, evin tepeleme dolu odalarını gezerken, samimiyetsiz bir onaylamayla (çünkü "açık kartların zamanı henüz gelmemişti"), arkasından gelen ve ikide bir ıvır zıvırlarını düzelten yüzü kızarmış ev sahibesine gürültülü bas sesiyle, "Evet: Şüphesiz ki, evlerine o özgün büyüyü yalnızca ve yalnızca kadınlar verebildiklerinden, cansız nesnelere anlamı da kadınlar kazandırmaktadır," diye anlatıp dururken, içinden –içten içe!–, rafların ve dantel örtülerin, ucu kuğu şeklindeki kül tablalarının ve kadifemsi İran halılarının, incecik tül perdelerin ve vitrin camının ardında dizilmiş birkaç aşk romanının fazla sıcak, yapış yapış, dokusu, "zevk düşkünlüğünün ve pörsümüş irade"nin kendini beğenmiş ölçüsüzlüğünün dünyayı ne hale getirdiğinin somut örnekleri olarak gözlerinin önüne serilmesi nedeniyle, ıvır zıvırları kocaman avucuna alıp tavuk boynu gibi kıtır kıtır ezmemek için kendisini zor tutuyordu. Her şeyi tek tek inceliyor, gözünden hiçbir şeyi kaçırmıyor ve devamında da gücüne güç katabilmek için, evin oda parfümünden enfekte olmuş havasını, bu "mızmız bebek evi"nin uzaktan bile içinde yaşayanların acınası durumunu anlatan ve kendisinin, başkan olduğundan beri ziyaretlerinden döndüğü zamanlarda, kapıdan girer girmez ("Her seferinde!") kızgın bir alaycılıkla Emniyet Müdürü'ne sık sık söylediği gibi "cidden kusası gelen" bu leş kokuyu içine çekiyordu. İster alay olsun, ister gerçekten de midesi bulansın, sevgilisi, Eszter Hanım'ın manevi gücünün zorlu

sınamalardan geçmeye hazırlandığına emin olabilirdi, çünkü "sonunda kendisini bulan kamuoyu" onlarca yıl süren çalışmalarının takdiri olarak onu yerel erkek korosu şefliğinden alıp (ki bu işin kendisine yakışmayan angaryalarını çekilir kılan tek şey, marşlardan, işçi marşlarından ve bahar şarkılarından oluşan, sözümona "ayrıcalıklı repertuvar" olabilirdi) İl Kadın Konseyi başkanı ilan ederek yeri doldurulamaz bir lider konumuna getirdiğinden beri, her gün iki kere ("Saatler boyu!"), yeniden ve yine yeniden emin olabilmek için bu tip evleri ziyaret etmesi gerekiyordu: Şimdiye kadar sadece tahmin ettiği şeyler, yadsınamaz biçimde gerçekti. Burada ve tam olarak burada apaçık gördüğü üzere, her güçlü iradenin, bol şekerli kompostoların ve tıklım tıkış tüy dolu yorganların, taranmış halı püsküllerinin ve koruyucu kılıf geçirilmiş koltukların uyuşuk havasına takılıp kaldığını, etkin olmaya yönelik her hamlenin, kendilerini yerel toplumun kaymak tabakası olarak gören ve sıradan, sağlıklı insanları küstahça bir kibirle değerlendiren, ev patikli operet oburlarının ölümcül bataklığına saplandığını bildiği gibi, aynı zamanda, örneğin başkanın çabalarıyla başlatılan ve büyük sonuçlar elde edilmesi beklenen çığır açıcı temizlik hareketinin, aylarca süren sıkı çalışmalara karşın, hâlâ başarısızlığın acınası fiyaskosunu yaşamasının açıklamasını da biliyordu. Samimiyetle söylemek gerekirse, Eszter Hanım bu kendini beğenmişlikleri içinde kokuşup kalmış süslü asalaklar topluluğunun, kendisinin iyice düşünülüp taşınılmış önerilerini buz gibi bir tavırla reddetmesine pek de şaşırmadı; çünkü öne sürdükleri ("Aralık ayında temizlik yarışı mı olurmuş? Sonra yaparız, mesela bahar temizliği zamanı olabilir..."gibi) bahanelerin temelinde yatan özü, yani hastalıklı meymenetsizliklerinin ve korkakça uzlaşmalarının, o sebepsiz ama onlar söz konusu olduğunda haklı sayılabilecek genel geçer bir ye-

nilenmenin içinde genel geçer bir düşüşün, karşı konulmaz bir yenilik isteğinin içinde karşı konulmaz bir kaosun felaket tellallığı yapan bir korkuyu ve bir şeyleri koruyacağına, yeniden canlandırılamaz derecede ölü olan her şeyi topyekûn yok eden ve bencilce sahiplenmeden kaynaklanan yılgın ve tatsız sıkıntının yerini "ortak eylemin yüceltici tutkusu"yla dolduracak –haklı– güç karşısındaki ürküntüyü kesinlikle fark etmişti. Hiç şüphesiz, yakın geçmişin alışılmamış ve kuralsız olaylarının, böylesine sıra dışı yorumu bakımından, sırdaşı Emniyet Müdürü ve birkaç iyi insanın dışında, muhtemelen şehirde kendisi gibi düşünen kimse olmasa da, içinden bir ses "kendisini haklı çıkaracak zaferin fazla gecikmeyeceği"ni söylediğinden, bu durum onu ne rahatsız ediyor ne de düşüncelere dalmasına neden oluyordu. Bu zaferin özünün ne olduğunu, tek (ya da iki) cümleyle anlatması mümkün olmasa da, içinde derin bir inanç vardı ve "patiklilerin narin topluluğu" ne kadar inatçı ve kalabalık olursa olsun, kamu yararına verdiği mücadelenin kişisel bir mücadeleye dönüşmesinin sebebi, gerçek düşman, tuhaf kabul edilen, içine kapanık yaşayan ve aslında sadece hastalık derecesinde tembel olan ve kendisinin aksine "herhangi bir kamusal faaliyette bulunmadığı halde", şehrin capcanlı haysiyeti olarak yıllardır en azından haftada bir kere ("Sözümona!") camdan bakmayı ihmal etmeden yatağında yayılıp duran György Eszter, yani, insanların korkuyla karışık bir saygı duydukları kocası olduğu için, onlardan korkmadığı gibi, onlara karşı en ufak bir çekince bile duymuyordu... Gerçek düşman kocası mıydı? O, düşmandan da öte, Eszter Hanım için "esrarengiz bir engelin sonu görünmez cehennemi"ydi ve Eszter Hanım şehrin nüfuzlu ileri gelenlerinin arasındaki yerine elveda demek istemiyorsa, bir tuzak, hiçbir ümit olmadan kusursuzca işleyen, kurtulamadığı ve parçalayamadığı bir

ağ olsa da, aynı zamanda tek şansıydı. Zincirin en önemli halkasını oluşturan yüksek hedeflerini gerçekleştirmesinin anahtarı, şu anda bile, yıllar önce sözümona "omurga problemleri" nedeniyle şehrin Müzik Akademisi müdürlüğünden emekli olan ve günün birinde "gelecekte kendisinin ev içi hizmetlerine ihtiyacı olmadığı"nı dipsiz bir alaycılıkla bildirmesinin hemen ertesi günü, Eszter Hanım'ın birikmiş parasıyla pazaryerinin yanında kendine bir ev kiralamak zorunda kalmasına neden olan kocasıydı; adam sırf intikam için –başka neden olabilirdi ki?– şehir orkestrasındaki zaten nadiren gerçekleşen ortak çalışmalarına da birdenbire son vermişti; Eszter Hanım'ın sonradan duyduğuna göre kendisini artık müziğin, sadece müziğin ilgilendirdiğinden dem vuran, birilerinin, örneğin Eszter Hanım'ın, akordu özellikle bozulmuş piyanoda ne kadar kulak tırmalayıcı tıngırtılar çıkardığına şahitlik edebilecek olmasına karşın, sürekli yan gelip yatmaktan güçsüzleşmiş bedenini yumuşak yastıkların ve battaniyelerin rezil yığınının altından çıkarabileceğini varsayarsak bile, artık müzikten başka bir şeyle ilgilenmeyi planlamadığını söyleyen György Eszter'den başkası değildi. Eszter Hanım, geriye bakıp geçen yıllar boyu maruz kaldığı aşağılamaların sonu gelmez silsilesini hatırladığında, içinden her şeyden vazgeçip, kendini beğenmiş kocasını yatağında küçük bir baltayla doğramak geçse de, kocası olmadan şehrin zapt edilemez olması ve ne planlarsa planlasın, sürekli olarak ona rast geleceğini kabullenmesi gerektiğinden, yapmaması gereken hareketlerin başında da bu geliyordu. Ayrı yaşamalarının nedeni olarak, kocasının işi nedeniyle yalnızlığa ve huzura ihtiyacı olduğunu bahane ederken, evliliğini görünürde devam ettirmeye, aslında derinden arzuladığı boşanmanın düşüncesini bile reddetmeye ve hatta, Eszter'in gözdesi ve hayranı olan Pflaum Hanım'ın ilk evliliğinden olan

kurtarılamaz derecede salaklaşmış dejenere oğlu Valuska'nın yardımıyla, kocasından gizli ancak adeta tüm şehrin gözüne sokarak, kocasının çamaşırlarını ve "kirli donları"nı yıkamaya mecburdu. Durum yadsınamaz biçimde ağır görünse de, Eszter Hanım'ın cesareti kırılmamıştı: Kişisel intikamın mı yoksa "toplumsal mücadele"nin mi önde geldiğini, Eszter'e neyi ödetmesi gerektiğini ("Her şeyi!") ya da bunların yerine sallantıdaki "pozisyonları"nı mı güçlendirmesi gerektiğini tam olarak bilmese de, bu lanet durumun sonsuza dek devam edemeyeceğini, bir gün, belki de çok da uzak olmayan bir gün, kendisini alay konusu haline getirip hayatını "bilerek ve isteyerek" çekilmez hale getiren bu acınası alçak herifle, hak ettiği gücün ve uğruna mücadele ettiği mevkinin yüksekliğinden mücadele edebileceğini biliyordu. Ayrıca, böyle olacağına inanmak için ("böyle olacağı"nın ötesinde, "böyle olması gerektiği için") sebebi de vardı; çünkü başkanlık sadece "özgür ve sorumlu" hareket etme olanağı sunmakla kalmayıp aynı zamanda bağımlılığın azalmasına da işaret ettiğinden ve burnundan kıl aldırmayan vatandaşları meclisin ilk büyük çaplı hareketinde yer almaya nasıl ikna edebileceğini fark ettiğinden ve böylelikle Eszter'i de nasıl yeniden kendisine bağlayabileceğini keşfettiğinden beri, zaten eksiği olmayan özgüveni de sınırsız hale gelmişti ve inancı tamdı: Doğru yoldaydı ve hiç sapmadan hedefine doğru ilerlemesini hiç kimse durduramayacaktı... Genel olarak "tüm dâhiyane planlar" gibi planı kusursuz ve ayrıca son derece basit olduğu halde, her zaman olduğu gibi, o tek ve yegâne çözümü bulması biraz güç olmuştu: Vurdumduymazlığı ve direnişi kırabilecek tek şeyin, kocasının "itici gücü" olduğunu, hareket daha yeni ilan edildiğinde bile anlamıştı; eğer onu yapılacak işlerde yer almaya zorlayabilirse, eğer onu hareketin başında yer almaya ikna edebilir-

se, hiçbir şey ifade etmeyen "TEMİZ BAHÇE; DÜZGÜN EV" sloganı ve gülünç, fiyaskoyla sonuçlanmak üzere olan program bir anda geniş çaplı, gerçek bir hareketin ilk adımını oluşturabilirdi. Fakat nasıl? Esas soru buydu. Konuşarak ikna etme çabaları ve kolluk kuvvetlerinin zorlaması gibi bir ton işe yaramaz fikirden vazgeçip, köşeye sıkıştırmanın yegâne yöntemini fark etmesi, haftalar, hatta abartmaksızın aylar alsa da, sonunda, tek ihtiyacı olan şeyin "sıcak kalpli Valuska" ve herkesin bildiği üzere ondan soğumuş ve tam da bu nedenle tutkuyla sevdiği Pflaum Hanım olduğunu fark ettiği andan itibaren, büründüğü huzurdan onu hiç kimse ve hiçbir şey uzaklaştıramamıştı ve hatta şimdi, elinde tüten sigarasıyla, ufak tefek (" ve yine de oldukça tombul!") ev sahibesinin yumuşak halıları ve silmekten aşınmış mobilyalarının arasında otururken, her düşen kül parçasıyla, Pflaum Hanım'ın yüzünün, kendini ödüllendirmek için ağzına masanın üzerinde kalmış vişne konservesinden bir tane attıktan sonra, mecazi olarak "alev alması" ona eğlenceli bile geliyordu. Ev sahibesinin bu öfkeli çaresizliğinin ("Benden korkuyor!" – diye memnuniyetle düşünürken) az önceki ani parlamayı yok edeceğini düşünerek, gözlerini kendisini ovada, ekinlerin ve dağınık otların arasındaymış gibi hissetmesine neden olan çiçek dolu odada gezdirip, yeniden uzlaşmacı bir ses tonu takınarak, bu sefer gerçekten de sırf eğlence olsun diye şöyle dedi: "Evet, öyle. Doğayı evine getirmek şehir insanının en büyük tutkusudur. Hepimiz böyleyiz Piri'ciğim." Ancak Pflaum Hanım ona cevap vermek yerine, mecburiyetten başıyla onaylayarak, Eszter Hanım'ın da anlayacağı üzere, sadede gelmesi sinyalini verdi. Elbette ki, hareketin duyurulması konusuna, Eszter Hanım'ın orada bulunmasının tek nedeni olan konuya sıcak bakıp bakmayacağı sorusuna, kadının palas pandıras evine girişini

engelleyemediği noktada çoktan bilinçsizce "evet" demiş bulunduğundan, gönüllü ya da çekimser olması pek de bir şey fark etmiyordu. Eszter Hanım durumu uzun uzadıya anlattıktan sonra (bilindiği üzere: "Şekerim, Eszter'i isteyen ben değilim, şehir halkı onu istiyor, ama herkesin bildiği üzere çok meşgul olduğundan, onu harekete kazandırmaya, ancak ve ancak senin sıcak kalpli oğlun muvaffak olabilir") olabildiğince dostane bir şekilde, ancak keskince Pflaum Hanım'ın gözlerinin içine baktı ve aldığı ani ret cevabı onu yadsıyamayacağı biçimde şaşırtmış ve gücendirmiş olsa da, bir şeyi anlaması gerekiyordu: Pflaum Hanım ve Valuska arasındaki "tüm bağlar yıllar önce kopmakla kalmamış" aynı zamanda, kendi çocuğuyla ilgili olarak bunu söylemek acı verici olsa da "bırak sıcak kalpli olmayı, nankör ve işe yaramaz" oğlunun her hareketinden kendisini uzak tutmak Pflaum Hanım'ın "annelik görevi" haline gelmiş ve kendi çaresiz zayıflığının neden olduğu öfkeyi bu kararlı "hayır" cevabına sıkıştırarak, basitçe Eszter'le geçen birkaç dakikanın azabının, kendisinin ufak ve zayıf, Eszter Hanım'ın ise iri ve güçlü olmasının hesabını ödetmek istiyor olsa da, inkâr edemeyeceği bir gerçek vardı: Oğlu, "Hagelmeyer'in kiracısı", Şehir Postanesi'nde gazete dağıtımcısı olmaktan öte bir şey beceremeyen kasabanın delisiydi ve bunu tam da arkadaşlarının arasında kötü üne sahip bir yabancının önünde kabullenmesi gerekiyordu. Eszter Hanım bu kabullenişi sırf yaklaşık yirmi dakikadır "kibirli gülüşü"ne ve ikiyüzlü bakışlarına tahammül etmek zorunda kaldığı için, Pflaum Hanım'ın, "bu cüce"nin kendisinin karşısında sözümona tamamen silahsız olduğunu itiraf etmesi olarak algılayabilecek olsa da, hiç tereddüt etmeden elma yeşili istiridye biçimi koltuktan kalkmış, gitmesi gerektiğini bahane ederek, adeta hapsolduğu hücresinden kaçarcasına, yoğun bitki örtüsünü yararak geç-

miş, omzuyla yanlışlıkla holün duvarındaki ufak bir gobleni düşürmüş, sigarasını asla kullanılmayan bir kül tablasında söndürmüş ve tek kelime söylemeden, devasa suni deri ceketini giymişti. Kendisini artık hiçbir şeyin şaşırtamayacağını düşündüğünden sakin ve temkinli davranmayı başarabilse de, şimdi Pflaum Hanım'ın yaptığı gibi, birisi kendisine "hayır" demek cüretini gösterdiğindeyse, bu tarz bir itiraz içeren durumlarda ne yapması gerektiği konusunda hiçbir fikri olmadığından, öfke seline kapılıyordu. Hiddet içinde fokur fokur kaynıyor, kızgınlık içini kemiriyordu ve kıvılcımlar saçan gözlerle, ağzını sıkı sıkı kapatmış olarak sert bakışlarını tavana doğru çevirip ceketinin son çelik çıtçıtını da kapattığında, Pflaum Hanım'ın ıkına sıkıla ortaya attığı sorusundan sonra ("O kadar huzursuzum ki... Ablamları ziyaretten bu akşam geldim ve şehri neredeyse tanıyamadım. Neden sokak lambalarının yanmadığı konusunda bir haber yok mu? Eskiden böyle şeyler olmazdı.") dehşete kapılmış kadına neredeyse avaz avaz bağırmıştı. "Huzursuz olmak için her türlü sebep mevcut. Önümüzde daha yeni, daha açık ve daha içten yıllar var. Yeni zamanlar geliyor Piri'ciğim." Bu anlam yüklü sözleri duyduğunda ve özellikle de Eszter Hanım son cümleyi söylerken işaret parmağını bile kaldırınca, Pflaum Hanım'ın yüzü bembeyaz kesildi. Bunu görmenin eğlenceli olmasının ötesinde, bu "ufak tombul"un zemin kata varıp kendisinin ardından kapıyı kapatana, yani son âna dek, düşüncesizce kızdırdığı misafirinin kendisine bir şey, belki de rahatlatıcı bir şey söylemesini umacağını bilmekle yetinmesi gerektiğini düşünse de, bu "hayır!", Pflaum Hanım'ın özsaygısında açtığı yaranın içinde ağaca saplanmış zehirli bir ok gibi uzun süre titreyip durmaya devam etmiş ve utanç verici de olsa, –sadece!– içinin bir miktar cız etmesi yerine (ki aslında amacına kesinlikle ulaşması

karşısında, bu ufak başarısızlığın hiç önemi yoktu) gittikçe daha da keskinleşen bir acı çektiğini kabullenmesi gerektiğinden, tüm bunlar hiç de yeterli gelmemişti. Eğer Pflaum Hanım münasip bir şekilde, içten bir tavırla başıyla onay verse, o zaman, onların dışında gerçekleşen va aslında üstüne vazife olmayan olayların sadece hayaleti kalacak ve Pflaum Hanım'ın olan bitendeki önemsiz rolü, olması gerektiği gibi sona erecek diye beklerken ("Ama hayır!"), Pflaum Hanım, bu itirazla, gereksiz kişiliğini, arsızca neredeyse bir nevi ortaklık seviyesine çekmiş, misafirinden ışıyan katlanamadığı ve yenemediği yüceliği lanetlemek üzere, Eszter Hanım'ın sorgulanmaz üstünlüğünü, cüce değersizliğiyle hedef alarak, onu adeta kendi gözden çıkarılabilirliğinin seviyesine indirgemişti. İçinde bulunduğu durum ve yaralı çırpınışı sonsuza dek devam etmeyecek olsa da, olan bitenlerden sonra kolayca "mesele"nin üstesinden geldiğini söylemesi doğru olmayacaktı ve *o* da, sonrasında – eve vardığında– sırdaşına olayları anlatırken, bu ayrıntıları hızlıca geçmeyi tercih ederek, sadece Pflaum Hanım'ın boğucu apartmanından çıkar çıkmaz karşılaştığı "muhteşem, nefesleri durduracak kadar taze hava"nın karar verme yetisi üzerinde "son derece iyi bir etkisi olduğundan" bahsetmiş ve Nadabán'ın kasap dükkânına varınca yeniden eski benliğine kavuştuğunu aktarmıştı: Kararlı ve sağlam, dengeli ve güven dolu.

Ve bu –o esnada, sinir sistemi eksi 16 derecenin baskın etkisinin altındayken– Eszter Hanım'ın kelimenin tam anlamıyla "baharın ve özellikle de yaz mevsiminin hasta ettiği", mayıştırıcı ve eritici sıcağın, alev alev güneşin düşüncesinden bile migren ve kanamayla yatağa düşenlerden, yani, soğuğu sıcak sobaların korunaklı bölge-

sinden izlenecek bir kötülük olarak görmektense, yaşamın doğal bir hali kabul eden ve bu yüzden de, içgörülerini temizlemeyi, ket vurulamaz arzularını durdurmayı ve yazın dökülen terler yüzünden dağılan karmaşık düşüncelerinden oluşan güruhu düzenlemeyi, sadece kış mevsiminin, sonunda her yer donup, Kuzey'den kutup rüzgârları geldiğinde başarabildiği ve böylece, kışın adeta yeniden doğan insanlardan biri olduğu için şu an, Wenckheim Béla Bulvarı'nın buzlu rüzgârında tek başına öne eğilip ilerlerken, döküntü çoğunluk açısından ürkütücü derecede erken gelen sert donun, hem düzeni yeniden kurduğu, hem de sonunda, tekrar hissetmeye başladığı ağırlığına yaraşır şekilde Pflaum Hanım'ın iğneleyici cevabının üstünde bir noktaya yükselmesini sağladığı düşünülürse, hiç de abartı sayılmazdı. Yükselecek bir nokta, ve oradan izlenecek pek çok şey vardı: Soğuk hava canlandırıcı bir biçimde tüm hücrelerini gezerken, kendi devasa bedenini de dümdüz kaldırımın üzerinde, hafif bir kuş bendeni gibi gittikçe özgürleşerek ileriye doğru ittiriyor ve bu sırada iflasın, çürümenin ve yok oluşun tersine çevrilemez sürecinin de, kendi değişmez kanunları çerçevesinde olması gerektiği gibi devam ettiğini, içinde "işler"in henüz yürüdüğü ve sürdürülebilir olduğu çemberin günbegün daraldığını, kiralayanla kiracının kopuşuyla, evlerin bile bakımsızlık içinde kaderlerinin olacağına varmasını bekliyormuş gibi göründüklerini memnuniyetle gözlemliyordu: Sıvalar kocaman parçalar halinde dökülüyor, tahtakurularının yediği kapı ve pencere çerçeveleri duvarlardan ayrılıyor, yolun her iki yanında, gittikçe artan sayıdaki bozulmuş çatı iskeletleri, tahta kalaslardan oluşan yapıların bile, taş, kemik ve toprak gibi, yavaşça sertliklerini kaybettiklerine işaret ediyor, motivasyon bulunmadığından, kimsenin toplamaya yanaşmadığı, kaldırımlara ve yollara saçılmış çöpler, şeh-

ri adım adım ele geçiriyor, gittikçe büyüyen çöp yığınları etrafında cirit atan kediler üreyip durarak, geceleri adeta sokakların idaresini ele geçiriyor ve şişkin güruhlarının ormanında yol açmak için, sert adımlarla ilerleyen Eszter Hanım'ın önünden bile son dakikada çekilecek kadar umursamaz oluyorlardı. Tüm bunları ve dükkânların haftalardır kilidi açılmayan paslı kepenklerini görüyor, kör sokak lambalarının aşağıya doğru bükülen dallarına bakıyor ve depoları boş bekleyen, terk edilmiş arabaları ve otobüsleri izliyordu... Bu acıklı yok oluş kendisi için uzun zamandan beri hayal kırıklığı yaratan bir sondan ziyade, çökmeye yüz tutmuş dünyanın yerini bırakacağı şeyleri, yani, bir tamamlanmışlığı değil, bir başlangıcı ifade ettiği ve burada, hiçbir şeyi "hastalıklı yalanların yerine, amansız bir doğruluğun üzerinde yükselen ve bedenin formda olmasında ve eylem arzusunun sürükleyici gücünden ve güzelliği"nden daha önemli görmeyen yeni bir düzenin hammaddesini gördüğü için birdenbire omuriliğinden tatlı bir gıdıklanma hissi geçti. Şehre, gelecekteki sahibinin, cesur bir mirasçının gözleriyle bakarken, "yenilikler vaat eden, çapıcı biçimde farklı bir çağ"ın eşiğinde durduğunu, eskinin yıkılışının yalnızca bu tarz gündelik işaretleri değil, günbegün deneyimlenen, açıklanmayan ancak kendi sıra dışılığı içerisinde kutlanmaya değer birkaç farklı olay da destekliyor ve "insani tüm mücadele arzuları"nın yetersiz kalması durumunda, gökyüzünün gizemli ve yüce iktidarının, kaçınılmaz yenilenmeyi mecbur kılacağını görüyordu. Önceki gün, şehrin bir ucundaki Göndölcs Parkı'nda yükselen devasa su kulesi hayati tehlike oluşturabilecek şekilde ve dakikalarca minik evlerin üzerinde dalgalanmış, kulenin tepesine yerleştirilen astronomi gözlem istasyonunun da güvenilir bir çalışanı olan lisedeki matematik-fizik öğretmeni, saatlerce süren tek başına satranç oyna-

ma seansını yarıda bırakıp ruhunu teslim edercesine aceleyle kuleden inerek, uzmanlık görüşüne göre bunun "anlaşılamaz" olduğu haberini vermişti. Dün ise, şehir merkezindeki Katolik kilisesinin on yıllardır kıpırdamadan duran saati, zamanında akreple yelkovanının bile sökülmesine karşın, dört paslı mekanizmadan üçünün harekete geçmesiyle zamanın geçişini gittikçe daralan aralıklara denk gelen sert vuruşlarla göstermeye başlayınca halkı ürkütmüştü (ve aynı zamanda Eszter Hanım'ın aklında şimşekler çakmasına neden olmuştu!). Dolayısıyla, Hétvezér Meydanı'nın köşesindeki Komló Pansiyonu'nun önüne gelince, oradaki devasa kavak ağacının halini görünce, hava karardığından beri "sözlü uyarı"nın bugün de eksik kalmayacağından emin olduğu ve bu tip bir şeyi de zaten beklediği için olan bitene hiç şaşırmaması da sürpriz sayılmazdı. Sürekli olarak yakınlardaki Körös Irmağı'nın yarattığı selleri anımsatan, serçe sürüleri için mükemmel bir sığınak olan ve bölgenin gözlere hitap eden simgesi, yaklaşık 20 metre yüksekliğindeki dev ağaç, fırtınadan dolayı gövdesinin ikiye bölünmesi ya da gövdenin, kurtların on yıllardır kemirmesine ve çürütücü yağmurlara artık dayanamaması nedeniyle değil, köklerinin kaldırımı ve asfaltı yararak taş gibi sert zeminden çıkması nedeniyle, cansız bir şekilde yolun karşısındaki pansiyonun Hétvezér Meydanı'na bakan tavanının üzerine yıkılmış ve sırf, kuru ve sık dalları, yarısı kopmuş yağmur oluğuna takılıp durmasını sağladığı için yere çakılmamıştı. Bu çok yaşlı ağacın günün birinde devrileceğini tahmin etmek zor olmasa da, bu sonun *tam da şimdi* gerçekleşmiş olması, köklerin toprağı *tam da şimdi* bırakmış olması, Eszter Hanım'a göre sıra dışılık işaretiydi. Bir süre tüyleri diken diken eden manzarayı, kavak ağacının karanlık sokakta boylu boyunca yatmasını izledikten sonra, bir sırra vâkıf olanların alaycı gülüm-

semesini takınarak "Gayet açık. Başka nasıl olacaktı ki," diye tespitte bulunduktan sonra, bu sürprizleri ya da "uyarı işaretleri"nin daha yeni başladığını biliyormuşçasına, belli belirsiz bir gülümsemeyle yoluna devam etti. Bu konuda yanılmıyordu. Birkaç adım atar atmaz, yeni sıra dışı şeyler arayan bakışları, Park Sokağı'nın ucunda sessizce dikilen insanlardan oluşan ve karanlık şehirde gece vakti evden çıkmak tartışmasız cesaret gerektirdiği için orada bulunmalarının hiçbir açıklaması olmayan ufak bir gruba takıldı. Bu manzarayı da, su kulesinin, kilisenin saatinin ve kavak ağacının durumunda olduğu gibi, yıkımdan sonra gelecek yeniden yapılanmaya dair bir kehanet olarak gördüğü için, bunların kim olabileceği ve burada ne arıyor olabilecekleri konusunda hiçbir fikri olmadığı halde gördüklerini pek de umursamadı; ancak, caddenin sonuna gelip Kossuth Meydanı'nın çıplak akasya ağaçlarının arasına adım atıp, sessizce bekleşen yeni yeni insan gruplarını fark edince, aylar süren ("Yıllarca! Yıllarca!") bekleyiş boyunca, ümidini metanetle sürdürmesinin ardından ("Belki de!") karar ânının, hazırlığın eyleme dönüştüğü ve "kehanetin gerçekleştiği ân"ın gelebileceğine dair inanılmaz ihtimal kafasına dank ettiğinde, tüm vücudunu sıcak bastı. Meydanın kendi durduğu tarafından anlayabildiği kadarıyla, pazarın donarak kayganlaşmış çimlerinin üzerinde, ikişerli, üçerli gruplar halinde, ayaklarında çizme ya da postal, başlarında kulaklı şapka ya da yağlanmış köylü şapkası, bazılarının elindeyse arada bir koru parlayan sigara olan elli, altmış kadar adam dikiliyordu. Karanlıkta bile bu adamların yabancı olduklarını anlamakta zorlanmamıştı ve elli, altmış yabancının gece karanlığında, gıcırdayan donda meydanda dikilmesi, başlı başına bile şaşırtıcı olmanın çok ötesindeydi. Sessizce ve kıpırdamadan dikilmeleri ise şaşırtıcılığa yeni bir boyut katıyordu ve Eszter

Hanım, caddenin ucundan, onları Mahşer'in kılık değiştirmiş meleklerini izler gibi izliyordu. Pazarın diğer ucundaki Honvéd Sokağı'nda bulunan evine ulaşmak için en kısa yol olan meydandan ve dolayısıyla adamların arasından geçmesi gerekse de, içine bir damla da –sadece bir damla!– korkunun da karıştığı içgüdüsel bir duygusallıkla, toplanmış adamların yanından L harfi gibi kıvrılarak dolandı, nefesini tutup yolun karşı tarafından bir gölge gibi ilerledi. Sonra arkasını dönüp Honvéd Sokağı'nın köşesinden bir kez daha bakınca, günlerdir bahsi geçen, ancak tam olarak ne zaman geleceği bilinmeyen sirkin akıl almaz boyuttaki aracını görünce, kalbinin paramparça olduğu söylenemeyecek olsa da, derin bir hayal kırıklığına uğradı ve bu konunun "yeni çağın kılık değiştirmiş habercileri"yle değil, sabah gişe açılır açılmaz tüm biletleri satın alıp, sonra da karaborsada satarak kârlarına kâr katmak için doyumsuz bir açgözlülükle bütün gece soğukta acı çekmeye bile razı "kılıksız sirk bileti karaborsacıları"yla ilgili olduğunu bir anda anladı. Az önce kurduğu ateşli hayallerden sonra aniden ayılması, uzun zamandan beri ünü yayılmakta olan sirkin şehre ulaşmasının ve buradaki varlığının kendisi için özel olarak ifade ettiği anlamın sağlayabileceği gururlu sevincin bile tadını kaçırdığı için hayal kırıklığı daha da derinleşti: Bir hafta kadar önce, Belediye Meclisi'nin korkak üyelerinin, civar köylerden ve mezralardan aldıkları haberlere ve doğruluğu denetlenemez dedikodulara dayanarak, bu garip topluluğun her yerde karmaşaya ve hatta bazı yerlerde çirkin olayların çıkmasına neden olduğunu öne sürüp, sirkin şehre girmesine hiçbir şart altında izin vermeyeceklerini beyan etmelerine karşı, Emniyet Müdürü'nün etkili desteğiyle olsa da, sirkin gelmesini yakın zamanda kazandığı önemli bir zafer olarak görüyordu. Evet: İlk önemli bireysel zaferiydi (birçok kişi "insanın doğal me-

rak hakkı" konusunda yaptığı konuşmanın gazetede yayımlanması gerektiğini söylemişti) ve şimdi, etrafında dikilenlerin aslında kim olduğunu gülünesi bir biçimde yanlış anlamasının nedeni, tam da varlığının farkına geç vardığı sirk olduğu için çabalarının meyvesinin tadını çıkaramadı. Gülünç duruma düşmesinin içini yakan gerçekliği, devasa aracın çekici gizeminden daha ağır bastığından, kendini "insanın doğal merak hakkı"na bırakıp dedikoduları her açıdan doğrulayan egzotik aracı yakından görmek için oraya bile gitmedi, "leş kokulu balinaya ve edepsiz haydutlar"a burun kıvırıp arkasını dönerek, dar kaldırımın üzerinde yankılanan adımlarla evine doğru yola koyuldu. Az önce Pflaum Hanım'ın evinden çıkarken olduğu gibi, bu sefer de deyime uygun şekilde kızgınlığının dumanı alevinden çok çıkıyordu ve Honvéd Sokağı'nın sonuna varıp bahçeye girdikten ve köhne bahçe kapısını kapattıktan sonra, yarından itibaren kaderinin acı çeken bir kurbanı değil, hükümdarı olacağını düşünmek bile hayal kırıklığının üstesinden gelmesine yetti, ânında daha rahat nefes almaya ve kim olduğunu yeniden hissetmeye başladı: O "kazanmak isteyen, inatçı bir kişi"ydi ve dolayısıyla aceleyle kurduğu her hayali kararlılıkla aklından çıkarabiliyordu. Ön tarafında ev sahibi olan şarap imalatçısı yaşlı kadının yaşadığı, yıkılmaya yüz tutmuş köy evinin arka odasında oturuyordu ve binanın bir miktar tadilata ihtiyacı olsa da hoşnutsuz değildi: Alçak tavanın doğal dik duruşunu bir miktar engelleyerek, odanın içindeki hareket kabiliyetini tartışmasız biçimde kısıtlıyor olmasına ve tam olarak kapanmayan ufak pencere kanatlarından giren nem nedeniyle dökülen duvarlar yüzünden sürekli temizlik yapmak gerekmesine karşın, Eszter Hanım, basitlikten yana olduğundan, ona göre bir "yaşam alanı"nda yatak, dolap, elektrik ve yıkanmak için bir leğen olması ve içeriye yağmur gir-

memesi, bir insanın gereksinimlerini karşılamak için yeterliydi ve böyle ufak meselelere takılmıyordu. Bu görüşüne paralel olarak, ne halıya, ne aynaya ne de perdeye tahammül edemediğinden, odasında kocaman demir bir karyola, tek kapılı bir dolap, bir taburenin üzerine yerleştirilmiş leğen ile güğüm ve bir avizenin dışında, gittikçe artan resmî evrak işlerini hallederken kullandığı tahta bir mutfak masası ve arkası çıkarılmış bir sandalye, evde prova yapması gerektiğinde kullandığı açılır kapanır bir nota sehpası ve misafiri geldiğinde, eğer varsa paltosunu asabilmesi için bir askıdan başka bir şey de yoktu. Aslına bakılırsa, Emniyet Müdürü'yle tanıştığından beri hiç misafir kabul etmese de, omuz askısı ve kemeri, parlak çizmeleri ve belinde sallanan tabancası Eszter Hanım'ın ayaklarını yerden kestiğinden beri, sadece yakın bir arkadaş olarak değil, yalnız bir kadının hayatına destek olan, derin dertlerini korkusuzca paylaşabildiği, güven dolu bir işbirliği sağlayan ve zaman zaman da zaafın baştan çıkarmasına izin vererek, duygularını bile paylaşabildiği bir erkek olarak gördüğü Emniyet Müdürü'nü, her akşam misafir ediyordu. Temelde yatan karşılıklı anlayışa rağmen, her şeye aniden parladığı halde, sessiz bir melankoliye eğilimli Emniyet Müdürü'nün, "aile hayatının trajik sonu" yani karısını genç yaşta kaybetmesi ve iki küçük oğlunun sevgi dolu bir anneden mahrum kalması nedeniyle alkolün esiri olması ve sayısız kez yüzleşmesi gereken soruya cevaben, bu acısına yönelik gerçek bir teselliyi sadece Eszter Hanım'ın kadınsı sıcaklığında bulduğunu kendisi de samimiyetle itiraf etse de, içki esaretinden halen kurtulamaması nedeniyle ilişkileri tamamen sütbeyaz sayılmazdı. Sürekli bunu düşünen Eszter Hanım, Emniyet Müdürü'nün çoktan gelmesi gerektiği için, onun her zamanki gibi bir kenar mahalle meyhanesinde melankoliye kapılıp kaldığına kanaat getirmişken,

dışarıda ayak sesleri duyunca, sanılanın aksine, sadece akşamdan kalma midenin değil, anlık sarhoşluğun da tek –ve kusturucu– ilacı ve –maalesef– yörede popüler olan karışımdan başka bir şeyin faydası olmayacağını bildiğinden, mutfak masasına koşup karbonat kutusuna ve sirkeye uzanmıştı bile. Ancak, şaşırtıcı biçimde, kapıda Emniyet Müdürü değil, şehirdeki herkesin, bozuk cildiyle uzaktan benzerlik göstermesi sebebiyle Akbaba diye seslendiği, Valuska'nın ev sahibi, taş ustası Harrer duruyor, daha doğrusu, hemen anlaşılacağı üzere, bacaklarının artık dengesi sürekli bozulan bedeni taşımaya mecali kalmayıp panikle sağa sola savrulan ellerinin kapı koluna tutunmayı başaramadan iflas etmesi nedeniyle, yerde uzanıyordu. Eszter Hanım'ın, "Siz neden burada yatıyorsunuz?" diye öfkeyle bağırmasına karşın, Harrer kıpırdamıyordu. Ufak tefek, çelimsiz bir adamdı ve şimdi, güçsüzleşen bacaklarını altına toplayıp eşikte top gibi yatarken, tam da büyükçe bir bahçe saksısına sığabilecek boyuta geldi, leş gibi ucuz üzüm *pálinka*'sı kokusu, bu berbat koku, saniyeler içinde tüm bahçeyi kapladı, evin her yerine sızdı, yaşlı kadını bile yatağından çıkarıp bahçeye bakan penceredeki perdeyi aralayarak "insanların neden şarap içmeyi tercih etmediği" konusunda ileri geri konuşmaya başlamasına neden oldu. O anda, Harrer de, sanki fikir değiştirmişçesine birdenbire kendine gelip Eszter Hanım'ın tüm bunların şaka olduğunu düşünmesine neden olacak bir hızla ayağa sıçradı. Birkaç saniye içinde, bir elinde *pálinka* şişesi, diğerindeyse bir anda çıkardığı minik çiçek buketi tutan ve tehlikeli biçimde sallanan taş ustası, Eszter Hanım'a öylesine şaşı gözlerle baktı ki, ayılmanın yakınından bile geçmiyor olduğunun anlaşılmasının ötesinde, tam bir laubalilik abidesi gibi göründüğünden, Eszter Hanım'da empatinin kıvılcımı bile tutuşmadı; ancak Harrer'in kesik kesik sözlerinden,

kendisine yine eskisi gibi sarılmasını istediğini anladı (çünkü: "Hanımefendi, siz, yalnızca siz benim yaralı kalbimi onarabilirsiniz!"), adamı omuzlarındaki vatkalardan tutarak havaya kaldırıp büyük bir ciddiyetle bahçe kapısına doğru fırlattı. Ağır palto, içinde pek de bir şey olmayan bir çuval gibi az ötede (tam daha başını kaşıya kaşıya neler olduğunu anlamaya çalışan yaşlı kadının penceresinin önünde) yere yığıldı ve Harrer, bu düşüşün, daha önceki denemelerine kıyasla anlamlı bir fark gösterip göstermediğine tam olarak emin olamasa da, yine de bir şeyler olduğunu hissederek bahçe kapısına doğru ilerlemeye başladı. Eszter Hanım da odasına dönüp anahtarı kilitte çevirdi ve az önce yaşadığı incitici durumu unutmak için yatağın yanında duran cep radyosunu açtı. Bu durum başına ilk defa gelmediğinden, bu tip sadakatsiz tiplerin gece onu rahatsız etmesine alışması gerektiği halde, eski tanıdıklarından bazılarının, mesela Harrer'in (arada bir gönül eğlendirmeye "Bir zamanlar, evet, bir zamanlar!" karşı çıkmasa da), "değişen sosyal konumunu hesaba katmamaları"na ve düşman "tam da bunu beklediği"nden insanın artık keyfince rahatlamaya imkânı olmadığını idrak edememelerine her seferinde öfkelendiğinden, köpüren duygularının yavaş yavaş yatışması için, her zaman iyi bir etki yarattığını bildiği hoş melodilere –"renkli halk müziği ezgileri"– geçekten de ihtiyacı vardı. Evet, sükûnete ve huzura ihtiyacı vardı, çünkü yarın öbür gün, tüm hareketin kaderi belirlendiği zaman, mutlaka dinlenmesi gerektiğini biliyordu ve bu yüzden de, Emniyet Müdürü'nün başkasıyla karıştırılamayacak adımlarının bahçe tarafından gelen sesini duyduğunda, önce adamın tüm askıları ve kemerleri, çizmesi ve tabancası tüm alet edevatıyla birlikte evine girmesini istemiş olsa da, kapıyı açıp, karşısında duran, omzuna ancak gelen, görece yapısız ve bunların

ötesinde zilzurna sarhoş adamı enine boyuna tartınca, onun bırakın devrilmeyi "sıçramaya hazır leopar"ın savaşçı edasıyla duruşunu görünce, bağırmaktan vazgeçerek farklı bir arzuya kapıldı: Eşi, dostu ve müttefiki olan adamın –bu geceki beklentilerinin ötesinde– arzunun aç bir neferi olarak kapısına gelmesi ve her zaman olduğu gibi buna karşı çaresiz kalacağını hissettiğinden, burada artık karbonata ve sirkeye değil, kendinden geçkin teslimiyetine ihtiyaç olduğunu da biliyordu. Emniyet Müdürü'nün erkeksi yiğitlik konusunda eksiği olmamasına ve kendisinin de "kadınını zevkin nadiren ulaşılabilen doruklarına taşıyabilmek için çizmelerini giymiş hazır bekleyen adam"ın kıymetini bilmesine karşın, özünde alçakgönüllü bir yeteneğin, –şimdi olduğu gibi– kendisini kesinlikle aşma sözü vermesinin de ne kadar takdire şayan bir durum olduğunun açıkça farkındaydı. Emniyet Müdürü'nü kovalamak yerine, tek bir söz bile söylemeden, açıklama beklemeden, adamın gittikçe hararetlenen, gittikçe daha daha fazlasını vaat eden bakışlarının alevinde, yavaş hareketlerle elbisesini çıkardı, iç çamaşırlarını umursamazca yere attı ve şefin zayıf noktası olan, özenle koruduğu, kibarca içini gösteren alev rengi kombinezonu giyip emirleri uyguluyormuş gibi çekingen bir gülümseme takınarak, dört ayak üstü yatağa yerleşti. Bu sırada "eşi, dostu ve müttefiki" olan adam da aksesuvarlarını çıkarıp ışıkları kapattı, ağır çizmelerinin içinde –âdeti olduğu üzere, "Hazır ol!" diye bağırarak– adeta üzerine atladı. Eszter Hanım hiç de yanılmamıştı: Müdür, bu akşama dair tüm huzursuz anılarını birkaç dakikada silmeyi başardı, vahşi birleşmelerinden sonra her ikisi de nefes nefese yatağın üzerine devrildiklerinde, askerî bir dik duruşla, hafiften ayılmakta olan adama takdirlerini sunduktan, Pflaum Hanım'la ve pazaryerindeki "ayaktakımı"yla ilgili olayları, gerekli sansürleri yaparak anlattık-

tan sonra, dev bedenine öylesine tatlı bir huzur, öylesine kendinden emin bir sükûnet yayıldı ki, yalnızca yarınki zaferinden emin olmakla kalmayıp, bir daha asla kimsenin onu zaferinin sonunda vereceği meyveleri yemekten alıkoyamayacağını düşünmeye başladı. Havluyla silindi, bir bardak su içti ve altı üstüne gelmiş yatağa geri yatarak, şu an artık bu "kendinden emin sükûnet"ten ve "tatlı huzur"dan, yani, bedeninin her köşesinden yukarıya çıkan mutluluk verici mesajlardan daha önemli hiçbir şey kalmadığı için, şefin anlattığı karmakarışık hikâyeyi üstünkörü dinlemeye başladı. O anda, "beden konuşmaya başladığında" başka her şeyin anlamını yitirdiğini, butların, kalçaların ve memelerin, artık uykunun okşayıcı yumuşaklığından başka bir şey arzulamamasından daha tatlı ve yüceltici bir şey olmadığını fark ettiği için, Emniyet Müdürü'nün bu uluslararası üne sahip grubun şık, ancak biraz balık kokulu yöneticisinin aslında "tepeden tırnağa bir centilmen" olduğunu söylemesi de, "şişman Sirk Yöneticisi"nin, bir "bilindik resmî izin belgesi" yüzünden kendilerini yormadığını anlatması da ve yöneticinin elinde bir şişe "açılmamış Szeguin'le" kendisinden kamu güvenliğinin zorunlu bir savunucusu olarak, üç günlük misafir sanatçılık sürecinin aksamadan ilerlemesi açısından alçakgönüllülükle kolluk kuvveti desteği istemesi (ve bunun için yazılı bir belge talep etmesi) gibi ayrıntılar da artık umurunda değildi. O kadar tatmin olmuştu ki, Emniyet Müdürü'ne, bugün artık kendisine ihtiyaç duymadığını itiraf etti, "öksüzler"e yönelik birkaç anne tavsiyesi eşliğinde, birkaç kez geri kaçıp, sonunda yorganın sıcağından çıkmayı başardı, böyle masalsı aptallıklardan her zaman uzak durduğu için, aşkla değilse de, saygıyla andığı adamı yolcu etti ve onu dondurucu soğuğa salar salmaz, çekici kombinezonunun yerine kalın bir pamuklu gecelik giyip sonunda "başını uykuya yaslamak"

üzere yeniden yatağa girdi. Dirseğiyle başının altında yer yer kırışmış çarşafı düzeltti, yukarıya kaçan yorganı ayağıyla aşağıya çekti, önce sol, sonra sağ tarafına dönerek, bedeninin en çok rahat ettiği pozisyonu buldu ve yüzünü, kolunun yumuşak sıcağına gömerek, gözlerini kapattı. İyi uyuyan birisi olduğundan, birkaç dakika sonra uykuya daldı, arada bir kasılan bacaklar, ince gözkapağının altında yavaşça hareket eden gözyuvarlakları ve yorganın gittikçe daha da düzenli bir hal alan inip kalkışı, etrafında olan bitenin artık pek de bilincinde olmadığına, yarın yeniden canlanması gerektiği düşüncesinden, uyanık olduğu saatlerde ona, zavallı ve kalıplaşmış nesnelerinin tartışmasız hükümdarı olduğunu ve kaderlerinin kendisine bağlı olduğunu fısıldayan, şimdilerde hızla yitmekte olan çiğ iktidardan gittikçe uzaklaştığına işaret ediyordu. Leğen ve kullanılmamış karbonat bardağı, dolap, askılık ve köşeye fırlatılmış lekeli havlu kaybolmuş, zemin, duvar ve tavan bile yitip gitmiş, kendisi de, diğer nesnelerden bir tanesi, milyarlarca uyuyan korunmasız şeyden biri, her gece dönüp dolaşıp, sadece bir kez, geri dönüşü olmaksızın geçebileceği, varoluşun hüzünlü kapısına gelen bir beden olmuştu. Bilincinde olmadan boynunu kaşıdığında, bir anlığına yüzü buruşsa da, bunu kimseye söyleyemedi ve ağladıktan sonra zorla da olsa rahatlayan çocuk misali, kesik kesik iç çekse bile, bu hiçbir anlam ifade etmeyen, salt dengesini arayan nefes sırasında kasları gevşedi, çenesi, ölü gibi yavaşça düştü; Emniyet Müdürü dondurucu soğukta evine varıp üzerinde kıyafetleriyle kendini yatağa, çoktan derin uykuda olan iki oğlunun yanına atmayı başardığında, Eszter Hanım, bir rüyanın yoğun çamuruna batmıştı bile...

Odanın yoğun karanlığında, her şey hareketsiz görünüyordu: Emaye leğendeki kirlenmiş su titremiyor, de-

mir askılığın üç koluna, kasap tezgâhının üzerindeki ağır, dana kaburgalar gibi asılmış yelek, sabahlık ve kalın kapitone ceket öylece duruyor, az önce Eszter Hanım'ın ani harekenin ivmesi yüzünden kilidin içinde sallanıp duran anahtarlar ise artık sallanmıyordu. Tam da bu ânı, bu sonsuz durağanlık ve bütünsel huzur ânını bekliyormuşçasına, üç adet genç sıçan, sessizce (ya da sessizliğin içinden) Eszter Hanım'ın yatağının altından çıkıverdi. Önce ilki, ardından diğer ikisi dikkatle ileriye atılıp minik başlarını yukarıya kaldırarak, sıçramaya hazır halde birdenbire duruvererek, sonra içlerindeki korkuyu besleyen kadim güvensizliklerinin yarattığı mecburiyetle neredeyse her metrede aniden durup etrafı kolaçan ederek odayı dolaştılar. İşgalci bir ordunun gözüpek keşif erlerinin, kuşatmadan önce düşman bölgesinde neyin nerede olduğunu, neyin tehlikeli, neyin güvenli olduğunu tartmaları gibi, sıçanlar da, duvarların diplerini, sıvası dökülen köşeleri ve çürümekte olan tahta zemindeki çatlakları kolaçan etmiş, yatağın altındaki sığınaklarıyla, kapının, masanın, dolabın, hafif eğri duran tabure ve pencere pervazının arasını ölçmüş, hiçbir şeye dokunmadan, gerisingeri koşup, göz açıp kapayıncaya kadar köşeye itilmiş yatağın altına girmiş, duvardan dışarıya açılan sığınaklarının girişinde, teker teker kaybolmuşlardı. Bu beklenmedik kaçışın sebebinin, kesinlikle bir şeyler olacağını hissetmelerinin, bu kestirilemez olaya dair basit ancak güvenilir önsezilerinin onları yıldırım hızıyla kaçmaya yönlendirdiği, tam tamına bir dakika sonra anlaşıldı. Eszter Hanım, sıçanların kaçışından ancak bir süre sonra uyanıp, o âna kadar hüküm süren her şeyi saran sessizliği bozarak, uyku denizinin derinliklerinden, uyanıklığın yakınlığı nedeniyle titreşen sığ sulara doğru yol alırken, ani bir hareketle yorganı üzerinden attığı ve kalkmaya hazırlanırmış gibi gerindiği noktada, sıçanlar da dışarıda

tam bir güvenlik içinde saklanmışlardı. Ancak, Eszter Hanım'ın uyanması henüz uzaktı ve birkaç ağır iç çekişten sonra, yeniden az önce terk ettiği derinliklere daldı. Bedeni, belki de şu an üzeri örtülü olmadığından, eskisinden bile kocaman görünüyor, ufak bir müzede sergilenen, kapıdan veya pencereden sığması açıkça mümkün olmadığından, oraya nasıl geldiği bilinmeyen, tarihöncesi bir kertenkele gibi, yatağa ve odaya kıyasla fazla büyük duruyordu. Bacakları açık, sırtüstü yatarken, daha çok yaşlı adamlara has bir özellik olan, yağlı, fıçı gibi göbeği, miskin bir tulumba gibi, bir aşağı, bir yukarı hareket ediyordu ve beline dolanan geceliği artık onu ısıtmadığı için hissettiği serin hava yüzünden, karnındaki ve kalın butlarındaki tüyler diken diken oldu. Soğuğu sadece derisi algıladığından, uykusu daha uzun süre bozulmadı; önceki gürültü sona erdiği ve ardından başka bir ürkütücü işaret de gelmediğinden, sıçanlar yeniden odaya girme cesareti buldular ve bu sefer biraz daha rahat olsalar da, her an kaçmaya hazır olmanın yarattığı gerginlikle, daha önce keşfettikleri yollardan bir kez daha koşturdular. Öylesine çevik ve öylesine sessizlerdi ki, varlıkları, gerçek varoluşun hassas sınırlarını ancak geçiyor, hafifçe yitip giden, takip edilemez gölgemsi görüntülerinden hiç kopmadan, odanın karanlığındaki birkaç yoğun lekenin yalnızca yorgun gözlerin yanılması ya da dışarıdaki gece kuşlarının zemindeki yansıması değil, üç tane, fark edilemeyecek kadar dikkatli, azimle yiyecek arayan canlı olduğunun anlaşılmaması için, geniş ve tehlikeli sınırların dengesini zorluyorlardı. Uyuyan insan sessizleşince geri dönmüş, saçılmış kırıntıların arasında duran yarım ekmeği almak için gelseler de, beklenmedik herhangi bir şeyin gerçekleşmeyeceğine emin olmadan masaya çıkmamışlardı. Ekmeği kemirmeye kabuğundan başlamış, minik, sivri burunlarını iyice sokarak ekmeğin içini git-

tikçe artan bir zevkle tırtıklarken, hızlı hareketlerinde sabırsızlığın zerresi bulunmasa da, üç taraftan bir ileri bir geri ittirilen iyice kemirilmiş ekmek parçası, sonunda masanın kenarından aşağı düşüp taburenin altına yuvarlanmıştı. Ekmek düşünce, sıçanlar başlarını havaya kaldırarak taş kesildiler, yine kaçmaları gerekip gerekmediğini anlamaya çalıştılar, yatağın oradan, Eszter Hanım'ın usulca nefes alışverişinden başka bir ses gelmeyince, bir dakika kadar temkinle bekleyip, hızlıca yere inerek taburenin altına sıvıştılar. Sonradan anlaşılacağı üzere, aşağıdaki koyu ve yoğun karanlık onları daha iyi gizlediği için böylesi daha iyiydi ve kusursuz, sıra dışı duyuları onlara artık tanınamaz hale gelecek derecede kemirilmiş ekmek parçasının yanından uzaklaşmaları gerektiğini söylediğinde, çok daha risksiz ve görünmez bir şekilde, yatağın altına seğirtip oradan da dışarıya kaçabileceklerdi. Gece neredeyse bitmek üzereyken dışarıda horoz çatlak bir sesle ötüyor, kızgın bir köpek havlıyor ve huzursuz uykudaki binlerce insandan birisi olan Eszter Hanım da, yaklaşan gündoğumunu hissederek son rüyasına dalıyordu. Eszter Hanım korkunç bir manzarayla karşılaşmışçasına panikle horuldayıp titredikten, başını birkaç kez hızla yastığın üzerinde sağa sola çevirdikten sonra faltaşı gibi açılmış gözlerle yatağın içinde aniden doğrulduğunda, sıçanlar çoktan çok sayıda diğerleriyle birlikte, yandaki evin yıkılmaya yüz tutmuş kulübesinde, donarak taşlaşmış mısır koçanlarının arasında cirit atıyorlardı. Eszter Hanım nefes nefese kaldı, bakışları alacakaranlık odada bir oraya bir buraya gezinirken, sonunda nerede olduğunu ve ardında bıraktığı şeylerin artık gerçekliğini yitirdiğini idrak ettiğinde, yanan gözkürelerine masaj yapıp, vücudunun tüyleri diken diken olan kısımlarını ovuşturduktan sonra, düşen yorganı tekrar üzerine çekerek, rahatlamış bir şekilde yeniden yattı. Zihni temizle-

nip korkunç kâbus aklından çıkınca, bugün kendisini bekleyen görev aklına geldi ve bedenini saran sıcak heyecan artık mayışmasına bile izin vermediğinden, yeniden uykuya dalmayı başaramadı. Kendisini canlı ve eyleme hazır hissettiği için, artık yatakta daha fazla vakit geçirmemeye karar vererek, bu kararını hemen uygulamaya koydu; hiç tereddüt etmeden yorganın altından çıkıp, kafası biraz karışık, buz gibi soğuk zeminde bir süre dikildikten sonra, kapitone ceketi giydi, boş güğümü aldı ve yıkanmak için su getirmek üzere bahçeye çıktı. Dondurucu havayı derin derin içine çektikten sonra, bir an kafasını kaldırıp hüzünlü gri bulut kubbesine bakarken, zayıf olan her şeyin korkakça saklandığı, "yaşama uygun şeyler"in ise ortaya çıktığı bu erkeksi, acımasız kış şafaklarından daha motive edici bir şey olup olamayacağı sorusu zihninde canlandı. Sevdiği bir şey varsa, o da tam olarak şimdiki gibi donarak çatlamış toprak, jilet gibi keskin hava, hayal kurmaya meyilli bakışları, ölçülemez semanın sahte mesafelerine uzanıp kaybolmasınlar diye soğuk bir tavırla geri çeviren yukarıdaki duvar gibi sert gökyüzüydü. Eszter Hanım, her hareketinde açılan kapitone ceketinin arasından rüzgârın bedenini tırmalamasına izin veriyor; soğuk, yan bastığı tahta terliğinin içindeki çıplak ayaklarını ânında yakmaya başlasa da, adımlarını hızlandırmayı aklından bile geçirmiyordu. Suyun, bedeninde yataktan geriye kalan son sıcaklık kırıntılarını da yıkayıp götüreceğini ve sabahını bununla taçlandıracağını düşünürken, hayal kırıklığına uğradı ve sinirlendi: Dün etrafına kat kat bez ve gazete kâğıdı sarsalar da, tulumba çalışmayınca, leğenin içinde dünden kalan suyun üzerinde biriken kirli sabun kalıntılarını toparlayıp kapsamlı bir temizliğin yerine, yüzünü ve ufak memelerini nemlendirmekle yetinmek zorunda kaldı, çalılık gibi alt bedenini de "su böyle kirliyken, insan her

zamanki gibi leğenin üzerine çömelemeyeceği"nden erkeksi bir tavırla kurulamaktan başka çaresi kalmamıştı. Buz gibi eğlencesinden mahrum kalması onu rahatsız etse de, böyle ufak bir şey ("böyle bir günde") canını sıkamaz, keyfini kaçıramazdı ve kurulanmayı bitirip kocasının birkaç saat sonra kapağı açılan valizin üzerine eğilirkenki pes etmiş suratını hayal ettiğinde, rahatsız edici bir durum olan belki de bütün gün "kokacağı" ihtimalini aklından çıkarıp, etrafta bir makine gibi dolanarak işlerini yapmaya başladı. Hamaratça işe girişmiş, dışarıda gün aydınlandığında, sadece giyinmekle kalmamış, etrafı süpürmüş, yatağını toplamış, gece gerçekleşen talanın izlerini fark ettiğinde, duruma alışık olduğundan ve bu cesur, minik hergeleleri bir bakıma sevdiğinden, durumu pek umursamamış, kemirilmiş ekmek parçacıklarına, "bu minik leşler"in, eğer bir daha odaya girme cüretini gösterirlerse, sonsuza dek karınlarını doyurabilmeleri için "iyi cins fare zehiri" serpiştirmişti. Artık düzenlenecek, toparlanacak, ayarlanacak bir şey kalmayınca, dudaklarının kenarında yapay bir gülümsemeyle, dolabın tepesindeki eski püskü valizi indirip kapağını açtıktan sonra, yere diz çöktü, dolaptaki düzenle sıralanmış bluzların, havluların, iç çamaşırlarının ve külotlu çoraplarının üzerinde göz gezdirip birkaç dakika içerisinde tüm bunları valizin derinliklerine yerleştirdi. Onca zaman kendine hâkim olduktan ve tüm bu hazırlıklardan sonra asıl istediği şey, valizin paslı kilitlerini kapatmak, paltosunu giymek ve elinde kuş gibi hafif valiziyle yola koyulmak, yani eyleme geçmek olduğundan, bu durum, gereğinden fazla garantici eyleminin etkisini, gerçekte olduğundan daha büyük görmesinin nedenini de bir dereceye kadar açıklıyordu. Daha sonra kendisinin de fark edeceği üzere, adamın, bilindik valizde temiz çamaşır, çorap, kazak ve gömlekler yerine, şaşırtıcı bir şeyler yani "haklarından

feragat edişini bildiren ilk ve son uyarı"yı görmesi yeterli olacağından, bu garanticiliğin ve orantısız detaycılığın aslında lüzumu yoktu ve bugünün diğer günlerden herhangi bir farkı varsa, o da, şimdiye dek Eszter'e karşı "daha güzel bir gelecek" için siperlerden verilen savaşın, artık ayan beyan bir saldırıya dönüşmesiydi. Daha Honvéd Sokağı'nın dondan kayganlaşmış dar kaldırımında yürürken, artık uzun süredir ertelenen eylemin boğuculuğundan harekete geçmenin sarhoş edici havasına geçtiği için, hiçbir önlem yeterince rahatlatıcı görünmüyor, pazaryerine doğru adeta uçarak ilerlerken, en uygun sözleri arayarak, hedefine vardığında Valuska'yı alt etmek için kullanmayı planladığı cümleleri, adeta lime lime ederek irdeliyordu. Çekinceleri olmamasına, olayların beklenmedik bir hal alacağına imkân vermemesine ve insan kendinden ne kadar emin olabilirse o derece kendinden emin olmasına rağmen, her sinir hücresi onu bekleyen konuşmaya odaklandığından, Kossuth Meydanı'na varıp, dün geceki "rezil karaborsacılar"ın sabaha dek devasa bir boyuta ulaşmış kalabalığını gördüğünde, gerçek bir şaşkınlıktan daha çok, bunların arasından yakın temas olmadan geçmesi mümkün gözükmediği ve "bu durumda zaman kaybına asla müsamaha edilemeyeceği!" için öfkeye kapıldı. Kıpırtısız (ancak ona göre artık gizemini yitirmiş) kalabalık, sadece meydanı doldurmakla kalmayıp meydanın etrafındaki sokakların girişlerine de doluştuğundan, kalabalığı yarıp geçmenin dışında bir alternatifi kalmamış, valizini bazen silah olarak kullanıp bazen de başının üzerine kaldırarak, oradan buradan gelen iğneleyici bakışlara ve arada bir kaba ellerin kendisine doğru uzanmasına katlanarak Híd Sokağı'na ulaşmayı başarmıştı. Adamların çoğu yabancı olduğundan, Eszter Hanım, onların balinanın haberini duyup buraya doluşmuş köylüler olduğunu düşünse de, şehrin dış bölgele-

rinde yaşayan ve olsa olsa haftalık pazarın kalabalığından aşina olduğu birkaç yerlinin yüzünde rahatsız edici bir yabancılık gözlemliyordu. Yoğun kalabalığın ve kendisini kalabalıktan ayıran mesafenin elverdiği ölçüde görebildiklerinden, sirk ekibinin, sıra dışı gösterilerini yakında sergileyeceklerine dair hiçbir işaret vermediğini anlayınca, kendisine atılan bakışlardaki soğuk gerginliği de buna yorarak, sabırsız hassasiyeti de pek umursamamış, hatta bir anlığına, dün gece idrak edememiş olsa da, şimdi, gururlu bir şekilde, bu kalabalığın içindekilerin, kendisi olmasa, kararlı ve akıllara kazınacak tavrı olmasa "sirk de, balina da, gösteri de" olmayacağı için, kendisine müteşekkir olmaları gerektiğini bilmediklerini düşündü. Bir an, sadece bir kısa an bunları düşünse de, kalabalığı geride bırakır bırakmaz, Híd Sokağı'nın eski evlerinin arasından, Kont Apor Vilmos Meydanı'na doğru yol almaya başlayınca, odaklanması gereken konudan sapmaması için kendi kendine sert bir uyarıda bulundu. Valizin gıcırdayan sapını daha da sinirli bir şekilde kavrayıp, adımlarını taş kaldırıma daha da sertçe vurarak, az önce geride bıraktığı sinir bozucu ruh halinin düşünce akışına dönmeyi başardı ve Valuska için hazırladığı sözler labirentine öylesine daldı ki, tahminen pazaryerine doğru gitmekte olan iki polisle karşılaşınca, polisler ona büyük bir saygıyla selam verdikleri halde, selamlarına karşılık bile vermedi; aklı başına gelip şakacı bir tavırla arkalarından el salladığında ise, polisler artık uzaklaşmışlardı. Söz konusu düşünce akışının artık sonuna geldiğinden, Híd Sokağı'ın Apor Meydanı'yla kesiştiği noktada artık kafa yoracak bir şey kalmamıştı, iç rahatlığıyla, her söze ve amaca giden her yola kesinlikle hâkim olduğunu ve artık hiçbir sürprizle karşılaşmasının mümkün olmadığını düşünüyordu: Zihninde onlarca kez nasıl başlayacağını, karşıdakini artık neredeyse kendisini tanıdığı kadar iyi

tanıdığından, onun kendisine ne diyeceğini kurgulamış, nefes kesici olması gayesiyle en etkili cümlelerden inşa ettiği yapının son rötuşlarını da tamamladığında, olayların gelişimini sadece tahmin etmiş olmaktan öte, bu gelişimden emin olabileceğine kanaat getirdi. Valuska'nın kendisinden beklenen şeyi yapacağına dair şüphelerini tamamen ortadan kaldırmak için, hedefine yaklaştıkça başka kimsenin görmediği bir şeyi daha da ayrıntılı görmeye başlarmış gibi, Valuska'nın acınası tipini –içe göçük göğsünü, eğri sırtını, incecik kaz boynunun üzerindeki "sıcak gözleri"ni ve yanında asılı kocaman postacı çantasıyla sürekli yalpalayan yürüyüşünü, ara sıra duvarın yanına çekilip duraklamasını– zihninde canlandırması yetti. "Ve eğer öyle yapmazsa –diye soğuk bir gülümsemeyle düşünürken, valizi diğer eline aldı– o zaman pörsümüş testislerini biraz sıkarım. Tam bir mızmız. O bir hiç. Böylelerini çiğ çiğ yerim." Harrer'lerin üçgen çatılı evlerinin önünde dururken, çitlerin tepesinde, çimentoya yerleştirilmiş cam parçalarına baktıktan sonra, pencerelerden birisinin ardında pusuya yatmış, keskin "akbaba gözleri"yle kendisini fark eden Harrer'in de, boş konuşmaya vakti olmadığını, "onu hiç ikaz etmeden, yoluna çıkan bir böcek gibi ezeceği"ni anlaması için kararlı bir tavırla bahçe kapısından girdi. Sahneyi daha dramatik hale getirmek niyetiyle elindeki valizi sallayıp dursa da, kendisinin Harrer Hanım'ı görmeye geldiğine ilişkin yanlış yorumu ortadan kaldırmayı başaramadı ve Valuska'nın yaşadığı evin arka tarafındaki bölüme ulaşmak için sağ tarafa dönmek üzereyken, Harrer aniden kapıdan çıktı, önünde durdu, panik içinde, yakarır bakışlarını kendisine dikti. Eszter Hanım, dün geceki misafirinin, sessizlikten ziyade, bağışlayıcı bir söze ihtiyaç duyduğunu hemencecik anlasa da, insafa gelmeye niyetli değildi: Harrer'i tehditkârca tepeden tırnağa süzdü, yoluna çı-

kan bir dal gibi, valiziyle kenara iteledi ve Harrer orada değilmiş, yaptıklarını hatırladığı için onu çökmüş bir adama çeviren suçluluk duygusu hiçbir şey ifade etmiyormuş gibi, hiç tınmadan ilerlemeye devam etti. Aslına bakılırsa, gerçekten de hiçbir şey ifade etmiyordu ve aynı şekilde, ne Pflaum Hanım'ın ne de devrilmiş kavak ağacının bir önemi vardı ve ne sirk, ne kalabalık, ne Emniyet Müdürü'yle geçirdiği –özünde tatlı– zaman umurundaydı. Harrer, umudunu yitirmişlerin yıkıcı farkındalığıyla binanın diğer tarafından dolaştıktan sonra "utanç ve suçluluk duygusu" nedeniyle kıpkırmızı bir suratla, Valuska'nın garsoniyerine giden bahçenin içerisindeki yolda önüne dikilince, ona sadece, "Affetmek yok!" diyerek ilerlemeye devam etti, hareketinden dolayı karışmış zihnini sadece iki şey, Eszter üzerine eğildiğinde, bu tuzaktan kaçışı olmayacağını anlayacağı valiz ve her zaman olduğu gibi şimdi de leş gibi karanlık yuvasında, yatağında kıyafetleriyle yatıp boğucu nikotin kokusunda hayaller kurarak, yukarıda parlak bir gökyüzü değil, eğri bir tavan olduğunu idrak edemiyormuş gibi çipil çipil gözlerle yukarıya bakan Valuska meşgul ediyordu. Gerçekten de, çürük kapıyı iki kere kısa kısa çaldıktan sonra, içeride onu tam da beklediği manzara karşılamıştı: Eğri tavanın altında, boğuk nikotin kokusunun içinde duran karmakarışık yatak ve... ne "parlak gözler" vardı. Ne de parlak bir gökyüzü.

WERCKMEISTER ARMONİLERİ

Değerlendirme

Híd Sokağı'ndaki "Péfeffer" ve Tsa Ruhsatlı İçki Dükkânının ya da herkesin bildiği adıyla "Péfeffer"in bu saatlerde her halükârda yatakta olmayı isteyen sahibi Hagelmayer Bey, saatine gittikçe daha sert bakışlar attığından –bu da, kızgınlıkla çatırdayan sesine daha da ciddi bir ton vererek ("Sekizde kapatıyoruz beyler!"), birazdan cezalı bir öğrenci gibi, bir köşede vızırdayan gaz sobasını söndüreceği, ışıkları kapatacağı ve aniden kapıyı açarak, güçbela kıpırdayan misafirlerini, içeriye giren soğuğun gücüyle oradan ayrılmaya zorlayacağı anlamına geliyordu– düğmeleri açılmış ve omuzlara atılmış koyun derisinden ve keçeden paltoların birbirine sürtünen kalabalığında neşeyle sağa sola bakınan Valuska, meyhanedekiler önceki gün ve ondan önceki gün ve hatta geçen yıllar boyu kim bilir kaç kere yaptıkları gibi, yüksek sesle bildirilen kapanış saati anonsundan sonra, "son bir yolluk" ihtiyacı nedeniyle, uykusu gelen meyhane sahibinin inatçı dikkatini dağıtmak için, ona seslenip "şu yerin ve ayın meselesini bir daha anlatması" konusunda onu gaza getirmeye başlayınca hiç şaşırmadı. Sayısız tekrardan sonra, artık öylesine bir kafa dağıtma seremonisine dönüşen hikâye, aslında kimseyi ilgilendirmiyordu: Uykudan alacağı zevki her şeyin üstünde tutan ve "olayların

gidişatı"nı bildiğinden, "kimsenin kendisini bu bayat taktikle kandırabileceğini sanmaması için" saat yedi buçuktan önce kapanış anonsu yapan Hagelmeyer'i ilgilendirmediği gibi, civardan buraya gelen arabacıların, hamalların, badanacıların, fırıncıların umursamaz güruhunu bile ilgilendirmese de, üç kuruşluk köpeköldürenin berbat tadına alıştıklarından, üzerine çizik attıkları bardaklarına olduğu gibi, bu tada da bağlı olduklarından, yeni tür bir şarabın, yeni bir bardağın ya da yeni bir eğlencenin her zaman "eskisinden kötü" olabileceğini bildiklerinden, "dostlarını kozmosun nefes kesici genişliğine davet etmek için" zaman zaman Samanyolu'nu anlatmaya başlayınca heyecanlanan Valuska'yı susturur ya da sesini bastırırlar, burada hiçbir şüpheli yeniliğe hoşgörü göstermeyi düşünmeyerek ortak, suskun tecrübeyle, her değişimin ve dönüşümün, her düzeltme ve müdahalenin sonuncunda bozgun geleceğine emin bir şekilde hareket ederlerdi. Durum buyken, şimdilerde birkaç açıklanamaz olayın dışında aralık başında sıra dışı sayılabilecek, mevsimlerin doğal akışına ilişkin geçmiş tecrübelerine taban tabana zıt düşen, tek bir kar tanesi bile düşmeden üzerlerine çöken eksi on beş-yirmilerdeki kan dondurucu soğuk, kaygılı dikkatlerini çekiyor, bu nedenle de etraflarında bir şeyin ("Gökte mi? Yerde mi?") temelden değiştiğinden şüpheleniyorlardı. Haftalardır kafa karışıklığı ve tedirginlik arasında gidip gelerek, gergin bir mutsuzluk içerisinde yaşıyor, bugün ise akşama doğru asılan ilanlardan da anladıkları kadarıyla, civardaki ufak yerleşimlerden çıkan dedikodulara göre korunmak mümkün olmayan bir lanetle çevrili dev balinanın yarın şehre ulaşması kaçınılmaz olduğundan (çünkü: "Durumun nereye varacağını kim bilebilirdi ya da burada neler olduğunu kim kestirebilirdi ki!"), Valuska sonsuz gezginliğinin bu durağına alışılagelmiş saatinde vardığında, çoktan

topluca sarhoş olmuşlardı. Elbette – kendisini bir yerde durdurup, "Bana bak János, ben bunu anlamıyorum, ben bu Mahşer Günü'nü anlamıyorum," diye laf açtıklarında kendisi de "Péfeffer"de insanların birbirlerine anlattığı anlaşılmaz biçimde gizemli ve lanetli ünü olan sirke ve sirkin yol açacaklarına ilişkin hikâyeleri dinlediği gibi boş bir yüz ifadesi takınarak dertli dertli kafasını sallıyor ve yine de tüm bunlara pek de önem vermediğinden, ortaya koyduğu gösteriye takınılan ilgisizlik içinde, henüz bıkmamış ve bu konuda heyecan duyan tek kişinin kendisi olması yetmezmiş gibi, maceralarını diğerleriyle tekrar ve tekrar paylaşabilecek ve "doğanın bu kutsal ânı"nı onlarla birlikte yeniden yaşayabilecek olmanın olasılığı bile içini coşkulu bir sevinçle kaplıyordu. Her zamanki gibi, hiç değişiklik yapmadan sahnelediği gösterinin sonuna geldiğinde, hararetli heyecanın sadece saniyeler sürecek dramatik bir sessizlikle kesilecek olması, içini kaplayan gerginliğin... bir anda... şimdiye dek her seferinde alışılageldiği gibi, tatlı, tertemiz, her şeyden üstün bir ödül olarak kendisine uzatılan maden suyuyla seyreltilmiş ve yıllar yılı sevmeyi başaramadığı (tıpkı bira ve *pálinka* gibi) ancak "sevgili dostları"nın tekrar ve tekrar olduğu gibi bugün de gösterdikleri sevginin ifadesi olduğundan geri çeviremeyeceğini, yoksa Hagelmeyer Bey'in kendisine "Péfeffer"de uzun süre tahammül etmeyeceğini bildiğinden içtikten sonra yüzündeki buruşuk ifadeyi gizlemek için şekerli bir likörü kafasına dikmesini (ve sonunda hâlâ sadece şekerli içecekleri sevdiğini itiraf etmesini) gerektiren, şarabın yabancı tadının bile o kadar da garip olmamasını sağlayan bir mutluluğa dönüştüğünden, don yüzünden acı çeken şehirden ya da "en azından sonunda ne zaman kar yağacağı"ndan ona neydi? Böyle önemsiz bir şey yüzünden ne meyhanecinin ne de müdavimlerin kolayca kaybedilebilecek güve-

nini sarsmaya ve akşam saat altıya doğru, çok sevdiği, ünlü patronun yanında işi bittiğinde (ki kendisine gösterilen dostça duyguların karşısında sadece yerel halk değil, kendisi de şaşkınlık içinde kaldığı için minnettarlığını elinden gelen en iyi şekilde göstermeye çalışıyordu) ve Eszter Bey'in yanından ayrılıp sonu gelmez gezisinde kim bilir ne zamandan beri sığındığı duraklarından birisi olan, uyuşuk saflığı nedeniyle kendisine içtenlik vaat eden meyhanenin güvenli duvarlarının ve "iyi niyetli insanları"nın arasına, Hagelmeyer Bey'in su kulesinin ardındaki meyhanesinin, suratsız barmenine zamanında itiraf ettiği üzere artık evi gibi gördüğü bu yere gelişini bir-iki bardakçık likör ya da şarap yüzünden riske atmaya hiç gerek yoktu. Üzerine titrenen yaşlı dostunun perdeleri her zaman kapalı odasının ebedî alacakaranlığında, tam da kendisinin tutuk, mahcup gururunu ve Harrer Bey'in arka bahçesinde ev olarak kullandığı bir zamanki çamaşırhanede bulamadığını, insanlarla birlikte olmanın getirdiği aile sıcaklığını, sadece burada, gerekirse günbegün hatasızca tekrar edebileceği gökcisimlerinin hareketinin bu sıra dışı olayını anlatan rolünü oynamaktan başka bir şey yapmasına gerek olmaksızın kabul gördüğü "Péfeffer"de bulduğu için "ikinci"yi istediğinde, "birinci"yi istese de fark etmezdi. Ara sıra aşırı hevesli bir performans sergileyerek onları kendisine gösterdikleri güvenin sebepsiz olmadığına ikna etmesi gerekse de, kabul görüyor ve çiğ alaylarının saf ve yerinde, biricik hedefi olan, diğerlerininkinden yadsınamaz derecede farklı "fizikselliği"ne rağmen kendisini Hagelmeyer Meyhanesi'nin ayrılmaz bir parçası olarak hissedebiliyordu. Tüm bunların yanı sıra, aidiyetinin sürekli onayı –doğal olarak beslese de– hevesten tekleyen sözlerinin dalgalanan alevini canlı tutmaya tek başına yeterli olmuyor, bir süreklilik ve düzen ihtimaline, tükettikleri şaraptan güvensizce yalpalayan,

aptallaşmış bir halde gözlerini önlerine dikip kalmış arabacılar, hamallar, badanacılar ve fırıncıların kendisine dost canlısı görünen topluluğunun önünde "kozmosun muazzam heybeti"ne bir göz atabilmeye ihtiyaç duyuyordu. Teşvik edici bir söz söylenince etrafındaki zaten muğlak olan dünyanın sonu geliyor, büyü yapılıp bir anda kendisini masalsı bir ovada bulan birisi gibi, kimlerle, nerede olduğunu unutuyor, dünyevi şeyler, tüm ağırlıklar, renkler, şekiller ve "Péfeffer"in kendisi bile gözünün önünden kaybolup nihai bir hafifliğin içinde buharlaşıp gidiyor, bu dost canlısı topluluk çoktan Tanrı'nın özgür gökyüzünün altında durup, gözünü bu "muazzam heybete dikmiş" gibi geliyordu. Bu kendine özgü topluluğun sarsılmaz bir inatla hâlâ "Péfeffer"de vakit öldürdüğü, bu tarz bilinmez bir maceraya atılmaya hiç de niyetli olmadığı ve hatta darmadağınık dikkati Valuska'ya yönlendiren yegâne sese ("Bakın hele! János yine gösteri yapacak!") kulak vereceğinin bile garantisi olmadığı için, bu son durumun söz konusu olması bile uzaktan yakından mümkün değildi. Sobanın yanındaki köşede, askılığın altında ya da tezgâhın üzerine uzanmış olarak uykuya yakalanan birkaçını artık top patlasa uyandırmak mümkün olmayıp, yarın beklenen canavarla ilgili konuşmanın ucunu kaçırdıkları halde yine de buzlu bakışlarıyla ayakta kalmayı başaran diğerlerinin de konuyu ancak güçlükle kavrayabilmesine rağmen –gitgide saatine daha sık bakmaya başlayan meyhaneciyi de göz önüne alarak– yığılıp kalanların ve ayakta kalanların hepsinin fire vermeksizin, aralarından sadece bir tanesi, morarmış suratlı bir fırıncı delikanlı, tek bir keskin baş sallama hareketiyle onay vermeyi başarabilse de, kendi kendilerine hemfikir oldukları belliydi. Elbette ki Valuska bir anda vuku bulan yadsınamaz sessizlikte saklı odaklanma çabalarını gözden kaçırmıyor ve az önceki öneriyi getiren tepeden

tırnağa boya lekeleriyle kaplı badanacının da yardımıyla, göz gözü görmeyecek kadar yoğun sigara dumanı kaplı meyhanenin ortasında, dünyevi yön bulma duyularının neredeyse bilinçsiz kalıntılarıyla kendisine yer açmaya çalışıyordu: Yolun ortasında duran göğüs hizası yüksekliğindeki iki bar masasını arkaya doğru iteledi̇ler ve geçici yardımcısının kendinden emin şekilde verdiği komut, "Biraz geriye doğru çekilsenize!" Bardaklarına yapışmış kalabalığın mekanik direnişi ve ancak ayak sürüme ve zoraki gerileme sonucu ortaya çıkan ufak çaplı itiş kakışın son bulmasıyla boşalan alanda yerini alan hâlâ bir miktar sahne sarhoşu Valuska'nın seçenekleri, badanacı dışında, kendisine en yakın duranlar olarak, sırık gibi, şaşı bir arabacıyla, burada sadece "Szergey" diye bildikleri iriyarı bir hamalla kısıtlı kalmıştı. Hazırlıklar sırasında gösterdiği beceriklilikten anlaşılacağı üzere şaşırtıcı biçimde çevik badanacının uyumluluğu, istekliliği şüphe götürmez olsa da, görüldüğü üzere henüz neler olup bittiği ve neden itişip kakıştıkları konusunda en ufak bir fikirlerinin olmamasının ötesinde, birbirine destek olan kalabalığın sağladığı güçten yoksun bir halde, meyhanenin orta yerinde keyifsizce ve boş bir ifadeyle bakışlarını önlerine eğmiş dikilen ve Valuska'nın gösterisinin kendileri için zaten takip edilemez olan girizgâhını izleyip ateşli bir hayranlık duyacakları yerde, yoğunlaşıp gözkapaklarına gittikçe artarak inen ağırlıkla mücadele ederken, sadece birkaç saniyeliğine, ancak gittikçe artan sıklıkta üzerlerine çöken gecede yakalandıkları habis baş dönmesinin girdaplı tantanası içinde, oynamaları gereken gökcisimlerinin hareketlerini yerine getirecek kapasitede olmadıkları açıkça belli diğer ikisiyle ilgili olarak aynı şeyi söylemek mümkün değildi. Valuska her zamanki gibi "dünya okulunda insanın önemsiz rolü" konulu gösterisinin huzursuzca sarmallanan girizgâhını tamam-

layıp yalpalayan yardımcılarının yanına gittiğinde, uyuklayan hayal dünyalarının bu üçü olmadan harekete geçmesi mümkün olmayan (eğer harekete geçtiyse) "değerli dostları"nın aksine, yardımcılarını bile artık pek göremediğinden, buradan, bu ufacık yeryüzü yerleşiminin öğütücü kuraklığından bir anda "gökyüzünün uçsuz bucaksız okyanus"una dalması için, kendisine göre bir farkı olmayan düşünce ve hayal dünyalarında zaten otuz beş yıldır yıldızlı göklerin büyülü sessizliğinin köpüklerinin arasında kürek çektiğinden, gökyüzüne gitmek için hiçbir şey havalara girmeye bile ihtiyaç duymuyordu. Neredeyse hiçbir şeyi olmadığından –tüm mal varlığı bir postacı ceketi, üniformanın parçası olan omuzdan askılı bir çanta ve bir postaldan ibaretti– her şeyini bu sınırsız kubbenin baş döndürücü mesafelerine göre ölçebiliyor ve ufuk çizgisi görünmeyen bu devasa alanda rahatça ve özgürce hareket edebildiği halde, yeryüzünde, "öğütücü kuraklık"ın diğeriyle karşılaştırılamaz darlığında, tam da özgürlüğünün mahkûmu olarak kendisine bir yer bulamıyor, şimdi de yaptığı gibi, parlak gözlerini kendisine dostane görünseler de, karanlık ve aptallaşmış yüzlere dikerek, bilindik rolleri dağıtmaya çalışıyordu ki, fasulye sırığı gibi arabacıda takıldı kaldı. Arabacıya doğru eğilerek kulağına usulca, "Sen Güneş'sin," dediği sırada, adamın, tam da kendisinin bir başkasıyla karıştırılmasından hiç hoşlanmadığı, ancak kapanıp duran gözkapakları ve tehditkâr geceyle meşgul olduğu için itiraz edecek halinin olmadığı aklından bile geçmemişti. Valuska, arkasını dönüp iriyarı hamala, "Sen Ay'sın," dediğinde, adam, "bana ne" dercesine aniden omzunu silkerek dengesini kaybedip dikkatsiz hareketi yüzünden kaybettiği dengesini yeniden kazanmak için elini kolunu heyecanla havada sallayarak inatçı bir deneye girişti. Badanacı, Valuska'ya dönüp öngörülü bir şekilde, "Yanılmıyorsam ben de

Dünya oluyorum," diyerek, azimle bocalayan "Szergey"i yakalayıp dairenin ortasına çekti, acımasız günbatımının saldırısı yüzünden suratı asılan arabacının karşısına dikip işini bilir bir edayla, rolüne hazırlanmış olarak adamların arkasına geçti. Hagelmeyer Bey, ortadaki dört kişinin etrafını bir çember gibi saran insanların yüzünden olan biteni göremese de, protesto edercesine esneyip akabinde gürültüyle bardaklara ve tepsilere vurarak arkaları tezgâha dönük duran misafirlerine zamanın kesintisiz geçişini hatırlatınca, Valuska, herkesin anlayabileceği derecede basit bir açıklama getirme sözü vererek, çember olan diğerlerinin arasından bakıp "bizim, yani sıradan insanların da ölümsüzlüğe dair bir şeyler anlayabileceğimiz" bir boşluktan bahsediyor ve bunu gerçekleştirebilmek için, sadece kendisiyle birlikte "süreklilik, barış ve boyutları içinde barındıran boşluğun hüküm sürdüğü" uçsuz bucaksız bir alana adım atarak, bu alanın, anlaşılmaz, sonsuz, uğultulu sessizliği içerisinde, geçit vermez bir karanlıkla kaplı olduğunu düşünmelerini istiyordu. Eskiden olsa, canlı bir kahkahayla tepki verecek olan "Péfeffer" ahalisi, bıktırıcı derecede aşina oldukları lafların durduk yere sarf edilmesi durumuna artık tamamen kayıtsız kalsa da, etraflarındaki her şeyi saran ve "geçit vermeyen" karanlığın dışında bir şey göremediklerinden, kendilerinden bekleneni yerine getirmek de güçlerine gitmiyor, her zamanki eğlencelerine bakmaya devam ederek, acınası hallerine rağmen, Valuska, şaraptan tamamen hissizleşmiş şaşı arabacının "bu sonsuz gecede, tüm hayatın ve sıcaklığın kaynağı, yani ışığı olduğu"nu söyleyince birkaç şen kahkahayla tepki vermekten de geri kalmıyorlardı. Kozmosun akıl almaz boyutlarına kıyasla, buradaki alan oldukça kısıtlı olduğundan, sonunda gökyüzü cisimlerinin hareketine sıra geldiğinde, Valuska gerçeğine uygun bir gösteri ortaya koymaya çalışmaktan

çoktan vazgeçmiş, çemberin orta yerinde, başı öne eğik, çökmüş ve kendini bilmez halde dikilen arabacıyı dönmeye ikna etmeyi denemeye bile gerek görmeden, sadece Szergey'i ve gittikçe daha da coşan badanacıyı bilindik komutları vermeye değer bulmuştu. Yine de, başlangıçta işler pek de beklendiği gibi gitmedi: Hem kendisinin hem de koskocaman Güneş'in etrafındaki zorlu çifte dönüş hareketini kıvrakça yerine getirdiği sırada, yavaş yavaş canlanmakta olan izleyicilere sahte bir gülümsemeyle karşılık veren Dünya'nın aksine, Ay, Valuska'nın daha ilk kez hafifçe itelemesiyle acı bir haberin yükü altında ezilmişçesine devrildi, daha sonraki deneylerin acı sonucu da hevesle, ancak bilinçsizce sayıklayan adamı ("Şimdiiii... burada... ilk önce. hep. bildiğimiz. hareketleri yapacağız,") her seferinde yerden kaldırmaları gerektirdiği için bıkmak usanmak nedir bilmeyen Valuska bile, fena durumdaki hamalın yerine biraz daha uygun bir yardımcı bulmasının daha iyi olacağını kabullendi. Bu esnada, topluluğun artan ilgisinin merkezinde kalan Ay, beklenmedik bir şekilde kendine geldi, uzuvlarının berbat sersemliğine derinden etki eden bir ilaç bulmuşçasına, tıknaz bacaklarını her yarım dönüşte geniş bir açıyla sabitleyerek esasında belirlenen yönün aksi istikametinde olsa da, kendini adamış bir şekilde dönmeye başladı ve daha çok popüler çardaş halk dansının adımlarını andıran gezegen hareketini metanetle sürdürmekle kalmayıp aynı zamanda, ufak ufak ("...ha bi daha... yukarı... döndüm... baak oraya!") konuşma kabiliyetini de yeniden kazandı. Sonunda her şey hazırlandı, hepsi sıraya dizildi; kimsenin görüşünü kapatıp, tek bir izleyicinin bile, Dünya, Ay ve Güneş'in böylesini ulvi bir ahenkle hareket edişini anlatan başarıyla planlanmış bu gösteriyi kaçırmasını yanlışlıkla da olsa engellemek istemeyen Valuska, alnındaki teri silmek için bir anlığına kenara çekildikten

sonra sadede geldi, hızlıca şapkasını kaldırıp gözüne giren saçlarını arkaya attı, çember olmuş izleyicilerin, kendisine göre artık patlayana kadar gerilmiş dikkatini heyecanlı bir el hareketiyle yeniden kendisine yönelterek içindeki yangın nedeniyle kızaran yüzünü gökyüzüne çevirdi: "Başlangıçta, ne denli sıra dışı olaylara tanık olduğumuzu neredeyse fark bile etmiyoruz," diye yavaşça konuşmaya başladı ve fısıltı seviyesindeki ses duyulduğunda, daha sonra kopacak fırtınalı kahkahaların beklentisiyle, meyhane bir anda sessizliğe büründü. "Güneşin parlak ışığı, –Valuska geniş bir el hareketiyle, kendisini bulan belalara karşı dişlerini gıcırdatarak mücadele eden arabacıyı ve bilinçsizce etrafında dönmekte olan badanacıyı işaret ederek devam etti– Dünya'nın kendisine dönük yüzünü... aydınlıkla ve sıcaklıkla kaplar. –İzleyicilere muzip bakışlar atmakta olan Dünya'yı yumuşak bir hareketle durdurup, yüzünü Güneş'e döndürerek, arkasına geçip kucaklarcasına üzerine yüklenerek, omzunun üzerinden, tüm izleyicilerin bakışlarını aktaran bir medyum gibi yetkin bir ifadeyle, ancak sözümona "göz kamaştırıcı ışık"a dönük olduğundan gözlerini kırpıştırarak yalpalayan arabacıya baktı.– Şaşkınlık içinde bekliyoruz. Birdenbire gördüğümüz tek şey, Ay'ın halesi olduğunda, –şimdiye dek halk dansı adımları atarak bir katır zarafetiyle badanacının etrafında dolanıp duran "Szergey'i" yakalayıp Güneş ve Dünya'nın arasına doğru iterek– birdenbire, Ay'ın halesinin Güneş'in alevli yuvarlağının üzerinde karanlık bir gölge oluşturduğunu görüyoruz. Gölge gittikçe büyüyor. Görüyor musunuz? –Yine badanacının ardından elini uzatıp, bu hareketle sinirleri tepesine çıksa da, bir şey yapmaktan âciz arabacıyı hafifçe iteledi.– Aynen böyle. Görüyor musunuz? Birazdan, Ay üzerini iyice örtünce, Güneş'in sadece tırnak gibi ince, kör edici çizgisini göreceğiz. Ve birkaç saniye sonra –he-

yecandan sesi kesilerek bunları söylediği sırada, bakışlarını bir çizgide duran arabacı, hamal ve badanacının üzerinde bir aşağı bir yukarı gezdirerek– diyelim ki öğle saatlerinde, dramatik bir olaya tanık olacağız; çünkü beklenmedik şekilde, bir anda hava soğuyacak. Hissediyor musunuz? Gökyüzü kararacak ve birden her yer kapkaranlık olacak! Evlerdeki köpekler ulumaya başlayacak! Tavşanlar korkuyla yere doğru sinecek! Geyik sürüsü panikle koşuşturmaya başlayacak! Ve bu korkunç ve anlaşılmaz alacakaranlıkta, kuşlar bile ('Kuşlar!' diye bağırdı Valuska ve içtenlikle hissettiği şaşkınlıkla kollarını havaya kaldırdığında, deri postacı ceketinin geniş kolları yarasa kanadı gibi açıldı) kuşlar bile ne yapacaklarını şaşırarak yuvalarına sığınacak! Ve... Sessizlik olacak. Tüm canlılar susacak. Ve... Bizlerin de sözlerimiz birkaç dakikalığına boğazlarımızda düğümlenecek. Dağlar mı hareketlenecek? Gökler üzerimize mi devrilecek? Altımızdaki toprak mı çökecek? Bilemeyiz. İşte tam güneş tutulması bu şekilde olacak." Son cümleleri, hatta tümünü, her seferinde olduğu gibi, yıllar boyu aynı kâhince kendinden geçmişlikle, aynı sırayla ve sesindeki tek bir tonlama bile alışılmışın dışına çıkmadan söylüyor (ki bu sebeple aslında şaşırtıcı herhangi bir şey olması mümkün değildi), akabinde de terli ve tükenmiş halde, postacı çantasının sürekli omzundan düşen askısını düzelterek, şen bir gülümsemeyle izleyicilere baktığında, bu mucizevi sözlerin yine de beklenmedik ve rahatsız edici bir etkisi oluyor, hınca hınç dolu meyhanede en azından bir dakikalığına tek bir çıt bile duyulmuyor, kuşkusuz kendine gelen, ancak sonra yine şüpheye düştüğünden boş ve duygusuz bir ifadeyle gözlerini yeniden Valuska'ya diken müdavimler, yapacakları jest bir anda yarıda kesilmişçesine, ne yapacaklarını bilmeksizin, tüm bunlarda kendilerini gerçekten de rahatsız eden bir şey varmışça-

sına,"deli János" önlerine serili "gökyüzü okyanusu"nu asla terk etmediğinden bu "sindirici kuraklık"a dönmeyi başarana dek, köşeli bardaklarından yansıyan ışıkta oluşan sayısız çöl balığı eşliğinde, inatla buradan ayrılmıyorlardı.

Bir anlığına: Meyhane mi daralmıştı?
Yoksa: Dünya mı fazlaca genişlemişti?
Bu sözleri, sayısız kez duymuş olsalar da,
"kararan gökyüzü"nün,
"çöken toprak"ın
"yuvalarına sığınan kuşlar"ın
vahşi gürültüsü,
bu sefer de,
içlerinde bir şeyler uyandırıyor,
ve bu yakıcı kaşıntıdan,
şimdiye dek nasıl da haberleri olmuyordu?

Bir anlığına, lafın gelişi, "kapıyı açık unuttuklarından" ya da sırf sonunu yanlış anladıklarından, sebebi her neyse, "Péfeffer"e çöken sessizlik fazlaca uzadığında, bir anda kendilerine gelmiş, kuşların yumuşak manevralarla uçuşunu izlerken uçma hayalleri kuranların bir anda ayılıp sağlam adımlarla bastıkları yeryüzünü yeniden bulmaları gibi, havada yüzen sigara dumanının, tepelerinde sallanan teneke lambanın, ellerinde sıkıca tuttukları boş bardakların ve tezgâhın ardında ceketinin düğmelerini iliklemekte olan sarsılmaz Hagelmeyer'in aniden farkına varmaları, bu tanımsız, şekilsiz, puslu duygunun bir anlık etkisinin geçmesine neden oldu. Alaycı bir tezahüratla gururundan adeta parlayan badanacının ve artık herhangi bir şeyi kavramaktan âciz durumdaki kafası karışmış gök cisminin omuzlarına vurduklarında yaşanan şamata sırasında, Valuska şarabına kavuşmuş ve bir anda

tek başına kalmıştı. Diğerlerine bu konuda güvenemeyeceğinden, utangaç bir tavırla, itişip duran gocuk ve işçi ceketi kalabalığından sıyrılıp tezgâhın yanındaki daha havadar bir köşeye geçti, tek sadık ve kendinden geçmiş izleyici olarak üç gök cisminin nefes kesici buluşmasının hikâyesini takibe devam etmek üzere, ortaya konan gösteri ve kendisince heyecanın dorukta olduğunu gösteren şamatanın yarattığı sevinçten bahtiyar, Güneş'in alevli yuvarlağının diğer tarafından çıkacak olan Ay'a yolculuğunda yek başına eşlik etmek üzere yerini aldı... Çünkü, Dünya'nın yeniden aydınlanışını görmek, sıcaklığın yeniden her yeri kaplamasını hissetmek, insanın korkutucu, dondurucu, ebedî bir karanlık karşısında oluşan korkunun ezici ağırlığının altından her şeye rağmen kurtulduğu ânı yeniden yaşamak istiyordu ve öyle de oldu. Tüm bunları anlatacak ya da en azından bu konuyla ilgili iki çift laf edecek kimse olmadığından, diğer bir değişle, meyhane halkı alışılageldiği üzere artık "boş laflar"a meraklı olmadığından, solgun alacakaranlığın çöküşüyle, kendi açısından gösterinin sona erdiğine kanaat getirip son bir içki için meyhaneciyi sıkboğaz etmeye başladı. Etrafın yeniden aydınlanması mı? Her yere yayılan sıcaklık mı? Duygu yoğunluğu ve özgürlük mü? Bu noktada artık Hagelmeyer bile, Valuska'nın akıl yürütmesini takip edercesine, istemsizce ve yalan yanlış bir şekilde olaya müdahil olmaktan kendini alamadı: "Hakikaten son damla"yı doldurup, ışığı kapatarak kapıyı açtı ve duygusuzca ("Çıkın artık, alkol fıçıları, hepiniz dışarı!") uykulu bir biçimde gözlerini kırpıştırarak bağırmaya başladı. Bu noktada artık gerçekten de yapacak bir şey yoktu; bugünlük eğlencenin sonunun geldiğini ve dışarı atıldıklarını kabullenmeleri ve nereye gideceklerse, oraya doğru yollanmaları gerekiyordu. Sessizce kapıya yöneldiler ve çoğunluk eğlenceyi uzatmaya niyetli olmasa

bile yine de Valuska meyhanenin önünde sevgili dostlarıyla arkadaşça vedalaşmayı bitirdiğinde (özellikle uyandırılıp sepetlenenler buz gibi havaya çıkar çıkmaz duvarın dibine kusmaya başladıklarından herkesle vedalaşmak mümkün değildi) bu akşam da, önceki ve ondan önceki akşam ya da geçen yıllar içerisinde kim bilir kaçıncı kez olduğu gibi uzaklaşan suretinin ardından, kendilerini hikâyenin tam da en heyecanlı yerinde terk edip gitmiş, başını önüne eğmiş, tipik eğri duruşu ve koşarcasına attığı minik adımlarıyla ("... sanki acele bir işi vardı da...") kendisini boş sokaklara atmış gibi arkasından bakakalan, özellikle arabacı, hamal, badanacı ve fırıncı şu an hepten "hayat durmuş gibi" hissettikleri için dalga geçecek Valuska'dan başka mevzu bulamadıklarından, Valuska'yla dalga geçmek ise sırf komik görüntüsü, sürekli parlayan yavru ceylan gözleri, renk ve ebat olarak da havuca benzeyen burnu, hiç çıkarmadığı postacı çantası ve cılız bedenine rağmen giydiği yerlerde sürünen ceket nedeniyle nadiren yerinde olan keyiflerinin vazgeçilmez neşe kaynağı ve onların deyimiyle "bedağva" olduğundan, su kulesinin yanındaki köşeyi dönüp gözden kaybolduğunda, elleriyle ağızlarını kapatmaya çalıştıkları halde kendi kendilerine kahkahalar atmaya başlayan birkaç kişi bu akşam da mevcuttu. "Péfeffer"in önünde dikilmeye devam edenler, Valuska'nın gerçekten de "acele bir işi" olduğu konusunda yanılmıyorlardı. Laf olsun diye ara sıra arkasından bağırarak sorulan soruya inceden rahatsız olsa da verdiği cevap doğrultusunda "yatmadan önce bir tur koşması", işe yaramaz sokak lambaları ormanında, donuk bir sessizliğe bürünmüş şehri Szent József Mezarlığı'ndan, Szentháromság Mezarlığı'na dek kat etmesi, Bárdos Bataklığı'ndan tren istasyonuna kadar olan ıssız bölgeyi kolaçan etmesi, Merkez Hastane'nin, Adalet Sarayı'nın (ve hapishanenin) ve Kale ile Almássy Ko-

nağı'nın devasa, çürümüş ve onarılması mümkün olmadığından, her yıl boya badana yapılan binasının etrafında dolanması icap ettiğinden, birkaç gündür bu saatlerde, akşam sekiz gibi dünyayla ilişiğini kesiyordu. Tüm bunları ne amaçla yaptığından ya da derdinin ne olduğundan kimsenin haberi olmadığı gibi, arada inatçı vatandaşlar tarafından sorgulandığında yüzü kızararak verdiği cevap da sır perdesini aralamaya yetmiyordu: "Maalesef sonu gelmez içsel bir görevle hareket ediyor"du, bu görev de, kendi kafasında yuvası olarak gördüğü, Harrer Bey'in bahçesinde ev olarak kullandığı eski çamaşırhaneyi, yerli halkın evlerinden, gazete dağıtım ofisini "Péfeffer"den, demiryolu ayrımını sokaklardan ve minicik parklardan ayırt etmekten âciz olduğu (ve buna niyeti de olmadığı), kısacası kendi hayatı ve başkalarının hayatı arasında bir fark göremediği için, kelimenin tam anlamıyla Nagyvárad şehrine giden yoldan, süttozu fabrikasına kadar olan tüm alanda yaşıyor, bu nedenle de, arazisini kolaçan eden bir toprak sahibi gibi, ki bu görev de, adının deliye çıkmasından verdiği dokunulmazlıkla, her şeyi kapsayan kendine güveni ve "kozmostaki sonsuz özgürlük"e duyduğu söndürülemez merak yüzünden, ufak bir hayvanın yuvasında gezindiği gibi, otuz beş yıldır körü körüne ve yorulmaksızın buraları her gün gezmesini gerektiriyordu. Ve böylece tüm hayatı gündüzlerinin ve gecelerinin kendine has mekânları arasında sonu gelmez bir mekik dokumadan ibaret olduğundan, "yatmadan önce" ve "koşup bir tur atmak" ifadelerini kullanarak konuyu basite indirgemiş oluyordu: Ancak gün doğmadan önce birkaç saat uyuduğundan (o zaman da kıyafetlerini çıkarmaksızın yarı uyanık olduğundan, geleneksel anlamda "yatmak"tan bahsetmek mümkün değildi) ve bu kendine özgü koşu anlamında yaptığı şey adına yaklaşık yirmi yıldır şehirde oradan oraya dolanıp durdu-

ğundan, Eszter Bey'in perdeleri her zaman kapalı odası, yazıhane, tren istasyonu, hasta arkadaşına öğle yemeği götürmek için uğradığı restoran, hatta su kulesinin ardındaki meyhane bile, bu sonsuz koşunun durakları olmaktan ziyade, üzerinden geçip gittiği noktaları olmaktan öteye geçmiyordu. Tüm bunlar, yani yılmadan usanmadan sokakları arşınlaması –maddenin doğası gereği, yerli halkın onu kendilerinden birisi olarak değil de, kibarca söylemek gerekirse, şehrin belirli bir atraksiyonu olarak görmeleri için, bu bile başlı başına yeterli bir nedendi– sürekli, dikkatli ve korkulu bir incelemeye konu olmaktan ziyade, genetik bir şartlanma yüzünden ya da sırf kolaylık olsun diye, bahsi geçtiğinde çoğunluk tarafından onaylandığı üzere, olsa olsa alaycı bir merakın konusu haline gelmişti. Valuska, sürekli baş döndürücü gökkubbeye bakıp duramayacağından, sadece ayaklarının altındaki toprağa bakmaya alışmıştı ve esasında şehirdeki hiçbir şeyi "görmüyor"du. Yan bastığından kenarları ezilmiş postalları, üniformasının ağır ceketi, başında armalı kasketi, adeta yan tarafına yapışık, tokalı deri çantası, sırtı eğri, kimseyle karıştırılması mümkün olmayan kendine has paytak adımlarıyla dolanıp doğduğu yerin çürüyen binalarının arasında imkânsız daireler çizerken sadece yeri görüyor, kaldırımları, asfalt yolları, Arnavutkaldırımlarını, yayaların açtığı ve donarak üzerlerine yapışan çöpler yüzünden artık yürünmez hale gelmiş patikaları, düz yolları, virajları, yokuşları, inişleri, çatlakları ve eksik kaldırım taşlarını kendisinden daha iyi bilen kimse olmasa da (gözü kapalıyken bile ayağının altındaki sürtünmeden nerede olduğunu anlayabiliyordu), evlerin kendisiyle birlikte yaşlanan duvarları, çitler, kapılar, eşikler ve kilitlerin ayrıntıları konusunda ise, bunlara ilişkin olarak kafasında canlandırdığı resim en ufak bir değişiklik yapılmasına dayanamayacağından, bunları, ülke-

nin tamamı, birbirine karışmış mevsimleri ve etrafındaki insanları da olduğu gibi sadece genel hatlarıyla deneyimlediği için (hepsi olması gereken yerdeydi), hiçbir fikri yoktu. İlk anılarında bile, yani babasının cenazesinden beri, aynı sokaklarda dolanıyor (aslında sadece Maróthy Meydanı'nın altı yaşında bir çocuğun yaşadığı evden çıkıp keşfetmesi mümkün olan kadarki kısmını) ve doğrusunu söylemek gerekirse, o zamanki ve şimdiki benliğini, bırakın uçurumu, hissedilir cinsten herhangi bir çizgi bile ayırmadığı için o zamandan beri (tam da cenazeden eve dönüş yolunda olabilir miydi?), kendini bildiğinden beri ilk defa fark ettiği üzere, aynı yıldızlı gökyüzü, uçsuz bucaksız ıraklığın içindeki aynı titrek ışıklar tarafından tutsak ediliyordu. Büyümüş, zayıflamış, şakaklarındaki saçları beyazlamaya başlamış, ancak, kendisinin de anlık bir parçası olduğu değişimi, yani tüm evreni kapsayan bütüncül süreci geleceğin bilge duygusallığıyla nasıl değiştireceği konusunda hâlâ hiçbir fikri olmadığından, yolunu bulabilmesi için kendisine yardımcı olması gereken adımlar, o zaman olduğu gibi, şu anda da hiç fayda etmiyordu. Çoğu zaman çorak ve şaşkın olan bilinci, onu sanki dünya üzerinde yön bulmaktan men etmiş ve benliğini, annesinin asla geçmeyecek utancına ve halkın şaşırtıcı dinginliğine rağmen, ebedî, kırılmaz ve saydam bir ânın patlatılamaz kabarcığına hapsettiğinden, herhangi bir niyet gütmeden ya da katılımda bulunmadan, etrafında yavaşça akıp giden dünyevi olayların arasında hafiften üzücü bir anlamazlıkla duruyor, sonunda "sevgili dostları"nın birbirlerinden ne istediğini anlamak ve hissetmek için sarf ettiği tüm çabalar sonuçsuz kalıyordu. Yürüyor, ilerliyor, ruhunun derinliklerinde "körü körüne ve yorulmaksızın" havalarda uçuyor, geçerli sebeplerle edindiği iyi dostunun da dediği gibi "kişisel kozmosunun tedavi edilemez güzelliği"yle (başının üzerinde on yıllar-

dır aynı gökyüzü, ayaklarının altında on yıllardır pek de değişmeyen aynı patika ve kaldırımlar olduğundan), kaderi farklı şekilde gelişse de, şehir çocukluğundan bu yana neredeyse hiç değişmediği gibi, düşünceleri de pek önemli bir değişiklik göstermediği için, hayatının herhangi bir hikâyesi varsa da, iki kez otuz beş yıl sürse bile salt şaşkınlığının hikâyesi olamayacağından, bu hikâye sadece gittikçe genişleyen turlarının hikâyesi, yani Maróthy Meydanı'nın yakın çevresinden başlayıp, otuz beş yaşında artık tüm şehri avucunun içi gibi bilmesinin hikâyesi olabilirdi. Aynı zamanda, örneğin "Péfeffer"dekilerin arkasından bakıp düşündükleri gibi, etrafında olup bitenlerin, deli olduğuna dair hakkında çıkan söylentilerin ya da artık hayatının sıradan bir parçası olan, etrafındakilerin kendisini gördüklerinde birbirlerine attıkları alaycı bakışların farkında olmadığını düşünmek yanlış olurdu. Tüm bunların açıkça farkında olduğundan, meyhanede ya da sokakta, lokantada ya da tren istasyonunda birileri arkasından sırıtarak ve dalga geçer tavırlarla seslendiğinde, ("Hişt, bana bak János, kozmosta yine neler dönüyor?"), göksel süzülüşünden aniden koparak, alaycı ses tonunun derinliklerinde yatan iyi niyetin ipuçlarını görerek, yine gerçekten de "bu dünyada yaşamadığı" bir anda yakalanmış gibi bakışlarını yere dikiyor, kısık bir sesle kendi kendine bir şeyler mırıldanıyordu. Neden mi? "Evrenin ulvi sükûnetini" bırakın izlemeye, düşünmeye bile layık olmadığından (tek bahanesi, başka her şeyi olduğu gibi, bu konudaki kısıtlı bilgisini de bazen son derece moralsiz olan Eszter Bey'le ve "Péfeffer"deki dostlarıyla paylaşmak istemesi olabilirdi), kendisini sonu gelmez hayallerinden uyandırıp dikkatini Evren'in gizemli büyüsü yerine, kendi acıklı faydasızlığına çevirmesinin yerinde bir hareket olduğunu söyleyenleri de anlıyordu. Bu yadsınamaz çıkarımı sadece anlamakla kalmı-

yor, son kertede onlara açıkça hak veriyor, hangi açıdan bakılırsa bakılsın ayan beyan ortada olan şeylere itiraz etmek aklına bile gelmeyen "gerçek bir deli" olduğu ve "onu hak ettiği yere kapatmayarak" tüm çabalarına rağmen "Tanrı'nın ezelî ve ebedî olarak yarattığı varoluş"tan gözlerini alamamasına tahammül ettikleri için şehrin halkına minnettarlık duyuyordu. Valuska, bu çabaların ne kadarının gerçek olduğunu asla itiraf etmese de, diğerlerinin sürekli dalga geçtiği "parlak gözleri"ni gökyüzüne bakmaktan alamayışı gerçekti: Elbette bu durumu "Tanrı'nın ezelî ve ebedî olarak yarattığı" mükemmel eseri izleyişini, en azından burada, Karpatlar'ın bu korunaklı vadisinde, havada neredeyse her zaman yoğun bir nem, yapışkan bir sis ya da kalın bir bulut tabakası bulunduğundan gerçek anlamıyla değerlendirmek mümkün ya da gerekli sayılmıyor, kendisi bile gittikçe kısalarak sonunda fark edilmez bir hızla solup giden yazların zayıf anılarıyla yaşadığı için, yeniden tüm bir yıllığına kararan göğün altında, kaldırımların engebeli yüzeyi ve kalın çöp birikintisinden oluşan haritayı tanımlarken, yine Eszter Bey'in kendine özgü deyimiyle "yitip giden sonsuzluğun anlık görüntüsü"nü mutlulukla anıyordu. Gördüğü şey, mucizevi oluşu nedeniyle bir anda yıkılmasına neden olurken, hemen bir sonraki an onu yeniden toparlıyor, gördüklerini tam olarak anlatmak şöyle dursun, neler olduğunu üstünkörü de olsa tasvir edebileceği birkaç kelimeyi bile bir araya getirmeyi başaramadığı için, sadece "bunun herkesi ilgilendirdiği"nden bahsedebiliyordu. Evrenle ilgili hiçbir şey bilmediğini iddia ettiğinde çevresindekiler ona inanmıyor, Valuska'nın bildikleri bilgi sayılamayacağından, hakikaten de hiçbir şey bilmediği halde, demek istediklerini asla anlamıyorlardı. Herhangi bir karşılaştırma yapma isteği ya da bir şeyleri açıklamanın gergin zorunluluğunu hissetmiyor, kendisi-

ni "dilsiz göksel dişliler"in hiç aksamayan, hayret uyandırıcı işleyişiyle kıyaslamak konusunda herhangi bir açlık hissetmiyordu, çünkü şundan emindi: Kendisinin sonsuzlukla ilgilenmesi, sonsuzluğun da kendisiyle ilgilendiği anlamına gelmiyordu. Ve tüm bunları, bastığı yeri ve yaşadığı şehri gördüğünde, tüm hikâyelerin ve tüm olayların, tüm hareketlerin ve tüm niyetlerin burada da sadece kendini tekrar edip durduğunu gördüğünde var olmayan bir değişimi hissetmesi mümkün olmadığı için, diğer insanların arasında, bulutundan ayrılınca yere düşmekten başka seçeneği olmayan bir yağmur damlası misali, kendisine düşen rolü yerine getirmekten başka bir şey yapması geremediğini bilinçsizce kabulleniyordu. Su kulesinin altından geçti, Göndölcs Parkı'nın uyuyan meşe ağaçlarının arasındaki devasa beton dairenin etrafından dolandı ve bunları hem öğleden evvel hem de öğleden sonra, hem dün hem de önceki gün, sayısız öğleden evvel ve sayısız öğleden sonra, tam da aynı şekilde yaptığı için şimdi, yeniden anacaddeye paralel Híd Sokağı'na çıkıp ilerlemeye başlayınca, bu ânı öncekilerden ayırma ihtiyacı hissetmemiş, dolayısıyla ayırmamıştı da. Erdélyi Sándor Sokağı'nın köşesindeki dörtyol ağzını geçerken, bulunduğu mesafeden sadece birer leke gibi görünseler de, artezyen kuyusunun etrafında hareketsizmiş gibi duran birkaç kişiye dostça el sallayıp, kendisine has paytak adımlarıyla Híd Sokağı'nın sonuna ulaştı, istasyonun yanından geçip gazete dağıtım ofisinin kapısından selam verip, kafalarına göre hareket eden trenlerden şikâyet eden, "korkunç bir araç" yüzünden irkilmiş bir demiryolu işçisiyle "berbat havanın şerefine" sıcak bir çay içti ve tüm bunlar dün ve dünden önceki gün olan olayların tekrarı olarak değil, tam da aynısı olarak gerçekleşti, aynı adımlar, her türlü beşeri olayı yön duygusu ve hareket hissinin duyumlanabilir görüntüsünün ardındaki tek bir

sonsuz âna sıkıştırabilen ayrılmaz bütünlüğün içinde atıldı... Komşu şehir Vésztő tarafından gelen (ya da yanlışlıkla buraya varan) geceki yolcu treninin düdüğünü dinledi, döküntü araç ne yapacağını bilmeden hazırolda dikilen istasyon şefinin önünde durduğunda, istasyon binasının camından bu saatlerde sıra dışı sayılan manzaraya bir göz attı, peronun yolcularla dolmasını izledikten sonra sıcak çay için demiryolu işçisine teşekkür ettikten sonra, buharını salan lokomotifin yanında henüz kararsızca oyalanan yolcu kalabalığını aşıp, bekleme salonuna geçerek, yoluna Baron Wenckheim Béla Bulvarı'nın kedi sürülerinin arasında tam da kendi postalının izlerine basarak, don yüzünden ayaklarının altında gıcırdayan parlak kaldırımda bir yere varmaya çalışmadan devam etmek üzere harekete geçti. Çantasının omzundan sürekli kayıp düşen sapını düzelterek, birkaç kez Adalet Sarayı'nın (ve hapishanenin) ağır binasının etrafını dolandıktan sonra, Kale ve Almássy Konağı'nın arasında birkaç tur mekik dokuduktan sonra, Körös Kanalı'nın yanı sıra dikilmiş, şimdi yaprakları dökük, üzgün söğüt ağaçlarının altında Németváros Köprüsü'ne kadar koşup oradan Kisoláh Şehir Mezarlığı'na doğru döndüğünde, şehre adeta akın eden, sessiz ve hareketsiz insan gruplarına, ertesi geceden itibaren birbirlerine kopmaz iplerle bağlanacakları aklının ucuna bile gelmediğinden, gözünün ucuyla bile bakmaya gerek görmedi. İstifini bozmadan, kasvetli bölgede, insan gruplarının ve kaderlerine terk edilmiş otobüslerle arabaların arasında koştururken, bir yandan da kendi hayatının içinde istifini bozmadan koşuyor, nasıl bir çekim gücüne kapılıp gittiğini sorgulamadan yörüngesinde dönüp duran ufak bir gezegen gibi, rahatsız edilmeden, ince düşünülmüş bir bağlantı içinde bir anlığına bile olsa yer alabildiği için mutluluk duyuyordu. Hétvezér Sokağı'nda devrilmiş bir kavak ağacına

çarptığında, dikkatini, çıplak dallarıyla gider mazgalına takılmış o dev değil de, başının üzerinde yavaşça genişleyen gökyüzü çekmiş, artık yaklaşan gündoğumunun, yani Dünya'nın kendisi ve şehirle birlikte sonunda dönüp gölgeden sıyrılarak, tatlı bir alacakaranlıktan sonra yeniden ışığa kavuşacağına dair "yine gerçekleşen vaat"in esiri olduğundan, gececi posta görevlisi havasız camdan kafesin içinde kıpkırmızı kesilmiş halde akşamın erken saatlerinde yaşadığı maceraları (... daha dün, saat sekizle dokuz arasında...) ve şehrin bir ucundan diğer ucuna geçit töreni yapan nefes kesici sirki anlatırken ("Böyle bir şey görmüş olman imkânsız János! Senin kozmos bunun yanında solda sıfır kalır!"), daha sonra, ısınmak için girdiği Komló Pansiyonu'nda da yapacağı gibi, adamın söylediklerini bu sefer de duymazdan gelmek zorunda kaldı. Gececi görevli "söylentiye göre şeytani bir atraksiyon" hakkında ne söylerse söylesin, "sözümona lanetlenmiş kalabalığı" ballandıra ballandıra anlatsın, daha sonra otelin kapısının önünde yapacağı gibi, hemen gidip bakmaları gerektiği (çünkü: "Bunu, dostum, senin de görmen gerek!") konusunda ne kadar ısrar ederse etsin, Valuska, daha gazetenin yeni baskısını almak üzere istasyona gitmesi gerektiğini bahane ederek, balinayı kendi tarzında merak ettiği halde, aydınlanmakta olan göğün altında bir süre daha yalnız kalmak, aslında kalın bulut örtüsü yüzünden görünmeyen "bu akşama dek yine içinden bitip tükenmez ışık dökülecek olan gökyüzü kuyusu"na biraz daha bakıp durmak istiyordu. Dalgalar halinde Pazaryeri Meydanı'na doğru akan kalabalık yüzünden, yürümeye alışık ayaklarını daracık kaldırımda çarpışmamak için sıklıkla frenlemek zorunda kaldığı için demiryolu makasına ve oradan tekrar istasyona kadar olan yolu zorlukla aşmasına karşın, zorlandığının farkına bile varmadı, kendisini mutlu eden bir şeyi düşünerek suratsız insan seli-

nin içinden geçmeye çalışmak dünyanın en sıradan işiymişçesine, beklenmeyen kalabalığın farkında bile olmadan, tamamen kendisini derinden etkileyen anlara daldı; Güneş'e doğru dönmekte olan Dünya'nın minicik sakini olarak içini sonsuz bir coşku kapladı. Yolun meydana ulaşan ucuna vardığında (dağıtım merkezinde anlaşıldığı üzere yeni gazeteler yine bir yerde takılıp kaldığından çantasında taşıdığı elli tane önceki günkü gazete olduğu halde) içinden insanların balinayı boş verip gökyüzüne bakmaları için avaz avaz bağırmak geliyordu... Başlarının üzerinde uçsuz bucaksız gökyüzünün yerine telafisi mümkün olmayan derecede kasvetli, kurşuni bir kütleden başka bir şey göremedikleri halde, bu bekleyişin bir sirk gösterisi için oldukça sıra dışı sayılacak, neredeyse "elle tutulur" derecedeki gerginliğinden, zamanla Kossuth Meydanı'nın çoğunu kaplamış çetin ve sabırsız kalabalıktakilerin dikkatlerini sonunda huzurlarına varan atraksiyondan başka tarafa çekmenin mümkün olmayacağı anlaşılıyordu. Balinayı köyden köye, şehirden şehre takip eden sözümona "büyülenmiş" ve artık bir ordu kadar büyümüş "ayaktakımı" kalabalığıyla ilgili imkânsız söylentilerin aslı astarı olup olmadığı konusu ya da "elli metrelik kargo"yla ilgili fesat haberlerdeki doğruluk payı, göçebe "canavar"ın bıkkın, zavallı sureti ve en azından yirmi metrelik, maviye boyanmış, korkunç ve devasa teneke heykel sayesinde kendinden menkul bir hal aldığından, cesaretini toplayıp buraya, Kossuth Meydanı'na gelen yerli halktan hiç kimse için (örneğin cesurlardan birisi olan gece nöbetçisi için) artık en ufak bir sorun oluşturmuyor, bundan sonra esas zor olan, evet, esas zor olan, kalabalıktakilerin burada ne aradıklarını ve sonuç itibarıyla alt tarafı bir sirk gösterisi olan şeyde onları bu denli karşı konulmaz biçimde cezbedecek ne olduğunu anlamak gibi görünüyordu. Durum kendinden menkul

olsa da, aynı zamanda hiçbir şeyi açık etmiyor, sözümona "durumu ayık kafayla değerlendiren" ve daha dün "tüm bunların bir sır" ve bu tarz göçebe girişimlerin ilgi çekmek için başvurduğu başarılı bir kandırmacadan başka bir şey olmadığını kesin bir tavırla iddia edenlerin yanıldığı artık açıkça belli olmuş, aynı zamanda asılsız gibi görünen dedikodunun doğruluğu ispatlanmış, fakat ne bu esnada burada dikilmeye devam eden birkaç vatandaş ne de akın akın gelmeye devam eden inananlar, kendilerine söz verilen dev balina konusunda bir gıdım da olsa akıllanabilmişlerdi. Şehirdeki söylentiye göre, bu gölgemsi tayfa civardan kopup gelmiş ve aslında bu neredeyse üçyüz kişilik fazlasıyla sadık seyirci kitlesinin hemşeriliği su götürmez olsa da (köylerin kenar mahallelerinden ve mezralarından, Vésztő, Sarkad, Szentbenedek és Kötegyán'ın iç karartıcı gecekondularından başka nereden geleceklerdi ki?) şimdiye dek yerel meraklılardan tek biri bile, bu ürkütücü derecede sinsi, işe yaramaz, fakir fukara, kestirilemez derecede düşmanca tavırlı, en aşağılık ve en pespaye mucizelere yatkın tayfadan, ülke refahına ilişkin otuz yılda bir gündeme gelen ve gelecek vaat eden planlarına rağmen hâlâ bu kadar çok sayıda kişinin kalmış olabileceğini düşünememişti. Yirmi-otuz kadar diğerlerinden biraz farklı görünen tipi saymazsak (daha sonra, en sapkın olanlarının bu adamlar olduğu anlaşılacağı üzere) bu yaklaşık üç yüz kişilik haydut sürüsü bir birlik oluşturuyor, salt dış görünüşlerine bakarak akraba oldukları anlaşılan bu üç yüz koyun postu, kapitone ve keçe gocuklu, bu üç yüz pençesi demirli çizme ve yağlı kasketlinin varlığı, örneğin kalabalığı uzak bir mesafeden saygıyla izleyen gece nöbetçisinin kendisini özdeşleştireceği tipte insanların hevesli merakının yerini, karşı konulmaz bir endişenin alması için yeterli bir sebep oluşturuyordu. Oysa söz konusu olan bundan

çok daha fazlasıydı: Burada söz konusu olan sessizlik, boğuk, ısrarcı, hiçbir yerden tek bir fısıltının bile yükselmediği, yüzlerce insanın gittikçe artan bir sabırsızlıkla, inatla, bıkıp usanmadan, bir hamlede atılmaya hazır halde, ancak çıt bile çıkarmadan, bu tarz gösterilere has canlı heyecanın yerini adeta insanı kendinden geçirten bir havaya bürünmüş "performans"ın almasını beklediği, kimsenin kimseyle hiçbir alakası yokmuşçasına, başkalarının da aynı yerde dikilmesinin önemini yitirmişçesine ya da tam tersi, birbirlerine kelepçelenmiş, zincirleri özgürlüğün düşüncesini bile nafile kıldığından bir şeyler söylemenin tamamen gereksiz olduğu türde bir sessizlikti. Bu korkunç sessizlik, tabiri caizse "geri dönüşü olmayan endişe"nin sebeplerinden sadece bir tanesi olup, diğeri kalabalığın etrafını sardığı hantal vagonda saklanıyor, hem gece nöbetçisinin hem de kendisi gibi meraklıların da hemen fark edeceği üzere, birbirine çiviyle tutturulmuş sac duvarlarında kapıyı işaret eden ne bir kilit, ne bir kulp, ne de bir boşluk olduğu, bu nedenle (açıkça imkânsız da olsa) yüzlerce bakışın keskin ışınlarının altında, ne önden, ne arkadan, ne de yandan açılan, tam da sessiz inadın içinde asılı tutmaya çalıştıkları bir alet varmış gibi görünüyordu. Burada vakit öldüren vatandaşların içindeki sıkıntının ve endişenin bir türlü azalmamasında, –durum tam da buydu– şunu anlamaları da önemli bir rol oynuyordu: Balina ve hayranları arasındaki ilişki, tamamen tek taraflıydı. Büyük bir ilgiyle beklenen sıra dışı bir gösterinin değil, haberlerden de bildikleri üzere, esas olayın, iki kişiden oluşan, –kendisine "direktör" diyen hastalık derecesinde şişman yönetici ve söylentiye göre sirk ayakçısına düşmüş bir boksör olan dev gibi bir tip– ve sadakatsizliği ya da ilgisizliği konusunda asla suçlanamayacak olan seyircileri eyleyen korkunç bir ekibin gösterisi olduğu, ne idüğü belli olmayan ve uzun

süredir devam etse de sonucu baştan belli bir mücadeleye tanık oldukları artık gün gibi ortadaydı. Tahmin edileceği üzere, saatler süren bekleyişe rağmen alanda henüz değişen bir şey olmamış, gösterinin başlayacağına dair herhangi bir işaret görünmemiş ve bekçinin de aralarında olduğu yerel halktan bazıları, bu planlı gecikmenin, kuru soğukta beklemekten tamamen uyuşmuş kalabalığın zorlanan sabrının, balinanın bir yerlerde neşeyle eğlenen elemanlarına sağladığı aşağılık hazdan başka bir açıklaması olamayacağına inanmaya başlamışlardı. İçlerini rahatlatacak bir cevap bulma konusundaki zoraki çabalarında bu noktaya vardıklarına göre, bu noktanın ötesine geçip, bu "şarlatanlar kumpanyası"nın uyduruk entrikasında olsa olsa değersizliğini yalan fakat tartışmasız biçimde etkili bir "sır"rın ticari ifşasıyla saklamayı başardıkları kokuşmuş bir leşten başka bir şey bulunmadığına kendilerini ikna etmeleri pek de güç olmamıştı... Alanın daha korunaklı arka taraflarındakiler bu konuları düşünürken, Valuska bu endişeleri dikkate bile almaksızın, gündoğumu nedeniyle yüzünde hayran bir ifadeyle, neşeyle özür dileye dileye, sonunda en öne, dev vagonun yanına kadar sokulmayı başardı. Onu hiçbir şey rahatsız etmediği gibi, burada yerinde olmayan bir şeyler olduğu düşüncesi aklına bile gelmedi, hatta dibine kadar gelip sekiz çift tekerleğin üzerinde yükselen devasa yapıyı gördüğünde, sırf boyutlarına bakarak bile anlaşılabileceği üzere, hayal kırıklığı yaratması mümkün olamayacak masalsı bir araca baktığı hissine kapıldı. Gözlerini kocaman açıp başını memnun memnun sallayarak, aracın kendisine dönük yanını baştan başa inceledi, hediyesi henüz açılmamış paketinde duran bir çocuk tavrıyla, paket açılmadan önce içindekinin ne olduğunu tahmin etmeye çalıştı. Özellikle de, böyle işaretler ve çizimlerle ilk defa karşılaştığı için, vagonun yan tarafındaki karala-

malar onu büyülese de aşağıdan yukarıya ve sağdan sola okumayı denediği halde en ufak bir anlam çıkaramadı ve bunun üzerine yanındakilere danışmaya karar verdi. "Lütfen söyler misiniz?" –hafifçe önündeki adamın omzuna dokunarak– "Burada ne yazdığını biliyor musunuz?" diye sorduğunda, adam kılını bile kıpırdatmadığı için Valuska sorusunu daha yüksek sesle tekrarlayınca, adam arkasını dönüp yavaşça, "Kes sesini!" diye cevapladığında, Valuska, kendisi de taş kesilip etrafındakiler gibi kıpırdamadan beklemesinin daha iyi olacağına karar verdi. Elbette uzun süre sessiz kalmayı başaramadı. Birkaç kere gözlerini kırpıştırdı, omzundaki çanta askısını düzeltti, gırtlağını temizledi ve yanında duran suratsız tipe dönerek, dostane bir tavırla anlatmaya başladı: Daha önce asla böyle bir şey görmemişti, sirk onlara daha önce uğramıştı, ama o böyle bir şey hiç görmemiş, tüm olan bitenden çok etkilemiş, daha yeni gelse de, bu devasa hayvanı neyle doldurabilecekleri konusunda fikir bile geliştirememiş, ama kendisine sorarlarsa, kesin vinç kullanılmış ve acaba etraftakilerin bilet fiyatı konusunda fikirleri var mıymış, çünkü kendisinde sadece elli bilmem kaç forint olduğundan, balinaya bakmasına izin vermezlerse hayal kırıklığına uğrayacakmış. Konuşup durduğu halde, yanındaki adam, yerinde duramaz vaziyette dırdırını duymamış gibi göründüğü ve gözlerini vagonun arka kısmından hiç ayırmadığı için, Valuska'nın bu noktada artık kimseden cevap alamayacağını kabullenmesi gerekiyordu. Az önce sadece etrafındaki herkesin aniden gerildiğini hissetmiş olsa da, kalabalığın bakışlarını takip ettiğinde, kendisi de sirk vagonunun arka duvarının yavaşça aşağıya inmeye başladığını fark etmiş, bir çift nasırlı elin önce içeriden kilidi açıp, sonra aşağıya doğru kaydırmaya başlayarak, aniden salıverdiğini, dev kilidin alt tarafının yere, üst tarafının vagonun kenarına çarpıp

gürültüyle yere düştüğünü görmeyi başarabilmişti. Açık tarafa doğru yığılan kalabalığın neredeyse en öne iteleDiği Valuska, dev balinanın bulunduğu yerin sadece içeriden açılabilmesini hiç de şaşırtıcı bulmadı, böylesine sıra dışı bir topluluğun, –bu topluluk gerçekten de sıra dışı olmalıydı– bu tarz "gizemli bir çözüm"e başvurmasının mantıklı olduğunu düşündü. Bunun dışında tüm dikkatini sirkin açılan "girişi"nden görünen, kim olduğu sadece dondurucu soğuğa rağmen kıllı göğsünü tek bir kat kirli atletin örtmesinden değil ("Ayakçı" hakkındaki dedikodulara bakılırsa, sıcağı sevmiyordu), ahmak bakışlarıyla birleştiğinde, şaşırtıcı biçimde masum, hatta evcimen bir tip ortaya çıkaran, normal hali de dik olmadığı halde feci şekilde yamulmuş burnundan da anlaşılan, yaklaşık iki metrelik et yığınına yöneltti. Ayakçı, kollarını havaya kaldırıp ellerini şaklattıktan sonra, uykudan yeni uyanmış gibi inleyerek, kaba kol ve bacaklarını esnetip, tembelce bir şeyler çiğneyerek, girişin etrafında itişen dikkatle kalabalığın arasına indi ve uyuz hareketlerle yerdeki teneke parçayı kaldırıp tekrar vagonun yan tarafına dayadıktan sonra, yerle yüksekte kalan platformun arasına üç adet geniş kalas yerleştirip yoldan çekilerek, ne sağlamlığı şüpheli rampada başlayan hareket, ne koparcasına gergin hava, ne de deyim yerindeyse, ne gök ne de cehennem umurundaymış gibi uykulu ve bıkkın bir tavırla, elindeki metal kasada bulunan biletleri satmaya başladı. Heyecanla sıranın kendisine gelmesini bekleyen Valuska'nın yüz ifadesinden bile, buradaki her şeyin çok hoşuna gittiği anlaşılıyordu: İzleyici kitlesi, vagon, metal kasa ve biletçi. Biletini aldığında, ifadesiz dev adama teşekkür edip parasının ucu ucuna çıkışmasının verdiği rahatlıkla, itiş kakış esnasında sürekli değişen yanındaki kitleyle yeniden muhabbete girmeye çalışmış, sonunda sıra kendisine gelince, dengesini kaybetmeme-

ye çalışarak, esnek kalaslardan vagona tırmanmış ve alacakaranlık "balina evi"nin içine girmeyi başarmıştı. Ağır tahtalardan acemice kotarılmış alçak platformun üzerinde yatan, duvardaki elle yazılmış tabelaya göre "mucize-vi BAALİĞNA"nın şaşırtıcı boyuttaki ölüsü gözden kaçmasa da, tebeşirle, karınca duası gibi yazılmış bilgilendirmeyi okuyup "baaliğna"nın ne anlama geldiğini öğrenmek, etrafını yavaş yavaş saran ürpermeye hazır kalabalığın onu monotonca ittirmeye devam etmesi nedeniyle imkânsızdı. Dev yaratığı hiçbir bilgi edinemeyip, konuya pek de hâkim olamadan görmek zorunda kalsa da, içinden bu esrarengiz kelimeyi tekrarlıyor, ağzı beş karış açık, korkuyla karışık bir hayranlıkla bu sıra dışı varlığı inceliyordu. Muazzam kuyruğu, kuruyup çatlamış çelik grisi deriyi ve özellikle orta kısmı iyice yayvanlaşmış bedenin üzerindeki birkaç metrelik yüzgeci, sadece boyutları göz önüne alındığında bile aynı anda algılamak imkânsız olduğundan, balinayı görmek ve gördüklerini tamamıyla idrak etmek, uzaktan yakından aynı anlama gelmiyordu. Balina hem çok büyük hem de çok uzun olduğu için Valuska'nın görüş alanına sığmadığından, ilk etapta hayvanın ölü bakışlarıyla karşılaşmadı, durmaksızın öne doğru kaykılan kalabalığa kapıldıktan birkaç dakika sonra hayvanın beceriyle sabitlenmiş açık ağzıyla karşı karşıya gelebildi; ama ister karanlık boğazından içeriye doğru baksın, ister bakışlarını kafanın iki yanındaki boşluklarda saklı ufak gözlere ve hatta sonradan fark ettiği alnın ön tarafındaki soluma deliklere çevirsin,bunları ancak ayrı ayrı görebildi, dev kafayı bir bütün olarak incelemeyi başaramadı. Tavana asılı lambalar yanmadığı için iyi göremediği ve en azından burada, vagonun arka tarafında korkutucu görünecek şekilde ayarlanmış ağız ve içindeki kocaman dilin önünde durup, tüyleri diken diken olana kadar balinayı incelemek mümkün olmadığı

halde, harekete geçmiş merakını ne bu durum ne de balinanın "içinin görünmezliği" dizginleyebildi, söylentilerin doğru olması, yani, sonsuz uzaklıktaki bilinmeyen dünyanın bu sıra dışı şahidinin, uçsuz bucaksız okyanusların ve denizlerin, iyi huylu ancak korkutucu canlısının *burada olması*, elini uzatsa dokunacak kadar yakın olması, hayal kırıklığına kapılmasını engelledi. Valuska, içini kaplayan neşe ve heyecan konusunda nedense yapayalnızdı ve diğerleri, ağır, kesif alacakaranlıkta itaatkâr bir şekilde balinanın etrafını turluyor olsalar da, bu tarz şaşkın bir hayranlığın emaresini bile göstermedikleri gibi, gözlerinin önüne serilmiş kanıtla hiç de ilgilenmiyorlardı. Arada bir vagonun ortasına serilmiş kaskatı deve attıkları bakışlarda, saygıda kusur etmeyip kendilerinden beklenen korkuyu hissettikleri seziliyor olsa da, oraya buraya sıçrayan, aynı anda hem tırsmış hem de hevesli ifadeleriyle, sanki beklediklerinin de ötesinde gizli bir şeyler bulmayı beklercesine, daha çok vagonu inceliyorlardı. Oysa içeriye sızan ışık nedeniyle daha da soğuk bir atmosfere bürünen vagonda, bu beklentiye işaret eden herhangi bir şey yoktu. Girişteki lerin bulunduğu tarafta, asma kilitle kapatılmış metal dolaplardan kapağı açık kalanlardan birinin raflarında dizili sekiz-on kadar formaldehit dolu şişede yüzen; bırakın diğerlerini, Valuska'nın bile dikkatini çekemeyecek kadar acıklı bir şekilde fark edilemez durumda olan bir o kadar buruşuk embriyo, vagonun arka tarafında, perdeyle ayrılmış bölümde de, hatırı sayılır boşluktan göründüğü kadarıyla, bir leğenden ve su dolu bir ibrikten başka bir şey bulunmuyordu. Sonunda, balinanın açık ağzının tam karşısında, vagonun arka tarafındaki eğri büğrü sac duvarda, muhtemelen sirk kumpanyasının yatakhanelerine doğru bir kapı açılınca (yine kilit olmaksızın), özellikle kapının önünde bulunanların bastırılmış heyecanı açıkça görüldüğü hal-

de, Valuska'nın, tüm bunlara dikkat etse bile, kalabalığın sıra dışı davranışını anlaması mümkün olamazdı. Zaten Valuska, tamamen balinanın büyüsüne kapıldığından, etrafında olan bitene hiç dikkat etmiyor, masalsı varlığın arka tarafını tekrar dolanıp yeniden açık havaya çıkıp, yüksek platforma rağmen ayaklarını güvenle yere basmayı başardığında, önündekilerin, zaten içeriye girdikleri halde, saatlerce süren bekleyiş sonunda balinayı gördükleri halde hâlâ tamamına ermemiş gibi, yeniden neredeyse aynı yerde sıraya girdiklerini fark bile etmedi. Fark etmedi, çünkü akşam geri döndüğünde, bıkmak usanmak bilmez ateşli taraftarlara sahip olan bu gizemli kumpanyanın dehşetengiz anlamını herkesten önce çözmek istiyor ve örneğin neşeyle selam verdiği gece nöbetçisinin aksine, bu performansın bir sirk gösterisi olarak kendisini aştığını, hatta bekçi kısık sesle kendisine, "Şşşt, söylesene, içeride ne var öyle? Bunlar bir prensten bahsediyor!" diye sorunca, soruyu kendi düşüncelerine uydurarak, hevesle, "Hayır, Árgyelán Bey! Daha da fazlası var! Göreceksiniz! Prens değil, krallara layık bir şey, var, krallara layık!" diye cevap vererek, ne olduğunu anlamayan zavallı adamın iyice kafasını karıştıracak kadar kendisini aştığını düşünüyordu. Çantasını göğsüne yapıştırarak ite kaka kalabalığın arasından sıyrılıp, tahminine göre saat on ikiyi geçmiş ve günlerden çarşamba olmasını göz önüne alarak, Eszter Bey'in karısının bu saatlerde "çamaşır bavulu"yla, çıkıp geleceğini hesaba katınca en iyisi eve gidip, önce bunu halletmesi gerektiğini, gazeteleri öğleden sonra dağıtsa da fark etmeyeceğini düşündü. Híd Sokağı'na yönelip eve gideceğine, şehirden kaçıp güvenli bir sığınak aramasının daha iyi olacağından habersiz, alışılagelmiş tez adımlarıyla arada sırada tökezleyerek ve yüzünde yaramaz bir gülümsemeyle sıçrayarak, kendisi için sadece birkaç dakika süren yolun sonuna geldi, bu

esnada defalarca –puslu da olsa bu sefer bir şekilde bütün olarak– tüm hayallerin ötesinde dev boyutlu, masum bedeni gözlerinin önüne getirdi ve "ne kadar da büyük" olduğunu düşünüp durdu. "Ne kadar da büyüktü! Ve dünyanın efendisi, sonsuz gizemini korurken kendisini eğlendirmek için, nasıl da garip canlılar yaratıyordu!" diye aklından geçirirken, sabahki ulvi düşüncelerine geri dönmesi ve bunları pazaryerindeki deneyimleriyle bağdaştırması çok da zor olmadı, yüce Efendi'nin ehil ve kesin hükmünü gösteren hareketini, kendi ezelî ve ebedî varlığını milyarlarca canlıya, hatta böylesine korkunç derecede acayip bir balinaya bile dikkatle yansıtmasını, sözlere gerek duymadan, sadece ruhunda durmaksızın yankılanan içsel sohbetiyle kavramsallaştırmayı başardı. Başını eğdi ya da kendisine göre yeniden gökyüzüne döndü ve burada, var olan her şeyin tek bir düşüncenin parçası olarak, tüm diğer düşüncelerle kardeşçe kucaklaştığı bu yerde hissettiği sessiz mutlulukla, Híd Sokağı'nın bomboş görünen evlerinin arasında uçarcasına ilerlemeye devam etti. İliklere kadar işleyen soğukta ileriye doğru uçmaya devam ederek, Apor Vilmos Meydanı'nın hüzünlü sessizliğinden ve Dürer Sokağı'ndan geçti, yerde sürüklenen ve uçup giden iki farklı parçaya ayrılırcasına, sürüklenmenin ve uçmanın sonunun çok geçmeden donakalış ve düşüş olmasını istercesine kendisini salıverdi, Harrer'in evinin bahçe kapısından içeriye girdikten sonra, eski çamaşırhaneye uzanan daracık yoldan koşarak geçip kapıyı çarparak açtığında, büyük bir şaşkınlıkla içeride birisinin olduğunu fark etti, içerideki şahıs da, kendisini görür görmez "parlak bakışları"nı kastederek, konuya bodoslama dalmıştı:" Lütfen söyler misiniz, nasıl oluyor da her zaman böyle heyecanlısınız? Böyle heyecanlanacağınıza, kapınızı kilitlesenize, dediğim gibi, sonunda hırsız girecek!" Valuska, genellikle bavulu Harrer'lerde bı-

raktığı ya da kapının eşiğinden içeriye adım atmadan eline tutuşturduğu halde şimdi parmaklıklardan mı geçirdiği ve ne zamandır burada olduğu asla ortaya çıkmayacak beklenmedik misafirinin Eszter Hanım olduğunu görünce gözlerine inanamadı; odasının dört bir tarafına saçılmış eşyalarının arasında, her zamanki gibi korkutucu ancak bu sefer kıpkırmızı, adeta hiddetten şişmiş bir suratla oturan "müttefiki"nin, daha sonra anlaşılacağı üzere sabahtan beri kendisini beklediğini öğrenince iyice kafası karıştı, nerede olduğunu ve ne yaptığını tamamen unuttu. Eszter Hanım'ın başka yer olmadığı için yatağa oturmak zorunda kalmasından duyduğu utançtan ve uçarcasına yaptığı yolculuktan kızaran yüzüyle ve duyduğu onurdan başı dönerek, önce taburenin üzerindeki ekmek parçalarını, yağlı kâğıda sarılı domuz yağını, boş konserve kutusunu ve soğan kabuklarını yere süpürdü, sonra, misafiri kızgın bakışlar atarak, kendisine sunulan temizlenmiş oturma yeri olanağını değerlendirmek üzere hareket ettiğinde, Valuska etrafa saçılmış birkaç çorabı çaktırmadan ayağıyla gardırobun altına itelemeye çalıştı ve belli belirsiz bir gülümsemeyle, yatağın üstündeki kirli bir donu, şaşırtıcı biçimde ortadan kaldırmayı başardı. Yine de, elini nereye atarsa atsın, durum düzeleceğine, odanın kurtarılamaz hali gittikçe daha da göze batmaya başlıyor olsa da, köşeye atılmış küflü elma çöpü, gaz sobasının etrafını kaplayan Harrer Bey'in ziyaretinin kanıtı sigara izmaritleri ve bir türlü kapanmayan gardırop kapağıyla olan umutsuz mücadelesine, Eszter Hanım, Valuska'nın anlattıklarını "önemsemediği"nden sertçe bağırıp, "buna hemen son vermesi"ni emrederek, oturmasını ve söyleyecekleri çok önemli olduğundan kendisine kulak vermesini isteyince ara verdi. Kafasının içinde o kadar çok şey dönüp duruyordu ki, ilk başta iyi bildiği gürleyen sesin neden bahsettiğini bile idrak ede-

medi, sadece başını sallayıp gözlerini kırpıştırdı, bir yere ilişmeye çalıştı, gırtlağını temizledi ve misafiri "yeni düzen"den ve "dünyayı bekleyen ağır hüküm"den dem vurarak, bakışlarını tavana dikip bu diyardan uzaklaştığında, Valuska ancak onun görüşüne katıldığını coşkulu tavrıyla belirterek taburenin olduğu tarafa boş boş bakmaya devam etti. Çok geçmeden, Eszter Hanım da ani bir hareketle gökten inmeyi başardı, ancak sonunda idrak etmeyi başardığı konu Valuska'nın içini pek de rahatlatmadı. Annesinin ve misafirinin dün gece "dostça ayrıldıkları"na içtenlikle sevinse de (bu da demek oluyordu ki, daha sonra kadının yardımıyla Pflaum Hanım'ı yatıştırabilecekti), Eszter Hanım'ın planını, yani "artan evrak işleri ve daha fazla sorumluluğu beraberinde getiren şöhret" nedeniyle "hemen bugün!" artık kendisine küçük gelen kiralık dairesinden taşınıp eve dönmeye karar verdiğini ve bu nedenle, "kirli çamaşırlar" bahanesiyle yıllarca gizlemeyi başardıkları kocasından haber alma manevralarını açığa vurarak çamaşırları hemen göndermeyi istediğini, çünkü bunun çok acil olduğunu dinlerken, Valuska bunların, karısının adını duyunca bile sinirden titremeye başlayan ve zaten son derece duygusal olan yaşlı dostunun sağlık durumunu ne derece riske atabileceğini dehşetle düşündü. Yandaşının bu dediklerini gerçekleştirmesinin Eszter Bey'in iyileşmesine ve tatminkâr çalışma şartlarını sürdürebilmek için şimdiye dek sarf ettikleri çabaya ne denli ölümcül bir darbe vuracağını hesap etmek ne kadar kolaysa, olacakları önlemesinin o denli zor olacağını düşündüğü esnada, Eszter Hanım yeni bir hareketten bahsederek, şehir halkının bu hareketin lideri olarak özellikle György Eszter'i istediğini anlatıp neredeyse görev bilinciyle, şu hatırlatmayı yaptı: Bu derece önemli ve onur verici bir görevden bahsediyorsak, kocası bu görevi üstlense, en mutlu ve en gururlu eşin kendi-

si olacağını (kendisininkinden çok daha yoğun işleri olan kocasını ortalıkta gezinerek rahatsız etmeyi ne pahasına olursa olsun göze alamayacağını, bu durumda taşınma işini ertelemesi gerekeceğini de sessizce eklemeyi ihmal etmeden), Pflaum Hanım'ın aksine, bu ikna işini Valuska üstlenirse, başarının garanti olacağını söyleyen Eszter Hanım, "Yani ben," diyerek sesini yükseltti, "kocamın kırılgan sağlık durumunu ve çekingen yapısını bildiğimden, bunun iyi bir fikir olduğunu sanmıyorum." Sonunda konuyu tam olarak anlamayı başaran Valuska, kendisini daha çok neyin mutlu ettiğine karar veremiyordu: Annesinin şimdiye kadarki –kesinlikle anlayışla karşıladığı– çekincelerine rağmen böyle karmaşık bir durumun çözümü konusunda (hem de "hiç tereddüt etmeden") kendisini düşünmesine mi, yoksa Eszter Hanım'ın, onu büyülemeyi başaran, hayranlık derecesinde fedakâr kişiliğini ilk kez görmesine mi daha çok sevinmeliydi? Hevesle oturduğu yerden sıçrayıp odanın içinde bir oraya bir buraya koşuşturarak, misafirini "bu görevi kabul ettiği ve elinden gelenin en iyisini yapacağı" konusunda ikna etmeye çalışması, sürekli ciddi ve katı ifadeli kadının kısa, ama içtenlikli bir kahkaha atmasına neden olsa da, tüm bunları duyunca ne derece gaza geldiğini de ortaya koydu. Bu kahkaha, Eszter Hanım'ın durumu onayladığı anlamına gelmediğinden, misafiri Valuska'nın önerisini ancak uzun süren bir inat ve tartışma sonucunda kabul etmiş, "harekete ilişkin bilinmesi gereken en önemli konuları" sadece birkaç takip edilemez derecede muğlak cümleyle anlattıktan sonra "gelecek başkanın göreve ve propaganda çalışmalarına ivedilikle başlamak üzere çalışmak için iletişime geçmesi gereken kişilerin isimleri"ni bir kâğıda yazsa da, bavul ve aktarılması gereken mesaj konusundaki duruşundan ödün vermeyerek, Harrer'lerin kapısından çıkıp öğle saati olmasına rağmen etkisini hiç

yitirmeyen soğukta Dürer Sokağı'nda ilerlemeye başlayıp Valuska Kossuth Meydanı'nda izlediği "harikulade gösteri"yi anlattıktan sonra, Eszter Hanım tam bir umursamazlıkla sadece bavulundan ve yolculuğunun ayrıntılarından bahsetmeye devam etti, ayrılmaları gereken Jókai Sokağı'nın köşesinde bile, eğer Valuska öğleden sonra saat dörde kadar kocasının onayını alıp dönmeyi başarmazsa, kendisinin, yani Eszter Hanım'ın orijinal planına sadık kalarak, "bu akşamki yemeğini bile Baron Béla Wenckheim Bulvarı'nda yemek zorunda kalacağı"nı belirtmeden edemedi. Böylece köşeyi dönüp, "acil işleriyle ilgilenmek üzere" vedalaşarak sokakta ilerlemeye başladığında, Valuska da bir elinde "çamaşır bavulu" diğerindeyse not kâğıdıyla, yaşlı dostunun "bu sıra dışı kadının gerçek değerleri" konusunda şimdiye dek hep şüpheci davranmasına rağmen, bu boşboğazca taktik, iyi niyetin ve fedakârlığın bu tartışmasız kanıtı karşısında sonunda ikna olacağına dair inancı yüzünden duygusallaşarak, neredeyse tam bir dakika boyunca kadının arkasından bakakaldı. Eszter Hanım daha yıllar önce ilk kez kendisini arayıp, eğer Valuska bu konuyu bir sır olarak saklarsa, kocasının kirli çamaşırlarını kendisinin "elleri"yle yıkamaya razı olduğunu belirttiğinde, dışarıdan katı ve buyurgan gözükse de, yüreği, kendisini soğuk bir tavırla reddeden Eszter Bey'e karşı duyduğu hürmet ve bağlılıkla dolu kadına saygıda kusur etmemesi gerektiğini anlamıştı. Az önce, misafirinin şeffaf görünen "eve taşınma" planıyla aslında nereye varmak istediğini, kocasının kendisine beslediği temelsiz hislere dayanarak amacına ulaşmaya, yani Valuska'yı, belki de sırf "György Eszter'in önemi"nin sadece kendisinin değil, tüm şehrin önünde aşikâr olması amacıyla düzenlediği harekete katılmaya ikna etme amacını aniden fark edince kesinlikle emin olmuştu: Wenckheim Caddesi'ndeki evin yegâne sakini

bu inada ve ehlileştirilemez arzuya karşı yapabileceği bir şey olmadığını kabullenerek, başına geleceklere boyun eğecekti. Yola düştüğünde rüzgâr çıktığından, dondurucu havada nefesinin kesilmemesi için dikkat etmesi gerekiyordu; zaten ağır olan ve gittikçe ağırlaşan bavula, sokağın buzlu ve kaygan olmasına ve yolundan çekilmeye bile tenezzül etmeyen yüzsüz kedi çetelerine rağmen, yaşlı dostunu neşelendirmeye giderken ilk defa bu kadar çok iyi haber taşıdığını düşündüğünden keyfini bozmadan, bugün orada da işlerin farklı gelişeceğinden emin bir tavırla ilerlemeye devam etti. Günbegün bu yolu tepmesinin nedeni, yıllar önce, Eszter Hanım taşındıktan sonra, öğle yemeği taşıyarak tanıdığı evin suratsız efendisi, yani kendisine göre "alçakgönüllülükle inkâr etse de, şehir halkının aklının almayacağı derecede önemli müzik araştırmaları yapan ve bel ağrıları yüzünden kısmen yatağa bağlı yaşadığından münzevi bir yaşam süren, saygıda kusur edilmemesi gereken destansı bir kişilik olan sıra dışı biliminsanı"nın şaşırtıcı biçimde bir gün kendisini *arkadaşı* olarak nitelendirmiş olmasıydı. Bu arkadaşlığı neden hak ettiğini ve Eszter Bey'in onurlandırmak için neden başkasını (kendisinin en fazla hayal meyal anladığını itiraf ettiği düşüncelerini tam olarak anlayıp hatırlayabilecek bir başkasını) tercih etmediğini anlamasa da, o andan itibaren, Eszter Bey'i, onunla birlikte tüm şehri, yaygın ve ölümcül hayal kırıklığı ve hüsran bataklığından kurtarmayı görev addetmişti. Kimsenin kendisinden beklemediği şekilde, etrafındaki herkesin bir tür "yıkılış"tan, söylentiye göre artık önlenemez bir yıkılıştan bahsediyor olması kesinlikle Valuska'nın gözünden kaçmamıştı. Herkesin korkutucu sözlerinin *ağırlığından* habersiz, "durdurulamaz biçimde büyüyen kaos"tan, "gündelik hayatın tahmin edilemezliği"nden ve "yaklaşan felaket"ten bahsettiği zamanlarda Valuska, bu-

laşıcı korkularının nedeninin günbegün kendisini daha da güçlü hissettiren kaçınılmaz bir sonun kesinliğinden değil, kendi kendini huzursuz eden hayal gücünün yok edici hastalığından kaynaklandığını ve bunun bir gün gerçekten de bir felakete neden olacağını, içsel bağlantıları gevşediğinden amacını yitirmiş insanları kaplayan, insanlar dikkatsizce ruhun ezelî kanunlarından saptıklarında, kendi alçakgönüllülükten yoksun tasarlanmış dünya üzerinde kontrollerini kaybettikleri sırada ortaya çıkan yalancı bir his olduğunu düşünüyordu. Arkadaşlarını aydınlatmak için ne kadar uğraşırsa uğraşsın, sözlerinin bir kulaklarından girip diğerinden çıkıyor olması onu üzse de, kendisini esas derinden yaralayan, bu korkunç düşünceler, şu anda vardığı Wenckheim Béla Bulvarı'nda günbegün dinlemek zorunda kaldığı acımasızca işkence eden vaazları fazlaca andırdığından, bazılarının tartışmasız bir ses tonuyla "aşağılık bir gelecek ve adı batasıca bir geçmişin kaçışı olmayan cehenneminde yaşadığımızdan" dem vuruyor olmasıydı... Gerçekten de canını en çok bu acıtıyordu, çünkü aksini ne kadar isterse istesin, muhteşem bir şairane duyarlılıkla bezenmiş, eşsiz incelik ve büyük adamların tüm büyüsü bahşedilmiş Eszter Bey'in, kendisine duyduğu sempatinin göstergesi olarak ona, Kabakulaklıya, her öğleden sonra en az yarım saat Bach çalmayı ihmal etmeyen Eszter Bey'in hepsinin içindeki en umutsuz olduğunu kabul etmemek imkânsız olduğundan, bu durumun uzun süren hastalığın neden olduğu bir güçsüzlükten ve yatağa bağlı yaşamanın monotonluğundan kaynaklandığına kendisini inandırmaya çalışıyor, Eszter Bey'in bir türlü iyileşmemesinin nedeni olarak kendisini görüyor ve görevini daha düşünceli ve daha ayrıntılı bir biçimde yerine getirirse, yaşlı adamın tam olarak sağlığına kavuşacağını ve sıkı dostunun "kırılmaz görünen kabuğu"ndan kurtulacağını umuyordu.

Her zaman bu ânın bir gün geleceğine inanınca, eve girip gündoğumu, balina ve Eszter Hanım'ın hareketi arasından hangisiyle başlayacağını düşünerek kitap raflarıyla dolu koridordan geçerken, tam bir iyileşme ânının, Eszter Bey'in ayaklanmasının o çok özlenen ânının artık çok da uzak olamayacağı hissine kapıldı. Bilindik kapının önünde durdu, ağır bavulu diğer eline aldı ve zamanı geldiğinde, merhamet dolu aydınlığın sonunda Eszter Bey'i bulacağı ânı düşündü. Her zaman yaptığı gibi üç kez tahtaya vurduktan sonra, işte o zaman göreceği ve keşfedeceği bir şeyler olacağını düşündü: Sonsuz güzellikteki gücün huzurlu bir bütün halinde tuttuğu karaların ve denizlerin, karadakilerin ve denizcilerin, göğün ve yerin, suyun ve havanın birbirine bağımlı sakinlerinin önüne serilip bir anda yitip giden yaşamın sarsılmaz düzenini, doğuşun ve yok oluşun, sonsuz bir uyanışın içinde sadece iki sarsıcı andan ibaret olduğunu ve tüm bunları idrak ettiği sırada karşısına çıkan şaşkın bakışın parıltısını görecek, –hafifçe bakır kapı koluna dokunarak– dağların, ormanların, nehirlerin ve vadilerin üzerine doğru çöken sıcaklığını hissedecek, insan hayatının gizemli sınırlarını keşfedecek, kendisini dünyaya bağlayan koparılamaz iplerin, bir hüküm ve kelepçe değil, yuvasına olan bağlılığına dair yok edilemez bir duyguya işaret ettiğini sonunda anlayacak ve bir şeylerin parçası olmanın paha biçilemez mutluluğunu, kendisini saran yağmurun, rüzgârın, güneşin ve karın, bir kuşun uçuşunun, bir meyvenin tadının, çimen kokusunun mutluluğunu tadacak, acılarının ve korkularının, geçmişinin canlı köklerinin ve geleceğinin sunduğu olanakların yükselen zeplinde –kapıyı yavaşça açarak– hantal yüklerden başka bir şey olmadığını fark edecek ve yaşadığımız her ânın, dönmekte olan Dünya'nın gündoğumları ve geceleri, dalgalanan kışları ve yazları boyunca, gezegenler ve yıldızlar arasın-

da bir geçit töreni olduğunu da sonunda kavrayacaktı. Elinde bavulla odaya girdi ve gözlerini kırpıştırarak loş odanın girişinde dikildi. Valuska tedirgin bir gülümsemeyle loşlukta dikilirken, onun buraya geldiği anlardaki dokunaklı ve aşırı heyecanlı halini iyi bilen Eszter Bey, sehpanın yanındaki her zaman oturduğu koltuğa geçerek, dışarıdaki dondurucu soğuğun etkisi geçene ve heyecanının alevleri sönene dek hem misafirine selam vermek hem de onu susturup, yaşlı dostunun özenle seçilmiş birkaç gözlemle kendisini eğlendirmesine izin vermesini sağlamak maksadıyla, itiraz edilemez bir el hareketiyle, Valuska'ya oturmasını işaret etti. "Artık kar yağmayacak," diye teklifsizce söze başladı; aslına bakılırsa az önce yalnız başına daldığı düşünce silsilesini yüksek sesle sürdürmekten memnun ve Harrer Hanım da evden çıktığı için rahatlamış olarak, temizlenme ve giyinmeye ayrılan süre boyunca sabahtan beri gördükleri nedeniyle "dünyanın güncel haline ilişkin yaptığı çıkarımları" paylaşma imkânını buldu. Ayağa kalkıp güvenle yaptığı açıklamanın doğruluğunu kendi gözleriyle kontrol etmek ya da heyecanlı misafirine ağır perdeleri açıp, boş ve kasvetli sokağa bakmasını, dondurucu rüzgârın çalkantılı dalgalarından kaçarken ölüm sessizliğine bürünmüş evlerin arasında hararetle oradan oraya savrulan gazeteleri ve kesekâğıtlarını izlemesini istemek; kısacası dışarıya bakmak, belli ki daha güzel günler için tasarlanmış dev pencerelerden etrafı izlemek, sadece gereksiz hareketlerden vazgeçişin ustası olarak atılan herhangi bir adımın değersizliğini fark ettiğinden değil, bunu istemek baştan yanlış olduğundan, bu hiç bitmeyen kıştan sadece Noel huzurunun ve mutlu çan seslerinin değil, kar yağışının kendisinin de eksik kaldığını, panjurları kapalı ve perdeleri sıkıca örtülü pencereye arkası dönük yataktan bile tespit edebildiği için, ıssız soğuğun acımasız hükümdarlığına

kış demek mümkünse eğer, uyandıktan sonra sorulacak tek anlamlı sorunun, acaba dışarıda kar yağıp yağmadığı olması nedeniyle de anlamsız görünüyor, bu durumda basitçe tek bir düşünceye arzuyla yaklaşıyordu: Ev mi, evin sakini mi daha önce yok olacaktı? Evle ilgili soruya ilişkin olarak, sadece ve sadece sabah erkenden sobayı yakmaktan sorumlu Harrer Hanım, haftada bir kez temizlik adı altında süpürgesi ve sözümona toz bezleriyle, donun dışarıda yaptıklarını içeride de gerçekleştirme çabasına girişse de, ev henüz varlığını sürdürmeye devam ediyordu. Harrer Hanım, bezleri şaklata şaklata, hareketa hazır ve seri bir şekilde, taklit edilemez bir lanetle yine ve yine koridor, mutfak, salon ve arka odalar boyunca bir aşağı bir yukarı fırtınalar estiriyor, her hafta, raflardaki bibloların ve süslerin düşmesine aldırmadan, zaten sağlamlığı şüpheli ayaklarının üstünde zor duran, kırık dökük nazik mobilyaları yeni bir yere iteleyip bol suyla siliyor, temizlik kisvesiyle arada bir Berlin'den ve Viyana'dan gelen porselen takımların bir-iki narin parçasını kırıveriyor, fedakâr iyi niyetini, şehrin antikacısının tatminkâr onayını alacak türden kâh bir gümüş kaşık, kâh deri kapaklı bir kitapla ödüllendiriyor, kısacası, dur durak bilmeden süpürüyor, siliyor, yıkıyor, yerleştiriyor, hem içeriden hem de dışarıdan saldırıya uğradığından vahim durumda olsa da, evi ayakta tutan tek odada, yani orijinal bütünlüğünü korumayı başarmış geniş salonda çalışmalarını sürdüren müdür beyi, rahatsız etmeyi, "ev hanımlığının beceriksiz şampiyonu" olarak, asla ve asla aklına bile getirmiyordu. Elbette ki Harrer Hanım'a durmasını buyurmak ve sadece kendisine verilen işe odaklanmasını söylemek mümkün olmadığı gibi, Eszter Bey buyurganlığı kaba bir hareket olarak görüp kendisi açısından uygunsuz bir davranış addettiği ve aynı zamanda, Harrer Hanım eğer kendisine ve etrafındaki alana erişi-

mini kaybederse, iyi niyetin neden olduğu gizemli bir mecburiyet hissi yüzünden, sağlam kalmayı başarmış eşyalara karşı olan muharebesini tüm yasaklara rağmen bu sefer dışarıda devam ettireceği için kendisinin, yani evin efendisinin, kendi odasına sığınmakla yetinmesi gerekse de, sözümona müzik araştırmalarının tüm şehre yayılan ve Harrer Hanım'ı da dizginleyen uydurma haberleri nedeniyle, mobilyaların kırılgan düzenini koruyabilmenin ötesinde, yine bu uydurma haberler sayesinde, gerçek mücadelesinde ihtiyaç duyduğu huzuru ya da kendi deyimiyle "insanlık tarihinin acıklı aptallığına karşı planlı geri çekiliş"ini tehlikeye atacak bir şey bulunmadığı için, bu odada vakit geçirmekle gerçekten de yetiniyordu. İçindeki alevlerin sözgelimi neşeyle dalgalandığı süslü bakır ayakların üzerinde duran soba, zamanın kendisini geri dönülemez derecede yıprattığını ilk bakışta ele vermeyen tek eşyaydı: Eğer bir zamanların soylu görünümlü İran halıları, ipeksi duvar kâğıtları ve tavandaki alçıdan yapılmış gül şeklindeki kırık süslemeden sarkan kullanılamaz durumdaki avize, tahtadan elle oyulmuş iki koltuk, kanepe ve mermer kaplı sehpa, oymalı-kakmalı ayna, parlaklığını kaybetmiş, kırık dökük Steinway ve sayısız kırlent, örtü ve ufak ıvır zıvır, yani aileye ait salonun bu geleneksel anılarının her biri, ayrı ayrı ve tek tek, sonu gelmez mücadelelerine son verdikleri halde, paramparça olmamış ve çürüyüp gitmemiş olmalarını, muhtemelen onlarca yıldır üzerlerinde biriken, yumuşak başlı, neredeyse kıpırdamadan varlığını sürdürerek onları himayesine alan tozun kendilerini bir arada tutmasına ve Eszter Bey'in sürekli olarak başlarında olup onları gözetmesine borçluydular. Bu sürekli başlarında durma hali ve istemsiz gözetim, en kötü zamanlarında, bir zamanki yatak odasından buraya taşınmış, süsünü püsünü yitirmiş çift kişilik karyolanın tartışmasız sakini

olduğundan, sağlığın ve yaşama sevincinin dünyanın gidişatı üzerindeki kesin kontrolünü belirtmekten ziyade, üst üste yığılmış yastıkların arasında yatan bu adam, duygularını incitmemek için ince yapılı diye tarif edilse de, organların haklı isyanı yüzünden değil, doğal yıpranma sürecini yavaşlatan güçlere karşı sürekli mücadele vermekten bir deri bir kemik kalacak derecede zayıflamış bu beden, yani kendisi, sıra dışı bir sebeple kendini konfora hapsetmiş bir ruhun acımasız kararı sonucu mahvoluşu simgeliyordu. Yatakta hareketsizce yatıyor, güvelerin yediği battaniyenin üzerindeki elleri uyuşukça duruyor ve vücudunun genel varoluşunu tam da bu hareketsizlik ve uyuşmuşluk hali tanımladığından, çektiği acıların esas nedeni olan kemiklerindeki ağrı ve yavaşça üzerine çöken Scheuermann hastalığı da, aslına bakılırsa ani ölümlere neden olan bir hastalığın pençesine düşmesinden ziyade, tamamen güçsüzleşmesine neden olan sürekli yatma halinin, kaslar, iştah ve deri üzerindeki etkilerini gösteriyordu. Bu durum, yastıkların ve battaniyelerin tutuşuna karşı bedenin direnişi olsa da, şu sıralar sadece Valuska'nın ziyaretleriyle, sabah ve akşam seremonileri yüzünden kesilen inatla huzura zorlanma durumu ya da her türlü eylemden ve katılımdan çekilmesi, ne iradesini ne de manevi gücünü kırmaya muvaffak olabilmişti. Bakımlı kır saçlar, dikkatle tıraş edilmiş bıyık ve özenle seçilmiş kıyafetin uyumu da bunu gösteriyordu: Jilet gibi pantolon, kolalı gömlek, dikkatle bağlanmış kravat ve koyu bordo ceket ve en önemlisi, süzülmüş yüzündeki, bıkmadan usanmadan parlayan açık mavi gözleri bu durumu destekliyor, görme yetisinin bozulmayan keskinliği sayesinde, bakışlarını kendisinin ve etrafındaki yok oluşun üzerinde gezdirdiğinde, kendi bakımlılığının ve işlerinin kırılgan cazibesi ve zarafetinin derinliklerinde, çürümenin ilerleyişinin en ufak işaretini

bile, herkesin aynı hamurdan, işe yaramazlığın soylu ve değişken hamurundan yoğrulduğunu açıkça görebilen birisiymiş gibi, ânında fark ediyordu. Algısındaki bu keskinlik sayesinde sadece ev ve sahibi arasındaki ortaklığı değil, salonun ölü huzuru ve dış dünyaya hâkim olan soğuk arsındaki derin ve yadsınamaz akrabalığı da hissediyordu: Gökyüzü, sürekli aynı şeyi gösteren insafsız bir ayna gibi, ruhsuzca, aşağıdan sızan hüznü yansıtıyor, günbegün derinleşen grilikte, sonunda kökleri topraktan tamamen ayrılmadan önce, yaprakları dökülmüş kestane ağaçları sert rüzgârda sallanıyor, anayollar terk edilmiş, sokaklar "geriye sanki sadece sokak kedileri, sıçanlar ve ayaktakımı" kalmışçasına bomboş, şehrin dışındaysa, taşranın bozkırlarının ümitsiz ıssızlığı, kendisini izleyen benliğin aklı başındalığını bile sorgulamasına neden oluyor ve bu hüzne ve griliğe, terk edilmişliğe ve ıssızlığa, Eszter Bey'in salonu da kendi çölüyle, tiksintinin, hayal kırıklığı ve bedenini yatağa zincirlemiş saplantının, biçimin ve rengin zırhını delerek, yerden tavana kadar, her tahta parçası ve kumaşın, cam ve metal parçanın bütünlüğünü yok edici ışığıyla karşılık veriyordu. Eszter Bey, "Bir daha kar yağmayacak," diye tespitini tekrarladıktan sonra, koltukta sabırsızca kıpırdanıp duran misafirine sakin ve rahatlatıcı bir bakış atarak, battaniyenin ayak tarafındaki kırışıklarını düzeltmek için öne eğildi. "Havanın soğuması durdu ve bundan böyle tek bir zavallı kar tanesi düşmeyecek... Ve sen dostum," diye ekledi, "laf aramızda, bu daha başlangıç," diye devam ettikten sonra, daha önce sayısız kere sıraladığı nedenlere işaret eden hafif bir el hareketi yaptı: Kurak sonbahardan sonra fazla erken gelen ölümcül soğuk, yağmayan yağmur ("Ah o yağmurun bardaktan boşanırcasına yağdığı mutlu yıllar!"), çanların çalması gibi, tartışmasız bir gerçeğe, doğanın da kendi üzerine düşen şekilde, artık kurallara uygun işle-

mediğini, Gök ve Yer'in dostane anlaşmasının tamamen bittiğini, bundan böyle, terk edilmiş eksenimizde, darmadağın olmuş kuralların çöpleri arasında sonunda "şaşkın ve herhangi bir şey anlamaksızın, titreyerek ışığın bizden uzaklaşmasını izlediğimiz" bir gerçekliğe işaret ediyordu. Harrer Hanım her sabah veda ederken, kapının bir karış aralığından seslenerek, her hafta yeni bir inanması güç felaket haberi paylaşmayı ihmal etmiyordu: Kâh yalpalayan su kulesi, kâh şehrin ana meydanındaki kilise kulesindeki çarkların durduk yere aniden harekete geçmesi (mesela bugün "cehennem zebanilerinin toplanması" ve Hétvezér Sokağı'ndaki devrilmiş ağaçtan bahsetmişti) gibi konular, tüm bunların, habercinin doğuştan gelen aptallığına rağmen, doğruluğundan emin olduğu için artık onu şaşırtmıyor, aksine bu haberlerin tam da tahmin ettiği üzere, nedenselliğin hesaplanabilirliğinin ve göz kamaştırıcılığının, gelecekteki olayların öngörülebilir olmasının yani "rasyonel düşüncenin sonsuza dek mahvolduğu"nu gösteriyordu. Bakışlarını yavaşça salonda gezdirerek, "Mahvolduk," diye devam etti Eszter Bey ve sobadan sıçrayan kıvılcımların ânında sönüp giden kalıntılarına dalıp gitti. "Eylemde, düşüncede, hayal gücünde ve hatta nedenleri anlamak için sarf ettiğimiz acınası çabalar konusunda bile mahvolmuştuk: Tanrımızın adını boşa kullanıyor, hiyerarşi ve değerlere duyulan saygı tiyatrosu oynuyor, ezelî değer ölçütü olan benliğimizin ağırlığını kadim On Emir'e olan yakınlığımızın belirlediğine dair soylu batıl inancımızı da yitiriyorduk... Oyunun bittiğini, gittikçe daha az yerimiz olan bir evrende oynadığımız acı dolu oyunun bittiğini söylemek uygun olurdu." –Bir şeyler söylemek ya da dikkatle dinlemek konusunda iki arada bir derede kalmış Valuska'ya gülümseyerek– Harrer Hanım'ın dediğine bakılırsa, insanlar tufandan ve Mahşer Günü'nden bahsediyor-

larmış; oysa bir bilseler ne tufan ne de Mahşer Günü olacak. Zaten her şey kendi kendine mahvolacağından, bunlara hiç gerek olmadığı gibi, mahvolduktan sonra her şey zaten yeni baştan başlayıp öylece sürüp gidecek ki bu da –bakışlarını yukarıya çevirerek– uzaydaki yörüngemizde istemsizce dönüp durmamız gibi aslında: Bir kez başladı mı, durdurmak imkânsız. Benim –Eszter Bey gözlerini kapattı– başım dönüyor: Başım dönüyor ve Tanrı affetsin, yükselişin ve yıkılışın, doğumun ve yok oluşun bu acı dolu döngüsünde, buz gibi monotonluğun göz kamaştıran sabitliğinin dışında herhangi bir plan, hedefe odaklanmış devasa ve dâhiyane bir plan olduğu yanılgısından sıyrılmayı başarmış herkes gibi, benim de canım sıkılıyor. Özünde, bir zamanlar bir fikir olması mümkün, ama –bakışlarını yeniden oturduğu yerde kımıldanıp duran misafirine çevirerek– idam mahkûmiyetinin kaçınılmaz vadisinde bundan bahsetmemek, en azından tüm bunlar için müteşekkir olmamız gereken şahsın puslu anısını rahatsız etmemek adına, çok daha iyi olacak. Bundan bahsetmemek –diye tekrarladı daha keskin bir ses tonuyla– ve bir zamanki efendimizin elbette ki ulvi niyetlerini sorgulamamak, amacımızın ne olduğu konusunda atıp tutmamak, bu konuda yeterince atıp tuttuğumuz halde hiçbir yere varamadığımız ayan beyan ortada olduğundan, çok daha iyi olacak. O pek de arzuladığımız sağgörü yeteneği bize bahşedilmediğinden, ne bu konuda ne de başka herhangi bir konuda, deyim yerindeyse, bir arpa boyu yol alabildik: Yeniden ve yeniden dünyayı keşfe atılmamızı sağlayan merakımızın öğütücü kıpırtısı, nazikçe söylemek gerekirse, başarıdan nasibini alamadığından, ufak tefek bir şeyin bilincine vardığımız ender durumlarda da, ânında ağır bir bedel ödedik. Kötü bir espri yapmama müsaade edersen – eliyle alnını ovuşturdu– ilk defa bir taş atan insanı düşün.

'Atıyorum, düşüyor, yaşasın!' diye düşünmüş olmalı. Sonra ne oldu? Taşı havaya attı, taş kafasına düştü. Demek ki, deneme yanılma konusunda dikkatli olmalıyız –diyerek dostunu nazikçe uyardı Eszter Bey– ve üzerimizde hissettiğimiz göksel sonsuzluğu bunların dışında tutmak suretiyle, bu göz kamaştırıcı yaradılışın içinde meydana gelen ufak bir fiyaskonun zavallı nesnelerinden başka bir şey olmadığımız, dolayısıyla insanlık tarihinin, tabiri caizse bu aptal, kana susamış, zavallı paryaların ne olduğu anlaşılmayan bir sahnenin fondaki gürültüsünde yitip giden ucuz dırdırından başka bir şey olmadığı hususundaki zayıf, ama en azından tartışmasız gerçeğiyle yetinerek, kabullenmesi güç olsa da, bilirsiniz, hata yapmaktansa geç de olsa, bu yaratılanın pek de parlak olmadığı gerçeğiyle yüzleşmek daha yerinde olacaktır." Komodinin üzerinde duran bardağına uzandı, bir yudum su içti ve koltuğa doğru merakla baktıktan sonra hafif bir endişeyle, evdeki gönüllü yardımcı rolünü çoktan aşmış sadık ziyaretçisinin, normalden de huzursuz olduğunu gördü. Valuska, bir elinde koltuğun yanına diktiği çamaşır dolu bavulun sapını, diğer elinde de not kâğıdını sıkıca tutuyor, kendi gölgesinin içine kıvrılmış gibi, ayrılmaz postacı ceketinin açılan yapraklarının arasından, Eszter Bey'in sakin sözlerinin sessiz sağanağını dinliyor ve görünüşe göre gittikçe ne yapacağını bilmez bir hale geliyordu. Eszter Bey, kendi dikkatli ve düşünceli yapısının gereği, Valuska'nın bir yandan yaşlı dostunu can kulağıyla dinlemek, diğer yandan da göksel krallığında yaptığı gece ya da gündoğumu gezisi sırasında yaşadığı derin aydınlanmadan bahsetmek istediğini fark etmiş, her iki arzusunu aynı anda gerçekleştirmesi mümkün olmadığından, ne yapacağını bilmezliğin huzursuzluğuyla kıvranıp durmasına da hiç şaşırmamıştı. Valuska'nın kapıdan her zaman bu şekilde, ateşli halinin her şeyi önüne

katıp süpüren ivmesiyle girmesine alışık olduğundan, bunu önemli bir gelenek gibi görüyor, Valuska ise buraya geldiğinde, Eszter Bey'in kendisini sert hükmünün acı mizahıyla eğlendirdiği süre boyunca "neticede kozmik etkilenişinin tarifsiz sevinci"ne hâkim olması gerektiğini kabulleniyordu. Aralarındaki ilişki yıllardır böylece sürüp gidiyordu: Eszter Bey konuşuyor, Valuska dinliyor, ev sahibi, genç dostunun cevaplarındaki "mucizevi körlük ve katıksız cazibe" kendisini içeriği nedeniyle değil, başlardaki hezeyanı nedeniyle rahatsız ettiğinden, yavaş yavaş sakinleşen havarisinin yüzünde ilk hafif gülümseme belirdiğinde, sözü büyük bir memnuniyetle misafirine bırakıyordu. Ziyaretçisi, kendisine has kopuk kopuk tarzıyla, yaklaşık sekiz yıldır aynı sonu gelmez hikâyeyi, her öğlen ve akşama doğru, sonsuz sokak gezilerinin geri dönülmez biçimde bulutlarla kaplı göklerinin altında kendisini ölene dek büyülemiş gezegenleri, yıldızları, güneş ışığını ve devinmekte olan gölgeleri, yukarıda bir yerlerde dönüp duran uzaydaki kütlelerin "anlaşılmaz bir zekânın dilsiz kanıtı olan" sessiz işleyişini, kısacası, kendi hayretinin hiç bitmeyen hikâyesini anlatıyordu. Eszter Bey, prensip olarak göksel meselelerle ilgili açıklamalarda bulunmasa da, havayı yumuşatmak için "devamlı takibi" espri niyetine sık sık dile getiriyordu, (örneğin bir seferinde bakışlarını Valuska'nın oturduğu koltuğa doğru çevirip yalancıktan gözlerini kırpıştırarak, "Durmaksızın dönüp duran dünyada insanlığın bin yıllardır kendisini bir türlü bulamamasına şaşmamak lazım; ne de olsa hayatta kalma mücadelesi tüm vaktimizi alıyor," diye belirtmişti) ancak, düşünmeden yapılan açıklamalar gibi, bu sözlerini de, sadece Valuska'nın hayal gücünün kırılgan evrenini yaralamamak için değil, şimdi ve bir zamanlar birlikte yaşadığımız insanların yasını, sonsuz boş gezişin bu "aslına bakarsanız gerçekten

de rahatsız edici" mecburiyetiyle irdelemenin bir hata olacağını düşündüğü için sonradan geri alıyordu. Böylelikle, sohbetlerinin üst üste eklemlenen düzeninde, gökyüzü tamamen Valuska'ya kalmıştı ve bu durum mecazi olanın ötesinde bir anlam taşıyordu: Bu yoğun bulut tabakasının ardındaki gökyüzünü görmenin uzun zamandır imkânsız olmasından bağımsız olarak (ki bu yüzden referans göstermek pek de yerinde bir davranış sayılmazdı) Valuska, kendi evreninin gerçeklikle olan tüm bağlarını yitirdiğinden emindi ve tüm bunların sadece bir zamanlar, belki çocukken gördüğü evrenin anlık bir resmi olduğunu, fakat bu evrenin artık tamamen kendisine ait bir krallık, "gizli motoru melekler kadar saflık ve masumane bir hayalperestlik" olan Tanrısal bir mekanizmanın varlığına dair inancın kaybolmasını engelleyen harikulade bir diyar olduğunu düşünüyordu. Şehrin sakinleri "doğaları gereği" Valuska'nın basitçe salak olduğunu düşünseler de, kendi açısından –ki kendisi de ancak öğlenleri yemek taşıyan bir yardımcı olarak Eszter Bey'in evinde çalışmaya başladıktan sonra farkına varmıştı– saydam galaksinin bu dışarıdan çatlak gibi görünen gezgininin, saflığı ve rahatsız edici derecede iyi niyeti nedeniyle, "iliklerimize kadar işleyen yozlaşmanın yok edici etkisine karşı, meleklere has bir gücün varlığını temsil ettiği" su götürmez bir gerçekti. Eszter Bey, bu noktada varlığın gereksizliğinden dem vurmaya başladığında, bununla sadece bu rolün yok sayılabilirliğini ve fark edilmezliğini değil, aynı zamanda kendisinin sahip olduğu araştırmacı dikkatin sofistike algısıyla, bu saflık ve iyi niyetin içinde sadece süs ve şaşaa gördüğünü, bu tarz bir süs ve şaşaanın ait olabileceği, sıra dışı, işe yaramaz ve algılanamaz bir formun varlığının, tıpkı diğer aşırılıklarda da olduğu gibi "ne özrünün ne de açıklaması"nın olamayacağını kastettiğini anlatmaya girişmişti. Yalnızlık

çeken koleksiyoncunun sıra dışı bir kelebeğe âşık olması gibi hoşlanıyordu Valuska'dan, Valuska'nın hayalindeki gökyüzü ve kendisinin, –dünyaya ilişkin, yine hayal gücünün sınırlarının ötesinde olan düşünceleri onunla paylaşıyordu; çünkü sonsuz yalnızlığın içinde filizlenen kaçınılmaz delilik tehlikesinden koruyan kaçınılmaz "iyicil güvence"nin ötesinde, genç dostunun düzenli ziyaretleri ve bu dinleyicinin tek taraflı suskunluğunu dolduran gereksiz derecede meleksi tavrının gerçekten var olduğuna her gün yeniden inanmasını sağlıyor, disiplinli cümleleri, hafif bir mızrağın zırhtan sekmesi gibi Valuska'dan sektiğinden ya da belki de hassas organlarının arasından hafif bir zarar bile vermeden geçip gittiğinden, bilincin ötesinde karamsar hükümlerinin ölümcül zehiriyle başa çıkmaya çalışmanın gereksiz olduğunu düşünüyordu. Valuska kendisini can kulağıyla dinliyor görünse de, dikkatinin tam olarak neye odaklandığı belli olmadığından, sohbetin sonucunun ne olacağını da bilmek imkânsızdı. Örneğin bu defa hikâyesini aktarmanın verdiği rahatlamadan eser bile olmasa da, sabırsız misafirin aklından neler geçtiğini anlamak oldukça kolay olmuştu: Tabii ki bavul ve elinde tuttuğu karalama kâğıdı. Eszter Bey'in bu hafiflemeyen heyecanın sebebini ve Valuska'nın parmaklarının arasında huzursuzca buruşturup durduğu not kâğıdının ne anlama geldiğini bir çırpıda anladığı iddia edilemeyecek olsa da, sadık yandaşının bu sefer dost değil, elçi rolünde olduğunu anlamakta gecikmemiş, kendisine yazılmış bir notun var olması ihtimalini bile ziyadesiyle rahatsız edici bulduğundan, elindeki su bardağını komodinin üzerine koyduktan sonra, bu andan itibaren sırf kendi huzurunu korumak adına sözü misafirine bırakmayarak, akışı kesilen düşüncelerini aktardığı konuşmasını terbiyeli bir şiddetle sürdürdü: "Aynı zamanda ünlü biliminsanlarımız, hiç bitmeyen yanılgıların bu yo-

rulmaz kahramanları, tanrısal metaforun içinde şanssızlıklarının üstesinden gelerek, bu felç edici tarihi sanki zafere giden bir yol gibi, 'ruhun ve irade'nin doğaüstü zaferi gibi görseler de, ben artık buna, anlarsınız ya, zerre kadar bile şaşırmasam da, ağaçtan yere inmenin bizi neden bu kadar mutlu ettiğini hâlâ anlamadığımı da kendime itiraf etmem gerekir. Böylesi çok mu iyi sanki? Kendi adıma bunun hiçbir eğlenceli tarafını göremiyorum. Üstelik hiç de bize göre değil, düşünsenize, binlerce yıllık çabanın ardından, iki ayak üstünde ne kadar süre durabiliyoruz? En fazla yarım gün sevgili dostum, bunu unutmayalım. Ayağa kalkmamız hususunda da, lütfen kendimden örnek vermeme rahatsızlığımın sizin de iyi bildiğiniz doğasından bahsetmeme müsaade ederseniz, semptomlar ağırlaştığından, bana acı veren bu durumu artık Bechterew hastalığı diye adlandırmaya (ki iyiliksever doktorum Provaznyik bunun kaçınılmaz olduğu hususunda beni zaten bilgilendirmişti) başlayıp yaşantıma bundan sonra, eğer bundan sonrasını görürsem, doksan derecelik bir açıyla, yani tabiricaizse iki büklüm devam etmem gerekeceği gerçeğini kabullenerek, dikleşmemizin ne derece düşüncesiz bir hamle olduğu konusunda duygusuzca serzenişimi dile getirmek isterim... İki ayak üstüne kalkmamız ve yürümemiz sevgili dostum, utanç verici hikâyemizin önemli başlangıç noktaları olduğu için, dürüst olmak gerekirse, hak ettiğimiz daha uygun bir noktada bitirebilmek konusunda da –Eszter Bey başını üzüntüyle salladı– karşımıza çıkan, örneğin Ay yolculuğu gibi, ufacık fırsatları da boşa harcayarak, zamanında havalı bir vedaya yol gösteren bir olaymış gibi görünerek üzerimde büyük bir etki bırakmasına rağmen, Armstrong'ların ve akabinde diğerlerinin geri dönüşünden kısa bir süre sonra, önümde beliren resmin bir kandırmaca olduğunu, bekleyişimin boşuna olduğunu ka-

bullenmem ve nefes kesici olsa bile, tüm çabaların kendine has bir eksikliği olduğundan, kozmik açılımın bu ilk izcilerinin, Ay'a inerek, artık Dünya'da olmadıklarını anladıkları halde, benim açımdan anlaşılmaz sebeplerle orada kalmamaları, layık olduğumuz daha uygun bir hamleyle sona ulaşabileceğimize olan inancımı yitirmeme neden oldu. Ben, bilirsiniz, aslında... nereye olsa giderim," – derken fısıldayan Eszter Bey, sonsuz bir uzay yolculuğuna çıkacağı günü hayal ederek, gözlerini kapattı. Bu uzay yolculuğunun kendisine çekici geldiğini ya da uzak diyarlarda uzunca zaman geçirmeyi arzuladığını iddia etmek mümkün olmasa da, bu düşünce akışı ancak birkaç saniye sürmüş, kurduğu son cümledeki kekremsi tonu geri almamış olsa da, bu açıklamayı yapmak konusunda aceleci davrandığını kendisi de fark etmişti. Bu temsilî yolculuğun çekiciliğinin daha henüz kavramsallaştırıldığı anda yan yatmasının yanı sıra (bilindiği üzere: "Zaten fazla uzaklaşamam ve bendeki bu şansla, vardığım noktadan göreceğim ilk şey de kesin Dünya olur.") Eszter Bey'in en ufak seyahate bile uygun durumda olmadığı da gün gibi ortadaydı. İşin doğrusu, o artık hiçbir şaibeli macerayı arzulamadığı gibi, yer değiştirmeye yönelik en basit bir deneye bile mecali olmadığından, "olanaksızlığın cazibesi ve peşinden koşmanın zavallılığı" arasındaki farka değinmeyi bu sefer de ihmal etmeden, kendisinin bu denli baş döndürücü bir yolculuktansa "buraya çakılı kalmış olmanın mutlaklığı"yla ilgilenmesi gerektiğine odaklanması gerekiyordu. Şehir bataklığını aşmayı başaramadığı için, elli yıl süren mücadelesinin ardından, kendisini içine doğduğu aptallığın bulaşıcı çamuruna gömerek kurtulmaya çalışmıştı. Hayallerin az önceki uçup giden mahmurluğuna rağmen, durumun ümitsiz olduğunu ve bu çamurda kısa bir gezinti yapmaya bile gücünün yetmeyeceğini kabullenme-

si gerekiyordu. Elbette bu durumu yadsımadığından, yıllardır evinden hiç çıkmamış, sokaktaki tek bir karşılaşmanın, son defa dikkatsizce dışarıya adım attığında olduğu gibi herhangi bir vatandaşla yapacağı kısacık bir konuşmanın bile, şimdiye dek geri çekilme konusunda elde ettiği başarıyı boşa çıkaracağını biliyordu. Her şeyi, adı üstünde müzik okulu müdürü olarak insanların arasında geçirdiği on yıllar boyunca yaşadığı her şeyi unutmak istiyordu: Aptallığın yok edici ataklarını ve bakışların acımasız boşluğunu, gençlerdeki topyekûn zihin açıklığı yoksunluğunu ve ruhsal küntlüğün havadaki tezek kokusunu, ezikliğin, kendini beğenmişliğin, düşük standartların, neredeyse kendisini bile kırmayı başaran ezici gücünü artık unutmak istiyordu. Gözlerinde bir gün nefret ettikleri piyanoya baltayla girişme arzusu parlayan kendisine emanet edilmiş yıldızlar kümesini, resmî zorunluluk nedeniyle kurulmuş, sarhoş müzik öğretmenlerinden ve buğulu bakışlı müzik tutkunlarından kurulmuş Büyük Senfonik Orkestra'yı ve aybeay, köy düğününe bile layık olmayan kumpanyanın hayallerin ötesinde berbat performansını canıgönülden kutlayan bilgisiz halkın alkış selini, sonu gelmez zahmeti, müziğe alıştırma çabasının ya da "sonsuz sabrının ezelî sınanışı" olan tek bir parçadan başka bir şey çalma konusundaki ricalarının nafileliğini unutmak istiyordu. Kambur terzi Wallner'i, dar görüşlülükte kimsenin geçemeyeceği lise müdürü Lehel'i, yerli şair Nadabán'ı, su kulesinin kafayı yemiş satranççısı Mahovenyecz'i, kendi nazik tavrıyla iki koca tavlamayı başaran Pflaum Hanım'ı ve doktor diplomasıyla neredeyse herkesi mezara yollamayı başaran Doktor Provaznyik'i, kısacası hepsini, sürekli horlayan Nuszbeck Hanım'dan, aklı tamamen gidik Emniyet Müdürü'ne, ergen kızların peşinden koşan belediye meclisi başkanından, en son sıradaki çöpçüye "karanlık aptallığın

tüm bu yosunları"nı birden ve sonsuza dek aklından silmek istiyordu. İşin özünde en çok da kendi karısını, "Tanrı'nın merhameti" sonucu yıllardır kendisinden ayrı yaşayan, daha çok Ortaçağ'ın acımasız paralı askerlerine benzettiği, gençlik hatası sonucu cehennem hikâyesine dönen bir evlilik yaptığı, kendisi için şehir halkının ancak "renkli gösterilerinin toplamının hayal kırıklığı yaratan özeti" şeklinde sunabileceği tüm özellikleri, kendine özgü, taklidi mümkün olmayan kasvetli ve ürkütücü benliğinde toplamayı başaran ölümcül dinozor Eszter Hanım'ı unutmak istiyordu. Daha en başlarda, başını müzik notalarından kaldırıp kocalık rolünü hatırlayarak eşini dikkatle incelemeye başladığında, fazla gelişmiş görüntüsüyle oluşturduğu tezat, şok etkisi yaratan ismini söylemekten kaçınmak imkânsız bir görev haline gelmiş ("Bir patates çuvalına benziyor –diye düşünüyordu o zamanlar– Tünde[1] diye hitap edemem ki!"), daha sonra bu durum sorun olmaktan çıksa da, bulduğu türlü türlü çözümleri yüksek sesle dile getirmekten her zaman kaçınmıştı. Kendisinin yönettiği korkunç koronun performansına eşdeğer nitelikteki "can yoldaşının yok edici dış görünüşü", kaburgalarının ötesinde bir iç görünüşe ev sahipliği yaptığından, mükemmel bir askerle, sadece tek bir tempoyu yani "ileri" temposunu ve tek bir melodiyi yani "savaş borusu"nu bilen bir askerle evlendiğini fark edince kendisi de şaşırmıştı. Tempoya uyum sağlayamadığı gibi, savaş borusunun çatırtılı sesi de tüylerini diken diken ettiği için, evliliği kısa sürede şeytani bir kelepçeye, kaçması, hatta kaçmayı düşünmesi bile imkânsız bir tuzağa dönüşmüştü. Hayal meyal hatırladığı ve artık utanç verici bir anı haline gelen nişanlılık dönemlerinde

1. (Mac.) Melek anlamına gelen isim. (Ç.N.)

düşündüğü "temel yaşamsal güç ve fakirlikten gelmenin merhametsiz ahlaki güvenliği"nin yerine, kendisini son derece hastalıklı ve zafere susamışlığa varan "kıt akıllılık" ve çiğ bir kışla ruhuna bürünmüş "avcı hesapçılığı"yla karşı karşıya bulmuş, kabalığın, duygusuzluğun, zarar verici nefretin ve bayağı bir aptallığın onlarca yıl geçse de üstesinden gelemediği derin cehenneminde kısılı kalmıştı. Karısını çekemediği gibi, ondan kurtulması da mümkün olmadığından (boşanmanın lafı bile hiddetli lanetini üzerine çekmesine neden olacaktı...) kendisini beceriksiz ve korumasız hissetmesine neden olsa da, neredeyse otuz yıl onunla aynı çatının altında yaşamış, günün birinde, otuz yıllık kâbusun sonunda, hayatı artık "daha aşağısı olmayan" noktaya varmıştı. Şehrin terk edilmiş ibadethanelerinin bir tanesinden bozma müzik okulunun müdür odasında pencerenin kenarında otururken, az önce odadan çıkan kör piyano akortçusu Frachberger'in rahatsız edici sözlerinin ne anlama geldiğini idrak etmeye çalışıyordu. Dışarıdaki solgun günbatımını izlediği sırada, ellerinde naylon torbalarla soğuk ve karanlık sokaklarda evlerine doğru yalpalayan vatandaşları gördüğü sırada, aniden kendisinin de yollanması gerektiği hissine kapılmış ve o anda üzerine hiç bilmediği ve hiç alışık olmadığı, boğulmaya benzer bir atak bastırmıştı. Belki de bir bardak su almak için ayağa kalmaya yeltenmişse de, hiçbir uzvu hareket etmediğinden, bir anda üzerine çökenin susamışlık değil, kesin bir yorgunluğun, hüznün ve umutsuzluğun, geçen elli yılın ölçülemez sefaletinin "böyle bir günbatımının ve eve yollanmanın ölümcül tükenmişliği" olduğunu fark etmişti. Caddedeki eve geldiğinde daha fazla dayanamayacağına ve dinlenmesi gerektiğine karar vererek odasına kapanmıştı. Dinlenecek ve tek saniyeyi bile boşa harcamamak için bir daha asla kalkmayacaktı: O anda, yatağına uzandığı saniyede, artık

"salaklaşmanın, aptallaşmanın, odunlaşmanın, dangalaklaşmanın, terbiyesizliğin, zevksizliğin, kabalığın, cehaletin, bilgisizliğin ve genel seviyesizliğin tonlarca anısının yorgunluğu"nu atmak için, önünde daha bir elli yıl olsa dinlenmesinin yeterli olmayacağını düşünmüştü. O zamana dek sürdürdüğü ihtiyatlı tavrı tamamen hiçe sayarak Eszter Hanım'a seslenip evi acilen terk etmesini istemiş, çalıştığı kurumla irtibata geçerek, bozulan sağlık durumu nedeniyle *her türlü* görev ve sorumluluğundan an itibarıyla çekildiğini belirtmiş, şaşırtıcı şekilde Eszter Hanım ertesi günü evden ayrılmış, emekliliğine ilişkin mektup ise birkaç hafta sonra özel postayla ve "müzik araştırmalarında başarılar" dileyen okunaksız bir imzayla eline geçmiş ve o andan itibaren kaderin anlaşılmaz merhameti sayesinde kimse tarafından rahatsız edilmeden ve aslında hep yapması gereken şeyi yaparak hayatına devam etmişti: Yatıyor, yatakta yayılıyor ve eğlence olsun diye sabahtan akşama kadar "aynı acı melodi"nin varyasyonlarına benzer cümleler kuruyordu. Çalıştığı kurumun ve karısının davranışının sıra dışılığı için neye müteşekkir olması gerektiğini bilmese de, rahatlamanın ilk dalgalarının hafiflemesiyle, genel kanının, ani içe dönüşünün nedeninin "seslerin dünyası"nda on yıllar süren çalışmalarının son safhasına geldiği yönünde olduğundan artık şüphe etmese de, bu kanının aslında bir yanlış anlamaya, hatalı bir çıkarıma dayandığını biliyor, ancak yine de, *müzik* alanında değilse de, müziğe karşı bir tavır, yüzyıllardır gizlenen ve kendisi için özellikle şok etkisi yaratan bir skandalın "planlı örtbas edilmesi" alanında çalışmalar yaptığından, genel kanının bütünüyle yersiz olmadığını düşünüyordu. Kaderinin dönüm noktası olan o gün de, içeride kimsenin kalmadığından emin olmak için attığı sıradan denetim turu esnasında, okulun büyük salonuna girmiş, her zamanki gibi herkesin unuttuğu

Frachberger'in, ayda bir yaptığı ziyaretler sırasında kendisinin de tesadüfen kapıyı açıp karşılaştığı zaman olduğu gibi, işine odaklanmış yaşlı adamın kendi kendine konuşmasına istemsizce tanık olmuştu. Bu mırıldanmayı dinlediğini kanıtlayan varlığını, dikkatle (ya da belki çekindiğinden) gizlemeyi başarmış, fark edilmeden salondan çıkmış, binanın boşaltılması için ikazda bulunma görevini başkasına vermek istese de, o öğleden sonra temizlikçilerden hiç kimseyi bulamamış ve yaşlı adamı derin düşüncelerinden bizzat uyandırmak zorunda kalmıştı. Piyano ustası, belli ki havada uçuşan *do*'ları ve *mi*'leri daha iyi duyabilmek maksadıyla elinde piyano akort anahtarıyla her zaman yaptığı gibi adeta piyanonun üzerine uzanmış, yaptığı her harekete bir de yorum ekleyerek, neşeyle kendi kendine konuşuyordu. Kendi kendine konuştukları ilk etapta sıradan gündelik bir sohbet gibi gelse de, –Frachberger söz konusu olduğunda zaten öyleydi– yaşlı adam "yanlışlıkla unutulmuş bir akor" duyarak aniden, "Bak sen, bu güzelim tertemiz tam beşli aralık da nasıl gelmiş buraya? Seni de usulca kırpmam gerektiği için kusura bakma diye,") bağırmaya başlayınca Eszter Bey, bir anda kendine geldi. Gençliğinden beri, kendisi için birlikteliğin ve armoninin ötesine geçilemez büyüsünün, insanın etrafındaki dünyanın "yapışkan pisliği"ne karşı koyabileceği ve cevap verebileceği tek aygıtın ve mükemmele en yakın şeyin müzikal anlatım olduğuna dair sarsılmaz bir inançla yaşamış ve ucuz paçuli kokusu sinmiş salondaki Frachberger'in bunak zırvalarının bu saydam bilinci hunharca zedeleyeceğini düşünmüştü. O öğleden sonra, Frachberger'in ne biçim bir varlık olduğunu düşündükçe hiddete kapılan Eszter Bey, kendisinden hiç beklenmedik bir tavırla, beyaz bastonunu eline tutuşturmaktan ziyade, arkasından fırlatırcasına, kafası karışan yaşlı adamı neredeyse ite kaka binadan

çıkardıysa da, aklında çıkarmayı başaramadığı sözleri, susmayan seiren'ler gibi, işkence edercesine ötüp dururken, adeta, bu zararsız gözüken zırvalar nedeniyle yakında farkına varacağı şeyi asla unutamayacağını hissetmişti. Yüksek okuldaki çalışmalarından, "Avrupa kökenli enstrümanların son iki yüz-üç yüz yıldır standartlaşmış bir akortla tınladıkları" ifadesini açıkça hatırlıyor olsa da, bu basit önermenin aslında tam olarak neyi anlattığı konusuyla hiç ilgilenmediğinden, bu konunun üzerinde de durmamıştı. Frachberger'in arada bir neşeyle yükselen sesiyle kendi kendine konuşması, burada, müzikal anlatımın mükemmelliği hakkındaki umutsuz inancı yıkmadan kurtarması gereken bir gizem, belirsiz bir ağırlık olduğunu gösterdiğinden, içe dönüşünü takip eden haftalarda, yorgunluğunun en tehlikeli patikalarını aşmayı başardıktan sonra, bu alçakça saldırı kendi benliğini hedef almışçasına, derin derin, dişlerini gıcırdata gıcırdata bu konuyu düşünmeye başlamıştı. Bu konunun derinlerine inmek, kısa bir süre sonra anlaşılacağı üzere, kendi kendini kandırmanın son kertedeki inatçı serabına acı verici bir dalış halini almış, koridordaki tozu alınmış kitapların konuyla ilgili olanlarını okumayı bitirdiğinde, kuşatma altındaki değerlerini korumak için savunduğu kendi kafasındaki "müzikal direniş" illüzyonunun son kırıntılarını da bitirdi ve Frachberger "temiz beşli aralığı kırptığı" anda, düşüncelerinin sonsuza dek kararan göğünü de, bu kahramanca seraptan yoksun kıldı. Temel kavramları ortaya çıkarıp, bunların doğrultusunda ilerleyerek, her şeyden önce ses ve müzikal ses arasındaki farkı betimlemeye çalıştı; bu ikincisini, salt fiziki bir olgu olmaktan farklı kılan şeyin, armonideki simetri yani titreşimlerin bütünsel bir dizinini içeren sesin periyodik dalgalarının rakamsal olarak ifadesinin mümkün olması niteliği olduğunu saptadı, daha sonra, iki sesin birlikte

kullanılması ve armonik tınıya ulaşmasının temel şartlarını araştırdı, bu tınıdan duyulan keyfin ya da başka bir deyişle bu müzikal ilişkinin tanımının, bu seslerin ya da bahsi geçen seslerin mümkün olduğunca fazla armonisinin çakışması ve mümkün olduğunca azının birbirine kritik derecede yaklaşması olduğunu saptadı ve tüm bunları, ses sistemini ve bu sistemin tarihinin gittikçe daha acıklı hale gelen dönüm noktalarını son kertede içinde herhangi bir kuşku kırıntısı kalmasına yer vermeyecek şekilde anlamlandırmak amacıyla yaptı ve böylece ileride varacağı kesin kanıya olabildiğince yaklaştı. Zamanında bunlarla ilgili bir şeyler öğrendiyse de, bu bilgilerin kendisine ilgisiz görünmesi nedeniyle artık bir şey hatırlamadığından, ayrıntıları yeniden hatırlaması ve eksik kalan noktaları doldurması gerektiği için, en ateşli haftalarda odasını, diyagramlar ve hesaplar, yarım ölçüler ve çeyrek ölçüler, frekanslar ve senkron tabloları karalanmış not kâğıtlarının aralarından neredeyse geçmek mümkün olmayan yığını kaplıyordu. Kendisine saygı duyan öğrencilerle çevrelenmiş Yunan usta Pisagor'un "telin uzunluğu artıkça titreşimi artar" prensibiyle kendine has bir nota sistemi oluşturmak için yarattığı, rakamlardan oluşan iblisini anlaması, Eskiçağ müzisyenlerine has gerçek deneyimi ve sezgisel yaratıcılığıyla, temiz seslerin evrenini *duyabilen* ve enstrümanını ara sesleri göz önüne alarak Olympos'un meşhur dört notalı diyatonik dizisine göre akortlaması gerektiğini düşünen Aristoksenos'un dâhice keşfine *hayranlık duyması*, kısacası, "dünyanın temelinde ana prensibi arayan düşünür ve armonik dışavurumun alçakgönüllü hizmetkârları"nın tamamen farklı iki yoldan ilerleyerek aynı kanıya vardıklarını gerçeğini anlaması ve hayranlıkla karşılaması gerekmişti. Ancak, sonrasında olacakları, yani ses düzeninin tabiricaizse gelişiminin üzücü hayalet hikâyesini izlemesi ve modülasyo-

nun zorluğu nedeniyle tiz seslerin kullanımını tamamen dışlayan doğal akortlamanın düşündürücü kısıtlamasını da deneyimlemesi gerekmiş, temeldeki soru olan, kısıtlamanın anlamı ve önemi üzerine düşündükçe, her adımda nelerin unutulup gittiğini gözlemleyerek bu kaçınılmaz sürecin izini sürerken gittikçe daha da sabırsızlanmaya başlamıştı. Halberstadt'lı org ustasına varana kadar yolu Salamancalı üstat Salinas'tan, Çinli Cai-Yun'dan, Stevin'den, Paretorius'tan ve Mersenne'den geçmiş, 1691'de basılan "Von musikalischen Temperatur" makalesi, gerilimli ikilemi kendisi için birden ve kesin olarak çözdüğü için, bundan sonra problemden geriye sadece karmaşık bir akortlama sorunsalı, yani Avrupa yedili gam sisteminde, sabit akortlu enstrümanlarla –eğer bu mümkünse tabii!– nasıl serbest stilde müzik yapılabileceği konusu kalmıştı. Fikrini değiştirme hakkını saklı tutarak, Werckmeister bu sorunu, oktavların mesafesini koruyup, on iki yarım sesin evrenini –kendisi için gökcisimlerinin müziğiydi bu!– basitçe on iki eşit aralığa bölüp temiz perdeler konusundaki çekimser ısrarın kısa sürede gücünü yitiren itirazından sonra o Gordion Düğümü'nü çözerek, tahmin edileceği üzere bestecilerin sevinç kaynağı olmuştu. Eszter Bey'in sarsılmasına neden olan şey ise, bu hiddetlendirici, kan dondurucu, utanç verici durumun farkına varması; zevksizliğin yapış yapış bataklığında şimdiye dek hayatta kalmasını sağlayan bu harikulade armoni ve titreşim güzelliğinin, yüzlerce yıllık, her bir notasında yeni bir krallık saklı başyapıtların diyarında "baştan beri sahte" olduğunu görmesiydi. Uzmanlar, yaptıkları çalışmalarda "keşfetmek"tense kendisinden önce gelenlerin başarılarından beslenen Üstat Andreas'ın taklit edilemez yaratıcılığından dem vuruyor ve standart akorttan –bu kandırmacadan– sanki dünyadaki en pratik şeymiş gibi bahsediyor, hatta konunun özünü gizleme çabalarında

zamanında Werckmeister'in olduğundan daha da kurnazca davranıyorlardı. Kâh eşit aralıklı nota fikrinin yaygınlaşmasından sonra o zamana dek kullanılan dokuz notaya mahkûm zavallı bestecilerin böylece bilinmez ve erişilmez diyarlara açılabileceğinden dem vuruyor, kâh alaycı bir tavırla tırnak içine alınmış doğal akordun ne derece ağır modüler sorunlara yol açtığını vurguluyor, bu noktada duyguları hedef alarak "bir Beethoven, bir Mozart veya bir Brahms"ın ötesine geçilemez başyapıtlarından, sırf tonlar kesinlikle temiz olanlardan birazcık farklı diye, kimsenin vazgeçmek istemeyeceğini vurguluyorlardı. "Ufak ayrıntılara takılmıyoruz!" felsefesinde anlaşmış görünseler de, arada sırada birkaç şüpheci hayalperest çıkıp, kesin hükmü yumuşatmak adına "uzlaşmadan" bahsetme cesaretini bulunca, çoğunluk bu soruyu hemen küçümseyen bir gülümsemeyle tırnak içine alıp, okuyuculara yakınlaşarak, temiz akordun aslında bir hayal olduğunu, temiz seslerin aslında var olmadığını, var olsalar bile onlarsız da başımızın çaresine bakabildiğimizden, aslında onlara ihtiyacımız olmadığını fısıldıyordu... Eszter Bey bu noktada, Harrer Hanım'ı ve şehrin sahafını ne denli mutlu edeceğinin farkında olmaksızın, akustiğe ilişkin insani kısıtlamalar içeren bilimsel çalışmalarını çöpe atmış ve sancılı araştırmalarını kendine has bir hareketle sonlandırdığından, artık sonuçları açıklamasının zamanı geldiği kanısına vardı. Bu noktada, teknikten ziyade felsefi bir meseleden bahsetmek gerektiğinden kesinlikle emin olsa da, takıntılı ses sistemi araştırmaları sırasında "temiz beşli aralığı kırpan Frachberger"den, illüzyonları tekrar tekrar ısıtıp servis etmekle suçlanamayacak şahsının, nasıl olup da her şaheserin kendi açıklanamazlığı içinde göndermede bulunduğu armonik düzenin varlığından emin olabildiğini irdelediği ve kaçınılmaz biçimde inancını sorguladığı bir noktaya vardığını,

ancak sonradan kafa patlattığı sırada fark etti. Heyecanının tartışmasız en acıklı dalgaları geçince, "öğrenme imkânı bulduğu" şeyle daha sakin bir kafayla yüzleşti, bu bilgiyi kabullendi ve tam olarak neler olduğunu anlamayı başardığından, bu bilgi sayesinde sonsuza dek rahatladı. Eszter Bey'in kesinleşen kanısına göre, dünya "sadece acı manevralardan oluşan umarsız bir güç" olduğundan, birbiriyle uyumsuz meseleleri de uzlaşmaz bir halde bulunuyor, gürültü, patırtı ve gevezeliğin kakofonisinde, mücadelenin yanlış zamanda çalan çanlarıyla uyanıyorduk. Ancak kendisinin "dünyevi varlıktaki insan yoldaşları", yani ısıtması imkânsız cereyanlı barakaya düşmüş olanların aksine, varsayılan uzak bir hoşluktan zoraki mahrum bırakılmasını bir türlü kabullenemeyerek, beklentinin hiç sönmeyen aleviyle kavrulup, ne olduğunu bilmeden bir şeyler bekliyor, her şey aksini söylese de bir şeyler umuyor, aynı zamanda da bir şeyler beklemesinin ya da ummasının nafile olduğuna günbegün daha da emin oluyordu. İnanç, diye düşündü Eszter Bey, aslında kendi aptallığını irdelerken, aslında bir şeye inanmak değil, bunların böyle olmadığına inanmaktı ve müzik de, daha iyi olan benliğimizi ya da daha iyi bir dünyayı tanımanın aracı değil, kurtarılması mümkün olmayan benliğimizi ve acınası bir dünyayı gizlemenin ve hatta ortadan yok etmenin çılgınca bir yöntemiydi: İyileştirmeyen bir tedavi, uyuşturucu bir uyku ilacıydı. Mutlaka başka devirlerin, örneğin Pisagor'un ve Aristoksenos'un devri gibi, şüphelerin "dünyevi varlıktaki insan yoldaşları"na zulmetmediği ve tanrısal armoninin tanrıları ait olduğunu bildiklerinden, çocuksu güvenlerinin gölgesinden ayrılmayı bile istemedikleri ve tertemiz akortlanmış enstrümanlarının melodisiyle bu erişilmez enginliğe bir bakış atmakla yetindikleri daha şanslı devirlerin de olduğunu düşündü. Ancak daha sonra, göksel olayların ağırlı-

ğından sefil bir özgürleşme sırasında tüm bunlar hiçten bile eksik hale gelmiş, uçsuz bucaksız kaosa adım atan çılgın kibirse, artık bundan beslenmek yerine, bu kırılgan rüyanın gerçek bütünlüğünü arzuluyor olsa da, rüya bu kaba dokunuşla toz olduğundan, kendi imkânlarıyla, kendi gerçekliğini yaratmıştı: Konuyu, kendilerini hiçe sayarak geceyi gündüze, yalanı gerçeğe çevirebilen takdire şayan teknisyenlere, Salinas'lara ve Werckmeister'lere bırakmış, bunlar da sorunu, o zamandan beri kendilerine müteşekkir kamuya, tatminle birbirine bakıp, mutlulukla göz kıpmaktan başka rol bırakmayacak derecede parlak bir buluşla çözümlemişlerdi: "İşte bu! İşte bu!" diye kendi kendine söylenen Eszter Bey, önce yaşlı piyanoyu parçalatmayı ya da basitçe salondan attırmayı düşünmüş, ancak çok geçmeden inancının utanç verici anısından kurtulmak için yapabileceği en yanlış şeyin bu olduğunu fark ederek, bir süre düşünüp taşındıktan sonra, Steinway'in yerinde kalmasına ve kendi kendini ahmakça hatasına yaraşır biçimde cezalandırmaya karar vermişti. Elinde bir piyano akort anahtarı ve bir frekans ölçerle (ki bunları eline geçirmesi o zamanlar bile "türlü güçlüklerle boğuşmakta olan ticari hizmetlerin durumu" göz önüne alındığında hiç de kolay olmamıştı) döküntü enstrümanının başında her gün saatler geçiriyor, bu esnada, çalışmalarını bitirdiğinde kendisini neyin beklediğini düşünmekten başka hiçbir şeyle ilgilenmediğinden, zamanı geldiğinde duyduğu şeyin, artık kendisini şaşırtmasının imkânsız olduğunu düşünüyordu. Bu devir, tersine akortlamanın yani kendi deyimiyle "Werckmeister eserinin itinayla düzeltilmesi"nin devriydi ve tersine akortlama işini mükemmel bir şekilde başarsa da, aynısını kendi hislerinin yeniden düzenlenmesine ilişkin olarak iddia etmek olanaksızdı. Sonunda hayatının geri kalanı boyunca sadece tek bir eseri çalmak

üzere Aristoksenos'un ruhuna uygun şekilde tersine akortlanmış piyanonun önüne oturabileceği gün geldiğinde, bitmek yorulmak bilmeyen ve emsali olmayan (bu amaca mükemmel derecede uygun *Wohltemperiertes Klavier*'in[1] inci tanesi gibi tuşlarına keskin başlıklı tondan çalmak üzere önceden belirlediği) *do majör* prelüdü çalmak üzere bastığında, "gökkuşağı gibi bir salınım"ın yerine, duymaya hazırlıklı olunamayacak derecede kulak tırmalayıcı bir ses çıktığını kendisinin bile kabul etmesi gerekmişti. Meşhur *mi minör* prelüdüyse, bu tanrısal saflığa akortlanmış enstrümanla çalındığında, sarhoş, şişko ve şaşı gelinin, önündeki geleceği hayal ederek bir anda arka odadan çıkıp, oynak bir tavırla öğürtülü bir sarhoşluk içerisinde sandalyelerinden düşüp durmakta olan kendini bilmez düğün davetlilerinin arasına atladığı rezil bir köy düğününü hatırlatıyor, acısını hafifletmek için çalmaya başladığı ikinci bölüm, özünde Fransız açılış stiline göndermelerde bulunan *fa majör* prelüdse, berbatlık mertebesinde diğerlerinden geri kalmıyordu. O zamana dek "tersine akortlama"nın yitip gitmiş devrini yaşasa da, artık zindeliğe ulaşma çabalarının tüm gücünü sınadığı acı verici alışma dönemini yaşamaya başlamış, ancak aylar sonra, bu kulak zarını yırtan gürültüye alışmak mümkün olmasa da, en azından tahammül etmeyi artık başarabildiğinden, günde iki sefer yaşadığı ikişer saatlik işkenceyi, altmış dakikaya indirmesinin yerinde olacağına karar vermişti. Bu altmış dakikayı asla aksatmamış, Valuska'nın ziyaretleri başladıktan sonra da devam etmiş, hatta başlarda öğle yemeklerini getiren ve kendisine yardımcılık yapan Valuska zamanla en güven-

1. İyi Düzenlenmiş Klavye, BWV 846-893. Johann Sebastian Bach'ın iki setten oluşan prelüd ve füg derlemesi. Barok döneminin solo klavye için bestelenmiş en büyük ölçekli ve etkili eserlerindendir. (Y.N.)

diği insan konumuna geldikten sonra, genç arkadaşını da sarsılmışlığının acı verici sırrına ve kendi kendini cezalandırışının gündelik eziyetlerine ortak etmişti. Skalanın yapısını, gelişigüzel yerleştirilmiş gibi duran yedi notanın basitçe bir oktavın yedide biri olmadığını, mekanik bir sistem oluşturmaktan ziyade, yedinin her birinin, gökteki yedi kardeş yıldız gibi farklı karakterleri olduğunu, müziğe dair sesbilimine "bir göz atma dereceleri"nin dikkate değer kısıtlamalarını, bir melodiyi, tam da bu yedi farklı karakter nedeniyle, oktavın herhangi bir notasından başlayarak çalmanın mümkün olmadığını, "skalanın standartlara göre yapılmış ve tanrılar mertebesine serbestçe inip çıkıp durabileceğimiz bir kilise merdiveni olmadığı"nı, skalanın hüzünlü tarihçesini, Burgos'lu körden, Flaman matematikçiye kadar "mükemmel teknisyenlerin tüm acınası ekibi"ni anlatmış, aynı zamanda da büyüleyici bir eserin "göksel varlıkların piyanosunda çalındığı"nda nasıl tınladığını göstermek amacıyla, en sevdiği Johann Sebastian'ın eserlerini çalmak için hiçbir fırsatı da kaçırmamıştı. Yıllar boyu, günbegün, her öğleden sonra, birkaç kaşık aldığı yemeğini keyifsizce bir kenara iteleyip kendisine biçilen kefareti Valuska'yla paylaşıyor ve bugün de, not kağıdının ve Valuska'nın sapını gergince avuçladığı bavulun sırrının ortaya çıkmasını bu şekilde geciktirebileceğini umuyor, "sırf aydınlatıcı olması açısından" kesinlikle Johann Sebastian'dan bir şeyler çalması gerektiğini anlatıyordu. Fakat ya kendisi unutulmaz cümlesini tamamladıktan sonra fazla uzun bir es verdiği ya da Valuska sonunda cesaretini topladığı için, bu ısrarından vazgeçmesi gerekti, konuşma sırası kendisine gelen parlak gözlü misafiri, tutuk kelimelerle, bavul meselesinde kendisinin rolünü anlatarak konuya girdiğinde, uğursuz hislerinin kendisini yanıltmadığını fark etti. Hisleri onu yanıltmamıştı: Ancak, mesajın *kimden*

geldiği konusunda hazırlıksız yakalanmış ya da tam da hazırlıksız yakalanmamış, yani... aslına bakılırsa... bu çıkışını karısının asla affetmeyeceğini, daha o gün hiç itiraz etmeden evi terk ettiği anda anlamış, kadının bu hareketin altında kalmayacağını, bir gün ortaya çıkıp, haklarının çiğnenmesini, daha doğrusu hiçe sayılışının soğukkanlılıkla ilanını, hıncını çıkarmadan kabullenmeyeceğini öngörmüştü. Evden ayrıldığı gün bir selin ilk dalgası gibi görünse ve aradan birçok yıl geçse de, asla Eszter Hanım'ın bir daha onu rahatsız etmeyeceği konusunda kendisini kandırmaya yeltenmemiş, resmî boşanmanın "sözümona unutulması" fark etmesini sağlamadıysa bile, çamaşır bavulunun etrafında dönen tiyatrodan "cadalozun pes etmediğini artık anlaması", evden ayrılmasından bu yana, güya kocasından gizleyerek, yandaşına her hafta kirli çamaşırlarını yıkatıp, sanki çamaşırhaneden geliyormuş gibi, iyi niyetli saflığını kötüye kullanmak pek de güç olmayan Valuska'yla geri göndermesi senaryosuyla oynanan komediden olan biteni idrak etmesi gerekiyordu. "Zaten ancak çamaşırları yıkamaya yarar," diye o zamanlar kafasında çözümlediği konuya ilişkin vurdumduymazlığı nedeniyle ne denli yüksek bir bedel ödemesi gerekeceğini, birkaç dakika sonra bavula tıkıştırılmış kıyafetlerin karısının olduğu anlaşılınca ancak idrak eden Eszter Bey, duygularını pek de şaşırtıcı olmayan kabaca bir tabirle ifade etmeye çalıştı: "Öğleden sonraya kalmaz eve dönecek." Bu hareket, başlı başına yeterince dert yaratacak olsa da, karısına özgü bir intikam göstergesi içermeyip, daha çok beklenmedik bir karışıklık sonucu ortaya çıkan durum izlenimi yarattığından Eszter Bey, karısının şerlikte eşi benzeri olmayan "entrikası"nın esas bundan sonra geldiğini, en nihayetinde Valuska'nın kesik kesik konuşmasından anlayacaktı. Kendisinden korktuğu için Eszter Hanım'ı yerlere göklere sığdıramayan Valus-

ka "hayır" mesajını ileterek, Eszter Hanım'ın henüz eve taşınmayacağını, ne zaman isterse bunu yapabileceğini ima etmekten de geri kalmadan, kadının tek ricasının Eszter Bey'in "kendisini lideri olarak seçmiş" temizlik hareketinin başına geçmesi olduğunu anlattı. Valuska'nın heyecanlı konuşmasından, karısının şehrin sakinlerinin bir listesini göndereceğini, bu listedekileri sonunda bir zahmet "bir temizlik yarışına girerek!" evlerinin etrafını temizlemeleri konusunda ikna etmesi gerekeceğini, bu işe yarın değil, hemen şu anda girişmesi gerektiğini, her dakikanın değerli olduğunu, bunu yapmazsa başına geleceklerden şüphe bile etmemesini, bir de mesajın sonundaki üstü kapalı "şöyle akşama doğru birlikte bir şeyler yemek" meselesini çıkarabildi. Valuska konuşurken tek bir kelime bile söylememiş, Valuska sustuktan sonra da bir şey söylememiş, alçak cadı tarafından tehdit edildiği açıkça belli olan Valuska, Eszter Hanım'ın "sadakatini ve eşi benzeri olmayan ilgisi"ni övmeyi bitirdiğinde, süsü püsü yitip gitmiş yatağındaki yumuşak yığının içinde sessizce yatmaya devam etti ve bakışlarıyla uçuşarak sobadan çıkan kıvılcımları takip etme işine geri döndü. Karşı mı koymalıydı? Kâğıdı mı yırtıp atmalıydı? "Şöyle akşama doğru," eve yaklaştığında, şimdilerde yetenek sahibi yıldızların eline geçmiş müzik okulunda bir zamanlar piyanoyu parçalamayı düşündüğü gibi, baltayla üzerine mi saldırmalıydı? "Hayır," dedi Eszter Bey kendi kendine, bu denli sinsi bir güç gösterisine karşı yapabileceği hiçbir şey olmadığına karar vererek, örtüyü kıvırarak, bir süre daha kambur kambur yatağın kenarında oturduktan sonra, ağır hareketlerle koyu bordo sabahlığını çıkardı. Dostunun içini rahatlatan "karşı konulamaz gücü yüzünden" olduğuna inandığı, "unutmanın iyileştiriciliğinin paha biçilemez bir haz" olduğuna dair kararı, bunu kısa süreliğine de olsa kırmaya gücü yetmeyece-

ğinden, kesin ve netti. Bu kararı, zapt edilemez bir korkudan değil, en kötüsünü önlemek için hiçbir mücadele vermeye zahmet etmeyeceğini saymazsak, uzun süre kafa yormak istemediğinden, kendisi açısından mümkün olan tek şeyin, direnişin en ufak emaresini bile göstermeden bu şantaja boyun eğmek olduğunu birkaç saniyede kabullense de, yataktan çıkmaya ilişkin çabaları aynı kararlılığı yansıtmıyor, Valuska'yı mekânın "hijyenik hale getirilmesi"yle, en azından bavulu ("manevi değer diyemeyeceğimiz varlığını mümkün olmasa da en azından bavulu") ortadan kaldırıp evin en uzak noktasına "geçici" olarak yerleştirmekle görevlendirerek, salondan çıkıp gitmesini izledikten sonra bile, ne yapacağını bilmez halde gardırobun önünde dikilmeye devam etti. Kararının doğruluğundan tereddüt ettiği için değil, basitçe, nereden başlaması, elini nereye atması gerektiğini kestiremediğinden, önceden belirlenmiş hareketler sıralamasında şimdi neyin geldiği kafasından uçup gitmiş gibi, bir süre öylece durup gardırobu izledi, sonra kapısını açıp geri kapattı. Gardırobun kapağını açıp kapattıktan sonra, tekrar oraya doğru bir hamle yapmak üzere, yatağa yöneldi, bu noktada âcizliğinin az da olsa farkına varmayı başardığından, düşüncelerini tek bir noktaya odaklamaya gayret ederek, ölü gökyüzüne uygun grinin yerine, bu tarz yaslı bir merasime daha uygun olan siyahı mı tercih etmesi gerektiğine karar vermeye çalıştı. Önce birinin, sonra diğerinin daha uygun olduğunda karar kılıp, ne gömlek ve kravat ne de ayakkabı ve şapka konusunda bir türlü karar verebildiği noktada, belki de Valuska'nın mutfakta yemek kaplarıyla çıkardığı tabak çanak gürültüsüyle irkilerek, bir anda gri ya da siyahın yerine, aslında çok da ihtiyacı olan üçüncü bir seçeneğe, kendisini dışarıda bir zırh gibi koruyacak bir kıyafete ihtiyacı olduğu konusunda bir aydınlanma yaşamasa, hangi takım

elbiseyi askısından çıkarmaya değeceği konusunda akşama dek karar veremeyebilirdi. Zoraki görevinin aşağılayıcı gülünçlüğünün, yani Eszter Hanım'ın kendisini bir sokak çöpçüsüne dönüştürmesinin, tıpkı en son iki ay önce sokağın köşesine kadar yürümeye cesaret ettiğinde olduğu gibi, az sonra karşılaşacağı hayati tehlikenin yanında solda sıfır kalacağını bildiğinden, kendisine kalsa, ceketler, yelekler ve pardösüler arasından değil, miğferler, zırhlar ve dizlikler arasından seçim yapacaktı. Yerle, gökle, enginliğin şaşı hayaliyle, "yıkılmak üzere olan çatılar ve sonsuz varoluşa hazır olacak şekilde kolalanmış tül perdeler" arasında geçen sıradan diyaloglarla ve tam da bunlara hazırlıklı olmanın karmaşıklığında, bir de "sokağın ihtimalleri"yle ve ilk vatandaşla ve sonra diğerleriyle karşılaşmasına neden olan şanslı tesadüfle başa çıkması gerekiyordu. Kendisini yeniden gördüklerine ne denli sevindiklerini hiç acımadan anlatırken kıpırdamadan dinlemesi, yayaların kanunlaşmış teklifsizliğiyle, sıradan manevi dertlerinin tamamını nazikçe üzerine yığmalarına katlanması, fakat en fenası, içe kapandığından beri "merhamet hanesinde hesabı tutulan tanrısal dikkatsizlik" sonucu kaçınmayı başardığı, geri dönüşü olmayan bir avutma, tiksintiyle karışık bir empati tuzağına düşmemek için boğucu umarsızlıkları karşısında, –keyfi kaçsa da– kör ve sağır kalması gerekiyordu. Yardımcı dostunun bu sefer de ayrıntıların yükünü kendi üzerine alacağını umarak, görevin yerine getiriliş biçimiyle ya da tam olarak neye evet dediğiyle ilgilenmiyor, sonuçta dikiş kursunda mı, saksı çiçeği dikme yarışmasında mı, yoksa bu lanet süpürme işlerinin mi başına geçeceğini umursamadığından, tüm gücünü şaşı hayallerle mücadeleye yönlendirerek, giyinmeyi başarıp aynada kusursuz (yani gri) kıyafetine son bir bakış attığında, eziyetli görünen gezisinden yara almadan dönebileceği hususunda ufak bir ihtimal

gördü, dünyanın tatsız gidişatına ilişkin durum değerlendirmesi çalışmalarını ya da örneğin sobadan yayılan kıvılcımlara ve "şüpheli derecede fesat bir bilinç"in gözden kayboluşuna dair kelimelerle ifade etmesi daha zor düşüncelerini, Eszter Hanım'ın öngörülebilir olduğu halde beklenmedik ricası nedeniyle maalesef koptukları yerden devam edebileceğini düşündü.

Bu konuda ufak da olsa bir ihtimal görmesine rağmen, bu durumun yaratacağı hayati zorlukları aşmak için aşırı gayret sarf etmesi gerekeceğini düşünüyordu. Arkasında, yıkadığı sefertasını neşeyle sallayıp duran Valuska'yla, koridorun iki tarafındaki raflardan oluşan ve kitap sayısı her hafta gittikçe azalan kitaplık boyunca ilerleyip, eşiğin alacakaranlığından geçerek sokağa ulaştığında, havanın keskinliği yüzünden, içine zehir çekmişçesine başı dönmeye başladı; bu noktadan itibaren, dikkatini "civardaki vatandaşların itici atakları"nın yerine, tek bir konuya, bu dağılan, karmaşık, çalkantılı alanda daha ne kadar iki ayağının üzerinde durmayı başaracağı ve yeni bir sorunla karşılaşmadan, "ciğerler, kalp, eklemler ve kaslar, devam edip etmeyecekleri sorusuna tek bir ağızdan 'hayır' diye cevap vermeden önce" geri dönme seçeneğini değerlendirmeye yöneltti. Eve dönmek, salona kapanmak ve yeniden yastıkların ve örtülerin sıcacık konforuna gömülmek istiyordu: Bu fikir ne kadar çekici olursa olsun, "emirlere karşı gelmesi durumunda" olacakları kestirebildiğinden, uygulamaya koymayı düşünmeksizin, bastonuna ve endişeli bir ifadeyle yanında biten ("İyi misiniz Eszter Bey?) dostuna yaslanarak dengesine yeniden kavuştuğunda, başka bir çekici fikirle ("Belki de, şöyle akşama doğru, cadının kafasına vuruvermem gerek,") flörtleşmeye başlasa da, etrafında çalkalanıp

duran dünyanın kestirilemez halini doğal bir nitelik gibi kabul etmeye çalıştı, saflarını korumaya yönelik her türlü plana ilişkin düşünceyi kafasından atarak, Valuska'nın koluna girip yoluna devam etti. Yoluna devam ederken bir yandan da, koruyucu meleğinin, ister karısından çekindiği için olsun, ister sonu gelmez gezintilerini gerçekleştirdiği mekânları gösterme fırsatı bulmasına dair sevincinden olsun, yaşlı dostunu yarı ölü bir halde bile şehrin bir ucundan bir ucuna taşıyacağını gözlemlediğinden, onu ağır baş dönmesi ve kendisini gittikçe daha güçsüz hissetmesi gibi ayrıntılarla yormaya gerek görmeden, endişesini boş bir cümleyle savuşturunca ("Bir şey yok. Her şey normal."), gezintilerinin tehlikede olmamasına sevinen Valuska, içi rahatlayıp etraflarını saran yoğun alacakaranlığın gündoğumunda ortaya çıkışını sanki her gün tekrarlanan nefes kesici bir büyüden bahseder gibi heyecanla anlatmaya giriştiğinde, kendisi tahminlerinin de ötesinde sağır ve kör bir halde, sadece dengede durmaya, en azından bir sonraki köşeyi sağ salim dönüp orada dinlenme imkânı bulana kadar nasıl olup da adımlarını birbiri ardına atmayı başarabileceğine odaklanmaya çalışıyordu. Her iki gözüne de perde inmiş, muğlak bir hiçlikte yüzüyormuş gibi hissediyor, kulakları uğulduyor, bacakları titriyor ve tüm bedenine ateş basıyordu. "Galiba bayılacağım," diye düşündüğü noktada, herkesin dikkatini çekecek bir bilinç kaybı olasılığı nedeniyle korkuya kapılmaktansa, tam aksine, bunun gerçekleşmesini, sokakta iki seksen yayılmayı, korkulu gözlerle kendisini izleyenlerin çemberinin arasından sedyede eve taşınmayı ve böylece Eszter Hanım'ın planı hezimetle sonuçlanırken, kendisinin de bu basit yöntemle kapandan kaçabilmesini diledi. Bu dâhiyane senaryonun gerçekleşmesi için yaklaşık on adım atmasının yeterli olacağını hesaplasa da, ne yazık ki bunun

imkânsızlığını anlaması için yalnızca beş adım yeterli oldu. Kırk Sekizinci Sokak civarında, yığılıp kalmak yerine, durduk yere kendisini iyi hissetmeye başladı, bacaklarının titremesi durdu, kulağındaki uğuldama geçti, sinir bozucu baş dönmesi bile geri dönmek için geçerli bir bahane oluşturamayacak derecede azaldı. Yeniden görmeye ve duymaya başladı, görmeye başladığı için de etrafına bakmak mecburiyetinde kaldığından durumun hemen farkına vardı: Son defa dışarı çıktığından beri bu "yenilmez şehir bataklığı"na kesinlikle bir şeyler olmuştu. İlk anların çalkantılı karmaşasında, değişenin ne olduğunu tam anlayamasa da, Harrer Hanım'ın dedikodularının tam olarak uydurma olmadığını kabullenmesi gerekiyordu. Tam olarak uydurma değilse de, Kırk Sekizinci Sokak ve bulvarın kesiştiği noktada ilk molalarını vermeye karar verip, "konuyu dikkatle inceleyince" bir türlü kurtulamadığı iyilik meleğinin anlattıklarının aksine, "doğduğu sevgili şehir"in sunduğu manzara, dünyanın sonunun yaklaştığından ziyade, o sonun çoktan gelip geçtiğine işaret ettiğinden, içinden bir ses Harrer Hanım'ın gerçekleri tam olarak algılayamadığını söylemeye başlamıştı. Sokakta gezinenlerin dangalakça amaçsızlığı, pencerelerden dışarıyı izleyenlerin olay görmeye aç ifadeleri ve kısaca "ruhani küntlüğün bilindik tezek kokusu" yerine, Baron Wenckheim Béla Bulvarı ve civardaki birkaç sokak, iç karartıcılığın şimdiye dek görülmemiş bir seviyesine ulaşmış, bakışların "acımasız boşluğu" yerini kaderine terk edilmişliğin ölüm sessizliğine bırakmıştı. Bomboş sokaklar yok edici bir olay sonrasındaki görünümü gösterirken, –herkesin ani bir salgın ya da radyasyon hastalığı durumunda bekleneceği gibi paniğe kapılıp kaçması yerine– hayatın bütün tesadüfi ve kazara ortaya çıkan olaylarıyla her zamanki seyrinde devam etmesi alışılmadık bir durumdu. Tüm bunlar alışılmadık ve şaşırtı-

cı olsa da, en tuhafı, altı üstüne gelmiş bir alanda bulunduğuna ilişkin önsezisinin anahtarını, kör bile olsa bu deneyimin anlamını kavramasını sağlayacak açıklamayı bir türlü bulamamasına karşın, açıklamayı bulamasa da, bu manzaranın bir temeli, gözünün önünde olduğu halde göremediği, tanımlayamadığı, tüm diğer işaretlerin, sessizliğin, terk edilmişliğin, bomboş sokakların ruhsuzluğunun bağlanabileceği bir esas nokta olduğuna dair içindeki hissin her dakika artıyor olmasıydı. Eszter Bey, dinlenmek için seçtikleri kapının yanındaki duvara tek omzuyla yaslanıp karşıdaki binalara bakarak, kapıların ve pencerelerin üst taraflarıyla, lekelerin arasında kaybolan kirişlerin arasındaki boşlukların büyüklüğünü incelediği sırada, Valuska hiç susmadan konuşmasına devam ediyor, kendisi de parmaklarıyla arkasındaki duvarın sıvasını eşeleyerek, belki de elinde dağılan tozun neler olup bittiğini açıklamasını umuyordu. Sokak lambalarını ve ilan sütunlarını inceleyip kestane ağaçlarının çıplak dallarına baktıktan sonra, bakışlarıyla bulvarın her iki ucuna kadar olan alanı gözden geçirerek mesafelerin, boyutların ve oranların değişiminde bir açıklama bulmaya çalıştı. Açıklamayı bir türlü bulamadığından, düzeni bozulmuş şehir manzarasına anlam verecek aksı gittikçe daha uzakta ve daha yüksekte aramaya başladı ve sonunda gündüz gözüyle değerlendirdiğinde öğleden sonranın erken saatlerini akşamın alacakaranlığına dönüştüren kasvetli hava yüzünden bu incelemenin nafile olduğunu kabullenmek zorunda kaldı. Eszter Bey, bu gökyüzü, tarif edilemez kütlesiyle üzerlerine çöken bu karmaşık ağırlık, bırakın temel yapısını, en ufak bir ayrıntısını bile değiştirmeyeceğine ve değişimin öngörüsünün bile anlamsız olduğu mesajını verdiğinden, heyecanını bastırıp dedektiflik yapmaktan vazgeçmeye karar verdi ve, "ilk içgüdüsel önsezisi"nin başarısızlığını, evden dışarı çıktığında zorlanan duyularının hatalı işleyişi olarak yorum-

ladı. Sağlık durumunun gittikçe düzelmesine rağmen buna güvenerek araştırmaya devam etmenin riskli olduğuna karar vererek istediği gibi bir sonuca ulaşamayacağını kabullenmek zorunda kaldı ve şimdiye dek başka şeylere odaklanmış dikkatini, bu sefer bilinçli bir şekilde, Valuska'nın ahenkli sözlerine göre "sonsuz derecede iyi haberler yansıtan" gökyüzünün umursamaz kubbesine diktiğinde, birdenbire, yaygın fıkralardaki kaybolan gözlüğünün baştan beri burnunun üzerinde olduğunu fark eden şakacı profesör gibi, yere doğru bakması gerektiğini, aradığı şeyin çok yakınında, hatta tam da ayaklarının altında olduğunu kavradı. Aradığı şey baştan beri ayaklarının altında olduğunu, ilerlemek için de üzerinde yürümeye devam etmesi gerektiğini görünce, geciken idrakinden, tam da nesnenin beklenmedik yakınlığının sorumlu olduğunu ve çözümü bulamamasının da, gözle görülür, daha doğrusu ayak basılır yakınlıktan kaynaklandığını, ama ilk anlarda manzarayı "dünyanın sonu gelmiş" ve "felaket derecede altüst olmuş" olarak değerlendirdiğinde, pek de yanılmadığını anladı. Şehir kapasitesinin, halkın her şeye sahip olmak arzusunu karşılayamayacak kadar kısıtlı olması yüzünden sessizce varılan anlaşmadan dolayı, kamusal alanlar zaten sahipsiz arazi olarak kabul edildiği ve sokakların sözümona bakımıyla zaten eskiden de kimse ilgilenmediği için, esas darbeyi vuran, onu gerçekten şaşırtan, bu lüzumsuz selin ayrıntılarının alışılmadık yapısı değil, miktarı olduğundan, Eszter Bey, kendinden önce buradan geçen, aralarında sadece tek bir kimsenin fark ettiği bir şeyi bile yetiştirmekten geri kalmayacak Harrer Hanım'ın da bulunduğu yaklaşık yirmi beş bin yayanın aksine, durum hayallerinin bile ötesinde olduğundan, kendi kendine sadece şöyle dedi: "...dikkate değer!" Kanı donmuş halde, bu kadar çok şeyi atmanın da, buraya taşımanın da mümkün olmadığını, gördüklerinin sağduyulu birine açıklanamaya-

cak nitelikte olduğunu, olan biteni aklı almasa da, "bu ürkütücü ziyankârlık"ın oluşmasında "sonsuz beşeri ihmalkârlığın ve umursamazlığın rolünün olup olmadığını sorgulamanın bile gereksizliği" konusunda yapacağı açıklama için gereken riski almaya yeterli sebep olduğuna karar verdi. "Bu miktarda! Bu kadar çok miktarda!" diyerek başını kaşıyan Eszter Bey, Valuska'nın sonu gelmez hikâyesine dikkat edebileceğine ihtimal bile vermeden, sadece bu "ürkütücü ziyankârlık"ın her şeyi kaplayan selini izlerken, fark ettiği ancak idrak edemediği acayipliğin, sonunda ilk defa bu öğleden sonra yaklaşık saat üçte adını koymayı başarabildi: Çöp. Kaldırımların ve yolların tamamını göz alabildiğine, atıkların adeta yekparça zırhı sarmış, üzerine basılarak ezilmiş ve keskin soğukta donmuş pislik seli, gün batımının alacakaranlığında, bu dünyaya ait olmayan bir parlaklıkla akıp gidiyordu. Elma çöpünden kışlık bota, saat kordonundan, palto düğmesine ve anahtarlara kadar, bir insanın izini bırakabileceği ne varsa her şeyin bulunduğunu soğuk bir tavırla tespit etse de, gerçekten ağzını açık bırakan şey, içerik bakımından önceki durumdan hiç farkı olmayan "amaçsızca burada bulunuşun buz gibi müzesi"nden ziyade, bu kaygan tabakanın, dünya ötesi gümüş bir tonda, sönük sönük parlayarak, gökyüzünün gölgesiymişçesine, evlerin arasında devam edip gitmesiydi. Bulunduğu yerin bilincine kavuşması, zihninin gittikçe açılmasını sağlarken hiç kaybetmediği soğukkanlı değerlendirme yeteneğiyle, yukarıdan da bakarak, pisliğin imkânsız labirentini izlemeye devam ettikçe, "insan yoldaşları" yok oluşun böylesi mükemmel biçimde anıtlaştırılmasını fark edemedikleri için "toplumsal birlikteliğin şartlarını yerine getirmek"ten söz etmenin anlamsızlığı konusundaki düşünceleri de gittikçe kesinlik kazanıyordu. Sanki yerin yarılıp şehrin altındakileri görünür kıldığını ya da iğrenç bir

pislik bataklığının ince asfalt tabakasının altından sızarak sokakları kapladığını düşünmeye devam ederken, bastonuyla kaldırım taşlarına vurdu. Durumun kavramsal temelini değerlendirmeye çabalayan Eszter Bey, "pisliğin üstüne bataklık" diye düşünerek bu durgun seli izlerken, bir anlığına, evlerin, ağaçların, sokak lambalarının ve ilan direklerinin de batıp gittiğini görebildiği hissine kapıldı. Kendi kendine soruyordu: Mahşer Günü yoksa bu muydu? Ne boru sesi ne atlılar, hiçbir tantana olmaksızın, basitçe çöp tarafından yutulacak mıydık? "Son kertede," derken kaşkolunu düzeltti Eszter Bey, "pek de şaşırtıcı değil," diyerek, incelemelerine son verip durum değerlendirmesinin sonuçlandığına kanaat getirerek, yollarına devam edebileceklerine karar verdi. Cehennem atıklarının bu kıpırtısız, katı jölesi, aynı zamanda hem kalın hem de zar gibi ince, aynı anda hem hiçbir şeyden etkilenmeyecek kadar sert ve üzerine basınca hemen kırılan yeni tutmuş buz kadar narin göründüğü için, kapının yanındaki beton çıkıntıdan engebeli kaldırıma geçmesi gerektiği düşüncesi bile güvensizliğe kapılmasına neden oldu. Görünen kısmın, ölçülemez bir kütlenin salt üst tabakası olduğunu düşünen bilinç için kalın, üzerine çıkınca kendisini taşıyamayacağını düşünen beden içinse incecik olan tabakaya basıp basmama konusundaki hisleri birbiriyle çatışmaya devam ederken, gönülsüz direnişinin canlanmasıyla birlikte, bir karara da vardı: "Sıra dışı durumlar nedeniyle," Eszter Hanım'ın yöntemini basite indirgeyerek, listeyi karşıdan gelen ilk vatandaşın eline tutuşturacak, sorumluluğu kendisine verilmiş, ancak şehrin durumu göz önüne alındığında *eşi benzeri görülmemiş bir hata* sonucu verilmiş bir karar olan bu görevi, kendisinin, sağlık sorunları yüzünden ve ruhsal bütünlüğünü korumak adına, eğer başarabilirse çöplerin donmuş lavlarından, bir an önce kurtulması gerektiğin-

den, bildikleri gibi yerine getirmelerini isteyecekti. Bu düşüncesini gerçekleştirebilmesi, daha doğrusu, karşıdan gelen birisiyle karşılaşması, Baron Wenckheim Béla Bulvarı'ndaki "organik hayat"ın canlılığından geriye, tek bir ırkın üstünlüğünden, yumuşak adımlı üyelerinin irili ufaklı sürüler halinde, esas işlevlerinden, yani gereksiz yükten arınmış, ancak kendileri için önem vaat eden nesnelerin donmuş kalıntılarının arasında tembel tembel devriye gezen kedilerden başka bir şey kalmadığından, pek bir ihtimal görünmüyordu. Kediler şişmanlamış ve fark edilir biçimde yabanileşmiş, uzun süren bir uykudan uyanmakta olan bir ırk gibi, lehte değişimlerin etkisiyle, kadim, yırtıcı doğasını çarpıcı bir biçimde geri kazanarak, sonsuz bir lanet gibi görünen alacakaranlıkta, "genel akıbet meselesine ilişkin olarak" Eszter Bey'in görüşüne göre "hatırı sayılır gelişmelerin gerçekleşmiş" olduğu şehrin tanıkları ve efendileri olarak geri dönmüşlerdi. Bu kediler açıkça hiçbir şeyden korkmuyor ve korkusuzluklarını ispatlamak istercesine, aralarında ağzındaki yarım sıçana bakılırsa açlıktan eziyet çektiği söylenemeyecek biri de bulunan, civarda takılan bir kedi sürüsü, gerçek bir ganimet elde edip edemeyeceklerini tartan küstah bir cesaretle, bir zamanki sahiplerinin kapı girişinde dinlenen iki üyesine, Valuska'ya ve Eszter Bey'e yaklaşarak durumu kolaçan etti. Eszter Bey kedilerle pek fazla ilgilenmese de, yaklaştıklarını fark edince onları korkutacağını düşündüğü bir el hareketi yapmışsa da, bu kendini bilmez ve muhtemelen gırtlağına kadar tok güruhu kovalamayı başaramadı, ağırlığını yitirmiş eski üstünlüğünün bu işareti ancak sürünün yavaşça gerilemesine yaradığından, onlardan kurtulmanın neredeyse imkânsız olduğunu anladı, sonunda dinlenme molasını bitirmeye karar verdiklerinde (yola düşmek ve burada durmaya devam etmek konusunda didişip durmalarının

sonucu olarak) sinemanın ve Komló Pansiyon'un olduğu yöne doğru ilerlemeye başladıklarında, kedi sürüsü defolup gitmek yerine, "değişen güç dengelerinin hayvani bilinci"yle hareket edercesine peşlerinden gelmeye devam etti; Valuska, Eszter Bey'in yemeğini sefertasına koymak için pansiyona girdiğinde, takipten sıkılmış bir edayla, eski keskinliğine kavuşmuş koku alma duyuları sayesinde, daha taze görünen çöp birikintilerinin arasında et parçacıkları, tavuk kemikleri ve canlı sıçanlar aramak üzere öylece çevreye dağıldı. Ortalık sanki yakın zamanda coşkulu bir halk festivali yapılmış gibi görünüyordu: sessizliğin hâkim olduğu sokağa bakan pansiyon kapısının önünde birikmiş tehlikeli içki şişesi kırıkları, yolun karşı tarafında, burnu Schusterler'in tuhafiye dükkânına dönük, sanki getirilip oraya atılmış gibi duran, koltukları sökülmüş ve parçalanmış, dingillerinin üzerine diz çökmüş gibi görünen bir otobüs vardı. Valuska yeniden yanına gelip ilerdeki Otthon Kafe'ye vardıklarında, Harrer Hanım'ın anlattığı, sonsuza dek tutunmaktan bıkarak toprağı bırakıp masum bir dev gibi Hétvezér Sokağı'nın dar koridoruna çaprazlamasına uzanmış meşhur kavak ağacını da gördüğünde, tüm bu gördüklerinden kesinlikle etkilense de, sadece çöpleri düşünerek ve işaret ederek dostuna kaçınılmaz soruyu yöneltti: "Dostum, söyler misiniz, siz de benimle aynı şeyi mi görüyorsunuz?" Ağzını açtığı anda böyle olacağını, bu sorunun amacına ulaşmayacağını bildiği halde, bir anlık rahatsızlık hissi (bu hissin Valuska'dan mı yoksa kendisinden mi kaynaklandığından emin değildi) geçip gittiğinde, Valuska'nın parlak bakışlarından, gündoğumundaki sanrılarını anlattığı hikâyesinin sonuna gelse de, şu an bile kafasının başka şeylerle meşgul olduğu açıkça görülebildiği için, şaşkınlığını onunla paylaşma niyetinin nafile olduğunu fark etti; gezisinin dekoruna artık alıştığından, neden tam da şim-

di bu kâbusta dikkatini çeken bir şeyler sezdiğini düşünmeye başladı, dostu bu yaslı ayak sürümelerini bile, bu fena zeminde dengede durmaya çalışma çabalarını bile kutlanmaya değer, iç açıcı bir olaymış gibi yaşadığını ele veren bir ifadeyle ilerlerken, kendisinin, yani Eszter Bey'in, zayıflığın ve şaşkınlığın sahte bakış açısının çarpıtması olarak açıklamaya çabaladığı, öngördüklerinin yerine hayalet bir şehir bulmasına dair hatasını geç de olsa kabul etmesi gerekti. Dışarıya adımlarını attıkları andan itibaren, tüm gücünü durumun ayrıntılı incelemesi ve değerlendirmesine harcadı, Valuska'nın anlattıklarını adeta duymamış, hatta varlığının bile sadece koluna girdiği için farkında olsa da, uzunca bir süre sonra, şu anda, Valuska'nın kendisi, bu kocaman, kaba postacı ceketi, bu kasket ve neşeyle sallayıp durduğu bu sefertası, dikkatinin yegâne nesnesi haline geldi. Şimdiye dek, temelde kurtarılamaz ancak bir şekilde işleyişini sürdüren bir toplumla karşılaşacağı yanılsamasıyla yaşasa da, öğlenleri ve öğleden sonranın erken saatlerinde ortaya çıkan "meleksi varlık"ın bıkıp usanmadan ve güvenle tekrarlayan düzenini, tıpkı Valuska'nın gidiş gelişine göre ayarladığı günlerinin ya da genç dostunun ziyaretlerinin sıra dışı ancak yine de doğal sayılabilecek düzenini sarsabilecek herhangi bir şeyin gerçekleşebileceği şu âna dek aklından bile geçmemiş olsa da tanıştıkları andan bu yana ilk defa, Otthon Kafe'nin yanından geçtikleri bu anda, yardımcısının kendini bilmez cesaretini fark eden Eszter Bey'in içini derin bir kaygı kapladı. İnsan varlığının bu tamamına ermiş son şeklini görerek, bir anda hem anlamlandırmayı hem de kafasında canlandırmayı başardı: Yardıma ihtiyacı olanın aslında kendisi değil, nerede olduğunu ve kendisini tehdit eden şeyin niteliğini bilmeden, (tıpkı yanan bir ormanda uçmakta olduğunu unutmuş ender ve kırılgan bir kelebek gibi) kendi içsel

güneş sistemine bakarak körleşmiş halde, sabah akşam hayati tehlike oluşturan bu çöplerin arasında dolanıp duran sadık dostu olduğunu fark etti ve böylece, eğer eve dönmeyi başarırlarsa, Valuska'nın yanından ayrılmasına bir daha asla izin vermeyeceği konusunda ani bir karar verdi. Onlarca yıldır akla ve zevke dayalı düşünce akışı sayesinde rasyonalitenin ve zevk sahibi olmanın tahammül edilemez derecede uzağında olan ve tam da bu sebeple değersiz kabul etmenin mümkün olduğu bir dünyayı yadsıyarak yaşamayı başardığını düşünse de bugün Hétvezér Sokağı'ndan, Városház Sokağı'nın ölüm sessizliğine adım attığında, şunu artık kabullenmesi gerekmişti: Şimdiye dek dünyası olan şehir, cani gerçekçiliğinden hiçbir şey kaybetmemişti, hatta tam olarak buram buram, temizlenmesi imkânsız görünen dünyevi gerçeklik koktuğundan, nitelikli değerlendirmeleri, inatçı ısrarı ve "bilinçli hükümleri" artık herhangi bir işe yaramıyordu. Ne kadar zorlarsa zorlasın, bilindik Eszter'vari çözümlerinin yaratıcılığı artık fayda etmiyor, ne kurmaya çalıştığı cümleler, ne de aklın üstünlüğü ve gururu herhangi bir anlam ifade ediyor, pili biten el fenerinin ışığı gibi, kelimeler sönüp gidiyor, kullanacağı ifadelerin nesnesi olan konu ise, elli yılın ağırlığının altında yerini Grand Guignol[1] tarzı dehşet verici bir dekorun imkânsızlığına bırakmak üzere tuzla buz oluyor, bütün sağduyulu sözler ve düşünceler, rahatsız edici derecede değersizleşiyordu. Tasvirlerin içeriğinden "gibi" kelimesinin koptuğu boş bir hükümdarlık, içinde gezinen maceracıları idraksizlikleri ya da karşı koyuşları nedeniyle değil, oraya ait olmayan geçmişleri yüzünden silmeye hazırlanırken, Eszter Bey derin bir tiksintiyle ve küçümsemeyle yaptığı

1. Paris'in Pigalle semtinde 1897-1962 arasında varlığını sürdüren, natüralist korku gösterileriyle ün yapan tiyatro. (Y.N.)

tespitinde, kendisinin böyle bir "gerçeklik"le *hiçbir ilişkisi olamayacağı* sonucuna varsa da, bulunduğu noktada bu labirentin içinde hareket etmeye çabalarken, bir yandan da haşmetle gümbürdeyen iddialarda bulunan kişiye, acınası bir divaneden başka bir şey denemeyeceğini de kabul etmek zorundaydı. Yine de kendini tutamayarak söylenmeye başladığından, Városház Sokağı'ndaki gazete bayisinin önünde bir sonraki molalarını verdiklerinde, dostu konuyu yanlış değerlendirerek, az önceki şaşkınlığına cevaben, Eszter Bey'in içini rahatlatmaya çalışıp bu "sıra dışı boşluk"un nedenini bildiğini söyleyerek heyecanla açıklamaya girişti; Eszter Bey ise bu noktadan itibaren, işleri bitince, dostunu buradan kurtarmayı başarırsa kendilerini Wenckheim Yolu'ndaki eve hangi yöntemle atmalarının en iyi çözüm olacağını düşünmeye odaklandı. Bu noktadan sonra burada neler olduğu artık umurunda değildi ve çöpten sonra neyin geldiğiyle de ilgilenmiyor, hatta hiçbir şeyi umursamıyor, sadece "tiyatro bitmeden" bu kaybolmuş yolcuyu güvenli bir yere ulaştırması gerektiğini düşünüyor, bir zamanlar "boğucu, eşi benzeri olmayan şairane bir anormallik"in en azından tek bir tanığının elle tutulur varlığını kanıtlamak için, onu "kakofoninin içindeki sakin bir melodi gibi" köşesinde bir daha kimselerin bulamayacağı şekilde saklamak için planlar yapıyordu. Bir kulağıyla Valuska'nın öğleden önceki deneyimlerini –Kossuth Meydanı'nda bulunan ve kendi gözleriyle tanık olduğu üzere, sadece şehir halkını değil, abartısız "civar yerleşimlerden yüzlerce meraklı"yı da cezbeden balinadan bahsediyordu– aktarmasını dinlerken, aklı sadece binayı "her türlü tehdide karşı" güvenli bir sığınak haline getirebilmek için ne kadar zamanlarını olabileceğini hesaplamaya odaklandı. Valuska, "Herkes orada!" diye durumu aktardıktan sonra, anacaddede son aylarda adı biraz manidar tınlayan Su İşleri

Müdürlüğü'ne doğru yürürlerken gezilerini taçlandırmak için bu eşi benzeri olmayan dev yaratığı birlikte inceleyerek ne muhteşem bir deneyim yaşayacaklarını, boksör burunlu ve atletli sirk çalışanını, Pazar Meydanı'na doluştuğu iddia edilen kalabalığın saatlerce süren bekleyişini ve balinanın akıl almaz boyutlarıyla hayal bile edilemez masalsı geçmişini ballandıra ballandıra anlatıyordu; duydukları Eszter Bey'in kendisine gelmesini sağlamak yerine, tam aksine yangına körükle gider gibi, bu kem yaratığın sırf varlığıyla bile zaten son derece acıklı olan gezilerini (üstelik de "gelecekte!") değil, olsa olsa "bilinmeze hazırlık" sürecini taçlandıracağı konusundaki hislerini güçlendirmekten başka bir işe yaramadı. Eszter Bey eğer gerçekten –diye düşündü keyifsizce– bu canavar oradaysa ve toplanmış halk ile boksör burunlu sirk elemanı, dostunun açıklanamaz boşluğu doldurmaya çalışan paniklemiş zihninde yaşamıyorsa, bu muhteşem gösteri de kürkçü dükkânının duvarına yapıştırılmış ve üzerine birilerinin parmaklarını mürekkebe batırarak bir şeyler karaladığı ilanın ötesinde bir gerçekliğe sahip olmalıydı: BU AKŞAM KARNAVAL! Tekrar ve tekrar etrafına bakıp dursa da, tüm işaretler, bu terkedilmişliğin içinde, kediler dışındaki yegâne canlıların –artık ne kadar canlılarsa– kendileri olduğunu suratını ekşiterek tespit eden Eszter Bey, o noktada sefil varoluşlarını ifade etmek için bu tarz bir basite indirgemenin kabul edilebilir olduğunu düşündü. Kol kola girmiş, Su İşleri Müdürlüğü'nün köşedeki binasına doğru ağır ağır ilerlerken oldukça garip göründükleri ve ayaklarının altında gıcırdayan donmuş zeminde her metreyi kat etmek için verdikleri mücadele esnasında, yerel halkı *tam da* temizlik hareketine katılmak için ikna etmeye çalışmak üzere yola düşmüş saygıdeğer bir beyefendi ve koluna girdiği can yoldaşından ziyade, el yordamıyla yönünü bulmaya çalı-

şan başka diyardan gelmiş iki kör canlıyı andırdıkları yadsınamazdı. İki farklı hareketi, iki farklı sürati ya da işin özünde iki farklı beceriksizliği birbirine uydurmaları gerekiyor, Eszter Bey'in bu kuşku uyandıracak şekilde parıldayan zemin üzerindeki her hareketi sanki son hareketiymiş gibi gerçekleştirmek, her adımdan sonra duraklamasını gerektirirken, Valuska da gittikçe yükselen tempoyu artırma dürtüsüne karşı koymaya çalışıyor, Eszter Bey'in açıkça kendisinden destek almaya ihtiyacı olduğundan, sol koluna yüklenen ve bu nedenle kendi dengesini de bozan bedenin, sevgili üstadının ağırlığını sadece içindeki şevk sayesinde taşımayı başaran kendisi için ne kadar zor olduğunu da saklaması gerekiyordu. "Valuska'nın Eszter Bey'i sürüklediğini, Eszter Bey'in ise Valuska'yı frenlediği"ni iddia etmek yerinde bir tanımlama olacağı gibi, "Valuska'nın adeta koştuğu"nu, buna karşın "Eszter Bey'in adeta yerinde durduğu"nu söylemek de mümkün olduğu halde bu güvensiz, zavallı, bata çıka ilerleyen adımlarının farklı karakterlerini, ivmenin fazlalığını ya da eksikliğini aynı potada eritip bütünleşmiş bir eyleme dönüştürdüğü için değil, birbirlerine duydukları bağımlılık ayrı ayrı Eszter Bey ve Valuska varlıklarını da ortadan kaldırarak farklılıklarını bu acayip formda birleştirdiği için hareketlerini birbirinden ayırmak artık imkânsızlaşmıştı. Bu sıra dışı bağımlılık hali içinde ite kaka ilerliyor ya da Ester Bey'in tabiriyle "bu cehennem kâbusuna yakışır, öte dünyaya ait iki güçsüz cüce gibi", bir yanını diğerinin üzerine yüklenerek ayakta tutan, sol tarafı bastonuna dayanmış, sağ elindeki sefertasını neşeyle sallayarak yalpalayan bir gölge gibi ilerleyen kaybolmuş bir iblisin içler acısı rolünü oynar gibi Su İşleri Müdürlüğü'nün önündeki ufacık parkı ve İş Bulma Kurumu'nun sessiz binasını geçtiklerinde, külotlu çorap fabrikasının oradaki Centilmenler Gazinosu'nun

girişinde duran, korkudan kaskatı kesilmiş halde, feci derecede yavaş ilerleyen bir surete bürünmüş, erken gelen ölümün canlarını almasını bekleyen beti benzi atmış üç adama kıyasla bile daha cansız göründükleri için, birbirlerine bakıp hayalet gördüklerini sansalar yeriydi. "En cesurlardan üçü," diyerek hâlâ balinadan bahsetmekte olan Valuska'nın dikkatini renksiz gruba çekmeye çalışan Eszter Bey (dostunu düşünerek cümlesini yarıda kesti: Eğer "kendilerinden başka kimse kaldıysa...'), Eszter Hanım'ın hareketi konusunda yapılması gerekenleri anlatan kısa bir ders verip, kısa bir moladan sonra, rahatlamanın ve onurlandırılmanın ilk rahatsız dalgalarını az da olsa metanetle karşılamak niyetini ifade ederek yolun karşısına geçti, yapılması gerekenleri bu üç beyefendiye uygun sözlerle aktarma arzusunun alevini canlandırmayı başarsa da, beyefendilerin nasıl insanlar oldukları konusunda şanslı bir farkındalık geliştirmeyi beceremedi. Selamlaşma çabalarından bıkınca, "Bir şeyler yapmalıyız!" diye bağırmaya başlayan Eszter Bey, elini diğer adamın avucundan kurtarmayı başarınca, adamlardan birisi, yani "bilgi alışverişi bakımından" kurbanlarının kulağına acımasızca avaz avaz bağırmasıyla ünlü sağır Mádai Bey rahatsız olmadığını defalarca tekrarlarken, hazır konu açılmışken, diğer ikisi de, "Ama ne?" hususunda aynı fikirde olduklarını belirtseler de, bir süre sonra tamamen farklı görüşlere sahip oldukları ortaya çıkacaktı. Tam olarak neden bahsettiklerini anlamaya çalıştıkları girizgâhtan sonra, mekanik tavrının yanında, Eszter Bey'in konuya ilişkin sonsuz otoritesini de kabullenen, şehrin nüfuz sahibi vatandaşlarının arasındaki hatırı sayılır konumunu "sessiz ve özlü sözleri"yle kazanan iriyarı kasap Nadabán Bey, kendi adına, işbirliği içinde çalışmanın önemine dikkat çekmek istediğini belirtirken, postal fabrikasında çalışan ve her türlü teknik problemin çözümüne yetişen

çılgın mühendis Volent Bey başını sallayıp ortak bir başlangıç noktası olarak ayıklığın önemine dikkat çekti, buna karşılık Mádai Bey, eliyle diğerlerine susmalarını işaret edip Eszter Bey'in kulağına doğru eğilerek, olabildiğince yüksek sesle, "Bizim görevimiz beyefendiler, ne olursa olsun uyanık olmak," deyince, "uyanık olmak", "ayıklık" ve "işbirliği" anahtar kavramlarıyla belirledikleri şeyin, sorumluluk yansıtan düşünce akışlarının sadece girişini oluşturduğu konusunda hiçbirisi şüphe duymuyor ve heyecanla, çürütülemez argümanlarını detaylandırmayı bekler gibi göründüklerinden, Eszter Bey en azından Centilmenler Gazinosu'nun girişinde "koleksiyonun parçalarından hiç değilse bu üç geri zekâlı"ya rastlamanın verdiği yadsınamaz rahatlıkla, titrek kahramanların bakış açılarından yüzeye çıkan çarpıcı fikir ayrılığını görünce, nelerle karşılaşabileceğini tahmin etmekte artık sorun yaşamadığından, sözü bir an önce beyefendilerin oluşturduğu çemberden geriye doğru çekilen Valuska'ya bırakabilmek maksadıyla riski üzerine alarak, bir sonraki atağa sıra gelmeden, neden acaba fikir birliği içerisinde ("Moralsiz konuşmalarınızdan çıkarabildiğim üzere...) gerçekten de sonun geldiğini düşündüklerini sordu. Tam da György Eszter'in, eski bir kartpostalda yazdığı gibi üstün yeteneği sayesinde sıkıcı gündelik hayatı sanatın altın çerçevesiyle kaplayan" ve her türlü övgünün odak noktası ya da Nadabán Bey'in kendi yazısında "gri gerçekliğimizin alfası ve omegası" olarak tanımladığı kişi olan Eszter Bey'in kendisinin, hiçbir şeyden haberi olmadığını hayal bile etmediklerinden, soru karşısındaki şaşkınlıkları açıkça belli olan üç bakış o anda neredeyse çarpışsa da, dünyanın gürültüsünden kaçan Eszter Bey, yüksek nitelikli ruhların bilindik sıra dışı doğasına sahip olduğu için cehaletinin açıklamasının aslında gülünç derecede basit olduğunu ve ekselanslarını,

şehrin kaderini etkileyen lanetli gelişmelerden haberdar edecek seçilmiş kişilerin kendileri olduğunu da bir çırpıda anlayıverdiler. Tüketim mallarının tedariki öngörülemez durumdaydı, okul ve resmî daireler neredeyse faaliyet dışı, evlerin ısıtma problemi ise, birbirlerinin lafını kese kese anlattıkları üzere, endişe verici boyutlara ulaşmıştı. Üzüntülü bir ifadeyle, ilaç bulunmamasından şikâyet edip, otobüs ve araba trafiğinin durduğunu, bu sabah itibarıyla, telefonların da kesilerek son noktayı koyduğunu anlattılar. "Bir de bunun üzerine," diye üzüntüyle ekledi Volent Bey ve, "Hatta üstüne üstlük," diye atıldı Nadabán Bey ve, "Bir de yetmezmiş gibi," diye bağırdı Mádai Bey, şu sirk de, bir çözüme ulaşılıp düzenin yeniden sağlanmasına ilişkin tüm ümitlerini yıkmak üzere çıkagelmiş, iyi niyetle şehre aldıkları ve artık kurtulmak için yapabilecekleri bir şey olmayan dev balinalı sirk, "Dün geceki gerçekten sıra dışı," derken sesini alçalttı Nadabán Bey, "Aşırı derecede şüpheli," diyerek başını salladı Mádai Bey, "Bu son derece uğursuz kumpanya," diyerek kızgınca kaşlarını çattı Volent Bey, maalesef Kossuth Meydanı'na varmıştı. Onları arada tedirginlikle, arada da sanki üzüntüyle izleyen Valuska'ya hiç aldırmadan, Eszter Bey'e kesinlikle son derece aşağılık bir suç çetesiyle karşı karşıya olduklarını anlatıyor, ancak aynı zamanda eldeki bilgilerin neler olduğunu ve bunların beraberinde neleri getireceğini tam olarak kestirmenin mümkün olmadığından dem vuruyorlardı. "En az beş yüz kişi var!" iddiasında bulunduktan sonra, kumpanyanın aslında sadece iki kişiden oluştuğunu, gösterinin gördükleri en korkunç şey olabileceği gibi, ne idüğü belirsiz ayaktakımının gece olunca huzur içinde yaşayan şehir sakinlerine saldırması için bir bahane olması da mümkündü. Önce balinanın hiçbir özelliğinin olmadığını, ardından da aslında her şeyin sebebinin balina olduğunu

söyledikten sonra, bahsi geçen "karanlık haydutlar"la ilgili olarak "yağmaya başladıkları" iddiasında bulundukları halde, aynı zamanda kalabalığın hiç kıpırdamadan meydanda dikildiğini de beyan ettikleri noktada, Eszter Bey konudan sıkılarak olan bitene bir son vermek amacıyla, bir şeyler söylemek istediğini göstermek için elini kaldırdı. Ağzını açmaya fırsat bulamadan Volent Bey, "Halk korku içinde," diye atılır atılmaz, Nadabán Bey, "Elimiz kolumuz bağlı oturamayız," diye ekler eklemez, Mádai Bey "Felaketi öylece bekleyemeyiz," diyerek tempoyu artırdı. "Burada çocuklar yaşıyor," diye devam eden Nadabán Bey'in gözleri yaşarırken, Mádai Bey borazan sesiyle, "Ve gözü yaşlı anneler hıçkıra hıçkıra," diye ekledikten sonra, Volent Bey, tamamen sarsılmış olarak, "Bizim için en kıymetli şey olan, yuvamızda yanan ateşin sıcaklığı," diye devam edip, "artık tehlikede," diyerek noktayı koydu... Bu karşı koymaya ant içmiş şikâyetçi koronun, lafları kesilmese daha neler anlatabileceğini tahmin etmek mümkün olsa da, deneyimlemek mümkün olmadı, Eszter Bey genel ümitsizliğin bir nefeslik sessizliğinden faydalanarak söz hakkını sonunda kapmayı başarıp sarsılmış psikolojilerini göz önüne alarak ve kolaylık açısından, anlatacaklarını üç adamın acı verici ruh hali üzerine temellendirerek, konunun çözümü ve durumun iyileştirilmesi konusunda ümidin olduğunu, kendini adamış bir iradenin asla vazgeçmeyeceğini söyledi. Kısaca ve yorum yapmadan, TEMİZ BAHÇE, DÜZGÜN EV hareketinin temel prensiplerini aktararak, bir anlığına başlarının üzerinden ileriye doğru baktıktan sonra, bu prensiplerin aslında kendinden menkul olduğunu belirtti ve dostundan saygıdeğer beyefendileri ayrıntılar konusunda aydınlatmasını rica ederek, kendisini bu kampanyanın "baş çöpçüsü" olarak değil, aynı zamanda "evrensel çöp başkanı" olarak da önerip üç beyefendinin planlama

çalışmalarının başarıyı getireceğinden hiç şüphesi olmadığını da eklemeyi ihmal etmedi. Valuska'nın listeyi uzatıp yapılması gerekenleri en ince ayrıntısına kadar anlatıp sözünü bitirmesini sabırsızlıkla bekledi; Valuska'nın söyleyecekleri bitince, veda faslını tek bir el hareketine indirgeyip, adamların duyduklarını kendi aralarında tartışarak sindirmelerini umarak köşeyi dönüp gözden kayboldu. Eszter Hanım'ın düşüncesinin tohumlarının verimli topraklara düştüğünden emin, kendisine bu geçmek bilmez on beş dakikayı hafızasından silmekten başka bir görev düşmediğini düşünerek ilerlemeye devam ederken, ani veda yüzünden şaşkına dönseler de, bir anda canlanan üç beyefendinin mutabakat halinde hararetle arkasından, "Evet, yükseklere çıkmak! Harika bir düşünce! Hem de... birliktelik!.. Hem de ayıklık! Ve de Uyanıklık! En önemlisi bunlar!.." diye hep bir ağızdan bağırdıklarını bile duymadan, sabrını insanüstü bir biçimde zorladığı bu çabasının sonucunda üzerine binen yükten sonsuza dek kurtulmayı başardığına dair duyduğu zayıf teselliden güç alıp henüz tam olarak geliştiremediği planına döndü, olabildiğince ince eleyip sık dokuyarak ne yapması gerektiğini düşünmeye koyuldu. Karısının "operasyonun başarıyla tamamlandığı"na dair haberi kesinlikle ve zamanında ("Saatin dört olmasına birkaç dakika kaldı!") alması gerektiğini, aksi takdirde tehditlerin gerçek olacağını bildiğinden, az önce anlatılan zırvalardan tedirgin olup kendisine sirk yüzünden korkulacak bir şey olmadığını anlatmaya çabalayan Valuska'nın mücadelesine son vererek, "işini layıkıyla yaptığını bilmenin rahatlığı"yla artık eve gideceğini ve –gizemli bakışlar atıp planının esas amacını açık etmeden– Valuska'dan, Honvéd Sokağı'ndaki görevini tamamladıktan sonra kendisine uğramasını önemle rica ettiğini belirtti. Valuska, bu soğukta onun kendi başına yola koyulmasına izin vereme-

yeceğini söyleyip "bu durumda balinaya ne olacağını" sorgulayarak karşı çıkınca, Eszter Bey bu hareketiyle nereye varmak istediğini biraz daha açmak zorunda kalsa da, taktiksel adımları detaylandırmayı yarıda bırakıp endişelerinin yersiz olduğunu vurgulayarak Valuska'yı rahatlatmaya çalıştı. "Bak dostum," –dedi–, donun bu tatsız hâkimiyetini sevdiğimi söyleyemeyeceğim gibi, karların ebedî krallığında yaşaması gereken biri olarak, buradaki varlığımı tropik iklimin yarattığı bir trajedi olarak görüyorum, çünkü hiç kar yağmıyor ve bir daha da yağmayacak; ancak şimdi bunları bırakalım. Geriye kalan birkaç metreyi aşmayı da şüpheniz olmasın ki, bu soğukta bile olsa kendi başıma başaracağıma inanıyorum. Şunu da eklemek isterim ki, unutulmaz anımızı taçlandırmamızı ertelemek gerekeceği için o kadar da üzülmeyin. Haşmetmeaplarıyla tanışmaya can atsam da, şimdilik bundan vazgeçmek zorundayız. "Kişisel gelişimim esnasında mutlulukla takılı kalabileceğim bir noktayı incelemek – derken Vakluska'ya gülümsedi– beni her zaman neşelendirip eğlendirse de, bu gezi beni çok yordu ve balina hazretleriyle buluşmamızı, bana kalırsa, yarın da gerçekleştirebiliriz..." Sesinin tınısı eskisinden farklı olduğundan, bu tınının istekli olmaktan ziyade, istekli görünme çabasını yansıttığını kendisi de fark etti, yine de söyledikleri verilmiş bir söze işaret ettiği için, Valuska istemeye istemeye bu öneriyi kabul etti, böylece yolun geri kalanında, ayrıldıkları noktadan itibaren gelecekteki birlikteliklerini planlama çalışmalarında rahatsız edecek hiçbir şey kalmadı. Harrer Hanım'ın yıkıcı temizlik saplantısı sağ olsun, evin yaşanabilir hale getirilmesinde kapının arkasına barikat kurulması ve pencerelerin tahta çakılarak kapatılması dışında pek bir şey yapmaya gerek olmadığını tespit etmiş olmanın getirdiği rahatlama sayesinde, düşünceleri "birlikte yaşamanın nasıl olacağı" ko-

nusuna kaymaya başladı. Baş döndürücü çamurda dengesini sağlama mücadelesine dikkatini dağıtmadan devam eden Eszter Bey, Valuska'yı, kendisine olabildiğince yakın olması için salonun yanındaki odaya yerleştirmeyi planladıktan sonra, "birlikte yapacakları kahvaltıların huzuru"nu hayal etmeye başladı, oradan da "dengeli akşamların sessizliği"ne doğru kaydı. Gözlerinin önünde, birlikte derin bir huzur içinde oturdukları anlar, öğleden sonraları pişirecekleri kahveler ve haftada en az iki kez sıcak bir öğün tüketecekleri öğle yemekleri, genç dostunun alışılageldiği üzere yıldızlarla ilgili anlattığı hikâyelere cevaben olmazsa olmaz eleştirilerini getireceği ve dışarıdaki dünyanın, çöplerin içinde batmakta olan dünyanın hâlâ var olup olmadığıyla uzaktan yakından ilgilenmeyecekleri anlar canlandı. Planlarının bu aşamasında şaşırtıcı biçimde duygusallaştığının farkına vardı ve bu durumdan biraz rahatsız da olsa, yeniden etrafına bakıp üstesinden gelmek zorunda kaldığı zorlukları düşününce tüm bunların güçsüzleşmiş bünyesinin hırpalanması yüzünden (ve, "Benim gibi, yaşlı bir adam olma hali yüzünden,") bir seferlik kabul edilebilir olduğu kanaatine vardı. Valuska'nın elindeki buz gibi sefertasını alıp, işlerini bitirince hiç vakit kaybetmeden kendi evine geleceğine söz verdirerek, bir-iki ufak el sallamayla Valuska'yı yoluna gönderdi, Hétvezér Sokağı civarında gözden kaybolmasını izledi.

Valuska gözden kaybolsa da, evlerin arkasında kalan sevgili üstadının sureti gözlerinin önünden hiç kaybolmamış, Eszter Bey'in dışarıda geçirdiği bu bir saat, Valuska'nın ince dikkati nedeniyle, şehrin üzerinde hiçbir bina yığınının asla yok edemeyeceği derecede güçlü bir iz bırakmıştı. Her şey Eszter Bey'in buralardan geçtiğine

işaret ediyor, Valuska nereye bakarsa baksın, Eszter Bey'in hâlâ yakınlarda bir yerde olduğu duygusu, fiilen ayrılmalarının üzerinden dakikalar geçse de, her şeyin Eszter Bey'in varlığını çağrıştırıyor olması, Valuska için sıra dışı olan bu olayın etkisinin geçme sürecini yavaşlatıyor, sanki yaşlı adama Wenckheim Yolu'ndaki evine kadar eşlik edip orada soluklanarak, son bir tespitte bulunacakmış duygusuna kapılmasına neden oluyordu: Gezileri, yani Eszter Bey'in "beklenmedik ve harika başlayan ancak bazı üzücü anlar da yaşanan, sokaklarda vakit geçirme macerası" her şeye rağmen başarıyla sonuçlanmıştı. Koridora çıktığında yanında olmak, ilk adımlarını attığında orada bulunmak ve onu gölgesi gibi takip etmek, uzun zamandır beklenen evden çıkma eyleminin, heyecanla beklenen iyileşme sürecinde ne kadar önemli olduğunu bilerek hareket etmek, en başlarda salondan kapıya kadar olan bölümde büyük mutluluk sağlamış ve bu gururlu şahit açısından eşi benzeri olmayan bir şeref olsa da, aynı zamanda gezilerini "bazı üzücü anlar da yaşanan bir macera" olarak aktarmak, gerçekte yaşananları anlatmak açısından yetersiz kalmış, Valuska'nın yaşlı dostu için her adımın bir işkence olması "gururlu şahit"in parlak mutluluğunu gölgelemiş, geriye sadece üzüntünün sersemliğinin kalmasına neden olmuştu. Valuska, nekahat dönemindeki Eszter Bey'in ayağa kalkıp sonunda perdeleri sıkı sıkıya kapalı odadan çıktığı anda, bunun iyileşmenin ve şahlanan yaşama sevincinin bir işareti olduğunu sansa da, birkaç metre ilerledikten sonra, bu gezinin hastanın durumunu hafifletmekten ziyade, ağırlığını belli etmek işlevi taşıdığını kabullenmesi gerekmiş, Eszter Bey'in yeniden insanların arasına karışması ve temizlik hareketinin planlanması amacıyla girişilmiş gezinin, dünyaya geri dönüşün ilk adımı olmaktansa, dünyadan son kertede tamamen vazgeçmenin

başlangıcı olduğuna dair korkutucu olasılık nedeniyle, tanıştıklarından beri ilk defa Valuska'nın derin bir endişe duymasına neden olmuştu. Temiz havaya çıktığında fenalaşması endişe verse de, uzun zamandır sadece ara ara evden çıkıp, iki aydır kapıdan dışarıya adımını bile atmadığından anlaşılabilir bir durumken, Eszter Bey'in sağlığının bu derece bozulması ve şehrin içinde bulunduğu gerilimin acı verici seviyesi anbean daha da belirginleşmeye başlayınca Valuska hazırlıksız yakalanmış, tüm bunların kendi düşüncesizliğinden kaynaklandığı kanaatine vararak, olan bitenden dolayı vicdan azabı çekmeye başlamıştı. Gerçekleri görmezden gelerek yakın gelecekteki iyileşmenin ümidiyle avunduğu için kendini suçlayıp, vicdan azabı içinde, bu eziyetli yürüyüş sırasından dostunun başına bir şey gelirse bunun sorumlusunun sadece ve sadece kendisi olduğunu düşünerek, şehre üstadının her zaman asil ve parlak olan zekâsını göstermek yerine sadece yere düşmüş yaşlı bir adam gösterebildiği için rahatsız edici bir utanç duyuyor, yaşlı adamın tek seçeneği bir an önce evine dönmek olduğu halde, Eszter Hanım'a verilmiş sözleri yüzünden bunu başaramıyor olmanın bilinci yüreğini dağlıyordu. Yola düşmek zorundaydılar ve Eszter Bey, Valuska'nın yardımına ihtiyaç duyduğunu saklamaya gerek görmeden, sessizce koluna girmiş, bu hareketiyle, Valuska'ya ihtiyaç duymasının, aynı zamanda kendisini onun ellerine bıraktığı anlamına da geldiğini işaret ettiğinden, Valuska artık dostunun dikkatini dağıtmaya çalışmaktan başka yapabileceği bir şey olmadığını düşünerek, saat iki civarında mutlulukla eve vardığında aktarmayı planladığı mevzulardan bahsetmeye başlamıştı. Güneşin doğuşunu, şehrin durumunu, sabahın erken saatlerindeki aydınlıkta adeta her bir parçasının ve köşesinin ayrı ayrı canlanışını anlatmış, konuşmuş da konuşmuş, ancak anlattıklarını kendisi bile

dinlemediğinden sohbetin pek de tadı tuzu olmamıştı. Eszter Bey'in bakışlarını takip etmeye, her şeyi onun gözlerinden görmeye ve nereye bakarsa baksın, kendisinin özgürleştirici çıkarımlarını değil, Eszter Bey'in iç karartıcı hükümlerinin dayandığı kanıtları görmeye mecburdu. İlk dakikalarda, odasında tutsak kalmaktan kurtulan dostunun keyfinin ve de gücünün doğal olarak yerine geleceğini ve böylece dikkatini sonunda "ayrıntılardan ziyade, olan bitenin bütünü"ne yönelteceğini düşünmüş, ancak Komló'ya vardıklarında, gittikçe daha boş tınlayan cümlelerinin, Eszter Bey'in bakışları oraya ulaşmadan, ayrıntıları gizlemeyi başaramayacağını anlayıp susmaya ve yolun geri kalanında verecekleri mücadeleyi sessiz ve içten bir empatiyle kolaylaştırmaya karar vermişti. Elbette bu kararını uygulamayı başaramayarak, yemek almak için sırada dururken duyduğu korkutucu haberlerden dolayı sinirleri bozulduğundan, pansiyondan çıkınca daha da paniklemiş bir halde hiç susmadan konuşmaya başlamıştı. Daha doğrusu, mutfaktakilerin iddia ettiği üzere, "meydanda toplanmış vandal sürüsü"nün saat on ikiyi biraz geçe pansiyondaki tüm içkileri çaldığı, barbarca ortalığı yıkıp döktüğü hikâyesine inanmadığı ve bu anlatılanları "kendi kendini korkutan hayal gücü"nün ve "bulaşıcı korkuların ve kaygılar"ın bilindik, can sıkıcı semptomları olarak gördüğü için, elinde sefertasıyla pansiyondan çıkıp dışarıda bekleyen Eszter Bey'in yanına dönerken, gerçekten de koridorda, lobide ve pansiyonun önündeki kaldırımda kırık içki şişelerinin üzerinden geçmesi gerekince o haberler yüzünden paniklemişti. Kafası karışmış ve dostunun haklı sorusuna karşı, bir anlık bocalamadan sonra, uydurma bir cevap olarak önce balinanın hikâyesini anlatmaya başlamış, Mádai Bey ve diğerleriyle işleri bitip sonunda oradan ayrıldıklarında, balinadan kaynaklanan korkular nedeniyle

Eszter Bey'i rahatlatmaya çalışırken, aslında kendisini de rahatlatmaya çalışmak zorunda kalmıştı; göklere doğru yapılacak aklı başında bir el hareketinin hayatın normal düzenine dönmesini sağlayacağına emin olsa da, mutfakta duyduğu cümlelerden bir tanesini, aşçıbaşının "Karanlık her kimi sokakta yakalarsa, hayatıyla oynuyor demektir!" deyişini bir türlü unutamıyordu. Sabahleyin sirk karavanının önünde saatlerce birlikte sıra beklediği "sevgili, iyi niyetli insanlar"ın çapulcu ve vandal olmaları, Valuska'ya göre açıkça bir yanlış anlama olsa da, Nadabán Bey gibi adamların bile neredeyse tir tir titremesine neden olan haberlerin yayılmasına neden olan türden bir yanlış anlama yaşandığından, Eszter Bey'e kendi kafasının içinde evine kadar eşlik ettiği yolculukta şu an Városház Sokağı'ndan Pazar Meydanı'na vardığında, aşçıbaşının düşüncesiz beyanının yanında, kendi düşünceleri de ("... aklı başında bir el hareketi... soğuk kanlı bir uyarı") kafasının içinde dönüp durduğu için, ilk işi hâlâ kıpırdamadan bekleşen kalabalığın içinden birisini seçip olan biteni konuşmak oldu. Valuska, seçtiği adama kendileriyle ilgili konuşulanları anlatıp şehirde her şeyin yanlış anlaşıldığını da ekledikten sonra, Eszter Bey'in durumunu da aktardı; ünlü biliminsanını herkesin tanıması gerektiğini söyledi; kendisi için ne kadar endişelendiğini kabul etse de üzerine düşen sorumluluğun da farkında olduğunu belirtti; son olarak, kendisini iyi ifade edememiş olabileceğini düşünerek özür diledi; ancak bu birkaç dakikalık sohbet bile karşı tarafın dostane duygularından emin olmasına yettiğinden, dinleyicisinin kendisini anladığından emin olduğunu da ekledi. Karşısındaki cevap vermeksizin, sabit bakışlarla Valuska'yı tepeden tırnağa uzun uzun inceledikten sonra, alçakgönüllü ifadesini fark ederek gülümsedi, omzuna pat pat vurduktan sonra, cebinden bir *pálinka* şişesi çıkararak dost-

ça Valuska'ya uzattı. İnceleme esnasındaki ciddi sessizliğin ardından, adamın yüzünün aydınlandığını görerek rahatlayan Valuska, dostane ikramı geri çevirmesinin uygunsuz olacağını ve taze dostluklarını mühürlemesi gerektiğini düşünerek, adamın elindeki şişeyi alıp kapağını açtı, onun güvenini kazanmak ve "içten duyguların karşılıklılığı" konusunda ikna etmek amacıyla içkiden bir fırt almakla kalmayıp kocaman bir yudumu kafasına dikti. Bu cesaretinin bedelini ödemesi gerektiğini anlamakta çok gecikmese de zehir gibi içki yüzünden boğulacak gibi öksürmeye başladı, otuz saniye kadar sonra kendine gelmeye başlayıp zayıflığı nedeniyle gülümser bir ifadeyle özür dilemeye çalışırken, sözleri yeni bir öksürük dalgasında boğulup gitti. Kendinden utanıyor, yeni tanıştığı dostunun iyi niyetini böylece belki de tükettiğini düşünüyordu ve ıstırabı gerçek olduğundan, korunmaya çalışma çabası içinde, istemsizce yanında dikilen adama tutundu; adam bu durumu son derece eğlendirici bulduğundan, Valuska'nın bu hareketi sadece adamın değil, etraflarında dikilen diğerlerinin de yumuşamasına neden oldu. Valuska, nefesini toplamayı başardıktan sonra, havadaki gerilimin de azalmasıyla, Eszter Bey'in, kendisi yadsıyor olsa da, büyük bir proje üzerinde çalıştığını ve Wenckehim Sokağı'ndaki evde düzenin yeniden kurulabilmesi için, herkesin işbirliği yapması gerektiği görüşünü anlatarak yeni dostuna dönüp, bir sır aktarır gibi bu sohbetin kendisine ne kadar da iyi geldiğini belirtip kendisine gösterdikleri iyi niyet için teşekkür ettikten sonra, üzüntüyle özür dileyerek, belki daha sonra açıklayabileceği bir nedenle ("Çünkü ilginçti!") artık gitmesi gerektiğini söyledi. Artık gitmesi gerekiyordu ve Valuska adamın elini sıkıp sallayarak veda ettiğinde, elini geri çekmeye çalıştığı halde adam bırakmadı ve, "O zaman şimdi anlat, keyifle dinliyorum!" deyince, söylediklerini tekrar-

laması gerekti. Artık gitmesi gerekiyordu ve yüzünde yapmacık bir gülümsemeyle beklenmedik kelepçeden kurtulmaya çalışıyor, bir yandan da yeniden karşılaşacaklarına emin olduğunu anlatıyor, ama eğer olur da karşılaşmazlarsa, "Péfeffer"e uğrayıp kendisini Hagelmayer Bey'e sormasını, ya da –ne yapacağını bilmeden etrafa ve korkuyla hâlâ elini sıkmakta olan avuca bakarak– kimi görürse kendisini sormasını, çünkü onu, János Valuska'yı oradaki herkesin iyi tanıdığını söyledi. Adamın kendisinden ne istediği ve bu çekişmelerinin ne anlama geldiği ya da nasıl bitebileceği konusunda hiçbir fikri olmadığı gibi, adam aniden elini bırakıp alandaki yüzlerce kişiyle birlikte bakışlarını vagonun olduğu tarafa doğru çevirdiği için, Valuska bu soruların cevabını asla öğrenemeyecekti. Alışılmadık ithamdan dolayı hâlâ ürkmüş olsa da, durumdan faydalanarak, aceleyle veda edip kalabalığın arasından öne doğru ilerlemeye başladı, birkaç adım sonra arkasına dönüp bakınca adamın kalabalığın arasında kaybolduğunu fark ettiğinde aklına saplanan düşünce yüzünden donup kaldı: Yanılmıştı, aptallık etmişti ve bir an önce utanarak kendi kendine itiraf etmesi gerekiyordu ki, iyi niyetli bir zorlamanın açıkça zararsız bu dışavurumunda bir art niyet aramak gereksiz olduğu gibi, üstelik bu tavır kırıcı bir kabalığa da işaret ediyordu. En çok da, iyi niyetle yapılmış hareketi özrü olmayan bir biçimde yanlış anlayarak karşılıksız bırakması içini kemirmesine rağmen, aniden ürktüğü gibi, el sıkışma esnasında aynı süratle kendine gelmiş olması, berbat tavrından dolayı duyduğu utancı az da olsa hafifletmişti. Az önce kendisine ne olduğunu anlamıyor, adamın anlayışlı sabrına karşılık böylesine temelsiz bir güvensizlik yerine, dile getirmediği bir minnettarlık duyması gerektiğini düşünerek, kalabalığın arasında adamı yeniden arayıp bulmak ve vakit kaybetmeden durumu açıklığa kavuş-

turmak için, Eszter Hanım'a acilen iletmesi gereken mesaj yüzünden vakit olmadığından, bu dikkatli analiz sonucunda kendisinin de fark ettiği bu yanlış anlamayı gidermek üzere, adamla yeniden karşılaştıkları takdirde, kırdığı potu telafi edeceğine dair kesin bir kararlılıkla yoluna devam etti. Tüm bunlar olup biterken hava tamamen kararmış ve etrafı sadece meydanın kenarındaki sokak lambalarının titrek ışığı aydınlatmaya başlamış, sirk vagonunun arka tarafındaki açıklıktan dışarıya bir miktar ışık sızsa da, Sirk Yöneticisi orada değil de vagonun ön tarafında durduğundan, görüntüsü sadece silik bir siluet halini almıştı. "İşte o," diyerek kaskatı kesildi Valuska, evet, kesinlikle oydu ve karanlıkta bile başkasıyla karıştırması imkânsız şişmanlığı, boyutlarının çok konuşulan sıra dışılığı da kendisiyle ilgili dedikodularda anlatılanlara tamı tamına uyuyordu. Bir anlığına acil görevini ve az önce olanları unutarak, yöneticinin ortaya çıktığı andan itibaren, Valuska'nın bile gözünden kaçmayacak derecede sabırsızlanmaya başlayan kalabalığın arasından adamın yanına kadar sokulup yeterince yaklaştığında, onun ağzından çıkan tek bir kelimeyi bile kaçırmamak için parmaklarının ucuna kalkıp nefesini tuttu. Kocaman göbekli Sirk Yöneticisi'nin parmaklarının arasında puro, üzerinde yere kadar inen kürk palto, alışılmadık derecede geniş kenarlı bir şapka vardı ve Valuska'nın gördüğü ilk anda saygısını kazanan kat kat gıdısı, boynundaki özenle bağlanmış ipek kaşkolun üzerine sarkıp yayıldıkça yayılmıştı. Bu ilginç beyefendinin, meydanın üzerindeki buyurgan otoritesinin hatırı sayılır derecede şişman olmasından değil, neyin sahibi olduğunu bir an bile unutmanın mümkün olmamasından kaynaklandığı kesinlikle açıktı. Gösterinin bu dünyanın ötesindeki vaatleri, şahsiyetine ağırlık katıyor, diğerlerinin korkuyla karışık hayranlık duydukları şeylerin üzerinde soğukkan-

lı bir hâkimiyet kurmayı başarıyordu; Valuska adama ender bir olgu gözüyle bakıyordu. Yönetici, o anda kolunu açarak kendisinden uzakta tuttuğu purosuyla olan biteni tartışılmaz otoritesinin yüksek mertebesinden izlerken, ilginçtir ki burada, Kossuth Meydanı'nda, nereye giderse gitsin, sonsuza dek "tüm dünyaya hitap eden" balinasının gölgesinde kalacakmış gibi duran kalın purodan başka ilgi çekici bir şey yoktu. Yönetici yorgun ve bezgin görünüyordu ve gücünü tüketen şey gündelik dertler değil, kafasında dönüp duran tek bir düşünce, on yıldır ölçüsüz yağ tabakasının her an kendisini öldürebileceğini bekleme düşüncesi onu yoruyor ve bezdiriyordu. Belki de tam bir sessizlik olmasını beklediğinden, uzunca bir süre hiçbir şey söylemeden öylece durdu; sonunda çıt bile çıkmayınca, bakışlarını etrafta gezdirip sönmüş purosunu yaktı. Çıkan dumandan yüzünü buruşturdu, etraflarını kaplayan yağ yüzünden küçücük kalan fare gözlerini etraftakilere dikince, aralarındaki mesafe üç metreden az olduğu halde, bakışları sanki uçsuz bucaksız bir mesafeden kendisine ulaşıyormuş gibi geldiği için Valuska'yı hayretler içerisinde bıraktı. "Evet efendim," derken, ses tonu sanki aslında konuşmasını daha başlamadan bitiriyor ya da en azından, izleyicilerin hitabet namına fazla bir şey beklememesi gerektiği için baştan özür diliyor gibiydi. Derin ve boğuk sesiyle, "gösterinin bugünlük sona erdiği"ni belirttikten sonra, "yarın sabah gişe açılana dek, eşsiz ilgilerine teşekkür ederek, esenlikler dilediği"ni ekleyip kumpanyaya gösterilen "ilginin devamını temenni ederek bu muhteşem kalabalık"la şimdilik vedalaşacağını söyledi. Yavaşça ve güçlükle, purosunu yine kendisinden uzaklaştırarak, itaatkârca kendisine yol açan kalabalığın arasından arka tarafa doğru ilerledi, kalasın üzerinden geçip vagona girerek gözden kayboldu. Sadece birkaç kelime söylese de, Valuska bu-

nun sirkin eşsizliğini ve Sirk Yöneticisi'nin ender zarafetini kanıtlamaya yettiğini düşünürken ("...bir yöneticinin izleyicilere böylesine soylu bir tavırla veda etmesine inanamıyorum!") bir yandan da konuşma kısa kesilmesine rağmen ürkek bir hayranlık duygusuna kapıldığı sırada, hemen duyulmaya başlayan mırıltılardan da bu hayal kırıklığını duyan tek kişinin kendisi olmadığını fark etti. Mırıltı alanda dağılarak gittikçe yükselmeye devam ediyordu ve Valuska o an, yöneticinin yeniden ortaya çıkıp sadece gizemlerine gizem katmak yerine, fantastik canavara ya da kendilerine ilişkin olarak birkaç basit açıklama yapmasının daha iyi olacağını düşündü. Etrafındakilerin ne konuştuğunu anlamadan karanlıkta öylece dikiliyor, rahatsız bir tavırla çantasının sapını düzeltip dururken, bu şamatanın –çünkü gerçekten şamataydı– bir şekilde bitmesini umuyordu. Aniden aklına aşçıbaşının söyledikleri, ardından Centilmenler Gazinosu'nun önünde konuştukları gelince, protesto şeklinde kendini gösteren tatminsiz tavır yumuşamadığından, bir anda içini şehir halkının o ana dek yersiz olduğunu düşündüğü korkusunun belki o kadar da yersiz olmayabileceğine ilişkin bir his kapladı. Ne yazık ki oradan ayrılması gerektiği için, hayal kırıklığı mırıltısının sona ermesini beklemeye ya da en azından nedenini anlamaya vakti olmadığı gibi, güçbela kalabalığın arasından meydanı aşıp Honvéd Sokağı'nın başına geldiğinde bile hâlâ önünü tam olarak göremiyordu. Önünü göremiyordu ve nasıl olduysa... Eszter Hanım'ın evine giden kaldırımdaydı. Bomboş ara sokakta kafası karışmış, gün içinde yaşanan olaylardan bir o, bir bu zihninde canlanmaya başlamıştı, bu olayların arasında anlamlı bir bağ kurmayı da bir türlü başaramıyordu. Eszter Bey'le yaptıkları geziyi düşününce hüzün, şehri ve meydanı düşününce de ihmalkârlıktan duyduğu zonklayan bir vicdan azabı içini kaplıyor, bu

duygular süratle birbirinin yerine geçiyor, bilindik kurgularının sahnesinden uzak durarak (adeta kendi hayatından alıp diğerlerinin hayatına aktararak) aniden parlayıp yok olan resimlerin arasında öylesine kayboluyordu ki, zihninde bulanıklıktan, anlamsızlığın kaosu ve bu bulanıklık ve kaosu görmezden gelmek için duyduğu içsel baskıdan başka bir şey kalmadı. Bahçe kapısını açtığında, ani bir ürkme bunları tamamen süpürüp attı, bunların yerini, saatin dördü çoktan geçtiğini ancak fark ettiğinden, amansız doğasını bildiği Eszter Hanım'ın, gecikmesini asla affetmeyeceği konusundaki endişe kapladı. Ancak Eszter Hanım onu affetmiş, hatta görünüşe bakılırsa, misafirleri nedeniyle Valuska'nın mesajı da artık onu ilgilendirmediği, anlattıkları bir kulağından girip diğerinden çıktığı, sadece sabırsızlıkla başını sallayıp durduğu için, eşikte duran Valuska, planlamanın başarılı başlangıcının ayrıntılarını aktarmaya girişmeden önce, kadın onun sözünü keserek "mevzunun ortaya çıkan ağır şartlar nedeniyle, an itibarıyla önemini yitirdiği"ni söyleyip susmasını belirten sert bir el hareketi yaparak yanında duran tabureyi gösterdi. Valuska ancak o zaman yanlış bir zamanda geldiğini anladı, şu anda burada tahminine göre önemli bir heyetin toplantı halinde olduğunu görünce kendisinin burada ne işi olduğunu, artık ona ihtiyacı kalmayan Eszter Hanım'ın onu neden oradan göndermediğini anlamasa da, dizlerini sıkı sıkı tutarak tabureye oturdu, gıkını bile çıkarmaya cesaret edemeden öylece kalakaldı. Eğer düşündüğü gibiyse ve gerçekten de önemli bir toplantıya denk geldiyse, heyet çok garip görünüyordu. Belediye Başkanı, acılar içerisinde kıvranıyormuş gibi odada sağa sola koşturup bir yandan da başını sallayarak iki-üç tur attıktan sonra, bir anda durdu ve bağırmaya başlayıp "İstirham ederim, merkezden görevlendirilmiş bir yöneticinin tabiri caizse bahçe-

lerin arasında gizli gizli dolanması noktasına gelmek!.." dedikten sonra kızgınlıktan kıpkırmızı kesilmiş halde, çizgili kravatını bir sıkıp gevşetmeye başladı. Yüzü hafif kanlı, alnında ıslak mendil, üzerinde üniformasının ceketi, gözleri açık ve dik dik tavana bakarak, hiç kıpırdamadan kesif bir şarap kokusu yayılan yatağın üzerinde yatmakta olan Emniyet Müdürü hakkında fazla bir şey söylemek imkânsızdı. Ancak en garip davranan, tek kelime bile söylemeden öylece duran ve görünüşe göre derin derin bir şeyler düşünen (dudaklarını ısırıp duruyordu) Eszter Hanım, arada bir kol saatine göz atıp dikkatli dikkatli kapıya doğru bakıyordu. Valuska sessizce yerinde oturuyor, başka bir sebeple değilse de, sırf Eszter Bey'e verdiği söz yüzünden her halükârda gitmesi gerekse de, gergin toplantının düzenini bozmamak için en ufak bir hareket yapmaktan bile çekiniyordu. Uzun süre hiçbir şey olmadan öylece bekleyip durdukları sırada, Belediye Başkanı odada en az iki yüz metre yol kat etti; sonra Eszter Hanım birdenbire sandalyesinden kalkıp boğazını temizledi ve "daha fazla beklemeyecekleri"ni belirtip önemli bir önerisi olduğunu söyledi. "Onu göndermeliyiz," diyerek Valuska'yı gösterip, "Harrer gelene kadar, durumu açığa kavuşturmak için onu göndermeliyiz." "Bu endişe verici durumu anlamak için! Bu endişe verici durumu anlamak için, istirham ederim!" derken ekşi bir surat ifadesi takınıp aniden duran Belediye Başkanı, "Bu özünde cesur adamın bu karmaşık görev için uygun olduğundan şüpheliyim," diyerek yeniden başını salladı. "O mu uygun değil?" ("Ben mi uygun değilim?") diye çıkışan, kendisine karşı gelinmesine tahammül edemeyen Eszter Hanım kısa süren yapmacık bir tavırla gülümsedi ve ardından Valuska'ya doğru dönerek, tek istediklerinin "ortak çıkarın yararı"na Kossuth Meydanı'na gidip gördüğü her şeyi dikkatle incelemesi ve olan biteni

"sıra dışı kriz heyetine basit kelimelerle anlatması" olduğunu söyledi. Valuska, "Büyük bir memnuniyetle," diyerek taburesinden kalktıktan sonra, "ortak çıkar" tanımlamasından buradaki toplantının sevgili dostu hakkında yapıldığını bir çırpıda anlayarak, bunun doğru bir hareket olup olmadığını kestiremese de, hazırola geçerek bu işi yerine getirmek için kendisinin doğru kişi olduğunu, zaten olay mahallinden geldiğini ve bazı şeyleri, tam olarak oraya özgü havayı anlayabilmek için, kendisinin bile bir açıklamaya ihtiyaç duyduğunu belirtti. "Oraya özgü hava mı?" diyerek yatakta doğrulan Emniyet Müdürü bunları söyledikten sonra, kaymış bir suratla gerisingeri yatağa uzandı. Ölü gibi bir sesle Eszter Hanım'dan alnındaki mendili yeniden ıslatmasını, ardından da kâğıt kalem alarak, mesleğini derinden etkileyen bir konu mevzubahis olduğundan "görevin organizasyonu"nu devralması gerektiğini düşünerek, not tutmasını istedi. Eszter Hanım önce Emniyet Müdürü'ne, sonra tekrar Valuska'ya bakıp hastanın alnına yeni bir ıslak mendil yerleştirirken "didişmemenin daha iyi olacağı"na sessizce karar vererek Valuska'dan yaklaşmasını rica ettikten sonra elinde kâğıt kalemle, yatağın yanına oturdu. "Ah, hiç vaktimiz yok!" diyerek iç çeken Emniyet Müdürü'ne karşılık Eszter Hanım, "Tamam," diye kestirip atınca, adam sinir küpüne döndü ve amatörlerin arasına karışmış gibi tepeden konuşan bir ses tonuyla, yavaşça, heceleyerek sordu: "Ne tamam?" Buna karşılık Eszter Hanım, "Yer ve zaman. Yazdım," diyerek gergince cevap verdi. "Ben ona sordum," –diyerek başıyla acıklı acıklı Valuska'yı işaret eden Emniyet Müdürü–, "Yer ve zaman. Nerede, ne zaman olmuş. Onun dediklerini yazacaksınız, benim dediklerimi değil," dedi. Eszter Hanım sinirden kafasını başka tarafa çevirdiği halde, yüzünden şu an bir şeyler söylememek için kendisini zor tuttuğu okusa da, çok şey anlatan ba-

kışlarını önce durmak bilmeyen Emniyet Müdürü'ne çevirip, ardından Valuska'ya "rahatlıkla başlayabileceği"ni işaret etti. Valuska, kendisinden isteneni tam olarak anlayamayarak ağırlığını bir sağ ayağına, bir sol ayağına veriyor, öfkenin kendisine yönelmesinden korkarak, mümkün olan "en basit kelimeler"le meydanda gördüklerini ayrıntılı bir şekilde anlatmaya çalışsa da, birkaç cümle sonra, hikâyesinin yeni tanıştığı dostunu anlattığı bölümüne vardığında bir hata yaptığını düşünmeye başladı ve gerçekten de diğerleri sözünü kesti. Emniyet Müdürü, "Bize izlenimlerinizi, ne düşündüğünüzü, gördüğünüzü, duyduğunuzu ya da hayal ettiğinizi anlatıp durmayın!" diyerek kızarmış gözlerle ve çok üzgün bir tavırla, "Gözlemlerinizi aktarın! Gözleri ne renkti? Yaşı? Boyu? Belirleyici bir işaret? Ana adını sormuyorum bile!" diyerek sinirli sinirli "boş ver" gibisinden bir el hareketi yaptı. Valuska bu bilgilere gerçekten de sahip olmadığını itiraf ederek ama tam da o arada havanın karardığını da ekleyip, hemen şu anda kendisini toplayacağını, belki aklına faydalı ayrıntılar gelebileceğini belirtse de, dostunun suretini gözünün önünde canlandırmaya ne kadar uğraşırsa uğraşsın, bir şapka ve keçe paltodan öteye geçemedi. Odadaki herkesin ama en çok Valuska'nın şansına, hastanın üzerine o arada tatlı bir uyku çöktü, gittikçe artan bir tatminsizliği işaret eden ve cevapları da gittikçe zorlaşan sorular silsilesinin de böylece sonu geldi, kim olduğuna bakmaksızın, bir türlü sadede gelemeyen kendi ayrıntıcı seviyesi ilerleyen dakikalarda önemsizleştiğinden, hikâyesinin geri kalan bölümünde, olayları kendi endişeleri çerçevesinde aydınlatabildi. Purodan, kürklü paltoya kadar Sirk Yöneticisi'nin görünüşünü aktardı, unutulmaz veda konuşmasını tekrarladı, sahneden ayrılışı sırasındaki durumu ve seyircilerin bunu nasıl karşıladığını anlattı. Heyetin de olan biteni anlatılanların ışı-

ğında değerlendirdiğine emin olunca, meydanda ve şehirde hâkim olan durum nedeniyle Eszter Bey konusunda hiçbir fikrinin olmadığını itiraf etti. Sağlığına kavuşması ve yaratıcı gücünü kaybetmemesi için, bu harikulade biliminsanının en çok ihtiyaç duyduğu şeyin huzur olduğunu belirten Valuska, Eszter Bey'in bugün öğleden sonra, sonunda evden çıkmayı başardığında kaçınılmaz olarak deneyimlemek zorunda kaldığı ("Halbuki ben, inanın ki, böyle olmaması için elimden gelen her şeyi yaptım!") gittikçe derinleşen ve anlaşılması mümkün olmayan huzursuzluğa asla ihtiyacı olmadığını da ekledi. Böylesine muazzam derecede hassasiyet bahşedilmiş bir kimse için en ufak düzensizliğin bile ne kadar zararlı ve moral bozucu olabileceğini herkes zaten bildiğinden, kendisinin, özellikle de üstadı genel endişenin meydandaki kalabalığa da yansıdığını gördüğünden beri, sürekli onunla ilgilenmesi gerektiğini Eszter Hanım'a sonunda itiraf etmeyi başardı. Eszter Hanım'a ve heyete kıyasla olaydaki rolünün neredeyse sıfır olduğunu açıkça bildiği halde, yine de kendisini de hesaba katmalarını ve ne yapmasını salık verirlerse, mutlaka yerine getireceğine emin olmalarını söyledi. Ayrıca, kendisi için en önemli olanın Eszter Bey olduğunu ve yaşadığı şehrin (ve aynı zamanda üstadının) kaderinin tam teşekküllü bir heyetin elinde olduğunu görmenin içini son derece rahatlattığını da eklemek istese de, Eszter Hanım sert bir el hareketiyle sözünü kestiği için bunları söyleme fırsatı bulamadı ve kadının, "Çok doğru, lafa söze değil, hemen faaliyete geçmeye ihtiyacımız var, bu konuda kesinlikle haklısınız," demesiyle öylece kalakaldı. Bir kez daha dışarıda ne yapması gerektiği konusunda ders verdiler, Valuska da, sözlüye kalkmış gibi, dikkat edilecek noktaları "kalabalığın boyutu... hâkim olan hava... ve bir canavar yavrusunun olası ortaya çıkışına ilişkin temel bilgiler" olarak sı-

raladı, heyettekiler son noktayı açıklamaya çalışmaktan en nihayetinde vazgeçip ayrıntılı incelemenin yanında aynı zamanda çabuk hareket etmesi gerektiği konusunda ısrar edince, birkaç dakika içinde, yatakta inleyerek uyumakta olan adamı ürkütmemek için parmak uçlarında yürüyerek geri geleceğine de söz verip toplantı mahallinden ayrıldı.

Valuska, görevlendirildiği için duyduğu gururdan ya da içine dert olan Eszter Bey konusunda artık arkasında tüm bir "risk heyeti" olduğunu bilmenin verdiği rahatlık sayesinde kafası bomboş halde, bahçeden dışarıya bile parmaklarının üzerinde yürüyerek çıktı, ancak sokağa çıkıp döküntü bahçe kapısını ardından kapatınca normal adımlarla yürümeye başladı. Eszter Hanım'a yaptığı ziyaretin kendisini rahatlattığını söyleyemese de, kadının iyileştirici kararlılığı her türlü endişe ve güvensizliğinin karşısında duruyor, hiçbir sorusuna henüz cevap alamasa da, en azından sonunda sorgusuz sualsiz güvenebileceği birisinin olmasına seviniyordu. Olayları tek başına anlamlandırıp tek başına karar vermesi gereken – "dünyadan haberi olmayan kendisi"nin eskisine kıyasla, şu an yapması gereken tek şey kendisine verilen görevi layıkıyla yerine getirmekti ve bu da o kadar zor olamazdı. Nelere dikkat etmesi gerektiğini kafasında sıralayıp "canavar yavrusu" konusunun açıklanmamasının ağırlığından da (sonunda balinadan bahsettiklerini fark edip yeniden incelemesi gerektiğine karar vererek) birkaç metre yol aldıktan sonra kurtuldu. Bu ağırlıktan kurtulup kadının soğukkanlı ifadesini yeniden düşününce, "Acaba ne yapmalıyım?" sorusunun az önce kendisini rahatsız eden alacakaranlığından da kurtulmuş oldu; sokağın köşesinde Harrer Bey'le neredeyse çarpıştıklarında, adam koş-

maya devam ederken, "Artık her şey yoluna girecek, yine de siz delikanlı, ortalıkta dolanıp durmasanız daha iyi dersiniz!.." deyip kendisine gülümseyerek bir anda kalabalıkta kaybolduğu için, aklından geçenleri söyleme fırsatı bulamadı: "Hayır Harrer Bey, yanılıyorsunuz. Benim yerim tam olarak burası!" Meydanda artık sayısız kamp ateşi yanıyor, gün doğalı beri dondurucu soğukta bekleyenlerden oluşan onarlı-yirmişerli gruplar, ateşlerin başına toplamış ısınmaya çalıştığından, durumu tartmak daha basit bir hal aldığı için, Valuska birkaç dakika içinde etrafta olan biteni incelemeyi başardı. Diğer konuları birkaç dakikada rahatça "ayrıntılı bir şekilde değerlendirme"yi başarmasına rağmen, kalabalığın boyutuna ilişkin soruyu (yani *neye* bakacaktı ki, her şey aynıydı?) bir türlü çözümleyemiyordu; bu idareten yakılmış kamp ateşlerinin etrafında dikilip ellerini ovuşturdukları sırada oldukça barışçıl görünen kalabalığın "havasına ilişkin" tehlikeli bir durum görünmediği için bu konuda da kafasında soru işaretleri oluştu. "Kimse kıpırdamıyor ve hava gayet iyi," diyerek daha sonra yapacağı açıklamayı prova etti, fakat bu sözleri, birazdan görevinin alacağı ıstırap verici hal göz önüne alınınca, gittikçe uydurma gibi gelmeye başladı. Kalabalığı düşmanmış gibi gizli gizli inceleyip suçlu ve katil olduklarını düşünerek aralarında dolanmak, en masum hareketlerinden bile hemen kötücül bir çıkarımda bulunmak, Valuska'nın çok geçmeden idrak edeceği üzere, onun için imkânsızdı. Öncesinde Eszter Hanım'ın ayıltıcı enerjisi, duyduğu korku yüzünden kendisine de geçse bile, alevlerin dostane sıcağına sokulanları birkaç dakika izlemek, Valuska'nın içinde bir samimiyet duygusu uyandırdı ve bu duygu onu, özrü olan ancak yine de utanç verici bir yanlış anlamadan, aşçıbaşının, Nadabán Beylerin ve Eszter Hanım'ın yanılgısından kurtardı, içindeki "açıklama açlığından yayılan hu-

zursuzluk"un kaynağını tam da sirkte ve ısrarcı kalabalıkta aramaya dair sıkıntıyı (ve kısa bir süreliğine Eszter Bey hakkındaki kaygılarını da) söküp attı. Valuska'nın önündeki manzara aydınlandı, yadsınamaz biçimde gizemli sirkin ve sirkten gizemli bir şekilde ısrarla vazgeçmeyen kalabalığın, belki de şaşırtıcı derece basit bir açıklaması olduğu düşüncesi aklına yatmaya başladı. Kendisi de ısınmak için ateşlerden birinin başına geçtiğinde etrafındakilerin başları öne eğik, alevleri izleyip arada bir başlarını sirk karavanına çevirerek baktıkları süreçte hâkim olan sessizlik bu sefer onu kandıramadı, artık gizemin balinadan başka bir şey olamayacağı, kendisinin de öğleden evvel ilk defa deneyimlediğinde yaşadıklarından başka bir sebep olmadığı kanaatine vardı. Bunun belki de bir mucize olduğunu düşünerek, yüzünde gülümseyen bir ifadeyle etrafına bakınca, kendisine kalsa kavuştuğu iç rahatlığı nedeniyle, kendisiyle birlikte bu akıl almaz canlıya duydukları hayranlığa tutsak kaldıkları için meydandaki herkesi kucaklayacaktı. Bu derece sıra dışı bir varlığın yanındayken, sıra dışı bir şey olmasını beklemenin nafile olmadığını düşünmeleri bir mucize miydi? "Gözündeki perdenin kalkmış olması" nedeniyle duyduğu sevinci ne pahasına olursa olsun paylaşmak istediğinden, gözucuyla etrafındakilere bakıp gözlerini kırpıştırarak "yaradılışın sonsuz zenginliği"nin kendisini hayran bıraktığını, karanlığın ötesinden böylesine bir havarinin, bugün olduğu gibi, "kaybolduğunu sandığı Bütün'ün" içinde yeniden uyanmasını sağladığını söyleyerek, diğerlerinin cevap vermesini bile beklemeden elini sallayarak veda edip kalabalığın arasında ilerlemeye devam etti. Kalbini dinlese, haberi yetiştirmek için hemen koşmaya başlayacak olsa da, heyetin görevlendirmesiyle daha balinayı ("Canavar yavrusunu!" diye aklından geçirerek bu korkutucu tanıma içinden güldü) incelemesi gerektiğin-

den, heyetin önüne çıktığında raporunun gerçekten de düzgün olabilmesi açısından uğursuz başlasa da sonunda tatlıya bağlanan bu akşam, dostlarından ancak eğer yapabilirse "Bütün'ün bu havarisi"ne hızlıca son bir bakış attıktan sonra ayrılmaya karar verdi. Vagonun kapısı açık olduğu ve henüz kalasları da geri çekmediklerinden, "hızlı bir bakış atmak yerine" büyülü devin yanına girmemek olmazdı. Tek başına balinanın karşısında durup bakarken, dev cesedi sadece hafifçe yanıp sönen iki ampul aydınlattığı için, balina, dışarıdakinden bile daha dondurucu soğukta, metal duvarların arasında daha da kocaman ve daha da korkunç göründüğü halde, Valuska ondan korkmuyor, hatta saygı dolu hayranlığının yanında, sanki daha önce yaşanan olaylar nedeniyle ikisinin arasında gizli, güvene dayalı, hatta neredeyse keyifli bir ilişki varmış gibi balinaya bakıyor, dışarı çıkarken şakayla karışık, "Amma da dert yaratıyorsun, ama baksana, uzun zamandır kimseye kötülük yapacak halin bile yok," diye balinayı azarlayacak havadayken, vagonun derinliğinden gelen beklenmedik seslerin dalgaları kulağına çarptı. Sesin kime ait olduğunu bir çırpıda anlayacağını düşündüğünden, az sonra arka duvardaki, öğleden evvel tespit ettiği üzere sirkin yatakhane bölümüne açılan kapının yanına varınca kulağını duvara dayayarak ilk cümleleri anlamayı başardı, ("...onu kendisini göstersin diye işe aldım, salak salak şeyler anlatsın diye değil. Çıkmasına izin vermeyeceğim. Çevir onu!") Valuska'nın bu düşüncesinde yanılmadığı da belli oldu ve şüphe götürmeksizin, sesin sirk yöneticisine ait olduğunu çıkarabildi. Ancak bundan sonra duydukları, yavaş ve bıkkın bir homurtu ve sonra aniden yükselen keskin kuş ötüşü gibi bir ses, ilk başta idrakini tamamen aştı, Valuska, Sirk Yöneticisi'nin örneğin kapana koyduğu ayıları ve kuşları arasında kendi kendine değil, de, kelimelerini *birilerine hitaben* sarf etti-

ğini ve bu acayip ayı homurtusu ve cıvıltının kaynağının insan sesi olduğunu ancak az önceki homurdanan kişi, Macarcanın ağzını burnunu dağıtarak, "O böyle diyor. Kimse onu hiçbir şekilde engelleyemez. Ve o, sizin ne dediğinizi anlamıyor sayın yönetici..." diye bir şeyler açıklamaya başladığında anlayabildi. Bu noktada artık bir toplantının, daha doğrusu bir tartışmanın davetsiz tanığı, aynı zamanda da merakını bastırmakta gittikçe daha da zorlanan kulak misafiri olduğunu fark ettiyse de konunun ne olduğunu, o gergin atmosferde yöneticinin buyurgan tavrıyla kime hitap ettiğini (şu anda: "Söyle ona, kumpanyanın adını bir daha tehlikeye atmayacağım. Geçen seferki olay sondu," diyordu) çıkaramasa da, yine bir homurtu ve ardından yükselen cıvıltıdan sonra tekrar Macarca homurtular kulağına çalındığında ("O diyor ki, kendisinin üzerinde herhangi bir yetkiliyi tanımayı kabul etmiyor. Yönetici de onun böyle yapacağını ciddi olarak düşünemez...") artık homurtuyu kuş sesine benzeyenden ayırmayı başarsa da, bu gizli mekânda kaç kişinin bulunduğunu ancak az sonra duyacaklarından çıkarabilecekti. "O zaman bir şekilde beşiğe koy," dedi içeride sabrı tükenmekte olan Sirk Yöneticisi ve kokusunu aldığı dumanın kıvrıla kıvrıla purosundan yükselişi adeta Valuska'nın gözünde canlandığı sırada, yönetici, "Bil ki çıkmasına izin vermeyeceğim, ama Tanrı bilir izin verirsem, tek kelime bile edemez. Sen de ona tercümanlık yapamazsın. Sen burada kalacaksın. Dışarı ben çıkaracağım. Yoksa seni kovarım. Yoksa ikinizi birden kovarım!" diye bağırıyordu. Bu sözlerdeki kesin tehditi sezen Valuska, sadece bu homurtunun ve bu cıvıltının, şimdiye kadar hep bir homurtu bir cıvıltı şeklinde gittiğini ve şimdiye dek duyduğu hiçbir şeye benzemediğini çıkarmakla kalmadı, aynı zamanda insan sesi olduğunu, kafasında dar, ancak Sirk Yöneticisi'nden yayılan şıklık nede-

niyle konforlu olarak canlandırdığı odada, boğuk sesin buyurgan efendisinin dışında iki kişi daha olduğunu ve bunlardan homurtulu sesi olanın, öğleden evvel gördüğü boksör burunlu biletçiden başkası olamayacağını tespit etti. Kendisine yakıştırılan isim olan "Ayakçı" da buna işaret ediyor ve kulak misafiri olduğu, aydınlatıcı olmakla birlikte ürkütücü tartışmadaki ikinci kişi, yani iki kişiden oluştuğu iddia edilen kumpanyanın ikinci elemanı da, eldeki verilere göre bu adam olmalıydı; (içinden bir ses, Valuska'ya, tüm sorularının cevabını bulabileceği yere geldiğini söylediğinden, sonunda bu gizemli konuşmanın ana fikrini anlamaya hızla yaklaşıyordu) böylece, metal kapının ardındaki gerilimli çıkar çatışmasının iki tarafı, yani anlamadığı yabancı dili konuşan kişi ile Sirk Yöneticisi arasında sakince çevirmenlik yapan biletçinin kocaman gövdesi, gözünde canlanıyordu. Valuska bu dili konuşanın kim olduğunu, Ayakçı'nın kime tercümanlık yaptığını ve dışarıdan erişilemeyen yatakhanede bulunan üçüncü kişinin kim olduğunu henüz anlayamasa da bu merakını ne homurdanan devin çevirisiyle ("O diyor ki, o benimle olmak istiyor. kendisini atmanızdan korkuyor,") şeklindeki cevap, ne de içeride hâlâ dumanı tüten puronun sahibinin sert cevabı ("Söyle ona, bu ukalalığını hoş karşılamıyorum,") aydınlatabilmişti. Bu konuşmalar olan biteni açıklamak yerine, iyice kafasını karıştırıyor, balinanın eşlikçilerinden şimdiye dek görünmez olan, hatta bu tartışmadan anladığı kadarıyla, gizli tutulan elemanını ("Belki de: Kucakta?") *taşımaları gerekiyor* ve bu da madem bir sirk gösterisi için işe aldılarsa, neden görünemeyeceği sorusunu akla getiriyordu; Valuska'nın mantıklı bir açıklama bulmakta zorlanmasının yanında tepeden bakan edalı cevaptan ("O diyor ki, o buna gülüyor. Bilmeniz lazım, onun yandaşları var, dışarıda. Onlar, onun kim olduğunu unutmaz. Onu sıradan bir güç tuta-

maz. Onun var manyetik gücü!") çıkan tek sonuç da, saygı ve hayranlık uyandıran, her şey kendi kontrolündeymiş gibi davranan yöneticinin, aslında köşeye sıkıştığını açık etmekten başka bir şeye yaramadı. Yönetici bağımlılığını ve çaresizliğini kabullenircesine, "Bu yüzsüzlük!" diye bağırınca, kapının diğer tarafındaki gittikçe endişelenen şahit bile irkilerek eğer bu tartışma bir noktada son bulacaksa, bu gürüldeyen sesin ürkütücü gücü nedeniyle, tartışmanın yatışacağı ânın tam da bu an olması gerektiğini düşündü. "Onun manyetik gücü" alaycı bir tavırla gürlemeye devam ederek, "Bedensel bir bozukluk! Sakat doğmuş, heceliyorum, sa-kat doğ-muş ve hiçbir şeyin ayırdında değil, bunun kendisi de en az benim kadar farkında! Ona Prens adını –üzerine basa basa söyleyerek– pazarlama çalışması olarak ben verdim! Söyle ona, ona ismini *ben* verdim! Ayrıca, şunu da söyle, ikimizin arasında, atıfta bulunarak olur olmaz yalanlar söylediği ve ortalığı karıştırdığı dünya hakkında bilgi sahibi olan da tek benim!" diye devam etti Sirk Yöneticisi. Yöneticinin bu söylediklerine cevap gecikmedi: "O diyor ki, dışarıda yandaşlar var diyor. Yandaşlar için, o Prens." Yönetici avaz avaz, "O zaman onu kovuyorum!" diye bağırdığında, bu tartışmanın taraflarının ve konusunun bilinmezliği nedeniyle şimdiye dek korkmak için yeterince sebebi olan Valuska, metal duvarın dibinde neredeyse taş kesilerek, ilk defa gerçekten ürktü. Bu ağır sözlerin "sakat doğan"dan, "ortalığı karıştıran"a, "manyetik güç"ten, "yandaşlar"a kadar geçen saatlerde anlamlandıramadığı şeylerin ve geçen aylarda aslında önem bile vermediği şeylerin, bir anda tek bir korkunç resimde buluşarak, onu her şeyin keskin bir çerçeveyle çizildiği uğursuz bir alana sürükleyip şuursuzluğuna son vererek (örneğin Komló'nun koridorlarına yayılan şişe kırıkları, birkaç dakika önce onu bir kelepçe gibi kavrayan dost

eli, Honvéd Sokağı'ndaki gergin toplantı ve meydandakilerin ısrarcı bekleyişi arasında bir bağlantı göremiyor olması) bu "ağır sözler" sayesinde, kendi karman çorman deneyimlerinden ve izlenimlerinden oluşan resmin bir anda kendisini, sisin kalkmasıyla açılan manzara gibi, düzenli ve aydınlık bir hal alması ve tüm bunların birbiriyle ilintisinden "büyük bir felaketi" işaret eden bir anlam çıkaracağı noktaya taşıyacağını hissediyordu. Bu resimde tam olarak neler olduğunu mücadelesinin bu safhasında henüz bilmese de, karşı bile koysa neler olup bittiğini birazdan anlayacağını biliyordu: Sanki olacakları önleyebilecekmiş gibi direniyor, sanki kurtulma umudu varmış gibi korunmaya çalışıyor, sirkle birlikte şehre gelen kalabalığın ve şehirdekilerin isterik önsezileri arasında görmezden gelmeye çalıştığı ilişkileri ortaya çıkarmaya azmeden içgüdünün sönüp gitmesini bekliyordu. Sirk Yöneticisi'nin hiddetli sözleri, aşçıbaşının söylediklerinden, Nadabán Beylerin korkunç tespitine, inatçı kalabalığın akıldan çıkmayan protestosuna, sözümona "canavar yavrusu"yla ilgili yol gösterici bilgilere kadar her şeyi, kan dondurucu bir ilişkiler yumağına sardığından, umudunu gittikçe yitiriyor ve artık, şehir halkının sürekli içinde bulunduğu ve dünden beri can havline evrilecek kadar güçlenen, önceleri sebepsiz görerek bazen gülüp geçtiği kötü hislerinin gerçek olduğunu ve onların değil, kendisinin yanıldığını kabullenmesi gerekiyordu. Honvéd Sokağı'nda, Eszter Bey için duyduğu kaygı yüzünden, bu genel endişe halinin "bu tarafa gelirken kendisine de bulaştığı"nı kabullenmiş olsa da, şimdiye dek elindeki verilerin gerçekten de şehir halkının karanlık öngörülerinin doğruluğuna işaret etmesine rağmen, bunları savuşturmayı ve kabullenme mecburiyetinden sıyrılmayı başarsa da, yöneticinin aklına kazınan konuşmasından sonra ortaya çıkan karşı koyma sancısı içinde ilk defa

bunları düşündü: Şu anda artık gizli gizli konuşulanları dinlemeyi bırakıp kapının yanından ayrılmayı bile başaramadığı bu durumda, korkuyu sürekli dağıtan rahatlamanın bu sefer gelmeyeceğini, olayların bundan böyle uğursuz bir manzarayı işaret eden halinin nihai olduğunu ve burada olanların lanetli gelişimine dair şüpheden kurtulmayı başaramayacağını anlaması ve kabullenmesi gerekiyordu. "O diyor ki," diye devam ediyordu içerideki tartışma. "Tamam. O zaman bundan sonra o kendisi için çalışacak. Kumpanyayı yöneticiden ayıracak. O balinayla ilgilenmiyor. Beni de götürecek." "Seni mi?!" "Ben gidiyorum," diye yanıtladı umursamaz bir tavırla Ayakçı. "O ne zaman isterse. Çünkü para sadece o. Yönetici fakir. Prens, yönetici için para demek." Yöneticisi, "Prens deyip durma," diye bağırdıktan sonra, kısaca nefeslenip şöyle devam etti: "Söyle ona, ben tartışmaktan hoşlanmıyorum. Ufak bir şartla çıkmasına izin vereceğim. Tek kelime konuşmayacak, sesini bile çıkarmayacak. Ölü gibi sessiz olacak." Kabullenici ses tonu ve tartışmanın temposunun azalmış olması nedeniyle, Valuska mücadelenin sonlandığı, Sirk Yöneticisi'nin yenildiği, cıvıltılı sesten anlaşılacağı üzere, kumpanyanın gücünü yitirmiş efendisinin her ne pahasına olursa olsun engellemeye çalıştığı bir şeyin gerçekleşeceği sonucunu çıkardı, bu ani ve kör edici aydınlanma yüzünden, oradan geçen bir arabanın ölümcül farlarına maruz kalan yoldaki kedi gibi öylece, hiçbir uzvunu hareket ettiremeden felç olmuşçasına, buz gibi soğuk vagonun içinde bakışlarını kapıya dikip öylece kalakaldı. "O diyor ki," diyerek devam etti içeride tercüman. "Hiçbir şart koşulmayacak. Yöneticiye para gelecek, Prens'e yandaş gelecek. Her şeyin bedeli var. Tartışmaya gerek yok." Bunun üzerine Sirk Yöneticisi, "Eğer bu çapulcularla şehirleri yıkmaya devam ederse, yakında gideceği bir yer kalmayacak!" diye devam etti

yorgun bir ses tonuyla. "Tercüme et." Çok gecikmeden, "O diyor ki," diye cevap geldi. "O hiçbir yere gitmek istemiyor, hiçbir zaman. Onu hep yönetici götürüyor. O diyor ki, siz 'yakında' derken ne demek istediğinizi anlamıyor. Şimdi bile vakit kalmadı. Yöneticinin aksine, her şeyin anlamı olduğunu düşünüyor. Ayrı-ayrı. Ama tümden değil. Bunu sadece yönetici düşünüyor." Sirk Yöneticisi, "Ben bir şey düşünmüyorum," diye cevap verdi uzun bir sessizlikten sonra. "Tam düşündüğüm, bunları sakinleştirmek yerine, gaza getirmeye devam ederse, bütün şehri yakıp yıkacakları." Ayakçı aniden daha keskin bir tona bürünen cıvıltıyı tercüme etmeye devam etti: "Yalan üzerine inşa ettikleri ve inşa edecekleri, yaptıkları ve yapacakları her şey, hayal kırıklığı ve yalan. Düşündükleri ve düşünecekleri, hep gülünç. Düşünüyorlar, çünkü korkuyorlar. Korkan kişi bir şey bilmez. O diyor ki, her şeyin yıkılmasını seviyor. Yıkıntının içinde inşa var, hayal kırıklığı ve yalan, buzdaki hava gibi, öyle. İnşada her şey yarım. Yıkıntı, inşa etmenin her çeşidini kapsar: Yalanlar ve boş kibir buzun içindeki oksijen gibidir. İnşa etmek yarımdır, yıkım bütündür. Yönetici korkuyor ve anlamıyor, yandaşlar korkmuyorlar ve onun ne dediğini anlıyorlar." Bunun üzerine Sirk Yöneticisi parladı: "Şu söylediklerimi ona aktar lütfen: Kehanetle ilgili düşüncem, boş lakırdı olduğu. Onu çapulcularına anlatsın, bana değil. Ve ona de ki, artık dediklerini dinlemeyeceğim. Elimi üzerinden çekeceğim ve yaptıkları için de artık sorumluluk almayacağım. Siz, beyler, bundan böyle özgürsünüz... Ancak bana kalırsa –abartılı bir şekilde gırtlağını temizleyerek– sen sevgili Prensini zımbırtısına sokup çift porsiyon kaymak versen ve ders kitabını çıkarıp sonunda doğru düzgün Macarca öğrensen çok iyi edersin." Artık dur durak bilmeden devam eden isterik cıvıltı içinde Sirk Yöneticisi'nin dedikleri bir kulağından girip diğe-

rinden çıkmaya başlayan Ayakçı, "Prens bağırıyor," diye devam etti. O diyor, o her zaman tek başına özgür. O, olayların içinde. Olayların içinde bunları sadece o görüyor. Bunların hepsi sadece yıkıntı. Yandaşlar için o Prens. Kendi açısından ise o prenslerin prensi. Bütünü sadece o görüyor. Çünkü o görüyor çünkü bütün olmadığını o görüyor. Ve bu, Prens için olması gereken şey. Gözleriyle görmesi her zaman gerekli. Yandaşlar yıkıp yok edecekler çünkü onlar anlıyor, Prens ne görüyor. Yandaşlar anlıyor: Her olayda hayal kırıklığı var, ama onlar bilmiyor, neden. Prens biliyor: Çünkü bütün yok. Yönetici doğru anlamıyor. Yönetici engele takılmış. Prens ondan sıkılıyor ve dışarı çıkıyor." Coşkulu kuş cıvıltısı kesildi ve böylece homurtu da son buldu; Sirk Yöneticisi hiçbir şey söylemedi ya da söylemişse de, Valuska son sözler sırasında artık geriye çekildiği için duyamadı, kelimenin tam anlamıyla, kulağına son derece çılgınca gelen bu sözlerin önünden çekilmeye çalıştı, hatta o kadar geri çekildi ki, sonunda sırtını balinanın karavanın ortasına sabitlenmiş suratına çarptı. Böylece birdenbire etrafındaki her şey sallanmaya başladı, vagon altından kayıp gitti, insanlar koşarak yanından geçti ve o koşuşturan kalabalığın arasında yeni dostunu, birazdan çağırılacakları şeyin korkunç bir şey olduğu ve eğer yaptıkları buysa, bekledikleri kişiyi asla dinlememeleri gerektiği konusunda uyarmak üzere bulmasının imkânsız olduğunu fark ettiği zaman durdu. Uyanışın aniden üzerine çöken tonlarca ağırlığı yüzünden, şimdiye kadar sirkle ilgili, bu öğleden sonrayla ilgili ya da tüm bugünle ilgili olarak düşündüğü her şey, birkaç saniye içerisinde tuzla buz olduğundan adamı bulamıyor, başı zonkluyor, omzu ağrıyor, üşüyor ve yüzlerin yerine, sadece şekillerin dağılmış lekelerini görebiliyordu. Kamp ateşlerinin arasından koşarken, kesik kesik söylemeye çalıştıklarını, yarısı boğazında dü-

ğümlenen kelimelerini ("...kandırmaca...", "...kötülük...", "...utanç...") kendisinden başka kimsenin anlamasına imkân olmaksızın koşuyor, ne kadar isterse istesin diğerlerine yardım edemiyordu; derin bir inanç ve şüphesizlik halinin ardından bir anda bilgisiyle herkese yetişti, hatta herkesi aştı, artık Prens'in salt varlığının ötesinde ne istediğini de bildiğinden, özellikle kendi kendisine hiç faydası dokunmuyordu. Kafasının içinde, "Bu bir felaket!" sözleri dönüp duruyor, ne tarafa doğru koşması gerektiğine karar veremiyordu. Aklına ilk önce Eszter Bey geldiğinden, bulvara doğru yönelip konuyu yeniden değerlendirerek geri döndü, birkaç adım attıktan sonra, aslında ilk aklına gelen şeyi yapması gerektiğini fark etmiş gibi, tekrar durdu. Az önce yavaşlasa da, şimdi koşuşturma yeniden başladı; kamp ateşlerinin ışıkları etrafında bir oraya bir buraya atlıyordu; insanlar yine yanından koşarak geçerken, onlardan kaçınmaya çalıştığı sırada, kendi kesik kesik nefes alışverişinden başka bir şey duymayıp, ancak bu nefesi eğilip de dönen bir değirmen taşına fazlaca yaklaştığında olduğu gibi derinden ve sertçe duyduğu için meydana alışılmadık, derin bir sessizlik çöktüğü hissine kapıldı. Sonra bir anda kendisini Honvéd Sokağı'nda Eszter Hanım'ın kapısını çalarken bulduğunda, kapıdan girmeden önce, kafasının içinde dönüp duran cümleyi defalarca kez yüksek sesle tekrarlamasına rağmen ("Eszter Hanım, bir felaket yaşanıyor, Eszter Hanım, lütfen! Eszter Hanım, lütfen, dışarıda korkunç bir şeyler oluyor!") ne ev sahibinin ne de misafirlerin ilgisini çekmeyi başarabildi, evdekiler dediklerini anlamaksızın boş bakışlarla onu izlemeye devam ettiler. "O bahsettiğiniz... canavar yavrusu değil mi? Sizi bu kadar korkutan şey o değil mi?" diye sordu Eszter Hanım kendinden emin bir tavırla ve Valuska endişeli bakışlarla başını sallamaya başladığında sadece, "Hiç şaşırmadım! Hiç şaşır-

madım!" diyerek iç çekti ve kendinden emin gülümsemesi yerini düşünceli, sorumluluk sahibi bir ifadeye bırakırken, Valuska'yı tek boş tabureye doğru yönlendirdi; paniklemiş bir halde itiraz eden adamı biraz da zor kullanarak tabureye oturttuktan sonra, onu rahatlatmak için "ufak ama metanetli dost grubumuz, Harrer Bey iyi haberlerle gelene dek pek de kaygısız sayılmazdı," deyip artık Valuska'nın da rahatlayabileceğini, çünkü ("Tanrı'ya şükür!") az önce, ortalığı karıştıran kumpanyanın, balinasıyla, Prens'iyle, şehri bir saat içinde terk edeceği konusunda söz verdiklerini anlattı. Fakat Valuska hayır dercesine başını salladı, yerinden sıçradı ve hâlâ kafasının içinde dönüp duran cümleyi tekrarlayarak "becerebildiği en basit şekilde" açıklamaya çalışıp, yanlışlıkla ciddi bir tartışmaya tanık olduğunu ve prens'in şehirden ayrılmasının söz konusu bile olmadığını anlattı. "Bu konuyu aştık artık," diyerek güçbela söz geçirebildiği Valuska'yı yeniden oturtan Eszter Hanım, sol koluyla onun omzuna yüklenerek kalkmasını engelleyip Prens denilen o suçlunun varlığının Valuska'yı bu kadar sarsmasının nedeni, "Eğer yanılmıyorsam," alçak sesle ve affedici bir gülümsemeyle "sorunun özünü ancak şimdi idrak etmesinden kaynaklanıyor," diye gayet iyi anladığını belirtti. "Gayet iyi anlıyorum," derken, herkesin kendisini duyması için sesini yükselten ev sahibesi sarsılmaz Eszter Hanım, bir yandan da kalkmasını engellemek için Valuska'yı omzundan bastırmaya devam edip, durumu açıkça anladığını, sirk kisvesi altında gizlenen bu yapının gerçek niteliğiyle ilk karşılaşınca insanın neler hissedebileceğini kendi deneyiminden bildiğini, "...bu Yunan yiyiciyle, ne demek istediğimi anlarsınız!..") ve Valuska'yla aynı şeyleri hissettiğini de sözlerine ekledi. "Nereden baksanız yarım saat önce," diye anlattı Eszter Hanım gürleyen sesi odada yankılanarak "kumpanyanın bu kanun kaçağını ya da az

önce Harrer Bey'den duyduğumuz üzere, suçsuz Sirk Yöneticisi'nin deyimiyle, 'koynunda beslediği o yılanı' hain planını uygulamaktan hiçbir şeyin alıkoyamayacağını düşünsek de, şimdi artık tam aksini düşünmek için her türlü geçerli sebebimizin olduğunu, yani sorumluluklarının farkına varan kumpanya yöneticisinin artık daha sağlam adımlar atacağını ve bizi bu iblis yavrusundan kısa süre içinde kurtaracağını belirtmek isterim." "Harrer Bey sayesinde şunu diyebilirim ki," diye coşkuyla, hatta adeta yücelmiş bir edayla konuşan Eszter Hanım'ın, toplantı katılımcılarının ruhsal durumuna değil, kendi öneminin tartışılamazlığına göre seçtiği anlaşılan sözlerle "insan olarak endişelenmemize neden olan bir it kopuk sürüsünün ve son derece, hatta hayal edebileceklerimizin ötesinde sıra dışı olan bu kumpanyanın sırrının altında yatanı artık bildiğimiz için korkacak bir şey olmadığını, geriye sadece sirkin şehirden ayrıldığı haberini beklemek kaldığını göz önüne alarak, benim önerim, –Valuska'ya gülümseyerek– sizin dokunaklı bir tavırla yaptığınız gibi paniği daha fazla yaymak yerine, yapacağımız şey hepimizin oturup bugün burada olanlardan sonra –cesur bir ifadeyle köşede iki büklüm oturan Belediye Başkanı'na baktı– gerekli çıkarımları yaparak gelecekte neler yapmamız gerektiğini düşünmesi olacaktır. Şu an her konuda kesin bir karar verebilecek durumda olduğumuzu iddia edemesem de," diye devam etti başını sallayıp, "ki bunu iddia etmek yersiz olurdu, olayların şanslı bir şekilde gelişmesi hususunda en azından şunu diyebiliriz ki, üzerine pek çok açıdan lanet çökmüş olan şehrimizin ('Zayıflığın laneti!' diye bağırdı Eszter Hanım'ın eski dostu Harrer Bey) eski usulde yönetilmesi artık mümkün değil!" Belli ki Valuska oraya varmadan önce başlayan ve Valuska'nın gördüğü kadarıyla etkili vurgulamaları ve mantık yapısı bizzat ortalığı kasıp kavuran ve et-

kili vurgulamalarının sarhoşluğu içinde kaybolan konuşmacı haricinde kimse tarafından beğenilmese de resmî ama yine de kendi mantık çizgisinin gücünü yansıtan konuşma artık zirveye ulaşmıştı ve gözleri zafer parıltısı saçan Eszter Hanım etrafına göz attığında bu kadarıyla yetinebileceğine karar verdiği için bu noktada sona erdi. Belediye Başkanı endişeli bakışlarını yerdeki bir noktaya dikmiş, destekler bir tavırla hızlı hızlı başını öne arkaya sallayıp duruyor, ancak acı çeken görüntüsü, arzuladığı rahatlama ve içini kemiren kaygı arasında çırpınmaya devam ettiğini ele veriyordu. Emniyet Müdürü'nün duruşu belli olsa da bunu dile getiremedi; hâlâ başı arkaya düşmüş ve ağzı açık şekilde yatarak gerçeklerin rüyasını görmesi düşüncelerini ifade etmesine engel olmasa, aktarılan fikirlerin akışına kesinlikle katıldığını belirtecekti. Böylece, odadaki henüz düşünme ve konuşma yetisini yitirmemiş ve kesinlikle kendisini bir nevi hayranlık içerisinde Eszter Hanım'ın taraftarı ve "sarsıcı içerikli çözüm"ün içten destekçisi olarak (hatta kalp ve göz konuşabilse, daha fazlasını bile söylerdi) tarif edebilecek tek kişi olan, iyi haber elçisi Harrer Bey, olaylarda oynadığı rol nedeniyle hak ettiği ve kendisini öne çıkaran ilgi yüzünden bir türlü rahat edemez bir halde, değişik boyutlardaki yağ bezeleriyle kaplı lekeli suratında saygılı bir endişeyle oturuyordu. Bacaklarını sıkıca kapatmış, askılığın altında oturuyor, bir elinde kül tablası olarak kullandığı balık konservesi kutusunu tutarken, diğer eliyle de, küllerin her an tertemiz zemine düşeceğinden korkuyor gibi sürekli sigarasını silkiyor, sigara dumanını içine çekiyor, külü silkiyor, yine dumanı çekiyor ve bakışlarının çakışmayacağını tahmin ettiği anlarda, alttan alta Eszter Hanım'a kaçamak bir bakış atıyor ve gözlerini hızlıca çevirip yine sigarasını silkiyordu. Bir yandan bakışlarının çakışmamasına çabalarken, bir suçlunun hük-

mü kesecek hâkimin gözlerine bakmak için ihtiyacı olan cesarete sahip olmak adına her şeyini vereceği, taşıdığı sırların baskısı altında ezilip ne pahasına olursa olsun hatalarını düzletmek istediği, kendisi için meydandaki durumun ötesinde önemli bir şeyler, Eszter Hanım ne derse desin, "kendisinin baştan hak verdiği" bir şeyler olduğu izlenimi yarattığından, içten içe bu kaçınılmaz çarpışmayı beklediği her halinden belli oluyordu. Şimdiye dek Eszter Hanım'ın tüm söylediklerini adeta kana kana içen Harrer Bey'in, son sözlerin söylenmesiyle ortaya çıkan sessizlikte görünür biçimde susamasına şaşmamak gerektiği gibi, Belediye Başkanı'nın her konuya maydanoz tavrıyla yaptığı tespitle, Eszter Hanım'ın kendi görüşüne göre mükemmel bir şekilde çizdiği resme "pislemiş olması" nedeniyle, sadece kendi güvenilirliğini sarsmakla kalmayıp, ev sahibine karşı kaba ver kırıcı davrandığını düşündüğü için, oturduğu yerden sıçrayıp öfkesinin sessiz bir göstergesi olarak, elinde dumanı tüten sigarasıyla, anlık heyecan içerisinde aralarındaki seviye farkını unutarak, tartışmasız bir "hayır" işareti yapanın da kendisi olması bir tesadüf değildi. "Peki ya.." diye şakaklarını ovarak söze başlayan Belediye Başkanı, elini kırışık alnından ensesine kadar kel kafasında gezdirdikten sonra, "Bu Prens denilen saygıdeğer beyefendi fikrini değiştirip başımıza kalırsa ne olacak? Harrer Bey'e canı ne istediyse söylemesi, söylediklerini yapmaya mecbur olduğu anlamına gelmiyor. Neyle karşı karşıya olduğumuzu kim bilebilir? Acele karar vermediğimizi kim bilebilir? Beni rahatsız eden tek şey, saygıyla rica ediyorum, ricat borusunu erken öttürüp öttürmediğimizi yeniden değerlendirmemiz!" Valuska yine tabureden kalkmaya yeltendiğinden sert bir tavırla, "Bu mesaj," diye söze başlayan Eszter Hanım, huzursuzca kıpırdanıp duran oğlunu yatıştırmaya çalışan bir annenin affediciliğiyle yeniden Va-

luska'ya baktıktan sonra, Harrer Bey'in, şu anda toplanmış şehrin geri adım atmaz temsilcileri adına ilettiği mesajın ("...umuyorum ki..." diye de ekleyerek) alındığını ve bu nedenle de, Sirk Yöneticisi'nin misafir gösterinin polis tarafından korunmasına ilişkin ricasının, o gün artık zayıf tavırlar sergilemeye başlayan Emniyet Müdürü kendisine ne söz vermiş olursa olsun "maalesef imkânlarımız dahilinde olmadığı" bilgisini katiyetle edindiğini de hatırlatması gerektiğini söyledi. Eszter Hanım üzerine basa basa, cesur adamlar olsalar da, şehrin sadece kırk iki polis memuru olduğunu ve bunları gaza gelmiş bir kalabalığı idare etmek için gönderseler bile, zayıf bir hamle olacağını, ancak yine de bu ihtimalin Sirk Yöneticisi'ni düşündürmesi gerektiğini "ve Harrer Bey'den duyduğumuz üzere, gerçekten de düşündürdüğünden" risk komitesinin isteği üzerine vakit geçirmeksizin şehri terk etme kararı aldığını, Eszter Hanım olarak kendisinin bu kararın uygulanacağından şüphesi olmadığını, aldığı duyumlara göre zaten sirkin başına daha önce de benzer şeyler geldiğinden, söyleneni yapmazsa başına gelecekleri bildiği için kararından dönmeyeceğine inandığını söyledi. "Adamı ben gördüm, siz değil" diye kırgın bir tavırla ve Eszter Hanım'ın desteğine güvenerek çıkışan Harrer Bey, "Öyle güçlü bir egosu var ki, sırf purosuyla bir işaret vermesi bile, diğerlerinin koyun gibi onu izlemelerine yeter!" diye sözlerine devam etti. Ev sahibi Eszter Hanım, buz gibi bir ifadeyle Harrer Bey'in duruşunu bu kadar coşkulu bir şekilde desteklemesine içtenlikle müteşekkir olsa da, yine de yeniden konuya odaklanmasını ve Sirk Yöneticisi'yle olan görüşmesiyle ilgili aktardıklarında gözden kaçırdığı bir şeyler olup olmadığını değerlendirmesini istedi. "Yani bilirsiniz," diye sessizce konuşmaya başlayan Harrer Bey, toplantının gizliliğine istinaden hafifçe öne eğilerek, "her kafadan bir ses

çıkıyor ama dediklerine göre üç gözü varmış ve sadece on kiloymuş," dedi. Eszter Hanım, "Teşekkür ederiz," diye haykırdı, "ama şimdi soruyu anlayabileceğiniz şekilde sorayım. Sirk Yöneticisi, bize anlattıklarınızdan başka bir şey söyledi mi size?" "Yani... bilemiyorum," diyerek hevesi kırılmış bir şekilde gözlerini önüne diken haberci, hızlı hızlı külleri konserve kutusuna silkmeye başladı. "Bu durumda," diye devam etti anlık bir kararsızlıktan sonra Eszter Hanım, "önerim şu şekilde: Siz Harrer Bey, hemen meydana bakmaya gidip, sirk oradan ayrılır ayrılmaz gelip haber vereceksiniz. Biz, başkanım, tabii ki burada kalacağız. Ve senden János, kişisel bir şey isteyeceğim," dedi ve Harrer Bey'den, Belediye Başkanı'ndan, Emniyet Müdürü'nden ve artık Eszter Hanım'dan da tırsan Valuska, becerebilse ânında kapıya doğru atılacakmış gibi göründüğünden, yaklaşık on beş dakika sonra ilk defa adamın omzunu, sırf bu sefer de kolundan tutabilmek için bıraktı. Eszter Hanım, samimiyet gösteren yakınlıkta bir mesafeden cesaret verici tavırla Valuska'ya bakarak, eğer paniklemiş hali sonunda geçtiyse, önemli bir sebeple bile olsa nöbet yerinden ayrılamayacağından eğer sonunda panik hali geçtiyse, kendisine önemli bir görev vereceğini söyledi. Eliyle şarap kokan yatağı işaret ederek, Emniyet Müdürü'nün acınası durumunun ancak kısmen "kısıtlı miktarda alkol tüketimi"ne bağlı olduğunu, kendisinin aslında üzerindeki yükten dolayı bitap düştüğünü, bu nedenle de bu önemli günde "babalık görevini yerine getiremeyeceği"ni de sözlerine ekledi. Eszter Hanım, söylediklerini açıklamak amacıyla, Emniyet Müdürü'nün evdeki iki öksüzünün bu zor zamanlarda yapayalnız olduğunu, kendilerine yemek verecek, onları sakinleştirecek ve yataklarına yatıracak birilerini beklediklerini ve "saat neredeyse yediye geldiğinden, bu korkmuş yavrucakları düşündüğü"nde aklına ilk gelenin Va-

luska olduğunu söyleyerek devam etti. "Bu tabii ki ufak bir mesele olsa da," sıcak bir ses tonuyla ve esprili bir şekilde, "biz ufaklıkları da unutmuyoruz," diyerek, eğer bu ricasını gerçekleştirirse, Valuska'ya minnettar olacağını, burada kendisini bekleyen ne kadar çok iş olduğunu görüp, "evet demesini istedi." Sırf kadından kurtulmak için bile olsa, Valuska'nın olumlu yanıt vereceği garanti görünmesine rağmen, tam şu saniyede, dışarıdaki ani, patlama benzeri bir gürültü camları titrettiğinden, Valuska'nın yanıtını sesli olarak beyan etmesi mümkün olmadı; sesin nereden gediği kesinlikle belli olduğu gibi, daha gürültü dinmeden, bu küçük odadaki herkes Pazar Meydanı'nda kalabalığın avaz avaz bağırmasına neden olan bir şeyler olduğunu anladığından hep birlikte donakaldı, sona ermesini ya da tekrarlanıp tekrarlanmayacağını görmek için sessizce beklemeye başladılar. Harrer Bey, "Gidiyorlar," diyerek yavaşça yok olan gürültünün ardından gelen sessizliği bozsa da, hiç kıpırdamadan durmaya devam etti. Belediye Başkanı ise kesik kesik, "Duruyorlar," dedikten sonra, evden çıktığına pişman olduğunu, evine nasıl döneceğini hiç bilmediğini, artık "bahçelerin arasından" bile şansını denemeye değmeyeceğini ekleyerek, bir adımda yatağın yanında bitti, uyuyan adamın ayağını sallayarak bağırmaya başladı: "Uyanın! Kalkın!" O noktaya dek aşırı heyecanıyla risk heyetinin gergin toplantısını zorlaştırmakla suçlanamayacak olan Emniyet Müdürü, eşsiz huzurunu bu sert harekete rağmen bozmadı, dirseğini yastığın üzerine koyup başına destek yaparak, sadece ucundan aralayabildiği, kıpkırmızı gözleriyle etrafına baktı, sözleri kendine has bir biçimde telaffuz ederek, "Öyle olsun," deyip, bölgeden destek kuvvet gelmeden tek bir adım bile atmayacağını belirttikten sonra, hiç anlam veremediği bir şekilde yarım kalan rüyasını kaldığı yerden devam ettirmek üzere, kendisine göre iyileşmesi

için yegâne imkânı sunan yatağa geri yapıştı. Bir tek Eszter Hanım hiçbir şey söylemedi. Sert bakışlarını tavana dikip öylece duruyor ve bekliyordu. Sonra tek tek tüm gözlerin içine baktı, sanki ince dudaklarının kenarında heyecanla saklanan bir gülümsemeyi siler gibi görünerek, konuşmaya başladı: "Beyler, tarihî bir an yaşıyoruz. Çözüme giden doğru yoldayız!" Harrer Bey yine içtenlikle onaylarken, içinde hâlâ şüphe bulunsa da, Belediye Başkanı da kravatını kurcalayarak başını sallıyor, sadece Valuska bayram havasındaki açıklamanın etkisinde kalmamış gibi görünerek, bir eli kapının kolunda bekliyordu. Ev sahibi yola koyulması için işareti verdiğinde, kapının eşiğinden öyle acıklı bir ses tonuyla cevap verdi ki ("...Ama... ya Eszter Bey?..") arkasında nefes nefese yürüyen Harrer Bey'le birlikte kapıdan çıktığında, yüzündeki, içinde dünyalar yıkılmışçasına üzgün ve ezik ifade nedeniyle, her hareketinden burada durmayı artık başaramadığı için yola çıktığı, ancak nereye yöneleceğini kendisinin bile bilmediği anlaşılıyordu. Acı verici endişelerinden kurtulmak için Eszter Hanım ve heyetten medet ummuş ve bu konuda hayal kırıklığına uğradığından, gerçekten de içinde dünyalar yıkılıyor, heyecan içinde kendilerine aktarılan iki raporun sırasını karıştırmak suretiyle trajik bir hataya düşen heyet ("Bundan artık kurtulduk," diyen Eszter Hanım'ın ilk cümlesi kafasının içinde yankılanıp duruyordu), onun hikâyesini Harrer Bey'inkinden önceye almış, zaten baştan beri kendisine pek güvenmediklerinden, anlattıklarını doğru düzgün dinlememiş, hatta paniklemiş hali yüzünden kale bile almamış, neden paniklediğini sormamış, Eszter Hanım adeta lafı ağzına tıkmış, böylece başkalarından yardım bekleme konusunda son şansı da uçup gitmişti. Eszter Hanım ise Belediye Başkanı'nın yerinde çekincelerine açıklık getirmeye çalıştığı sırada, Valuska artık ev sahibe-

sinin sarsılmaz düşünce akışını etkilemesinin mümkün olmayacağını fark etti ve böylece meydandaki korkunç olayların işaret ettiği karanlık geleceğe ilişkin bilgilerle tek başına baş etmek zorunda olduğunu anladı.Tek başına kaldığı gibi, Wenckheim Yolu'ndaki evde yaşayan adamın kaderinin de artık kimseyi ilgilendirmediğini fark ederek, Eszter Bey'le de kendisinin baş etmesi gerektiğini kavradı. Sanki bu yüzden olmuşçasına, az önce meydanda olduğu gibi, eve de bir sessizlik çöktü: Etrafındakilerin konuştuğunu görüyor ancak onları duyamıyor, zaten duymak da istemiyor, sadece omzunu sıkan elden kurtulmayı ve boşuna geldiği bu yerden çıkıp gitmeyi arzuluyor; sirkin yatakhanesinde duyduğu planın kaçınılmazlığını kabullenemediği gibi, bu plana karşı ne yapacağını da bilemediğinden, sadece endişeli metanetsizliğini adımlarının yanından akıp giden evlerin süratinde boğmayı istiyordu. Geriye gerçekten de sadece "adımlarının yanından akıp giden evlerin süratinde" boğulacak metanetsizlik kalmış olsa da, bahçe kapısından çıkarken bir anlığına durup, arkasından gelen adama, "Harrer Bey, oraya gitmeyin!.." diye seslendi, bunun karşılığında Harrer Bey, Valuska'nın söylediklerini duymaksızın, hayranlıkla, "Ne kadın be! Ne kadın be!" diye içinden tekrarlayarak Kossuth Meydanı'na doğru koşmaya başlayınca, Valuska da çantasının sapını düzeltip, Pazar Meydanı'na ve gittikçe uzakta kalan ev sahibesine sırtını dönerek, dar kaldırımda aksi istikamete doğru yola koyuldu. Yola koyulduğunda, etrafındaki evler ve bahçe çitleri de hareket etmeye başladı, ancak bu ateşli koşturmayı, artık ayağının altındaki kaldırımın beton karolarını bile görecek durumda olmadığından, görmekten ziyade hissetmeye başladı. Ağaçlar yanından eğilmiş gövdeleriyle geçerken, kuru dalları öldürücü soğukta gizemli uğultular çıkarıyor, elektrik direkleri yolundan çekiliyor, ne

tarafa giderse gitsin, her şey sürükleniyor, her şey savruluyor, ne yaparsa yapsın, ne evlerin, ne beton karoların, ne elektrik direklerinin ne de gizemle uğuldayan dallarıyla ağaçların sonu geliyordu; geride kalmaları için gittikçe daha çok çabaladığı halde, tüm bunlar tekrar ve tekrar önüne geçiyor ve böylece hiçbirini geride bırakamıyor duygusuna kapılıyordu. Karşısında önce hastane, sonra buz pateni sahası, ardından Erkel Meydanı'ndaki taş kuyu göründü; kafasının içinde dönüp duran resimler nedeniyle, gerçekten bu yerlerden mi geçtiğini yoksa hâlâ Eszter Hanım'ın evinin civarında mahsur mu kaldığını bilemiyor olsa da, Prens'ten ve Kossuth Meydanı'ndaki krallığından bir an önce uzaklaşmak ve "kendi insanları"na kavuşmak dileği bir anda gerçekleşti, kendisini bulvarla Kırk Dokuzuncu Sokak'ın köşesinde buldu, kaçışın bu felç edici labirentinde aniden uyanarak, Pflaum Hanım'ın kapısında dikilip diafonun ziline bastı. Zile defalarca bastıktan sonra, gelen hışırtılardan birisinin kapı telefonunu eline aldığını ancak bir şey söylemediğini fark edince, "Anne, ben geldim," diye bağırmaya başladı. "Anne, ben geldim ve şunu diyece..." "Sen bu saatte hâlâ sokakta ne arıyorsun?" karşılığını avaz avaz bir ses tonuyla alınca, Valuska'nın bir anda sesi kesildi. "Sana bu saatte hâlâ sokakta ne yaptığını soruyorum?!" "Çok fena şeyler oluyor anne!" diye iyice diafonun dibine sokularak açıklamaya çalışıyordu, "Demek istiyor..." "Çok fena şeyler mi oluyor?" diye ses yeniden avaz avaz yükseldi ve, "Ve bir de bundan haberdar olduğunu itiraf ediyorsun ha? Buna rağmen bir de gece gece sokaklarda mı geziyorsun? Söyle bana, ama hemen şimdi, yine ne haltlar karıştırıyorsun? Sen anneni mahvetmek mi istiyorsun? Senin için şimdiye dek yaptıklarım yetmedi mi?" "Anne. Anne, lütfen beni dinle, azcık dinle. Sadece şunu diyeceğim, kendini eve kapat ve kimseyi de eve alma, çünkü..."

"Sen sarhoşsun!!!" diye sinirle avaz avaz bağırdı Pflaum Hanım. "Bir daha asla içmeyeceğine söz verdiğin halde sen yine içmişsin! İçiyorsun ve kendine ait bir evin olması yetmiyor, içiyorsun ve yine sokaklarda dolanıyorsun! O zaman tamam sevgili oğlum –dedi diafonun hışırtısıyla annenin sesi– o zaman külahları değişiriz! Eğer hemen evine dönmezsen, bir daha bu kapıdan içeri ayağını sokamazsın! Anladın mı?" "Anladım anne." "Beni iyi dinle! Eğer, bunu aklına sok, eğer dışarıda dolandığını ve bir şeylere karıştığını duyarsam, oraya gelir, senin bulur, saçından sürükleye sürükleye seni götürür, kapattırırım! Nereye kapattıracağımı da biliyorsun! Bir kez daha beni utandırmana katlanmayacağım!" "Tabii ki anne, asla!" "Bana habire anne anne deyip durma, kıçını kaldır ve bas git!" "Evet. Ellerinden öperim anne. Hemen gidiyorum." Valuska diafona doğru hemen yola koyulduğunu söylese de, Pflaum Hanım'a durumun ciddiyetini açıklamayı başaramadığından oradan ayrılmak içine sinmedi, uzunca bir süre kafasında geri dönüp tekrar deneme fikrini tarttıktan sonra, sonunda yaşadıklarını ve tanık olduklarını Eszter Hanım'ın kendisine anlatmayı başaramadıysa da annesine olan biteni açıklamanın zaten mümkün olmayacağını idrak etti. Açıklayamazdı çünkü Prens'le ve Ayakçı'yla ilgili ne söylerse söylesin, annesi zaten ona inanmayacak ve inanmadığı gibi, bir de yine kendisine çıkışacağı için, Valuska, haksızlık etmiş olmakla ya da aşırı sabırsızlıkla suçlanamayacağını düşünüyor, kendisi de olan biteni kendi kulaklarıyla duymamış, kendi gözleriyle görmese bu anlatılanların uydurma olduğunu ilk düşünenin kendisi olacağını biliyordu. Valuska boş sokaklarda gezinirken, Prens'in gerçek olduğunu ve bu yüzden de artık hiçbir şeye rasyonel gözle bakmasının mümkün olmadığını biliyordu; Prens neyin habercisi olduğuna ilişkin yalandan bir göz boyamayla ya da zarar vermeye

yönelik insanlık dışı bir arzuyla değil, salt varlığıyla dünyayı değiştirecek, insanları her şeyi kendi doğalarına göre değerlendirmekten vazgeçmeye zorlayacak ve onları dünyada başka yasaların da, insanların kendisini kaçık bir yalancı olarak damgalayacağı yasaların da var olduğunu gösterecekti. Fakat aynı zamanda –Valuska koşturmaya devam ederek– yalancı göz boyamanın ve insanlık dışı arzunun da, Sirk Yöneticisi'nin karşısında saklamaya bile gerek görmediği yanıltıcı numaralar ve yıkıcı hiddet de onun salt varlığının birer parçası olsa da, bunlar onun varlığına eşdeğer sayılamaz, varlığının tartışılmaz sıra dışılığı nedeniyle, bunlar ancak varlığının sonucu, sıra dışılığın, korkutuculuğunun dışavurumu olabilir diye düşünse de Valuska, bunların kapsamını ve Prens'in ne istediğini, söylediği şeylerin tam olarak neye işaret ettiğini elbette ki kavrayamıyordu. Bir sokaktan çıkıp diğerine dalıyor, tekrar ve tekrar Prens'in sözlerini kafasında tartıyor, Sirk Yöneticisinin düşüncelerinin doğru olduğuna emin olsa da, Prens'in yaptıklarının şer bir şarlatanlık olduğunu görse de, kumpanyanın bu tartışılmaz en gizemli üyesinin, sadece kolayca kandırılabilmelerinden faydalandığı yandaşlarının üzerindeki gücünü kullanmaktan zevk alan basit bir şarlatan olmadığını da biliyordu. Prens'in, tercümanın başlangıç seviyesindeki Macarca bilgisi yüzünden anlamlarının paramparça olması sonucu daha da yabancı ve acımasız tınlayan sıra dışı açıklamalarında, Sirk Yöneticisi'nin aksine, Valuska korkutucu bir derinlik ya da bir derinlikten ve kaçınılmazlıktan ziyade, daha çok... düşüncenin bağımlı sınırlılığının karşı koymayı başaramayacağı derecede özgür ve dipsiz bir hikmet buluyordu. Prens adeta beş duyuyla algılanabilen dünyanın kurallarının geçerli olmadığı bir yerden, olguların gölgesinden doğduğu ve orada her şey tamamen rastlantısal ve erişilemez olduğu için, yaydığı enerji de, "kendi malı

saydıkları"nın arasında nasıl sivrildiğini, insanların sirkte parmakla gösterdiği sıradan bir hilkat garibesinin asla başaramayacağı bir noktaya yükselmesini açıklar biçimde, düşüncenin karşı koymayı başaramayacağı derecede güçlüydü. Evler, ağaçlar, beton karolar ve elektrik direkleri gittikçe yavaşlarken, Valuska niyetinin umutsuzluğunu ve bu gerçek dışılığı anlamanın imkânsızlığını fark etmiş olsa da, Pazar Meydanı'ndakilerin gergin bakışlarını düşündüğünde, korkunç emirle birlikte şehri yakıp yıkmaya başlayacaklarını ve böylece (naifliği yüzünden dikkatlerini oraya çeken de kendisi olduğu halde!) Eszter Bey'in, tam da her şeyden habersiz ve tamamen korumasız Eszter Bey'in evine de saldıracaklarını kabullenmek istemiyor, daha doğrusu –bir anda etrafındaki her şey sonsuza dek duruvermişti– bunu kabullenmenin imkânsız olduğunu düşünüyordu. Ciyak ciyak kuş seslerini yeniden duymaya başladığından içini de bir korku sardı, öylece korku içinde dikilirken, insanları uyarmaktan başka yapabileceği bir şey olmadığını düşünmeye başladı: "Sıkıca evinize kapanın ve sakın çıkmayın!" Kendi kendine herkesi uyaracağını, Eszter Bey'den "Péfeffer"deki kardeşlerine, demiryolu çalışanlarından gece nöbetçisine kadar herkese, Emniyet Müdürü'nün kopillerine kadar herkese ulaşması gerektiğini düşünürken, etrafına baktığında sadece öbür köşeye kadar ulaşması gerektiğini anlayınca son derece mantıklı görünen, uyarma turuna zaten kendisine emanet edilen evlatlardan başlamak, üstadına ve diğerlerine daha sonra ulaşmak aklına geliverdi. Emniyet Müdürü'nün kiraladığı ev, burada böylesine önemli bir şahsiyetin oturduğunu başarıyla gizliyordu: Duvarlarda boya badana kalmamış, yukarıdaki yağmur oluğunun kocaman bir parçası kopup gitmiş, kapının üzerindeyse, sürekli açıp kapamaya ne gerek olduğu sorusuna cevap verircesine, kilitten eser kalmamıştı. Eve

ulaşmak ancak dışarıya taşınan çöp birikintilerinin arasından dolanarak mümkün görünürken, kaldırımdan eve giden yolu sadece kapının önünde duran, orada unutulmuş bir metal çubuk kapattığı için, Valuska dışarıdaki durum buysa, içeride kim bilir neler olduğunu düşünerek kapıdan merdivenlere ulaştığında öyle bir hava akımına kapıldı ki, sanki doğa ona buranın efendisinin kim olduğunu göstermek üzere bir işaret göndererek birdenbire kafasından kasketini uçurup götürüverdi. Beton merdivenlerden çıktığı sırada hava akımı azalacağına daha da kestirilemez bir hal aldı, gücünü toplayarak kurbanına daha da sert bir şekilde saldırmak ister gibi bir anlığına durup tekrar hiddetle harekete geçtiği için, Valuska kasketini elinde tutmak ve mümkün olduğunca burnundan nefes almak zorunda kalarak üst kata vardığında, kapıyı çabucak açmaları için, sanki gerçekten de bir şeylerden kaçıyormuş gibi var gücüyle zile abandı. Kapıyı açan olmadığı gibi zilin zırıltısıyla birlikte, kapının çalması üzerine başlayan ayak sesleri de susunca Valuska zili bir daha ve bir daha çaldı; tam içeride bir sorun olduğunu düşünmeye başladığında kapının diğer tarafında dönen anahtarın sesini duydu, ayak sesleri yeniden başladı ve ardından yine sessizlik oldu... Çiçek desenli duvarlarını alt taraftan başlayıp yukarıya doğru yayılan lekeler yaratacak şekilde nem kaplayan evin içi sıcak, hatta fazlasıyla sıcak olduğundan, yere atılmış ceket, gazete, ayakkabı engellerini aşarak dar antreden geçip mutfağın kapısından içeriye baktıktan sonra, bu enteresan karşılamanın anlamını araştırarak salona girdiğinde, donmuş bedeni öylesine sarsılmaya başladı ki, ağzını açıp bir şeyler söylemeyi bile başaramadı. Omzuna asılı çantasının sapını yana çekti, paltosunun düğmelerini açtı ve bu titremeyi bir şekilde bertaraf etmek için, uyuşmuş uzuvlarını ovalamaya başladı. Sonra bir anda arkasında birisinin oldu-

ğu hissine kapıldı. Korkuyla arkasını döndü, gerçekten de arkasında birileri vardı: Salonun kapısının önünde, sessizce ve kıpırtısız, aşağıdan boş gözlerle kendisine bakan iki çocuk. "Ayyy," diye bağırdı Valuska, "beni amma korkuttunuz!" Çocuklar, "Babamız geliyor sandık..." diyerek Valuska'yı izlemeye devam ettiler. "Babanız geldiğinde hep saklanır mısınız?" İki oğlan sorusuna cevap vermeden, ciddiyetle ve hiç kıpırdamadan onu izlemeye devam ediyordu. Birisi altı, diğeri sekiz yaşlarında gibi, küçüğü sarışın, büyüğü kahverengi saçlı olsa da, ikisi de Emniyet Müdürü'nün gözlerini almış, özellikle pantolonlarının, kısmen de gömleklerinin yıkana yıkana rengi bile anlaşılmayacak kadar eskimişliğinden, komşu çocuklarının eskileri olduğunu düşündüren kıyafetler giymişlerdi. Çocukların kendisini sadece izlemeyip aynı zamanda güvensizce tarttığını fark eden Valuska, pek de kendinden emin olmayan bir tavırla açıklamaya başladı: "Biliyorsunuz, babanız bugün eve geç gelecek. Bu yüzden de benden sizi yatırmamı istedi. Benim hemen gitmem lazım, ama ben çıktıktan sonra –yine irkilerek– kapıyı sıkıca kapatmanız ve kapıyı kim çalarsa çalsın, kesinlikle içeri almamanız çok önemli. Yani –çocuklar hâlâ kıpırdamadan durduklarından, kendine güvenini iyice yitirmiş şekilde devam etti– gidip yatmanız lazım." Paltosunu düzeltip boğazını temizledikten sonra, dik dik kendisine bakmayı kesmeleri için ne yapması gerektiğini bilemediğinden gergin gergin gülümsemeye çalışınca, küçük olan sonunda biraz gevşeyip yanına yaklaşarak sordu: "Çantanda ne var?" Valuska bu soru karşısında öylesine şaşırmıştı ki, çantasını açıp içine bakması gerekti, sonra çömelip içindekileri çocuğa göstererek, "Sadece gazeteler. Evlere gazeteleri ben dağıtıyorum," dedi. "Postacı," diye açıkladı, eşikte duran ve daha bilgili olmanın otoritesi ve sorumluluğunu taşıyan ağabeyi. "Hiç de pos-

tacı değil!" diye çıkıştı küçük. "Babam deli dedi." Sonra yine Valuska'ya dönüp şüpheci bakışlarla baştan aşağı süzdü. "Sen gerçekten deli misin?" "Yok canım!" diyerek başını salladı Valuska ve ayağa kalktı. "Deli değilim, bakınca zaten anlaman lazım." "Tüh," diyerek suratını astı küçük olan. "Ben deli olmak istiyorum ve krala gidip krallığının kötü olduğunu söylemek." "Çok saçma!" diye tepeden bakan bir ifadeyle itiraz etti öteki. Valuska, büyüğün de güvenini kazanmayı umarak sordu: "Neden saçma? Sen ne olmak istersin?" "Ben mi? Ben... adil bir polis," diye cevap verdi çocuk gururla ve planlarını yabancılara açıklamaktan hoşlanmayan bir edayla kestirip attı. "Ve herkesi hapse atacağım," diyerek kollarını göğsünde kavuşturup omzuyla duvara dayandı, "tüm delileri ve sarhoşları." "Sarhoşları ben de!" diye olumladı küçüğü ve, "Sarhoşlara ölüm!" diye bağırarak odada oradan oraya zıplamaya başladı. Valuska sonunda çocukların güvenini kazandığını ve böylece onlara söz geçirebileceğini ve yatmaya ikna edebileceğini düşünerek şu an bir şeyler söylemesi gerektiğini bilse de, aklına hiçbir şey gelmediğinden, çantasını kapatıp, tekrar çocuklara gülümsemeye çalışarak pencerenin önüne gitti; karanlık sokağa bakıp da çoktan Eszter Bey'in yanında olması gerektiği aklına gelince bir anda sabrını yitirdi, "Maalesef," diyerek sinirden titreyen eliyle kasketini çıkarıp eliyle saçlarını geriye doğru yatırarak, "benim artık gitmem lazım," dedi. Büyüğü, "Üniformam bile hazır!" dedikten sonra, Valuska'nın kapıya doğru yöneldiğini görünce, "Amca, inanmıyorsanız göstereyim!" dedi. "Ben de! Ben de!" diye bağırarak zıplamaya başladı küçüğü ve sağa sola manevra yaparak ilerleyen bir arabanın hareketini taklit edip ağabeyinin arkasından gitti. Valuska daha holde birkaç adım ilerleyemeden, kapının biri açılıp, sonra kapandığında, çocuklar askerî düzende hazırola geçip

sırıtarak yukarıya doğru kendisine bakmaya başladıkları için artık kurtuluşu yoktu. Çocukların ikisinin de üzerinde gerçek polis üniforması ceketi vardı: Küçüğünki yere değiyor, büyüğünkü sadece dizine geliyor, tabir yerindeyse, üç kere bile içine sığabileceklerinden oldukça komik görünseler de, ceketlerin kalıpları son derece profesyonelce oturduğundan, geriye büyüyüp içlerini doldurmalarından başka bir şey kalmamış gibi duruyorlardı. "Bu... gerçekten de..." diye övgüyle karşılık veren Valuska, kapıya doğru bir hamle yapmaya çalışsa da, küçük bu sefer de arkadan bir kutu çekip, yalpalayarak üzerine çıkarak, "Bana bak!" diye bağırınca, ucu sivriltilmiş bir çubuğa hayranlıkla bakması gerekmiş, çubuğun "düşmanın gözünü çıkarmak için" kullanılacağını öğrendikten sonra, "düşmanın boğazını kesmek için" en iyi araç olduğunu ve bir köşeye tıkıştırılmış kavanozda biriktirilen kırık camların yarısının bile düşmanın içkisine karıştırılınca "onları ayak altından kaldırmak için" yeterli olacağını kabul etmesi gerekmişti. "Çok saçma! Bunların hepsini ona ben verdim! Bunlar anaokulu çocukları için!" diye aşağılayıcı bir tavırla çıkışan mutfak kapısının oradaki büyüğü, "Amca, eğer bir şey görmek istiyorsanız, buna bakın!" diye devam ederek, ceketin cebinden gerçek bir tabanca çıkardı. Tabancayı avucunun içine yatırıp, yavaşça parmaklarını üzerine yerleştirdiğinde, Valuska, nutku tutulmuş vaziyette, istemsizce çocuktan geriye çekildi. "İyi de, bunu nereden buldun?" "Şimdi bunu boş ver!" diyerek omuzlarını silken büyük oğlan, tabancayı parmağında döndürmeye çalıştı, hareketi fazla sert yaptığından, tabanca dönmek yerine yere düşerek büyük bir gürültü çıkardı. Valuska, "Onu bana versen çok iyi olacak," diye korkuyla tabancaya doğru uzansa da, çocuk daha hızlı davrandı, tabancayı yerden kapıp namluyu Valuska'ya çevirdi. "Bu yaptığın çok tehlikeli," diye elini yüzünün

önünde tutarak kendini korumaya çalışan Valuska, "Bununla oyun oynamamalısın," diyerek devam etse de, tabanca hiç kıpırdamadı; çocuklar, Valuska ilk geldiğinde baktıkları gibi, yine dik dik bakmaya başladıkları için, Valuska otomatik bir tavırla geriye doğru gitmeye başlayarak çıkış kapısına dayandı. "İyi, tamam," diyerek kapının kolunu aşağıya doğru bastırdı, "Gerçekten de çok korktum. Ama şimdi..." diyerek kapıyı açtı "...onu yerine koy. Çünkü babanız çok kızacak. Güzelce gidip yatın..." diyerek araladığı kapıdan sıvıştı ve " artık söz dinleyin ve yatıp uyuyun," diyerek dikkatle kapıyı kapatıp, şaşkınlık içinde, daha çok kendi kendine "...ve her şeyi sıkıca kapatın. Kimseyi de içeri almayın," diye devam etti. İçeride kahkahaların koptuğunu ve kilidin içinde dönen anahtarın sesini duyduktan sonra, başında durmak istemeyen kasketini elinde tutarak, fırtına benzeri hava akımının devam ettiği merdivenlerden inmeye başladı. Dik dik kendisine bakan iki çift göz aklından çıkmıyor, çocukların bakışlarının keskin ve delici etkisinden bir türlü kurtulamıyor, az önce bulunduğu zıvanadan çıkmış krallıkta sıcaktan irkilip dursa da, bu sefer de binadan çıktığı için soğuktan titriyordu. Bir yandan iliklerine kadar işleyen soğuktan, diğer yandan da, kendisi için anlaşılmaz olan, küçücük iki çocuğun acımasızlığının ve soğukkanlı heyecanının son derece gerçek olduğu düşüncesinden titriyordu. Çantasını diğer yanına alıp paltosunun düğmelerini ilikledikten sonra, bu düşünceyle başka türlü baş edemeyeceğini fark ederek, kendisine yöneltilmiş namluyu ve kapının ardındaki alaycı kahkahayı aklından çıkarmaya, bir an önce Wenckheim Yolu'ndaki eve varmaya odaklanmaya çalışıyordu. Bunları aklından çıkarmaya çalışsa da, iki çocuk, dev polis ceketlerinin içinde sürekli gözlerinin önünde dans ediyor, onları belki de dolu bir tabancayla tek başlarına bıraktığını düşünen Va-

luska vicdan azabı çekiyordu ve aslında geri dönmesi gerektiğini bildiğinden içi içini yiyor olsa da, Árpád Sokağı'ndan bulvara çıkıp, hemen yakınında, aşağı yukarı şehir merkezinin ortasında, hemen evlerin üzerinde, gökyüzünün kıpkızıl olduğunu fark edince, tüm bunlar bir anda ve kesin bir biçimde son buldu. Bir anda içine saplanan, "Galiba yakıp yıkmaya başlamışlar," endişesi, vicdan azabı ve ahlaki muhakemenin baskısını ânında silip attı, boyuna yan tarafına çarpmasını engellemek için çantasını elleriyle kavrayarak kenara çekilen sokak kedilerinin arasından, ileriye, Eszter Bey'in evine doğru koşmaya başladı. Tüm gücüyle koşarak oraya vardığında, kollarını iki yana açarak evin girişini kapatmaya çalışırken karar verme yetisinin sağlam kalan kırıntılarıyla, dünyadan haberi olmayan üstadına doğru bu şekilde atılsa, paniklemiş hali yüzünden onu ancak daha da fazla korkutacağını idrak etmeyi başararak, kapının önünde durmaya ve eve yaklaşan olursa, her şeyden habersiz ev sahibini, oradan korumaya çalışacağına dair ezikçe karar verdi. Bunu nasıl yapacağı konusunda hiçbir fikri olmadığı gibi, bulunduğu yerden hiçbir şey anlaşılamadığı için, kestirilemez bir saldırı konusundaki korkularını da, yağmanın sırf ihtimali yüzünden aklını tamamen yitirmesinin dışında açıklayabilecek bir durum yoktu. Gökyüzünün belli bir bölgesi gerçekten de kıpkızıldı ve Valuska harekete hazır halde kapının önünde volta atıp duruyor, tam dört adım sağa, tam dört adım sola atıp, beşinci adımda artık diğer taraf fazla korumasız kalarak karanlıkla yok olup gideceğinden, asla dört adımı aşmıyordu. Olayların bundan sonrası çok hızlı gelişti ve tüm olup bitenler tek bir saniyeye sığdı. Yüzlerce çizme ve postalın sanki yorgun argın yere sürten adımlarla yaklaştığını duydu. Sonra önüne bir grup adam dikildi, etrafını sardılar. Valuska adamların ellerine, tıknaz parmaklarına

bakarak bir şeyler söylemeye çabaladı. O sırada, arka taraftan yükselen çatlak bir ses, "Durun!" deyince, Valuska gri keçeden paltoyu görür görmez adamın yüzünü bile görmeden, bir noktada açılan çemberin içinden geçerek kendisine doğru ilerleyen kişinin, öğleden sonra meydanda tanıştığı dostundan başkası olamayacağını anladı. Adam kulağına doğru eğilerek, sessizce, "Korkacak bir şey yok. Bizimle geliyorsun," diyerek kolunu omzuna attı. Valuska sesini bile çıkaramadan adamlarla birlikte yürümeye başladı, adam da bir şey söylemeden yürümeye devam etti, sadece Valuska'nın önüne doğru eğilip, diğer taraftan sırıtarak Valuska'ya karanlıktan istifade yanaşmaya çalışan birisini iteledi. Valuska, arkasından yorgun argın, yere sürterek ilerleyen yüzlerce adımı duyuyor, ayağının dibinde, sessizce havaya kalkan demir çubukları görünce korkuyla kaçışan sokak kedilerini görüyor, kendisini omzundan tutarak çizmelerin ve postalların kalabalığıyla birlikte sürükleyen elden başka bir şey hissetmiyordu. Adam yeniden, "Korkacak bir şey yok," dedikten sonra Valuska'ya başıyla işaret edip gökyüzüne baktı. Bunun üzerine yukarıya doğru bakan Valuska, gökyüzünün yerinde olmadığı hissine kapıldı ve sonra bir daha baktığında, gökyüzünün yerinde artık hiçbir şey olmadığını fark ederek, başını önüne eğip aradığı şeyi asla bulamayacağını, her ne arıyorsa, toprağın, bu yürüyüşün ve ayrıntıların ittifakı tarafından sindirilip gittiğini kabullenmiş bir edayla, öylece çizmelerin ve postalların kalabalığıyla birlikte ilerlemeye devam etti.

"Ayrıntıların ittifakı. Evet ayrıntıların!" diye belli bir niyet göstermeksizin ancak beceriksizliğinden emin olarak kendi kendine konuşan Eszter Bey hayatının kaderini belirleyecek olan bu akşam, zor bir zanaat olan bari-

kat kurma çalışmasının sonuna yaklaşırken belki yirminci kez çekici eline vurdu. Zonklayan parmağını tutarak pencerelere çakılmış sopa ve kalasların kaosuna bir göz attıktan sonra, yaptığı işten anlamamanın sonucu olarak ortaya çıkan bu sefil çalışma konusunda artık hiçbir şey yapamayacağından, potansiyel acı verici deneyimlerden kaçınmak için, en azından utanç verici biçimde on yıllardır boşlayıp bir türlü öğrenmediği, düzgünce çivi çakma işini bu sefer halletmeye karar verdi. Eve dönüşünden sonraki birkaç dakikalık dinlenmenin ardından, bizzat kendisinin avludan yakacak olarak toplayıp kitap raflarının arasına yığdığı odunlardan uygun gözüken birini seçip, ufak bir düzeltmeye ihtiyacı olup olmadığını dikkatle incelediği sırada, mantıklı bir varoluşun gereksizliği çerçevesinde, yaklaşık üç saat önce kapının eşiğinde şekillenmeye başlayan ve kendisinden öncekî her şeyi silip atan düşünce akışında kendisine göre "devrim niteliği"nde bir kırılma yaşandı; elindeki tahta parçasını kapatılan son penceredeki birbirinin altına üstüne çakılı tahtaların ve kalasların altına yerleştirdi, mükemmel bir sonuç beklentisiyle, tamamen konsantre olmuş bir şekilde dudaklarını ısırarak çekici yeniden kaldırıp bir anda geri indirince, vuruş gücünün ve açısının kesin olabilmesi için, sadece iyi niyetin pek de yeterli olmadığını fark etti. Kısa bir kararsızlıktan sonra, "Aletin, çivinin kafasıyla yaptığı açıyı kontrol etmek gerek..." diye düşündükten sonra, "ufak düzeltme" düşüncesini aklından çıkarmadan, yaralı sol elinin tüm gücüyle tahtayı pencerenin çerçevesine bastırarak, sağ eliyle çekici körlemesine indirdi. Bu sefer başına bir şey gelmedi, hatta çivi biraz daha içeriye girse de, az önce çok mantıklı görünen, sürekli dağılan dikkatini bundan sonra açıya odaklaması gerektiği fikrinden, şimdilik vazgeçmesinin daha iyi olacağı kanaatine vardı. Elindeki çekiç gittikçe daha da gü-

venilmez, bu nedenle de yeni deneylerin sonucu da daha kestirilemez hale geldiği için, üçüncü denemede şunu artık kabullenmek zorunda kaldı: Çekicin yolunu kontrol etmek konusundaki düşünceleri ve hareketin o noktada henüz basite indirgenmiş önemine bağlı olarak kaderini değiştirecek duruşuna son derece uygun bir incelikle kavramasallaştırdığı "henüz var olmayan bir şeye göre hareket etmek, gelecekte var olacak bir şeye göre tavır belirlemek, bu nedenle tekrar ve tekrar aynı hatayı tekrarlamamak için altmış yıllık aptalca avareliğinin YETERSİZ olduğu" fikri, eve dönüş yolunun son metrelerinde aklında şekillendiği gibi, başarısızlıklarından da anladığı üzere, aletin belli bir özelliğine odaklanınca tam olarak o özelliğini bozduğunu gözlemlemiş ve çekicin art arda üç sefer doğru yeri bulmasının, konsantrasyonunun değil, düpedüz şansının ya da kendi kendine açıkladığı üzere "parmaklarını sistematik mahvedişine şu an ara veren bağışlayıcılığın sonucu" olduğu kanaatine varmıştı. Bu anda, içinden bir ses bu konuya daha fazla enerji harcarsa çok iyi yapacağını fısıldadığı için, "daha fazla enerji" diye içinden tekrarlayan Eszter Bey, tüm varlığını tutsak eden, anlamlı varoluşun noksanlığı pratikte uygulaması gereken rasyonelliği dışlamaz ikileminden uzaklaştığını zannederken, aslında daha da yaklaşmış olabileceğini, elle tutulur olguların evrenine doğru bir "U" dönüşü yapmış olabileceğini aklından bile geçirmiyordu. Başarısızlığın nedeni, son kertede, "içeriğe değil, yönteme dair bir yanılgı" olduğundan, üzerinde durduğu bacaklar güçsüz olsa da, açıya odaklanan düşünceyi toptan silip atması gerekmediğine kanaat getirerek, bakışlarını elinde tuttuğu, sabırsızlıkla başını sallayan çekiç ve çivinin kafası arasında oradan oraya oynatarak, bu açıya odaklanınca, onun hareketi kontrol edilebilir kılacak bir noktası bulunup bulunmadığını ilk defa ince-

lemeye başladı, ânında iki nokta keşfetmeyi başardığından, geriye sadece kendisini bu noktalardan hangisine teslim etmesi gerektiğine karar vermek kaldı. "Çivi tahtanın içinde sabit dururken, çekicin pozisyonu değişkenlik gösteriyor," deyip boş boş tavana bakarak bu akıl yürütmesine göre kesinlikle ikinciye odaklanması gerektiğine kanaat getirse de, rasyonel çıkarımına uygun şekilde gözüyle aletin açısını takip ederek hareketi yeniden deneyince, çekiç artık elinde daha sağlam dursa da, çiviyi ancak her onuncu hamlede tutturmayı başardığını görerek yüzünü ekşitti. "Önemli olan," kendi kendisini düzelterek, "çekici hangi noktaya vurmak istediğim. Ne çakmak istediğim!" derken aklına dank eden, "Önemli olan tek şey bu!" düşüncesiyle birlikte, sonunda doğru ipucunu yakalamış bir edayla, bakışlarını hedefe adeta kilitleyerek yeni bir çakma hareketi yapmak üzere elini havaya kaldırdı. Hedefi tam tutturmuş, hatta memnuniyetle daha net bir sonucun mümkün olmadığını düşünmüş, kendisini hedefe ulaştıran hareket üzerindeki hâkimiyetinin kesinliği konusunda şüpheye yer bırakmayacak biçimde, işlemin tamamlayıcı basamaklarının düzenini bile ânında keşfetmişti: Şimdiye kadar aleti yanlış tuttuğunu, şu an yaptığı gibi kafasının dibinden tutmanın çok daha rahat olduğunu, her çakma hareketinin tam olarak ne kadar güç gerektirdiğini, ivme kazanmak için "sallamaya değer" mesafenin ne olduğunu ve son olarak, bu üretken ânın sürükleyiciliğine kapılıp çakılacak tahtayı çerçeveye alttan baş parmağıyla destekleyerek sabitlediğinde, tüm bedeniyle üzerine yüklenmesinin gerçekten de gereksiz olduğunu anlamayı başardı. Böylece hareket ve tutuş, yapılan işi mükemmelleştirdiği için, son iki tahtanın ışık hızıyla yerine oturması Eszter Bey'i şaşırtmadı, eserini incelemek için evde bir tur atıp, küçümsenmeyecek bir düzeltme yaptıktan sonra lambanın loş ışığında

yüzen koridora geri gelip, tam da ürettiği çözümün sefasını sürebileceği noktada, pencerelerle ilgili yapacak bir şey kalmadığını görünce hayal kırıklığına uğradı. Gezisi sırasında bu temel hareketin ufak sırrını fark etmeyi başarmasını sağlayan metodu keşfetmesinin kendisini nasıl da sıra dışı ve hatta rahatsız edici bir biçimde hizaya getirerek, kendi deyimiyle "yeniden doğmuş, tamamen hafiflemiş bir Eszter" olarak kapıdan girmesine ve düşüncenin ihmal edilebilir rolünü "devrimci nitelikte" diye tanımlamasına neden olan aydınlanmayı yaşadığından ve gerçekten de içini saatlerce açılar, çivi kafaları ve çekiç ivmesi labirentinde bocaladıktan sonra son dakikada çıkışı bulmasını sağlayan "çözümün taze sevinci" doldurduğundan bir süre daha mutlu mesut çivi çakmaya devam edebilirdi. Aydınlanması ani olsa da, genelde olduğu gibi önceki süreçlere bağlı olarak yaşandı, evde dolanmaya başlamadan önce sol elini gelecek darbelerden korumaya çalışırken, bu minicik işe zihninin tonluk ağırlığıyla giriştiği halde, hemen akabinde ince görüşünün keskin gücüyle de olsa, bu girişiminin boş ve mücadelesinin açıkça gülünç olduğunu, alet kullanımının önceki sırrının ötesinde, daha da gizli bir karmaşıklığı, kendisini az önce çivi çakmanın mükemmel tekniğine yönlendiren başka bir yolun varlığını da görmesi gerekti. Problem çözme heyecanının basamaklarını adım adım aklından geçirince içinde bulunduğu ruh halinde bile sonucun sağduyulu değerlendirmesinden kaynaklanmadığına dair şüpheyi artık hiçbir şeyin dağıtamayacağı bir noktaya geldi; ileri görüşün kendine özgü ağır entelektüel silahlarını ya da kendi deyimiyle "kendini adamış bir problem çözücünün savaş manevralarının süreçte açıkça gözlemlenen idare gücü"nü, "düşünsel düzeltmelerin zinciri"nden ayırarak, deneysel çekiç darbelerinden son derece farklı, üzerinde hiçbir etkisi olmayan, saniyeden saniyeye de-

ğişkenlik gösteren gereksinimlere bağlı olarak şekillenen bir faaliyetin varlığına dair, zihnini yorsa da, daha önce fark etmediği bir çıkarıma ulaştı. Tüm verileri kafasında toparlamaya çalışarak, görünüşe göre mevzunun önemine kıyasla önemsiz görünen görevin, rasyonel çıkarımlar ve esnek problem çözme yöntemlerinin istikrarlılığı prensibiyle yerine getirilmesi gerektiğini ve kullanılan yöntemin hatalı olduğunu gösteren hiçbir işaret bulunmasa da, başarıya ulaşan farklı versiyonları ortaya koyanın kendi "basit mantığı" değil, çözüme ulaşma çabasında atılan her adımda yeni bir deneysellik içeren araştırmacı tavır olduğunu aklından çıkarmadan evin içinde sağlamlaştırılması gereken gevşek bir tahta olup olmadığını araştırmak üzere dolanmaya başlayan Eszter Bey, bu sonuca ulaşmasını sağlayacak herhangi bir olgu gözlemlemedi, her şeyi yöneten makinenin, gerçekliğe bağlı varlığımızın yağlanmış mekanizmasının, üretken zihin ve çalışkan el arasında "eğer bu mümkünse, göz kamaştıran şey ve kamaşan göz arasında, görünen gerçeğin geçmişteki göz kamaşmasına işaret eden bir kabulleniş"in dikkatle gizlendiğini düşünerek mutfağa girdi. Kendisini, ivmeden açıya, açıdan çiviye odaklanmaya yönelten deneyin gidişatını, fikirlerin arasında özgürce seçim yapan değerlendirmelerin belirlediğini düşünerek bu sefer de mutfağın yanındaki hizmetçi odasının iki ufak penceresini incelemeye aldı; bu "özgürce seçim yapan değerlendirmeleri" mevcut versiyonlarda deneyin gidişatının, ihtimallerin sonsuz kesinlik içerisinde belirlenmiş yığının içinde yol bulmaya yarayan mekanik bir yetinin, kabaca tarif etmek gerekirse çabanın kendisinin belirlediğini, özgürce seçim yapan değerlendirmelerin ne "özgür değil" ne de "seçim yapmaktan âciz değil" niteliğini, olayların akışına müdahale etmenin ötesinde, tek görevlerinin bu deneylerin algılanması ve değerlendirilmesi olduğunu ve bun-

dan da ("Keskin bir tabirle," – diye kendi kendine keskin bir tabir kullanarak) sürecin yıldırım hızıyla insanlaştırılmasının doğacağını, inancın onarılacağını, en sıradan sonucu bulma çabasının bile, örneğin ufacık bir çivinin çakılmasına dair tartışmasız bir yöntemin belirlenmesinin bile, süreç içindeki adımların "parlak" bilincimiz ve "harikulade" yaratıcılığımızla, bizim tarafımızdan yönetildiğini düşündü. Evdeki turunu Valuska'nın odasından geçip salona doğru sürdürürken, yönetenin biz olmadığımızı, görünürdeki hükmümüzü sorgulamaya bile gerek görmeyen bir şey tarafından yönetildiğimizi, hep daha fazlasını arzulayan benliğimizin onun alçak gönüllü görevlendirmesine, algılamaya ve değerlendirmeye yeterli derecede uygun olduğunu, gerisinin ise –gülümseyerek salonun kapısının kolunu indirdi– artık onun üzerine vazife olmadığını düşünerek, uzun süren bir körlüğün ardından, gerçeklerin krallığına ani bir bakış atan birisi gibi, kapısını açtığı salondaki manzara karşısında, adeta kendisini unutup kapalı gözlerle eşikte öylece donakaldı. Sürekli hareket halinde, sonsuz değişime hazır milyarlarca olgu gözlüyor, aralarında başlangıcı ya da sonu olmaksızın sürüp giden diyaloğu fark ediyor, her bir olguyu tek tek, milyarlarca ilişkiyi ve milyarlarca hikâyeyi hep birbirine bağlı, tek bir bütünün parçası olarak ve tüm öteki ayrıntıları, varlığıyla karşı koyan olguyla diğerleri arasındaki mücadeleye dayalı ilişkiyi ve karşı tarafta, kendi varoluşunu sağlamlaştırmak için direnişi yenmeye çalışan olguyu da açıklıkla görebiliyordu. Bu doyma noktasına gelmiş ve canlı kalabalıkta kendisini de görüyor, az önceki, koridorun son penceresinin önünde duran haline bakıyor ve ilk defa bu anda, nasıl bir gücün yolunu açtığını, neye dahil olduğunu anlamayı başarıyordu. Tam o anda tüm olan biteni neyin harekete geçirdiğini kavradı, varoluşun itici gücünün mecburiyet olduğunu, itici gü-

cün motivasyonu doğurduğunu, motivasyonun ise belirlenmiş ilişkiler içinde saldırgan bir katılımı sağladığını, varlığımızın bulunduğu bu katılım noktasından, araştırmacı reflekslerinin önceden belirlenmiş dizisini kullanarak kendisi için faydalı olanı bulmaya çabaladığı noktada, varlığın tümlüğünün aslında bu arzulanan ilişkinin gerçekte var olup olmamasına bağlı olduğunu, tüm bunların sabrın yeterliliğine, mücadelenin incelikli noktalarına ve tesadüflerine göre şekillendiğini ve başarılı hareketin, benliksiz varlığın, tam bir deneme yanılma niteliği taşıdığını kavradı. Bu sonsuz, keskin, belirgin ihtimali düşününce, kendisini her şeyden çok şaşırtan, o ihtimalin tartışmasız gerçekliği oldu, huzursuzluğunun ve ölçülemez kapsamının dışında, gerçek dünyanın –en azından insanlık için– sonunun geleceğine inanmak *çok zor* olduğundan buna şaşırdı, ancak dünyanın sonu gelse de, aslında o sonun hiçbir yerde bulunmadığını, orta noktasının da olmadığını, bizim kalbi atan milyarların arasında *sadece var olduğumuzu* ve yol gösterici reflekslerimizle sadece bütüne katkı sağladığımızı gördü... Ama biraz irdeleyince, göz açıp kapayıncaya kadar oluşan resim, daha tamamlanır tamamlanmaz, aynı anda paramparça oldu: Resim paramparça olurken, belki de bir kıvılcımın işareti haline geldi, sobada yanan ateşin söndüğünü, darmadağın olduğunu göstermek istedi, ateş sanki Eszter Bey hak etmiyormuş gibi, tek bir kıvılcımda sönüverdi, ateş Eszter Bey'in eve gelirkenki düşünce akışını, kaderi belirleyici kararını, eşikte dururken "hayati tehlike oluşturan bir yanılgı" olarak nitelediği çıkarımını belki de keskin bir ışıkla aydınlatmak istedi. Sobanın yanına gidip közleri inceledikten sonra, ateşi elinden geldiğince canlandırmaya çalıştı, üzerine üç parça kütük koyup dışarıya bakmak için pencereye yöneldi, ancak ne kadar dikkatle bakarsa baksın, tahtaların ve çivilerin yerine sadece

kendisini gördüğünden, aradaki mesafeyi boşuna kat etmiş oldu. Bu tarihî günde, neredeyse ite kaka deneyimlemeye zorlandığı teatral öğle sonrasının erken saatlerinde, kendisini koyverip havlu attığı an, bu an olduğu için, Otthon Kafe'nin önünde kendisini, devrilmiş kavak ağacını, ayağının altındaki çöpleri görüyor ve ne kadar keskin nişan alırsa alsın, soğukkanlı gözlemlerinin ve sözümona "rasyonel değerlendirme yetisi"nin prensiplerinin kaç tanesini sıralarsa sıralasın, karşısına çıkan şeylerle asla başa çıkamayacağını kabullenmesi gerekiyordu. İlk olarak orada havlu atmış ve *anlamadığını* kabullenmiş, çürümenin derecesiyle başa çıkamayacağını görmüş ve "genetik körlükle yaşayan birisi gibi" tüm yaptıklarının adeta manevi kifayetsizliğini taçlandıran gerçek bir başarısızlık olduğunu da burada idrak etmişti. "On yıllar boyunca kehanetlerinde gördüğü çarpık formların çöküşü"nün kendisi açısından sürpriz olmaması gerektiğini unuttuğundan, eski benliğiyle armoni içinde bulduğu bahane, sokaklarda deneyimlediği şeylerin minimum bir değerlendirmeye bile değmeyeceği ve şehrin durumunda gözlenen gelişmelerin, kendisinin "akla ve gelişmiş bir zevke dayanan" doğasına bu derece zıt düşmesi nedeniyle, burada açık olan tek şeyin, aslında ters düşenin kendisi olduğunu gösteriyordu. Bu noktada, haklı olarak "kestirilemez hazırlık"ın kendisine karşı geleceğini ve içindeki bayağı ve yok edici dayanma gücünü bir anda tuzla buz edeceğini sandı: İdrakini tuzla buz edecek, özgür ve aydınlık düşüncelerini yok edip, onu özgür ve aydınlık kalabileceği tek sığınaktan mahrum bırakacaktı. Son sığınağı düşündüğünde, Valuska'ya doğru çekiliyor ve endişeleri içinde şimdiye kadar pek kullanılmayan yönlere uzanan, zaten kırık dökük köprüleri yıkıp kararlılığın önceki kurallarını sıkılaştırarak, kanunlarının dizginini elden kaçırmış bu dünyadan, bu çürüten, ölümcül karga-

şadan dostuyla birlikte çıkıp gitmeyi düşünüyordu. Su İşleri binasının yanına doğru ilerlerken, karşı kıyıya taşınma kararı alan Eszter Bey, Wenckheim Yolu'ndaki evini bir sığınağa nasıl dönüştüreceğini düşünürken, aynı zamanda tüm gücüyle mutlak güven duygusunu sağlamaya, daha doğrusu etraftaki çöplerin hayaletinin, bomboş sokağın, devrilmiş kavak ağacının kuşku duymasına neden olduğu her şeyi geri kazanmaya, kendini kendisini yapan şeylerin sarsılmaz sürekliliğine dair umudunu yitirmemeye odaklanmaya çalışıyordu. Yüzeysel güven duygusunun bedeli, tam da kaldığı yerden devam etmemesi olduğundan, bunlardan birini geri kazanması, diğerini yitirmesi anlamına geliyor, kaldığı yerden devam etmemesi gerektiği gibi, gazinonun önündeki deneyimden sonra, Valuska'yla birlikte geçirecekleri gündelik hayatlarının taslağına ilişkin olarak gerçekten de sıra dışı bir hisse, "rahatlamanın basit mutluluğu"na kapıldığından, zaten oradan devam etmesi de mümkün görünmüyordu. Yavaş yavaş tonluk bir ağırlıktan kurtulurcasına, kendisini gittikçe hafiflemiş hissediyor, Hétvezér Sokağı'nın köşesinde Valuska'dan ayrıldığında adımlarını artık bu hafifleme yönetiyor, kendisini hafiflemenin kontrolüne bırakarak, eskiden var olduğu kişinin, artık kurtarılamaz biçimde yitip gidiyor olmasını hiç umursamıyordu. Sonsuza dek yitip gitmesi ve bir daha geri gelmemesi için, son hamleyi yapması, son çıkarımda bulunması gerektiğinden, geriye sadece karşı kıyıya ulaşmanın huzurunun kalması için "aslında acı verici bir yenilgi olan durumu muzaffer bir edayla yaşaması için" gerekli son kararı vermeyi başardı. Dışarısı ancak çürümenin dayanılmaz sahnesi olabileceğinden, içsel korunaklılığına sığınmak, eylemin onurlu anlamı, anlamın temel noksanlığı tarafından sindirildiği için, müdahalede bulunmanın içten içe irdeleyici mecburiyetiyle bağlarını koparmak, sağlam bir bilin-

cin bu duruma tek tepkisi direnmek olacağından, sınırlarını belirlemek, yani sığınmak, bağlarını koparmak ve sınırlarını çizmek, diye düşündü Eszter Bey ayaklarının altında gıcırdayan donuk zeminde eve doğru ilerlerken. Aynı zamanda bu anlam kaybının içinde de olsa, incelemede bulunmaktan ve sonsuz gözlemlerden vazgeçmeme durumu, bir yanlış anlamadan ziyade, kendisine laf yetiştiriyor olsa da bu "kanunlarının dizginini elden kaçırmış dünya"yı asla, bir anlığına bile elden bırakmadığını kabullenmekten imtina etmekten, bir kaçıştan, bir korkaklıktan başka bir şey olmadığını da görmesi gerekiyordu. Bu dünya ona laf yetiştirir ve kovamadığı bir sinek gibi vızıldayarak etrafında dönerken, sürekli bunun neden o kadar da basit olmadığının hesabını soruyor, ancak artık olguların doğasını ısrarla araştırıp bunlara karşı çıkarken, dünyayı göstermelik bilincine değil, kendisini dünyaya kelepçelediğini anlamaya başladığında, dünya da vızıldayarak etrafında dönme arzusunu yitiriyordu. Eve birkaç adım kala yanıldığını, durumun gerçeği, her şeyin daha da kötüye gitmesi olduğundan hata yaptığını, aslında geriye iyi bir şeylerin kalabileceğini de söyleyebileceği halde, şimdi hiçbir şeyin kalmadığını gördüğü için, gezisi sırasında, geriye iyi bir şeyin kalmasının, var olanlar kaybolduğundan değil, "çevrenin bu son hali" hiçbir zaman herhangi bir anlam içermediğinden, iyi bir şeyler olmasının asla mümkün olmadığına ikna oldu. Eve yaklaşırken yavaşlayan Eszter Bey, düzenin kendi düşündüğü gibi olmadığını, hatta bir düzen olmadığını, düzen kendi tarzında ebedî olarak mükemmel olduğundan, hiçbir şeyin bozulmadığını, düzenin her türlü anlamdan bağımsız olarak da mükemmel olduğunu, bu nedenle bir plandan ziyade, sadece kaosa göre var olduğunu, aklın ağır silahlarıyla gün boyu ateş etmenin, beklenti içinde sorgulamanın, var olmamış ve var olmayacak olan bir

şeyleri patlayana kadar izlemekten ve bu izleme sürecinin kaybolmaktan başka bir şey olmadığını ve bu nedenle sadece yorucu olmanın ötesinde, gereksiz de olduğu kanaatine vararak anahtarı kapının deliğine soktu. "Düşüncelerimi geri alıyorum," diyerek omzunun üzerinden arka tarafa doğru son bir bakış atıp, "kendi adıma ölümcül bir hata addettiğim tüm özgür ve aydınlık düşünceleri geri alıyor, bundan böyle aklın kullanımını reddediyor ve bu saniyeden itibaren kendimi, akıldan vazgeçmiş olmanın tarifsiz mutluluğuna odaklanmaya adıyorum," diyerek, telaşlanmak yerine, sonunda sessizce, "Evet sadece buna," diye içinden tekrarladıktan sonra, kilidi aşağıya doğru bastırıp içeriye girerek kapıyı arkasından kapattı. Kapıdan girince, içini tarifsiz bir ağırlıktan kurtulmuş, şimdiye kadar onu kendisi yapan her şeyi dışarıda bırakmış gibi bir hafifleme duygusu kapladı, gücünü geri kazandı, hatta sıra dışı tahta çakma hikâyesi sırasında adım adım kaybedip şu an burada, salonun penceresinin dibinde, farklı bir biçimde yeniden bulmak üzere özgüvenini bile geri kazandı: Artık "inanılmaz derecede kusurlu olan dışarıdaki görüntünün eleştirmeni" değil, bu eksiklerin nereden kaynaklandığına dair, bir daha kaybetmemek üzere sezgi sahibi olan bir Eszter Bey haline geldi. Kendisinin yaptığı gibi, çivi çakma konusunda becerilerini geliştirip ortaya çıkardığı sonuç üzerinde minik bir düzeltme yapması gereken noktaya varışını devrim niteliğinde görmeden önce, kapının eşiğinde yaptığı değerlendirme sırasında devrim olarak nitelendirebileceği tek şey, kendini beğenmişliği, olgular arasında niteliksel bir fark olmadığını anlamasını engelleyen kendini beğenmişliği ve kendine olan aşırı güveniydi. Hakkını vermek gerekirse, böylesine bir fark yoksunluğunun gölgesinde yaşamayı başarması insanüstü sayılabilecek olsa da, kaderini ölümcül bir ümitsizliğe dönüştürmesine ramak

kalan kendine aşırı güveniydi. "Halbuki," diye düşündü elini farkında olmaksızın tahtalardan birinin üzerinde gezdirirken, ümitsizliğe kapılmak için herhangi bir sebep yoktu ya da olsa olsa hayranlığa kapılmamaya yetecek kadar sebep vardı: Aslında insan aklı, kendisinin de bilmediği üzere, "nesneler arasındaki ilişkinin gerçek yapısına uyum sağlamak"tan yoksun bırakıldığı için, en azından bu ilişkilerin evrensel huzursuzluğunun her türlü sağduyudan yoksun olması ya da insan varlığının sadece bu ebedî huzursuzluğun itaatkâr bir kölesi olması gibi, ümitsizliğe ya da hayranlığa neden olacak niteliklere sahip değildi. Aydınlanmasının ardından büyülü ancak buz gibi soğuk krallık, ânında kaybolsa da, benliğine vuran dalgaları dinmemiş, yitip giden geçmişin ve hâlâ capcanlı görünümün etkisiyle sürüklenirken hissettikleri, ne hayranlık ne de hoşnutsuzluk sayılabilirdi: Salt boş vermişlik, bu görünümün kendisini katbekat aştığını kabulleniş, sabır ve sadece kendi üzerine vazife olanları idrak edebileceğini gösteren sıra dışı bir merhametle barışık olma haliydi. Kapının eşiğinde bir kutlama havasıyla aldığı kararın çocuksu bir saçmalıktan öte olmadığını anladı, analiz edilebilirlik, neden sonuç ilişkisi ve düzenli bir hareketin "korkunç noksanlığı" konusundaki düşüncelerinin derin bir hata, "nereden baksan altmış yıllık bir hata" olduğunu, bu altmış yılın ise görüşünü engelleyen bir perdenin ardındaki bir varoluş, şu anda açıkça gördüğü şeyleri görmesini imkânsız kılan sorunun, aklın dünyadaki acı verici noksanlığından ziyade –bir tahtanın kıvrık noktalarını inceleyerek düşünmeye devam ederken– dünyanın ayrılmaz bir parçası, hatta adeta gölgesi olduğunu görmesini engelleyen bir varoluş olduğunu fark etti. Akıl, dünyanın gölgesiydi, çünkü bu sonu olmayan, huzursuz diyaloğun içinde, bizi idare eden reflekslerle birlikte hareket ediyor, kendi varlığına ilişkin olguların

tüm titreşimlerini aktarırken, diyaloğun içeriğine dair hiçbir sır vermiyor, hareket halinde olduğunu göstermenin ötesinde, kendisiyle ilgili hiçbir şey aktarmayan bir varoluşu gölgesi gibi takip ediyordu. Eszter Bey kendi kendini düzelterek, aklın "sadece aynadaki gölge" olduğunu, aynadaki resim, aynayla bir olduğu halde, resmi aynadan ayırmaya çalıştığını, oysa bu ikisi ezelden beri bir olduğundan, onları ayırmanın imkânsız olduğunu düşünerek, ölümsüz parçasının bir kar tanesinden daha hafif melodisi yerine, ölümsüzlüğün bilgisini edinmek adına artık içeride olmanın ağırlıktan yoksun mutluluğunu yitirerek, salonun penceresinden uzaklaştı. Başı önüne eğik kapıya doğru giderken, "Evet, böyle olacak," diye düşünüyor, davetten zorla çıkarılmış gibi, rolünü reddeden akıldan geçerek "kendi"nin farkına varan bir düşünce, her şeye rağmen var olanın ötesinde farklı bir şey olan kendisinin, yol ayrımından sendeleyerek geçerken, davetin ve zorla çıkarılmanın tanıklığını yapan, huzursuz anılarını geride bıraktığı kendisinin farkına varışını hayal ediyordu. Yavaş adımlarla ilerken, "Evet, böyle olacak" diye düşünen Eszter Bey, bu anlaşılmaz diyalog, bizim için "dünya"yı bu şekilde oluşturacak, aklın almadığı içerikten "sonuçta ne olduğu"na ilişkin acıklı soru bu şekilde çıkacak, sakinleştirilemezliğe disiplin, sonsuzluğa kılıf, iniltiye dil gelecek, birden ikiye bu şekilde varılacak, hem kendisi hem de aklı, bu yolu takip edecekti. Aklı, bir el gibi, sarmalın ucu kaçmış gözüken iplerini önce birbirinden ayırıp sonra yeniden bir araya getirecek, çimentonun binayı tutuşu gibi, aklı da bunları bir arada tutacak, ancak –gülümseyerek bunları düşünürken sobanın ısısının yayıldığı noktaya kadar ilerlemişti– eğer bu el, kendisinin şimdi yaptığı gibi ipleri bıraksa bile, bu mücadeleye dayalı diyalog sona ermeyecek, bu bina yine de yıkılmayacaktı. Şimdiye kadar tutunduğu her şeyi bıraktı-

ğını hissettiği halde yıkılmadığı gibi bina da yıkılmayacak, ancak düşüncenin ya kendini bilmez bir illüzyona ya da sebepsiz bir depresyona götüreceğini bildiğinden, salondan yeniden koridora geçince, en açık ifadeyle artık "düşünmüyor", düşünmek yerine "vazgeçiyor", "söylediklerini geri almaktan ziyade" bunlara kafa yormanın maksadını aşan arzusundan artık sıyrıldığını kabulleniyor ve böylece bir zamanlar Frachberger'in bir öğle sonrasında müzikten kurtulduğu gibi, bu sefer gerçekten de "devrimci" bir biçimde, kendisine eziyet eden depresyonunun yıkılışını izliyordu. Hayalî rütbesini korumak maksadıyla içinde tekrar ve tekrar kaybolduğu uyanıklığın uçsuz bucaksız ânının ve yargılamanın ahmakça mecburiyetinin sonu geldiğinden, kendince, bu sefer rolüyle ilgili olarak doğru "yargı"ya varacağını düşünüp, içinden, "Sonu geldi, sonu geldi," diye tekrarlarken, bu sıra dışı gecede tüm hayatının büyük bir gürültüyle yıkıldığını adeta "duyan" Eszter Bey, şimdiye dek her ânı bir koşuşturmaysa, öne doğru, "bir şey için", "bir şeyden kurtulmak için" bir koşuşturmaysa, turunu bitirdiği sırada, son tahtayı incelerken, artık bir şeyden emindi: Bu koşuşturma içinde durmayı, yeniden havalanmak yerine ayaklarını yere basmayı, hazırlık noktasından "bir yer"e varmayı, içini rahatlatacak şekilde başarmıştı. Lambanın loş ışığının altında, elinde aşağıya indirdiği çekiçle durarak, söz konusu çivilerden birini "çözümün taze mutluluğu"yla incelerken, muhtemelen salonun açık unuttuğu kapısından süzülen ışıktan ya da başının üzerindeki avizenin güçsüz ışığından çivinin kafasının üzerine yansıyan neşeli ışık damlacığına cümlenin sonundaki noktaya bakar gibi o noktaya takılı kalınca, şimdi ve burada, sadece turu değil, kendisine veda etmekte olan düşünce akışı da, son bir manevrayla, son bir defa, "aklın tonluk ağırlığı"yla onu ilk başladığı yere, eve ulaşan adımlarının daha önce

hiç tatmadığı hafifliğine döndürmek üzere sona erdi. İlişkiler krallığının gerçek yapısının bir anda beliren görüntüsünden, anlayış ve kavrayış diyarında az önce yaşadığı maceradan, nihai idrakinin uygunsuz yöntemini tam da bu uygunsuz yöntemle telafi etmeye yönelik nafile çabadan ve her şeyin toplamından geriye, çivinin neşeli parıltısından geriye sadece orada bulunduğunda ilk önce tahammül edilemez görünen şehrin durumuna ilişkin olarak eve dönüşüyle birlikte düşündükleri nedeniyle kendisini şaşkına çeviren gizemli ve unutulmaz bir his kaldı: Sırf var olduğu için duyduğu sevinç... nefes aldığına, pek yakında Valuska'nın da kendisinin yanında nefes alacağına, az önce salona girdiğinde sobadan yayılan ısıya, bundan böyle kendi yuvası diyebileceği duvarların varlığına, kendi yuvası diyebileceği, en ufak nesnenin bile anlam yüklü olduğu bu mekânda etrafına bakınıp elindeki çekici yere bırakarak Harrer Hanım'ın temizlik önlüğünü çıkarıp askıya astıktan sonra, Valuska'nın odasındaki sobayı yakmadan önce biraz dinlenmek üzere yeniden salona döndü. Bu his, karmaşıklığından değil, tam aksine, basitliğinden dolayı gizemliydi: Etrafındaki her şey, en doğal şekliyle anlamını yeniden kazanmış, pencere yeniden dışarıyı görmemizi sağlayan pencere, soba yeniden sıcak veren soba olmuş, salon da "sindirici yok oluş"un sığınağı olmaktan, dışarıdaki dünya da "tahammül edilemez sınanış"ların sahnesi olmaktan çıkmıştı. Kafasına göre yorumladığı şekilde, hemen geleceğine söz veren Valuska'nın dolanıp durduğu dış dünyanın bile –diye düşünürken– bir anda içinden bir ses, pencerenin ötesindeki meydanın, bu öğleden sonra gördüğü meydanla aynı olmadığını, "sersemleştirici bataklık"ın buharındaki zehirin aslında kendi bedeninde çözüldüğünü, "dehşet verici çöp"ün belki de hasta bir bakışın hüzünlü hayaleti olduğunu söyleyince, boylu boyunca

yatağa uzanarak, karanlık bir bekleyiş içinde nesnesini bulmaya çabalayan bu hastalıklı bakışın, sağduyularından sapmış vatandaşların benliğinde kendini bulduğunu düşünerek, korkunun da çöp gibi süpürülebilir bir şey olarak ele alınması gerektiği kanaatine vardı. Dışarıya bakmanın arındırıcı dalgası gerçekten de bir dakikadan fazla sürmedi, dikkati derhal salona, mobilyalara, halıya, aynaya, avizeye, tavandaki çatlaklara ve sobada büyük bir neşeyle alevlenen ateşe kaydı. Ne kadar uğraşırsa uğraşsın, neden burada ilk defa bulunuyormuş gibi hissettiğini, "insan aptallığından kaçış" sahnesinin nasıl da bir anda barışıklığın, rahatlamanın, minnettarlık içinde ısınmanın zarar verilemez adacığına dönüştüğünü bir türlü açıklayamıyordu. Her şeyi hesaba katıyor, yaşlılığı, tek başına kalmasını, belki de ölüm korkusuna kapıldığını, nihai bir huzur arayışı içinde olabileceği ihtimalini, korkunç kehanetlerinin gerçekleştiğini gördüğünde etrafında daralan bir panik çemberi oluşmuş olabileceğini, belki de aklını yitirmiş olabileceğini, önündeki endişelerin yaratabileceği gerçek tehlikelerden kaçmak için yaptığı bu "U" dönüşünün belki de korkakça bir kabulleniş olduğunu ya da tüm bunların toplamı nedeniyle bulunduğu noktaya vardığını kafasında evirip çevirip dursa da, hiçbirisi gerekli açıklamayı sağlamaya yetmediğinden, şu anda etrafını görmesini sağlayan bakıştan daha sağduyulu ve daha dengeli bir şeyin olamayacağına karar verdi. Giydiği koyu bordo ev ceketini düzeltti, kollarını ensesinde kavuşturdu ve kol saatinin hafif tiktaklarını dinlerken, hayatı boyunca kaçmaktan, aptallığın önünden kaçıp müziğe sığınmaktan, müzikten kaçıp mahpusluğa sığınmaktan, oradan katıksız düşünceye, sonra düşünceden de geriye, daha da geriye kaçmaktan başka bir şey yapmasa da, kaderinin yönetici meleğiymişçesine, belki de amacının kendi düzenbaz yöntemleriyle, olayların

adeta umursamaz mutluluğuna ulaşana, anlayacak bir şey olmadığını anlayana, eğer olsa, "dünyanın anlamı"nın kendi anlam dünyasının ötesinde olduğunu görüp, bunu fark etmesinin ve sahip olduklarına şükretmesinin yeterli olduğu noktaya ulaşmak olduğunu düşündü. Gerçekten de kaça kaça "olayların umursamaz mutluluğu" noktasına vardığı için, birkaç dakikalığına gözlerini kapatınca evinin kadifemsi çerçevesinden başka bir şey hissetmediğinden artık emindi: Başının üzerindeki çatının sağladığı korunaklılığı, bir odadan diğerine geçebilmenin sağladığı güveni, kitap raflarıyla kaplı binanın doksan derecelik yapısını sadık bir şekilde takip eden, kendisini şu an virane olsa da, baharda çiçek açacak huzura yönlendiren sürekli alacakaranlık koridoru, Harrer Hanım'ın düğmeli terliğinin ve Valuska'nın postallarının çıkardığı, zihnine öylesine kazındığından içinden tekrar ve tekrar duyduğu adım seslerini, içerideki havanın tadını ve tozun kokusunu, evin zeminin hafif çıkıntısını ve avizelerin etrafındaki nefes gibi görünmez pusu, tüm bunların, tadın, kokunun, rengin, sesin, kısacası, korunaklı kapanmışlığın iyiliksever tatlığını hissediyor, tüm bunları güzel bir anıdan ayıran şeyin, bunlar geçip gitmediği için zihninde canlandırmaya gerek olmayışı olduğunu, tüm bunların var olduğunu ve var olmaya devam edeceğini adı gibi biliyordu. Bunları düşünerek uykuya daldığı gibi, birkaç saat sonra da aynı düşüncelerle, başının altındaki yastığın yaydığı ısıya uyandı. Birkaç dakikalığına dalmayı planladığı uykunun gerçekten de birkaç dakika sürdüğünü sandığından gözlerini hemen açmayıp uyumadan önce evin hayalindeki atmosferi, yastığın sıcaklığıyla aklında yeniden canlandığından, kaldığı yerden bu zenginliği minnettarlıkla takdire devam etti. Yeniden kendisini sürekliliğin sarsılmaz düzeninde bedenini saran bir battaniye gibi çevreleyen huzurlu sessizliğe gömülmeye henüz vakti olduğunu, her şeyin, mobilyaların,

halının, aynanın ve avizenin kendisini aynı yerde, tıpkı onları bıraktığı gibi karşılayacağını, ufak şeyler için bile vakti olduğunu, değerini yeni anladığı sonsuz hazinenin tüm ayrıntılarını keşfederek, kendisine doğru uzanan koridora birazdan ayak basacak olan, tüm hazırlıkların yapılmasının nedeni ve her şeye anlamını verecek olan, birazdan kavuşacağı Valuska'yı hayalinde canlandırmaya da vakit vardı. Bu "iyiliksever tatlılık"ın içindeki her şey onu işaret ediyor, aklından geçen her şeyin sebebi ve hedefi olarak da onu görüyordu: Valuska'yı. Bunu hep düşünse de, asla emin olamamış, ancak şimdi, kaderini belirleyecek "U" dönüşünü tarif edemediği bir tesadüfe değil, sadece ve sadece ona, uzun yıllar boyu kendi içinde günden güne dallanıp budaklanan karamsarlığın açıklanamaz panzehirinden öte bir şey göremediği, boğucu ilgisini, yüzünün gerçek çizgilerini, şu anda, havada asılı kalmış gibi yarı uyku hali içinde gözünün önünde gittikçe canlanan varlığını ancak bugün, Otthon Kafe'den eve doğru yaptığı yolculuk sırasında keşfettiği Valuska'ya borçluydu. Kafeden eve kadarki yolda, ilk olarak Hétvezér Sokağı'nda, kafeyi ve devrilmiş kavak ağacını görmesinin üzerinden çok geçmeden, kendi açısından sarsıcı manzaranın içinde, aklından "hayır" yalnız olmadığı düşüncesi geçtiğinde, bu bir anlık, şimşek gibi, neredeyse bilinçsiz farkındalık, öylesine beklenmedik ve öylesine derindi ki, bunu ânında dostu için duyduğu endişeye sararak adeta gözünün önünden kaldırmış, şehrin tahammül edilemez haline cevap ve sonrasında şaşkınlığının tarif edilemez içeriğinin aksi iddia edilemez kanıtı olarak oradan uzaklaşmaya ilişkin kurtarıcı kararının içinde saklamış, neyi kabullendiğini hiç düşünmeden gelecekteki yaşamlarına ilişkin plana adeta sığınmıştı. Bu bulanık, girdaplı duygu artık onu hiç bırakmamış, gezisinin geriye kalan her metresinde, öğleden sonranın ve akşa-

mın tüm hikâyesinde, yanı başında gizlenmeye devam etmişti: Bir açıklama misali, öylece gizlenmiş, vedalaştıkları sırada duygusallaşmasında, "eve ulaşan adımlarının daha önce hiç hissetmediği hafifliği"nde, kapının eşiğindeki ilk kararında, barikat kuruşunun her adımında, son düzeltmeler sırasında ve son olarak, evinin ve bu evin her köşesinin yeniden derin bir anlam kazanması sürecinde hep orada olmuş ve bitmekte olan bu yarı uyku halinin getirdiği aydınlanma içinde de Eszter Bey'in artık kesinlikle emin olmasını sağlamıştı: Kaderini belirleyen günün eksenini Valuska oluşturuyordu. Başlangıcın başlangıcından beri, kendisine dokunan şeyi gördüğünden emin, duvara asılı bir resme toslar gibi tosladığı şeyi ânında idrak ettiğine güvenerek, hayatının farklı bir yön kazanmasına neden olan tek bir resimden beslendiği ve bu resim bir zamanki "anlık, şimşek gibi farkındalık" hali içinde, fark ettirmeden sadece ileriye doğru iten, denizdeki sınırsız, sessiz bir akıntı gibi göründüğünden, onun farkında olmamanın imkânsızlığını düşünmesi boşunaydı. Otthon Kafe'den sonraki bilindik andan ve zavallı kavak ağacını geride bıraktıktan sonra, kafenin ve kürkçü dükkânının arasında, kendisi, Eszter Bey, küplere binmesini ve gizlediği panik duygusunu daha fazla içinde tutamayarak donakalmış ve kolundan tutarak Valuska'yı da durmaya zorlamıştı. Bir şeyler söylemiş, dostunun kendi gördüklerini görüp görmediğini anlamak için çöpleri göstermiş, dostuna dönüp baktığında, az önce akıp gitmiş gibi görünen bilindik "parlak" ifadenin yüzüne geri geldiğini fark etmişti. İçgüdüleri, bir saniye önce, Valuska'nın iç dünyasında şu anki görüntünün aksini gösteren bir şeyler yaşandığını söylese de, ona bakınca bunu doğrulayacak bir şey göremediği için artık kendini kaybeden bilincine itaat ederek, şüphe duymadan yoluna devam etmiş, şüphe duymadığı gibi, her şeyi çözmüş olduğunu

düşünerek uyuklama halinden yavaşça uyanıklığa doğru yükseldiği sırada, Valuska kaskatı bir tabloya dönüşürken bu acınası derecede basit açıklamada, bu öğleden sonranın ve akşamın tüm ayrıntılarına anlam veren itici gücü sonunda bulmuştu. O zaman hissettiği şeyi, şimdi görüyordu: Aşağıya indirdiği omzuyla sunduğu koruyucu desteğini sunarken, Hétvezér Sokağı'nın evlerinin arasında, başını eğmiş, yanında çöpleri gösteren iki büklüm yaşlı dostuyla, yani Eszter Bey'le öylece duran Valuska'yı, görüyor, Valuska'nın yüzünde, aniden üzerine çöken hüznün işaretlerini değil, sonunda dinlenmesinin etkisini seziyordu. Sonunda dinlenmişti, çünkü kendisi de ayaklarının üzerinde zor duran dostunu taşımaktan yorulmuş, kendi zayıflığını gizlice itiraf ederek yanındaki dostuna yük olduğunu düşündüğünden belki biraz da utanarak dinlenmiş, Eszter Bey ona baktığındaysa eski haline geri dönmüştü. Düşük omuzları, postacı ceketini, ceketin bükük sırtın üzerindeki kıvrımlarını görüyor, eğik başı, alnının üzerine indirdiği kasketinin altından yüzüne dökülen birkaç tutam saçı, omzuna çapraz astığı çantayı görüyor... ve aşağıda yan bastığı postalları görüyor.... ve bu kalbini sıkıştıran görüntüye ilişkin olarak, her şeyi, anlaması mümkün olan her şeyi kesinlikle anladığını hissediyordu. Sonra Valuska'yı çok eski bir zamanda –altı, yedi, belki sekiz yıl önce mi? Tam olarak hatırlamıyordu– Harrer Hanım'ın sabahki önerisinin üzerine ("Bana sorarsanız, buraya öğlen yemek getirecek bir adam lazım!") hemen o gün öğleden sonra, disiplinli bir şekilde kadının arkasında durarak salonda belirip, ne işle meşgul olduğunu anlatarak, önerilen parayı kabul edemeyeceğini, hatta "bedava olarak" yemek taşımanın yanında başka şeyleri de seve seve yapabileceğini anlatırken görmüş; Eszter Bey görevlendirirse, alışverişe gidebileceğini, hatta ihtiyaç olursa postane işlerini halledip arada bir bah-

çeyle ilgilenebileceğini, sanki kendisine iyilik yapan aslında Eszter Bey'miş gibi, biraz utanarak elbette bu tip önerilerin garip karşılanabileceğini açıkladıktan sonra özür diler gibi bir el hareketiyle gülümseyişini gözünde canlandırdı. Ondan sonra, Valuska'ya sadece bahçe için değil, zaman zaman hayatını idame ettirmek için bile ihtiyaç duymuş, Valuska'yla birlikte eve kendinden menkul bir iyi niyet, görünmez olsa da, fedakâr, sarsılmaz ve sürekli işleyen bir ilgi, Harrer Hanım'ın da belki altı, yedi, sekiz yıldır bina için yaptığı gibi, varlığının çöküşünü izleyen ev sahibini, kendi kendisine karşı koruyup kollayan bir güç yerleşmişti. Valuska, olabildiğince onu koruyup kollamış, eğer evin içinde değilse, o zaman eve doğru yolda olduğundan, daimi varlığıyla kendi kendisine karşı işleyen beynin neden olabileceği sonuçları savuşturmuş, iyileştirmiş ya da en azından hafifletmiş ve böylece sürekli olarak "dünyaya darbe vuran" düşünce akışlarının kovaladığı Eszter Bey'i tam da bu kendi kendini yok eden düşünce akışlarının alabileceği darbelerden korumuş, insan varlığını aptalca bir kendini beğenmişlikle değiştirmeye çalışan ve tüm zamanlara hükmeden bilinçlerin bu şehri ve kaderini kesinlikle hak eden ülkeyi yok ettikleri gibi, saplantılı düşünceleri nedeniyle Eszter Bey'in de kendi kendisini yok etmesini önlemiş, "varoluş tarafından büyülenmenin sıra dışı sanatçısı"nı, Valuska tarafından bugün uyandırılmamış olsa, ironik bir şekilde, bu şehrin ve bu ülkenin ödemesi gereken bedeli ödemekten, tüm hükmedici bilinçlerin, tüm saplantılı düşüncelerin, tüm kaderci düşünce akışlarının, "dünya"yı kendisi tarafından buyurulan sınırlar içinde görmek isteyen, hayatın zalim zenginliğini, yani "gerçek ilişkiler"in işleyen mekanizmasını tuzla buz eden güçlerin nesnesi olmaktan kurtarmıştı. Bugün Valuska tarafından ya da Otthon Kafe'den sonraki bilindik andan yarı uyanık

halde bulunduğu bu âna kadar içini kaplayan ve onu buraya kadar yönlendiren, dostunun sadakatinin ve... sevgisinin kendisini nelerden koruduğunu anlamasını sağlayan, kendisinin "akılcılığa ve zevk sahibi olmaya dayalı varlığı"nın, düşüncelerinin özgür ve aydınlık geçmişinin, içten içe yüksek bir mertebede olduğuna inandığı ruhunun tek kuruş bile etmediğini anlamasına ve gerçekleri kabullenmesine neden olan bir his tarafından gerçekten de uyandırılmıştı: Onu bu sadık sevginin ötesinde artık hiçbir şey ilgilendirmiyordu. Dostunun yaklaşık yedi yıllık varlığını düşündüğünde, sürekli olarak "göksel bir melek gibilikten arta kalanların açıklanamaz biçimde vücut bulmuş hali"ni görüyor, kapısından girip çıkanın, salt ruhanilik, salt uhrevilik, sanki etten ve kemikten değil de, maddesiz, incelemeye değer nitelikte meleklere yaraşan bir umursamazlık olduğunu düşünüyordu. Bu sefer gördüğüyse, tamamen farklı bir şeydi: Başında kasketi ve postacı ceketiyle, öğlenleri kapıya kadar gelip sessizce kapıyı çaldıktan sonra, selam verip, yan tarafında çıngırdayan sefertasıyla, salonun huzurunu bozmamak için kaba postallarıyla bile parmak ucunda yürüyüşünü, koridordan geçip uzaklaşmasını, kapının eşiğine vardığında, belki de en azından geri geleceği zamana kadar evin sahibinin saplantılarından ağırlaşan havayı kendi iyilikseverliğiyle aşılamak ve tüm bunların hiç farkında olmayan kişiyi, kelimenin en derin anlamıyla hizmetindeymişçesine, korumacı ilgisinin son derece karmaşık "umursamazlığı"nın biraz komik ve belki tam da bu nedenle insanın içine işleyen dokunuşuyla sarıp sarmaladığını görüyordu. Artık uyanık olsa da, Valuska'nın yüzü gözünün önüne geldiği için yatakta öylece yatmaya devam etti: Kocaman gözler, masallardaki gibi uzun ve kırmızı bir burun, sürekli hafifçe gülümseyen dudaklar, geniş alın, ona sonunda içinde bulunduğu binayı yuvası olarak gör-

meyi başardığı gibi, ilk defa bu yüzde gerçeği gördüğünü düşündürüyor, "göksel ilişkiler" ya da kendisinin ateşli akıl yürütmeleri içinde "melekleşmiş" yansımasının ardındaki yüz hatlarının temeldeki dünyevi yapısını şu an ilk defa keşfediyordu. Bu yüzün kendisi için bir gülümsemede *donması* ve sonra yeniden canlanması, aslında bu yüzde araştırılacak bir şey olmadığını, gülümsemenin, ciddiyetin ya da neşenin yeterli olduğunu gösterdi, "göksel ilişki"nin aslında kendisini ilgilendirmediğini fark etti, kendisini ilgilendiren tek şeyin, Valuska'nın evrenle ilgili görüşü değil, bakışları olduğunu anladı. Bu bakışların uyanıklığı diye düşündü Eszter Bey, sanki bir yandan sürekli salonun düzenini, salon sakininin yeniden ve yeniden dağıttığı şeyleri nasıl bir arada tutabileceğini tartıyor, bir yandan da düşüncelilik ve merhamet yansıtıyor; kendisinin şu anda gözlerini açtığı, yatakta doğrulduğu, etrafına baktığı ve dostu gelmeden önce yapması gerekenleri değerlendirdiği gibi Valuska'nın bakışları da ufak tefek işleri yapmaya her an hazır olduğunu belirtiyordu. İlk başta, pencerelere tahta çakıp sobaları yaktıktan sonra, barikat kurma işine evin diğer ucunda, bahçeye açılan kapıyı sağlamlaştırarak devam etmeyi planlamış olsa da, süreç içinde barikat kavramının anlamı, sığınak hazırlamaya ilişkin fikri tamamen değiştiği için, şu âna kadar gerçekleştirebildikleri, onlarca yıllık bilgisizliğinin acınası bir eseri halini aldığından, dikkatini bütünüyle Valuska'nın odasına yoğunlaştırmaya ayırabileceğine karar verdi ve sobayı yakıp etrafı topladıktan sonra gerekirse nevresimleri hazır ederek dolanıp durduğu esnada, hevesli destekçisinin "işleri bitince" Wenckheim Yolu'ndaki eve geleceğine dair verdiği sözün aklına gelmesini umarak, Valuska'yı beklemeye karar verdi. Valuska'nın her zaman yaptığı gibi şimdi de bir yerlerde sokakları arşınlayıp durduğuna ya da Hétvezér Sokağı'ndaki pankartta

ilan edilen karnavala takılıp bir türlü oradan ayrılamadığına emin olsa da, defalarca saatine baktıktan sonra birkaç dakika sızmak yerine neredeyse beş saattir uyuduğunu fark edince içini bir endişe kapladı; "tam beş saat" diye panikle yataktan zıplayarak, kendisine kalsa aynı anda iki farklı yöne doğru koşmaya, aynı anda hem yan odadaki sobayı acilen yakması hem de pencere kapalı olduğu için Valuska'nın gelip gelmediğini kontrol etmek üzere kapıya doğru koşması gerektiği hissine kapıldı. Sonuç olarak, salondaki ateşin söndüğünü fark ettiği için ikisini de yapmayıp, önce sobaya koştu, elinden geldiğince yakacak yığıp yığının altına buruşturduğu kâğıt parçasını sokuşturdu. Ateş bir türlü yanmak istemedi, sobadaki her şeyi baştan başlamak üzere iki sefer boşaltması gerektiğinden yakacakların tutuşması hayli zaman aldı ve tüm bunlar, yan odada kendisini bekleyen yıllardır kullanılmamış Kalor sobasıyla karşılaşmasının ve bir saatten fazla zaman harcadığı halde herhangi bir sonuca ulaşamamasının yanında solda sıfır kaldı. Harrer Hanım'dan gördüğü şekilde sobayı yakmaya ne kadar uğraşırsa uğraşsın, odun bir türlü tutuşmak istemiyor, piramit yapmasına, olmayınca üst üste yığmasına, sobanın kapağıyla yellemesine, üflemesine, elinden gelen her şeyi yapmasına rağmen değişen bir şey olmuyor, sadece Kalor uzun bekleme sürecinde ne yapması gerektiğini unutmuş gibi, duman yaymaktan başka bir şey yapmıyordu. Valuska'nın gelecekteki yuvası bir savaş meydanını andırıyordu; isli tahta parçaları yere yayıldı, her yanı kül kapladı, kendisi ise havada asılı dumanın içinde çabalayıp durmaya devam edip neredeyse dakika başı temiz hava almak için salona gidip gelirken narin ev ceketine bakınca, bir ara mutfakta unutulan önlük aklına gelse de, yeniden salona doğru gidince kulağına bir anda yükselen alevlerin gürültüsü çarptığı için buna bile sevinemedi, ama geri dön-

düğünde, mücadelenin boşuna olmadığını, Kalor'un sanki bacasına sıkışan bir tıpa aniden çekilmiş gibi çalışmaya karar verdiğini fark etti. Sobayı yakmasının gereğinden fazla zaman alması nedeniyle bu odanın sokağa açılan penceresinden tahtaları sökmeye vakit olmadığı için evin arka tarafındaki tüm kapıları açarak, odadaki dumanın, yandaki hizmetçi odasının ve mutfağın üzerinden koridora çıkmasını sağlayıp bir yandan da ceketini temizlemeye çalışırken aslında üzerindeki isi daha da yaydı; birkaç dakika ısındıktan sonra, Harrer Hanım'ın önlüğünü üzerine geçirdi, bir elinde bez, süpürge ve kürek, diğer elindeyse çöp kovasıyla, yaptığı işin izlerini temizlemek üzere Valuska'nın odası olacak salona geri döndü. Salon bir sürü vitrinli dolabın içinde duran porselenlerden, çatal kaşık takımlarına, salyangoz ve deniz kabuğu koleksiyonlarından, oymalı kakmalı yemek masasına ve yatağa kadar, Harrer Hanım'ın bakımı sayesinde Eszter ailesinin yadigârlarından oluşan bir müze gibi kalsa da, şu an daha çok, artık yapacakları fazla bir şey kalmadığı için biraz hüzünlenen itfaiyecilerin az önce ayrıldığı yanmış bir müzeyi andırıyor, her şeyin üzerinde bir is ve kül tabakası duruyor, üzerindeki kül kaplamamış birkaç şeyin varlığıysa, sanki elinde süpürge ve toz beziyle, Harrer Hanım'ın kendisi tarafından korunuyormuş hissi veriyor olsa da, Eszter Bey, başına gelenlerin Harrer Hanım'ın lanetinin değil, kendi heyecanının sonucu olduğunu, her akşam kapının kilitlenmesinden sonra yaptıkları gibi eve varan misafirin salonun penceresini tıklatıp tıklatmadığına kulak vermek için yaptığı işe dikkat etmeyişi yüzünden olduğunu biliyordu. Yatağı da biraz temizleyip, Kalor'u iyice doldurduktan sonra, yarın birlikte devam etmek üzere gereksiz işleri bırakmaya karar vererek salona geri döndü, bir sandalye çekip ısınmak üzere sobanın yanına oturdu. Dakika başı saatine bakı-

yor, aklından o an ne geçtiğine bağlı olarak bazen, "Saat iki buçuk oldu bile," diye düşünürken bazen de, "Daha kırk beş olmadı," diyerek, bir an saatin çok geç, bir an çok erken olduğu hissine kapılıyordu. Bir an dostunun verdiği sözü unuttuğu için artık gelmeyeceğini ya da zamanında gelmeyi başarmadığından gece kendisini rahatsız etmek istemediğini düşünüyor, bir an sonra ise, hâlâ istasyondaki gazete dağıtım merkezinde ya da gece gezmeleri sırasında uğramayı asla ihmal etmediği Komló'da resepsiyon görevlisiyle oturduğunu düşünüyor, eğer verdiği söz tam da şu an aklına gelip yola çıkarsa, eve varmasının ne kadar süreceğini hesaplamaya çalışıyordu. Sonra bir ara, aklına hiç, "Artık kırk beş oldu," ya da, "Daha hâlâ dört olmadı," düşüncesi gelmediği, ancak, birisi camı tıklatıyormuş gibi geldiği için koşup kapıyı açtığı, dışarıya bakıp kimseyi göremeyince, sinemanın ve Komló'nun hizasındaki aydınlıktan ve etrafında dikilen kalabalıktan yola çıkarak, Valuska'nın saatinde yetişemediğini düşünüp hayal kırıklığına uğramış halde salona döndü, tekrar sandalyesine yerleşti. Bir noktada aklından, kendisi uyurken Valuska'nın gelmiş olabileceği, ancak camı tıklattığı halde kimse yanıt vermeyince, fazla ısrar etmeden eve dönmüş olabileceği, ya da arada bir olduğu gibi belki de "karnaval"da ya da her gün uğradığı Hagelmayer'de içkiyi fazla kaçırdığı için o halde görünmek istememiş olabileceği ihtimalleri de geçti. Kimi zaman oyalanıyormuş gibi gelen, kimi zaman da fazla hızlı hareket eden akrep ve yelkovana bakıp duruyor, yatıyor, kalkıyor, arada sobalara odun atıyor, sonra da yeniden uyuyakalmamak için gözlerini ovuşturarak, öğleden sonraları Valuska'nın oturduğu sandalyeye çöküyordu. Beli ağrımaya başladığı ve yaraladığı sol eli acıyla yandığı için uzun süre dayanamayarak daha fazla beklememeye karar verdi; hemen akabinde, en azından yelkovan on ikiye gelene kadar bek-

lemeyi düşündü, sonra bir anda saatin yediyi dokuz geçtiğini görüp paniklediği sırada, bu sefer gerçekten de birisinin dışarıdan pencereyi tıklattığını fark etti. Bu sefer hayal görmediğine ve yine şaşkın duyularının oyununa gelmediğine kesinlikle emin olmak istediğinden, ayağa kalkıp nefesini tutarak kulağını sessizliğe verince, ikinci tıklatma tüm şüpheleri dağıtmakla kalmayıp uykusuz kalmanın yorgunluğunu bile silip attı, böylece Eszter Bey salondan çıktığı gibi, ânında anahtarı cebinden çekip çıkardı, koridorda aceleyle ilerlerken uyanık kalmak için verdiği mücadele yeniden anlam kazandı, beklemenin geçmez bilmek saatleri, şimdi artık sadece misafirine anlatılacak bir hikâyeye dönüşmüşçesine bir canlılık ve neşeyle karışık heyecanla kapıya ulaştı; burada artık misafir değil, hane halkından birisi olacağını henüz bilmeyen misafiri nihayet eve ulaştığından, onu karşılamak üzere anahtarı kilidin içinde çevirdi. Kapıyı açtığında, karşısında duranın Valuska değil, yorgun ve son derece garip davranmakta olan Harrer Hanım olduğunu görünce derin bir hayal kırıklığına uğramış olsa da, kendisi daha iç geçiremeden, Harrer Hanım bu saatte burada ne aradığını açıklama gereği bile görmeden kapıdan girdi, ellerini ovuştura ovuştura koşar adımlarla koridordan geçip salona varınca, daha önce hiç yapmadığı şekilde koltuklardan birine oturdu, paltosunun düğmelerini açtı ve söyleyecek söz bulamadığı için, kendinden menkul bir panikle karşıdakine bakıp durmasının, paniğin derecesinin anlaşılması açısından yeterli olacağını düşünür bir edayla öylece kalakaldı. Her zamanki giysilerini, çift kat eşofman altı, limon sarısı süveter ve kiremit kırmızısı keten bir ceket giymesinin dışında, dün öğleden evvel işini iyi yaptığından emin bir tonda yüksek sesle, "Çarşamba yine gelirim," diye salonun kapısından içeriye doğru seslenip vedalaştıktan sonra, düğmeli terliklerini çıka-

rıp, içi kürklü çizmelerini giyerek ayaklarını sürüye sürüye evden çıkan eski Harrer Hanım'ı andıran başka bir şey yoktu. Bir elini kalbinin üzerine koymuş, diğeri güçsüzce yan tarafında sallanan, kıpkırmızı gözlerinin altında derin çukurlar oluşmuş ve Eszter Bey'in daha önce hiç görmediği şekilde süveteri yanlış düğmelenmiş haliyle, tam olarak büyük acılar çekmiş, ruhu kırılmış, benliği sarsılmış ve şu an nerede olduğunu ve neler yaşadığını anlamadığından, hüzünlü bir şekilde açıklama bekleyen bir insan portresi çiziyordu. Nefes nefes, "Hâlâ korkuyorum müdür bey!" demeyi başardıktan sonra, umutsuzca başını salladı. – "Hâlâ bittiğine inanamıyorum, halbuki –soluğu kesilerek– askerler bile geldi!" Eszter Bey, anlatılanların tek kelimesini bile anlamaksızın, ne yapacağını bilmez halde sobanın yanında öylece dururken, kadının ağlamamak için kendini zor tuttuğunu fark ederek onu rahatlatmak niyetiyle bir adım atmış olsa da, eğer ağlamak istiyorsa nasıl olsa bunu engelleyemeyeceğinden, fikrini değiştirip yatağın kenarına oturdu. Harrer Hanım, "Ben artık canlı da değilim, ölü de, inanın bana müdür bey..." –diyerek burnunu çekti ve ceketinin cebinden topak yaptığı mendilini çıkardı.– "Geldim, sırf beyim, hayat memat meselesiymiş dedi diye geldim, ama ben kendim, canlı da değilim, –diyerek gözlerini sildi– ölü de." Eszter Bey, "İyi de ne oldu?" diye sorunca, Harrer Hanım acı ifadesine eşlik eden bir el hareketi yaptı. "Ben en baştan demiştim, bu böyle olacak diye. Ben ta o zaman, müdür bey belki hatırlar, Göndölcs Parkı'ndaki kule eğildiğinde demiştim. Zaten sır değildi." Eszter Bey'in sabrı tükenmeye başlamıştı. Kesin kocasının yine sarhoş olup düşerek kafasını bir şeye vurduğunu düşündü. İyi de, o zaman askerlerin işi neydi? Tüm bunlar ne anlama geliyordu?! Bu tantana da neyin nesiydi? Artık yatıp, saate bakılırsa, Valuska alışılmış öğle vakti gelene

dek en azından birkaç saat uyumak istiyordu. "En başından anlatın Harrer Hanım." Kadın bir kez daha gözlerini silip elini kucağına indirdi. "Ben, nereden başlayacağımı bilemiyorum. İnsan bunu öylece anlatamıyor, çünkü dün sabahtan akşama kadar izine bile rastlamayınca kendi kendime, eve bir gelsin de, icabına bakarım diye düşünmüştüm. Anlarsınız müdür bey, bu böyle Tanrı'nın belası, evin son kuruşunu bile harcayacak bir herifken, buna karşılık ben, yalanım yok, belim kopana kadar çalışıp dururken, böyle meyhane kaçkını bir adamla başka türlü başa çıkamadığımdan, boyunun ölçüsünü almak için bütün gün eve gelmesini bekledim. Saate bakıp duruyorum, altı, yedi, yedi buçuk, sekiz olunca artık kendi kendime, dedim bu yine zilzurna sarhoş olacak. Daha kalbi yüzünden akşamdan kalmalıktan az kaldı ölmesinin üstünden gün geçmedi, kalbi pek zayıf da, en azından diyorum, bari böyle bir günde, bütün şehir o kara suratlı çapulcularla doluyken yapmasın, sarhoş sarhoş eve gelirken başına bir iş gelecek, bir de o balina ya da o lanetli leşe ne deniyorsa işte aha bir de o. Ben nereden bileyim böyle olacağını! Mutfaktaki saate bakıp bakıp duruyorum, bulaşıkları yıkadım, yerleri süpürdüm, televizyonu açtım, opereti izliyorum, istek çok olunca dünkünün tekrarı varmış, tekrar mutfağa gittim baktım, saat dokuz buçuk. Artık sinirlenmeye başladım, başka zaman bu kadar geç kalmazdı. Domuz gibi sarhoş da olsa bu saate hep gelirdi. İçici olsa da, ötekiler gibi fazla kaldıramadığından, uyuyup kalıp üşüyünce eve gelir. Ama hâlâ yok. Oturuyorum, televizyona bakıyorum, aklım hep adama ne olduğunda, izlediğimden de bir şey anlamıyorum, adam zaten yaşlı, diyorum ki bu saatte sokakta dolanıp durmayacak kadar aklı olsun, şimdi karanlık, bu saatte bir sürü tekinsiz çapulcu cirit atıyor, ben böyle olacağını ta o zaman bilmiştim, ben demiştim, müdür bey

belki hatırlar, kule eğilince demiştim, ama yoo –mendilini buruşturup durarak– artık saat on bir oldu, ben daha televizyonun karşısında oturuyorum, kapanış marşı okundu, vızıltılar başladı, bu hâlâ ortada yok. Ee o zaman ben artık daha fazla oturamadım, kalktım komşuya gittim, belki onların haberi vardır diye. Kapıyı çalıyorum, tıklatıyorum, cama tak tak vuruyorum, sanki duymuyorlar gibi, hiç kıpırtı yok ama biliyorum evdeler, başka nerede olacaklar bu havada, insanın ağzı burnu donuyor, çok fena ayaz var. O zaman bağırmaya başladım, iyice yüksek sesle, ben olduğumu anlasınlar diye, sonunda beni içeri aldılar ama ne sorarsam sorayım, kocamdan hiç haberleri yok. Sonra diyor ki komşu: Şehirde ne oluyor biliyor muymuşum? Diyorum, nereden bileyim? Olaylar çığırından çıkmış meğersem! Kırıyorlar, döküyorlar, benim kocam da dışarıda, diyorum ben, inanın bana müdür bey, ben sandım ki, komşunun evinde öylece yığılıp kalacağım, güçbela eve döndüm, mutfakta sandalyeye yığıldım kaldım, aynı çuval gibi, aynı böyle elimle başımı tutarak oturdum, kafam patlayıverecek sandım. Aklımdan her şey geçti, anlatmasam daha iyi, en son, dedim belki geldi de, belki Valuska'nın kaldığı eski çamaşırhaneye saklandı, zaten daha önce kaç kere ayılana kadar orada saklandı, öteki de bunu sakladı hep, ama kocam bilse sonunun ne olacağını, kesinlikle oraya gitmez, çünkü içse de, rızkımızı yese de, yine de onurlu adamdır, aksini söyleyemem. Baktım, kapıyı açtım, orada da kimse yok, eve döndüm, o arada öyle bir yorgunluk çöktü ki, bütün gün iş, bir de bu sinir, sandım ki bacaklarım tutmayacak, yığılıp kalacağım, dedim en iyisi oyalanayım, bir kahve yapayım da azcık açılayım. Müdür bey siz beni yıllardır tanıyorsunuz, bilirsiniz işlerimi çabucak yaparım, ama bir uyduruk kahveyi ocağa koymam, inanın bana, neredeyse yarım saat sürdü; kahve makinesinin üstü-

nü bir türlü açamadım, elimde kolumda hiç güç kalmamış, ne kadar uğraşırsam uğraşayım beceriksizlikten kurtulamadım, dikkatimi bir türlü toplayamadım, ne yapmaya çalıştığımı bile unuttum ve ancak bayağı uğraştıktan sonra kahveyi ocağa koyup altını yakmayı başarabildim. Kahveyi içtim, fincanı yıkadım, sonra tekrar saate baktım: Gece yarısı. Sonunda dedim ki, kendimi toplamam lazım, ne yapsam mutfakta böylece oturup beklemekten iyidir. Gelmiyor da gelmiyor, müdür bey siz de bu hissi bilirsiniz, sürekli saatin kollarına bakıp durmayı, eh ben de kendimi bildim bileli payımı iyice aldım. Kırk yıldır çalışmaktan ve adam geliyor mu diye saate bakmaktan başka bir şey yapmıyorum. Tanrı bana lanet olsun diye vermiş bu adamı, oysa biliyor ki daha iyisini hak ediyorum. Böylece toparlandım, üstüme başıma bir şeyler geçirdim, işte bunu, bu ceketi, sonra kapıdan çıkıp iki-üç adım ancak attım ki, bir de ne göreyim, hemen yakınımda, ilk köşenin orada belki elli kişi toplaşmış, kimmişler neymişler sormadan bile konuşmaları duyunca ânında anladım kim olduklarını; o sırada bir şangırtı koptu, ben sağıma soluma bakmadan, hemen gerisingeri eve kaçtım, kapıyı kilitledim, ışıkları kapattım, inanın bana öylece zifirî karanlıkta oturdum, kalbim ağzıma gelecekmiş gibi çarpa çarpa, şangırtı da gittikçe daha yakından duyuluyordu ve ne olduğuna da şüphem yoktu, öylece dondum kaldım. Müdür bey o an neler hissettiğimi hayal bile edemezsiniz. Orada öylece oturup nefesimi bile tuttum –derken Harrer Hanım yeniden ağlamaya başladı– tek başıma, öylece yapayalnız. O bomboş evde, artık komşulara bile gidemeden, öylece oturup neler olacağını beklemekten başka yapacak bir şey yoktu. Ölüm gibi karanlık olduğu halde ben gözlerimi kapadım aman bir şey görmeyeyim diye, zaten üst katın pencerelerini kırdıklarını duymak bile yetti, camlar şangır şungur aşağıya indi,

tam dört kanat kocaman cam, çünkü üst katın pencerelerini o zaman çift cam yaptırmıştık, ama benim aklıma bunları ödeyebilmek için tam bir hafta uğraştığım bile gelmedi, sadece kendi kendime dua edip, bununla yetinmelerini diledim ki bahçeye girseler, kim bilir daha neler yaparlar, belki evi bile başıma yıkar bunlar. Neyse ki dualarım kabul oldu, bunlar gitti, ben de kırık pencerelerle kaldım, kalbimin küt küt sesini duyuyordum, bir de komşunun camını da kırdıklarını duydum ama korkudan ışıkları açamadım, aman diyeyim, zaten kıpırdamayı da nereden baksan ancak bir saat sonra başardım, el yordamıyla yolumu bulup odaya girdim, yatağa uzandım, öylece üstümle başımla, ölü gibi yatıp dışarıyı dinledim, zemin kattaki iki uyduruk camı kırmaya gelirlerse diye bekledim. Aklımdan neler neler geçtiğini şimdi anlatamam, zaten vakit de yok, işte yok dünyanın sonu geldi, yok cehennem yere indi, türlü çeşitli saçmalıklar diyelim, müdür bey zaten ne düşündüğümü daha iyi bilir, öylece saatlerce kalas gibi uzanıp gözümü bile kırpmadım, halbuki belki de en iyisi uyumak olurdu, aklımdan bu deli saçmaları geçmez, kocam gelene kadar, ki sabaha karşı geldi, ona bile sevinemedim, hem geldi hem sarhoş bile değildi, ayık halde yatağın yanına dikildi, sonra yorganın üstüne oturdu, o da benim gibi kılık kıyafetiyle, paltosuyla, benim ölü gibi yattığımı görünce, sakinleştirmeye çalıştı, ben de kendi kendime dedim ki kendimi toplamam lazım, o da dedi ki, bir şey yok, artık eve geldim, bir şekil idare ederiz dedi. Mutfaktaki musluktan bir bardak su doldurup getirdi, suyu içtim, biraz kendime gelmeye başlayınca, odanın ışığını yaktık, çünkü ben izin vermemiştim, sonra dedi ki, artık sakinleş dedi, ışığı da yakalım dedi, mutfaktaki zaten yanıyordu, o iki pencere için de başın ağrımasın dedi, belediye ödeyecekmiş. Eve girdiğinde görmüş, zaten görmemesi mümkün değil,

kapının orada tuğlalar varmış, gerçi ben bakmaya bile korktum ama bardağı mutfağa götürüp geri geldiğinde öyle söyledi, sonra belediye dedi, artık belediyede sözü geçiyor çünkü. O arada oturacak kadar kendime geldim, dedim neredesin, bütün gece nerede gezdin, ne biçim adamsın beni evde bir başıma bıraktın, halbuki bunun yerine, Tanrı korumuş, iyi ki sana bir şey olmamış demem lazımdı, ama bilirsiniz müdür bey, korku bir de o kara suratlı çapulcular bir de kırılan çift camlar falan işte hep. Bunları derken, beyim sadece sustu, öyle bir garip garip baktı, Tanrı aşkına burada neler oluyor diye sordum ve tam üst kattaki camları anlatmaya başlayacağım, o sürekli, oldu bitti, oldu bitti, deyip durdu ve parmağını şöyle kaldırdı, sonra dedi ki, bugünden sonra bana şehir meclisi üyesi diye bak ya da işte adı her neyse, çünkü kesin madalya alacağım. Bilirsiniz müdür bey, ben bunların tek kelimesini anlamadım, öyle adama baktım, o da başını sallayıp durdu; sonra dedi ki, bütün gece tartışmışlar, çünkü meyhanede değilmiş, belediye binasında toplantı yapmışlar, zaten böyle acayip bir şeye, heyete mi ne üye olmuş, heyet de şehri çapulculardan kurtarmış, ben de dedim ki, aferin çok iyi yapmışsın da, sen toplantı yapana kadar ben de burada tek başıma kurda kuşa yem olayım, boş evde saklanayım, ışıkları bile yakamayayım. Bu sefer de diyor ki, böyle konuşmayacakmışım, bütün gece bizim huzurumuz için gözünü bile kırpmamış, sonra diyor ki, evde içecek bir şey var mıymış, ama ben o zaman artık başına bir şey gelmediğine öylesine sevinmişim ki, burada, yatağımın yanında oturuyor, yorganın üstünde, düşünmeden içkinin yerini söyledim, bu da gitti kilerden, kompostoların arkasından *pálinka*'yı buldu geldi, çünkü ben bundan saklıyorum, maalesef öyle yapmam lazım. Bu adamlar kimdi diye sordum, acayip karanlık tipler, ama hepsini durdurmayı

başarmışlar, şimdi onları yakalıyorlarmış diye anlattı, askerler gelmiş, dediğine göre düzen sağlanmış, her şey tamammış, derken şişeyi kafasına dikiyor, her yerde askerler varmış, tank bile getirmişler, kilisenin önündeki yolda duruyormuş, sonra şişeyi bir daha dikmesine izin verdim, ama artık yeter dedim, şişeyi alıp yatağın yanına koydum. Askerler neden gelmiş diye soruyorum, tank bir türlü aklıma yatmıyor, bunun üzerine beyim diyor ki, sirk, her şeyin sebebi oymuş, eğer o olmasa, şehri yakıp yıkmaya cesaret edemezlermiş, ama yapmışlar ve gördüm ki onun bile tüyleri diken diken oldu, yakıp yıkmışlar ve bunu anlatırken yüzü asıldı, yağmalamışlar, yangın çıkarmışlar ve düşüneyim ki, telefon santralindeki zavallı Jutka Szabó ve mesai arkadaşı, onlar da kurban olmuş, Jutka Szabó'yu müdür bey de tanır –derken yeniden gözlerinden yaş gelmeye başladı– onlar da kurban. Beyim diyor ki, ölüler bile varmış, o öyle deyince, ben yine canlı mıyım ölü müyüm bilemedim, çünkü postaneden sonra, askerler önce kamu binalarına girmişler ve mesela istasyonda bir kadın bulmuşlar bir de düşüneyim ki bir çocuk bile bulmuşlar ama ben bunları artık dinlemeye bile dayanamadım, dedim ki, bunlar olduysa, siz o toplantıda huzuru nasıl korudunuz, o da diyor ki, eğer kendileri olmasa, özellikle de müdür beyin karısı, dediğine göre aslan gibiymiş, öyle sert mücadele vermiş, eğer o orada olmasa ve iki polisi bir araç göndermeye ikna etmese, askerler de gelmezmiş ve o zaman belki de sadece kırılan camlar değil, bir sürü yaralı ve ölü de olurmuş. Ama polis, beyim bunu derken hüzünlendi, bir türlü gelmemiş, adeta sırra kadem basmış ve sadece o ikisini bulabilmişler, onlar da bölge müdürlüğüne gitmişler, dediğine göre polisler başını kaybetmiş, başını diyorum, çünkü bunu üzerine basa basa söyledi. Emniyet Müdürü, bunu derken ikinci "ü" harfini garip bir şekilde uzat-

mıştı, nedenini bilmiyorum ama iki-üç yıldır ondan çok nefret ediyor, öyle nefret ediyor ki, konusu açılınca beyimi tanımakta güçlük çekiyorum, öylesine nefret kusuyor, bunu desem kimse inanmaz, herkesin dediğine göre araları iyiymiş ama ben bilmiyorum, o hep yalanlıyor, yani demem o ki, o kaybolan baş, yani Emniyet Müdürü Bey, polisin kaybolan başı diye anlattı, resmen nefretten suratının kıpkırmızı kesildiğini ben gördüm. Çok sarhoşmuş, beyim öyle dedi, o kadar sarhoşmuş ki her şey olup biterken o hep uyumuş, bütün gün uyumuş, arada uyandırmışlar, ama boşuna, adamı bir türlü idare edememişler ve sonunda gecenin bir yarısı toplantıdan çıkıp gitmiş, herkes de, hatta müdür beyin karısı bile, artık bir şey yapacağını sanmış, ama yapmamış, o iki polis, yanlarında askerlerle gelen iki polis, müdürü yine zilzurna sarhoş gördüklerini itiraf etmişler, bir yerlerde yine küfelik olana kadar içmiş, çünkü vatandaşların sorununun onun için zerre kadar önemi yokmuş. Kocam da içer, ama dedi ki eğer vatandaşların sorunu söz konusuysa, kendisini hazırola getirmeyi başarabilirmiş, ama Emniyet Müdürü, yine "ü" harfini uzatarak, durmak bilmiyormuş ve hep bir yer bulup sarhoş oluyormuş ve üstüne üstlük, kimse adama ne olduğunu bilmiyormuş, çünkü o iki polis de yürüdüğü yöne bakılırsa eve doğru gittiğini düşündüklerini söylemişler sadece. Ben de ancak öylece yatıyorum, bütün bu fenalıkları dinliyorum ama meğersem bu daha başıymış, o yakıp yıkmalar diye anlattı beyim, bunların yaptığı yağmaymış, kimler yaralanmış, kimler ölmüş onu bile bilmek mümkün değilmiş, kimler kayıp bilinmiyor ve bunları anlatırken çok üzgündü, başıyla onayladı, mesela askerler geldiğinde, tank da artık kilisenin önüne vardığında, insanlar sokağa çıkmaya cesaret etmiş ve bulvarda, bilirsiniz müdür bey, eve gelirken, Nadabán'ın kasap dükkânının orada, Virág Hanım'la

karşılaşmış ve o da çok üzgünmüş. Virág Hanım komşusunu arıyormuş, çünkü bütün gece pencerenin önünde oturup dışarıdaki felaketi izlemiş, sonra tek başına korkunca, komşu kadını çağırmış ve birlikte oturmuşlar ya da oturmak istemişler ama saat artık gece yarısını geçmiş ve aşağıda, bulvardan yine bir grup çapulcu gelmiş, ellerinde sopalar ve kim bilir başka nelerle, kaldırımda kedileri parçalamışlar diye anlatmış kocama, Virág Hanım görmüş. Sonra dediklerine göre, o da oradaymış, kocam özellikle ismini söylemedi, Virág Hanım'ın komşusunun oğlu, aynen böyle dedi, ben de sorgulamadım ama beyim zaten ben şüphelenmeyim istedi, sonra yatağın yanına doğru *pálinka* şişesini almaya uzanacaktı ki, dedim o şişeyi elleme, sonra dedim, ee Virág Hanım'a ne oldu? O da dedi ki, işte Virág Hanım. Beynim zonkluyor, nereden bakarsam bakayım, aklıma hiçbir şey gelmiyor, beyim de diyor ki, bunlar dışarıya bakmışlar bakmışlar, gözlerine inanmamışlar, komşunun oğlu, orada, çapulcuların arasında, inanmazsın dedi, boşuna uğraşma, zaten konuyu anlayamazsın, meğersem koynumuzda yılan beslemişiz. Ben de öyle aval aval suratına bakıyorum, hâlâ bir şey anlamıyorum, ne demek istiyor, sonra diyor ki, Virág Hanım'ın dediğine göre, komşu kadın öylesine köpürmüş ki, onu daha önce hiç böyle görmemiş, avaz avaz bağırmaya başlamış, yeter bıktım, bu oğlandan artık bıktım, artık umurumda değil, bunu artık yanına bırakmayacağım, hayat boyu beni hep utandırdı, ama artık yetti, daha fazla dayanamıyorum deyip, paltosunu alıp, Virág Hanım böyle anlatmış, sakinleştirmeye ne kadar uğraşırsa uğraşsın –öylece Eszter Bey'in yumuşamış yüzüne bakarak– çıkıp gitmiş. Komşu kadın kendinden geçmiş, saçından sürükleye sürükleye oradan çıkarırım diye bağırıyormuş ve kocam dedi ki Virág Hanım çok korkmuş, öylece Nadabán'ın kasap dükkânının orada duruyormuş

ve dediğine göre gece yarısından sonra peşlerinden gitmiş, daha da gelmemiş ve böyle gidip de gelmeyen kaç kişi var bilmiyorlarmış diye içini çekti. Sonra Virág Hanım'ı orada bırakıp bulvarda biraz ilerlemiş, o yıkım diye anlattı, yorganın üstünde iki büklüm oturuyordu, Jókai Sokağı'na girmiş ve askerlere rastlamış ama benden dedi, kimlik bile sormadılar, çünkü şehri zaten kolluk kuvvetlerine biz teslim ettik, sadece arananların ismi ve eşkali olan listeyi gösterdiler, zaten o zamana belediye binasında şahitleri dinlemişler, gece neler olduğunu görenleri çağırmışlar, dedi ki beyim, şimdi bu askerler, bölük bölük ayrılıp şehri denetliyorlarmış, listedeki suçluları arıyorlarmış, Jókai Sokağı'nda gösterdikleri listedekileri, ama sadece birkaç isim varmış, gerisi hep eşkal, çünkü yerlilerden pek kimse yokmuş, çoğu yabancı çapulcular falanmış. Beyim de listeye bakmış bakmış, gözlerine inanmamış, zaten Virág Hanım'a da inanamamış, askerler sormuş kimseyi tanıyor musun diye, kocam da demiş ki, çok korktuğundan, hayır tanımıyorum, halbuki tanıdığı halde. Ben öyle yatarken, gülmeye başladı, adını duyunca kulaklarıma inanamadım, dedim herhalde delirdi diye düşündüm, o da diyor ki kaybedecek zaman yok, onu bekliyorlarmış, eve beni rahatlatmaya gelmiş, bir de üstümü başımı giyeyim demeye, evden hemen çıkıp müdür beyin yanına geleyim, onların ikisi, yani oğlanla müdür bey kendisine en azından bunu borçluymuş, ben de diyorum ki, ne diyor bu adam. Kendi kendime diyorum ki, ben böyle olacağını hep biliyordum, daha ilk geldiğinde demiştim, başımıza sadece bela olacak, buraya böyle bir deliyi almayalım dedim, ama beyim dinlemedi, işte şimdi, görüyorsunuz, o paraya bir zırdeliyi, diyorum, ben hiçbir yere gidemem, şuradan şuraya adımımı bile atmam, ama bunu derken yataktan bile çıkıp paltomu giymişim, iki tahtası eksik birisi gibi. Evden çıkmışız, ka-

pının önünce bir sürü kırık cam, beyim diyor ki aramaya çıkacakmış, ama önce belediye binasına gitmesi lazımmış, çünkü müdür beyin karısı, ona söz verdirmiş, en geç yedide orada olacakmış, ben de içimden diyorum ki, ben de burada yine tek başıma kalayım, öyle yapayalnız, o da habire böyle yapmamız lazım deyip duruyor, ucunda madalya var, hem olmasa bile, bu gurur meselesi, artık kendisi de meclis üyesiymiş hem söz vermiş, yedide orada olacakmış. Öyle yap, böyle yap diye yalvarıyorum Jókai Sokağı ve bulvarın köşesine geldiğimizde, ama duvara konuşmak gibi, adam diyor ki, istasyona gidip gelecekmiş, ben de buraya gelecekmişim, belki müdür bey de bir şeyler yapabilirmiş, o arada ben de boşu boşuna, olmaz, tek adım daha atamam diyorum, kafam karıştı, yürüdüm de yürüdüm, sağıma soluma bile bakmadan, kör gibi yürüdüm, kapıya gelince selam bile veremedim, kim bilir müdür bey şimdi hakkımda neler düşünüyorsunuzdur. Sabahın köründe bir yere paldır küldür girince bir selam vermek gerekir ama onu bile yapamadım, ne yapayım müdür bey, insanın öylesine feleği şaşıyor ki, hem o askerler buradayken –Harrer Hanım sesini alçaltı– bir de o tank..." Eszter Bey taş kesilmiş, yatağın kenarında oturuyor, Harrer Hanım ise, bakışlarıyla onu delip geçecekmiş gibi duruyordu. Daha sonra eve döndüğünde, öğlene doğru kendisi de eve gelen Harrer Bey'e, hikâyenin sonuna doğru Eszter Bey'in betinin benzinin attığını ve adeta taş kesildiğini anlatacaktı. Sonra, son gördüğü, Eszter Bey'in yataktan sıçrayıp, gardırobun yanına koştuğu, askıdan paltosunu koparır gibi alıp sanki her şeyin sorumlusu Harrer Hanım'mış gibi ona adeta suçlarcasına bir bakış atarak, hiçbir şey söylemeden yıldırım hızıyla kapıdan çıkıp gitmesi oldu. Harrer Hanım çöktüğü sandalyede kalakaldı, korkuyla gözlerini kırpıştırıp dururken, dışarıdaki kapının büyük bir gürültüyle çarp-

tığını duyunca irkildi ve yeniden ağlamaya başlayarak, buruşturduğu mendilini açıp burunun sildikten sonra, salonda etrafına bakmaya başladı. Pencerelere çakılı tahtaları da ancak o zaman fark etti. Yavaşça sandalyeden kalktı ve başını yana eğerek tahtaların orada ne aradığını anlamadığı için tartarak, ölçerek, biçerek, dikkatle bakmaktan uzamış bir yüzle pencereye doğru gitti. Elini tahtaların birisinin üzerinde gezdirdikten sonra, gerçek olduğuna emin olup, sırayla diğerlerine de tık tık vurarak, bir anda her şeyi anlamış gibi, kandırılması imkânsız bir uzman edasıyla, dudaklarını büküp sırtı arkasındaki dört parça cama dönük olarak asıksuratla kendi kendine söylenmeye başladı: "Bunu dışarıdan yapacaksın, içeriden değil!" Tekrar sobanın yanına gitti, ateşi kontrol etti, üzerine birkaç dal attı, başını kaşıdı, ışıkları kapattı, karanlığa bürünmüş salona son bir bakış atarak tekrarladı: "Dışarıdan... içeriden dışarıya doğru değil..."

Gözlerini karşıya dikerek köşede duran adam, darbelerden şişmiş ağzıyla, sadece, "Def olun" ve, "Çıkın buradan," ya da, "Dışarı," diyerek, bu lanetli mekândan dışarıya, az önce ("Ortopedik") ibaresiyle dikkatlerini çeken tabelanın yanındaki kepenksiz vitrine doğru değil "geldikleri yere, yani en derin cehenneme geri dönmeleri"ni söyleyip duruyordu; oraya gelenler de sanki acının son raddesindeki bu sesleniş bir işaretmişçesine, korkudan dili tutulan ayakkabıcıya ilgi göstermeksizin, darma duman atölyede bir süre öylece durduktan sonra aynı geldiklerinde olduğu gibi hiç konuşmadan anlaşarak bir anda her şeyi bırakıp deri parçalarıyla dolu devrilmiş dolaplar, yıkılmış alet çekmeceleri, yere saçılmış ortopedik ayakkabılar, çizmeler ve terliklerin ıslak engellerini aşarak, yeniden hep birlikte sokağa çıktılar. Görebilecek ko-

numda olmadıkları halde, birkaç saat önceki kitlesel dağılmanın anılarından ve kâh yakından, kâh uzaktan duydukları gürültülerden, yaklaşık aynı büyüklükte gruplara ayrılan diğerlerinin, fire vermeden zifirî karanlıkta dolanmaya devam ettiklerini biliyor, içgüdüsel olarak diğerlerinden bağımsız hareket etmeye itilmiş olsalar da, bu bilinç onlara yıkıcı ilerleyişlerinde yol gösteriyor, giderek artan öfkeleri yön ve hedef belirlemek yerine, yok edici eylemlerini her seferinde daha da şiddetlendirmelerini sağlıyor ve şimdi yaptıkları gibi, önderlerinin emirlerine itaat eden ancak ondan bağımsız niyetleri sayesinde, ortopedik ayakkabıcıdan sonra, (sonuncu olacağından kuşkulanmadan) bir sonraki kurbanlarını bulmak üzere, iki tarafında kestane ağaçları sıralanmış yolda yeniden şehir merkezine doğru yollanmalarını da bu öfke emrediyordu. Sinema hâlâ yanıyordu ve yükselen alevlerin kızılında, kaldırımda heykel gibi hareketsiz dikilen üç grup yangını tiksinerek izledi ve tıpkı az sonra yanan küçük kilisenin orada, dikkat çekici derecede kalabalık başka bir grupla karşılaştıkları zaman yapacakları gibi, şimdi de alevlerin üzerinden, endişe verici bir biçimde sonu gelmez gibi gözüken keşiflerinin yönünü ne olursa olsun değiştirmeyeceklerini gösterir bir tavırla geçerken adımlarının ürkütücü yavaşlığı ilerleyişin bütünsel ivmesini sağlıyor, onları sinemadan meydana, oradan ateşe verilmiş kilisenin arkasından geçen Szent István Sokağı'nın boş sessizliğine doğru yönlendiriyordu. Artık aralarında tek kelime bile konuşmadan, sadece arada bir kibrit alevi ya da aleve cevaben bir sigara ateşi fark ediliyor, gözlerini önlerinde yürüyenin sırtına ya da yere dikmiş, bilinçsiz bir şekilde adımlarını birbirlerine göre ayarlayarak soğuk havada, donmuş zeminde gıcırdayan adımlarla ilerlerken, ilk başladıklarında, yani ilk galeyana geldiklerinde, sırf arkasında ne olduğunu görmek adına sırayla tüm

camları indirdikleri zamanki durumu çoktan geride bıraktıkları için, başlangıçta dikkatlerini çeken bloku geçip, ot bürümüş, donmuş parka ve parkın içindeki birkaç karanlık binaya açılan mavi boyalı demir kapıya varana kadar hiçbir şeye dokunmadılar; başlangıçta dikkatlerini çeken bloku geçerek ot bürümüş, donmuş parka ve parkın içindeki birkaç karanlık binaya açılan mavi boyalı demir kapıyı buldular. Kilidi kırmak ve bekçinin saatler önce terk ettiği kulübeyi yerle bir etmek için demir çubuklarla birkaç iyi ayarlanmış vuruş yeterli olduysa da, patikalardan birinden yürüyerek en yakındaki binaya dalmak pek de kolay olmadı, sonunda ilk kapıdan girmeyi başardıklarında, iki kapıyla daha baş etmeleri gerekti, şehirden gelen haberlerden dolayı alarma geçen içeridekiler, tam da onlara karşı önlem olarak kapıları sadece kilitlemekle kalmayıp, başlarına gelecekleri önceden sezerek güvenliklerini sağlamak amacıyla yeni önlemler almaları gerektiğini düşündüklerinden, kapıları becerebildikleri ölçüde tahtalarla kapatıp, üst üste yığılmış masa ve sandalyelerden barikatlarla sağlamlaştırmaya çalıştıkları için, avına yanaşmaya çalışan vahşi bir hayvan gibi merdivenlerden yukarıya doğru usulca ilerleyen gruptakiler, bu konuda ne derece başarılı oldukları sorusunun cevabını da almış oldular. Gittikçe yaklaşan gürültüleri duymasına karşılık son saniyede can havliyle arka taraftaki çıkışa doğru kaçmaya çalışan gece hemşiresi, ayakta durabilir nitelikte olan yardımcılarıyla birlikte, daha ilk haberleri alır almaz yatakhanelerdeki okuma lambalarını bile kapattığından, yüksek girişin uzun, ısıtılmış koridorunun zifirî karanlığı, aslında içeridekilerin güvenliği açısından, masa ve sandalye barikatlarının ötesinde bu önlemin yeterli olacağına ilişkin gizli bir inanca işaret ediyor, sokaklarda süregelen insanlık dışı yağmanın geldiği nokta tüm tehlike çanlarını çalsa da, bir hastaneye

karşı bu derece aşağılık bir saldırının gerçekleşebileceğine kimsenin inanmadığını gösteriyordu. Ama işte buradaydılar! Yorganlarının altında saklananları tam da ürkmüş sessizlikleri ele veriyormuş gibi, son kapıyı da kırıp el yordamıyla koridordaki elektrik düğmelerini bulduktan sonra, sağ taraftaki odalarda onları da ânında buldular, yatakları devirmeye başladılar, ancak inleyip duran insanlarla ne yapacaklarına dair artık akıllarına bir şey gelmeyince kolları tutulmuş, bacaklarında bir tekmelik güç kalmamış, artık yok edici niyetlerinin nesnesini bulamadığını gösterircesine, beceriksizlikleri gittikçe daha belirgin, yıkımları gittikçe daha komik olmaya başladı. Buradaki amaçlarından iyice uzaklaştıklarından, sadece hastaların üzerlerinden atlayıp yollarına devam ederken, ışığı yanıp sönen, vızıldayan, parlayan bütün aletleri fişlerinden söküp duvara fırlattılar, ilaç şişelerini dolaplardan çıkarıp, termometreleri ve en işlevsiz kişisel eşyaları toplayıp, gözlük kılıflarını, aile fotoğraflarını, kesekâğıdına konmuş bayat meyveleri bile yerlere saçıp üzerlerinde tepindiler ve böylece bazen teker teker, bazen de grup halinde ilerlemeye devam ederken, çoğu artık dengelerini yitirmeye başladı; ama kurbanların tamamen silahsız olduğu sonunda kafalarına dank ettiğinde, sabrın korku dolu sessizliğinin ve en ufak bir direniş olmamasının kendilerini felç ettiğini, zoraki kabullenişin bu sindirici bataklığında kendilerine en acı hazzı yaşatan şeyler bulunmadığı için mecburen geri çekilmeleri gerekiyordu. Sadece uzaktan, kapalı bir kapının ardından hemşirenin çığlıkları kısık kısık duyulurken, koridorun titreşen floresanlarının altında tamamen sessiz durmaya devam ederek, hınçlarını çıkarmak için saldırıya devam etmek ya da üst katlara çıkıp yıkımı sürdürmek yerine geriye kalan son yandaşlarını da bekleyip, düzensiz bir bölük gibi binadan ayrılarak gerisingeri parktan geçip yeniden

demir kapının dibine vardılar ve bu noktada ne yapacaklarını bilmez halde vakit öldürmeleri, ilk defa ne yapacaklarını, hangi yöne gideceklerini, amaçlarının ne olduğunu artık bilmediklerini, sinemanın ve kilisenin önündeki bitkin ve bezgin birkaç grup gibi, onların da yok edici enerjilerinin söndüğünü ve en çekilmez şey olan bu cehennem görevinin kendileri açısından sona erdiğini kabullenmeleri gerektiği gerçeğiyle o an yüzleştiklerini ele verdi. Galeyana gelip bir anda yıkıma başlamalarının, elebaşlarının tek bir işaretiyle harekete geçtikleri halde *topyekûn* yıkımı başaramamalarının bilinci bu anda üzerlerine taşıyamayacakları bir ağırlıkla çöktü, ne yapacaklarını bilmez halde vakit öldürmelerinin ardından hastane kapısının yanından ayrılmayı başardıklarında, tüm bunların, acımasız taşkınlıklarının belki de hiçbir anlamının kalmadığı, hatta bu anlamın hiç var olmadığı düşüncesi akıllarına düşünce, adımlarının önceki düzenli temposunu bir daha yakalayamadılar, o zamana dek kendiliğinden süregelen birliktelikleri yıkıldı, ilerleme son buldu, ölümüne disiplinli grup, acınası bir sürüye dönüştü; ölçüsüz tiksintinin idare ettiği birliktelik, ne olacağını tahmin edemeyen, ancak kendisini ilgilendirmese de, sonsuz bir boşluğun hâkim olduğu ve içinden çıkıp kurtulması mümkün olmayan, hatta kurtulmayı dilemenin bile imkânsız olduğu bir alana girdiğini fark eden, yirmi-otuz kendi içine çökmüş sefiller kalabalığına dönüştü. Yolda bir mağazayı daha yağmalamaya girişerek (kapının üzerinde sadece "MAŞIR MAK EVİ" yazısı kalmıştı), parmaklıkları parçalayıp kapıyı kırmakla meşgul oldukları sırada, her hareketleri, yeni bir yağma dalgasına değil, aslında ölümcül bir darbe almış gibi geri çekilmeye başladıklarını gösteriyor, şimdi çökmüş halde, içeride acınası sefilliklerine ev sahipliği yapacak son bir sığınak bulmayı ümit ederek eşikten geçip ışıkları yaktıklarında,

çoğunlukla çamaşır makineleriyle dolu olduğu için mağazadan çok depo izlenimi veren mekâna girdiklerinde, bakışlarında az önceki acımasızlığın izi bile kalmadı, kim olduklarını unuttular, burada ya da başka bir yerde olmalarının fark etmediğini gösteren ifadesiz yüzleriyle, uzunca bir süre arkalarındaki oynayıp duran kapının gıcırtılarını dinledikten sonra sığınakları sanki üzerlerine kapanmış gibi oldu; girişin oradan, ancak kesik kesik siren sesleri buz gibi soğuk mağazanın içinde artık duyulmaz olduğunda ayrıldılar. Aralarından birisi, genel sürünceme hali içinde yeniden kendini bulmuşçasına ya da yandaşlarının üzerine çöken yas halini yeni fark etmişçesine gözden kaçmayacak biçimde dudaklarını büktü, dişlerinin arasından bir şeyler fısıldayarak ("...Kahrolasıcalar!") topuklarının üzerinde dönüp gürültülü adımlarla yeniden sokağa fırladıktan sonra protestocu bir tavırla, eğer teslim olacaksa o zaman bunu en azından tek başına yapmaya karar verdi; bir diğeri, tamamen birbirinin eşi ve askerî düzende dizilmiş makinelerden birisini demir çubukla vura vura parçalamaya girişti, gittikçe daha hassas noktalarını bulmaya çalışırken, az önce kırdığı plastik panelin arkasındaki motoru söktü, sonra önceki hareketiyle sağa sola saçılan ufak parçaları parçalamaya girişti; diğerleri de, bu ikisinin ne yaptığını bir türlü anlamayarak, hiçbir şeyi ellemeden ve öylece ne yaptıklarını bilmeden makinelerin arasındaki dar koridordan ilerleyip başkalarından olabildiğince uzaklaşmaya çalışarak, muşamba kaplı zemine uzandılar. Hepsinin dileği bu olsa da, çamaşır makinelerinin disiplinli düzeni içinde diğerlerini görmeyecekleri, başka bir deyişle, diğerleri için görünmez olacakları bir mesafe tutturma konusunda başarı sağlamaları, fazlaca kalabalık oldukları için birkaçının dışında imkânsız göründüğünden özellikle de, bunların artık hiçbir önemi kalmasa da, bu konuda özellikle yete-

neksiz olan ve o birkaç kişinin arasında olmayan Valuska şundan emindi: Ondan uzaklaşmamalarının sebebinin, örneğin şu anda kendi bulunduğu "koridor"u kesen ikinci koridorun köşesinde oturur pozisyona geçip, uzun uzun önüne baktıktan sonra, kucağındaki deftere ekşi suratla bir şeyler karalamaya başlayan kişinin bunu yapma nedeninin hepsinin arasındaki en acımasız tip olan kendi korkunç koruyucusu, ardında sadece suretinin, şapkasının, paltosunun ve çizmesinin tüyler ürperten anısını bırakarak az önce buradan uzaklaştığı için avlarını, aslında artık "herhangi bir sorun teşkil etmediğini bilseler de" gözden kaçırmamak olduğunu düşünüyordu. Amaçlarının ne olduğu artık onu ilgilendirmediği gibi, onu şimdi ya da daha sonra öldürmeleri de umurunda değildi: İçinde korkudan eser kalmamıştı, ölümcül bir şekilde tedavi edici nitelikteki bu gecede fark ettiği üzere, kaçması imkânsız olduğu gibi, aslında bunu istemiyor; eline defalarca fırsat geçse de artık kaçmaya çalışmıyor, ancak başlangıçtan beri yeniden doğduğu, kaderini belirleyici âna dek yaşadığı ilk korku yüzünden adeta kör olduğu için, eğer bir şeyler gördüyse, ancak gördüklerinin ezici ağırlığından bir daha kurtulup kurtulamayacağını bilmiyordu. Pazaryerindeki dostu onu Eszter Bey'in evinin önünde kurtardığı ve –daha sonra hayretle fark ettiği üzere!– ve kolunu omzuna atıp, "sürüye sürüye ilerleyen çizmelerin ve postalların gürültüsü"nde bulvardaki evlerin arasından ilerlemeye başladıklarındaki çaresizliği ve ardından belki yüz metre ileride, sessiz bir komut üzerine kelimenin tam anlamıyla binalara saldırdıklarındaki tahammül edilemez hissi, ön safha atlamak üzereyken o dost elini omzunu sıkıp onu uyardığı zaman durduğunda içine dolan panik duygusunu adeta küllerinde boğdu, bu çaresizliği ve bu dayanılmaz baskıyı, aynı anda hem yıkıp döktükleri şeyleri hem de yıkıp dökenleri koruma

isteği yerini çok geçmeden olabildiğince derin bir şaşkınlığa bıraktı; bu şaşkınlık sadece karşı koymasını ya da kaçmasını değil, aynı zamanda, bu cehennem gecesinin, on yıllardır gezindiği büyüler ormanından kurtarılamaz gibi görünen bir ahmak olan kendisinin bile, en acımasız şekilde oradan çıkacağını tahmin etmesine engel oldu. Valuska o zaman artık nerede olduklarını bilmediği noktada, yine bir kapıyı kırdıklarını fark etti ve tüm pencereleri kırıp evlerin kapıları üzerindeki lambaları parçalamaya başladıklarından beri ilk defa topluca bir eve daldıklarına tanıklık etti. Yanında o sırada aklını kaçırdı diye düşündüğü, haklı bir sebeple ve acımasız bir zevkle kendisini diğerleriyle birlikte ilerlemeye zorlayan refakatçisiyle beraber dar bir mekâna tıkışan Valuska da etrafındaki her şeyin inanılmaz derecede yavaşladığını hissetti: Önlerine çıkan yaşlı bir kadının onlara bağıran sesi de, kadının bağırması üzerine çarpık yüzlerinde çekilmez bir umarsızlık ifadesiyle kadına doğru yürümeye başlayan iki adam da yavaşladı. Adamlardan birinin rahatça yumruğunu savurduğunu, kadının gerilemeye çalıştığı halde donup kaldığını görebildi, sonra insanüstü bir çabayla, en basit hareketin bile tonluk bir ağırlığı varmışçasına başını çevirdi ve bakışları kendisi için artık tamamen sessizliğe bürünen odanın bir köşesine sabitlendi. Bu köşede hiçbir şey yoktu: Bu köşeye sadece kütlesi belirlenemeyen, kımıl kımıl bir gölge ilişmiş, çürümekte olan tahta zeminin duvarla birleştiği köşeye usulca çökmüş, normalde kendisini örten şeyler, yatak ya da dolap orada bulunmadığından, bir oda köşesi ne kadar boş ve ekşi kokulu olabilirse, o derece boş ve ekşi kokulu haliyle öylece duruyor olsa da, Valuska'ya tüyler ürpertici görünüyor, yaşanan ve yaşanabilecek olan her şeyi içine çekmiş gibi duruyor; Valuska ise kendisini, ilk defa varlığını kabullenmek zorunda kaldığı sırıtkan bir canavara bakıyormuş gibi hissediyordu. Gözünü ondan ayıramı-

yor, odanın içinde ne tarafa iterlerse itsinler, başka hiçbir şey görmüyor, dikkatle, hiç kıpırdamayan bir gölgeyle kaplı, karanlık, yoğun buhardan oluşan bir cüce oraya çökmüş gibi görünen köşeyi izliyordu: Gözlerini kör ediyor, bilincini yakıyor, bakışlarını kelepçeliyor, oradan ayrılsalar da yanında her yere taşıyordu... diğerleri hareket ettiğinde o da hareket ediyor, durduklarında duruyor, ne yaptığından bihaber, kendisine ne yaptıklarından bihaber, üzerine çöken sessizlikte neler olup bittiğinin bilincinde olmadan, bu noktadan itibaren neler olup bittiğini uzun süre algılayamadan öylece sürükleniyordu. Saatler boyu, ne dakika ne de yüzyıl cinsinden ölçülebilecek bir süre boyunca bu dayanılmaz resmi taşıyıp durdu, bu sırada nelere katlanması gerektiğinin farkında bile olmadan varlığını sürdürdüğü bu durumda, resmi ona bağlayan kelepçenin mi, yoksa kendisinin resme tutunuşunun mu daha güçlü olduğunu anlamak imkânsızdı.

Bir ara birisi onu yerden kaldırmaya çalışınca, orantısız, fazla sert ivme dengesini yitirmesine neden oldu, kendisini kaldırmaya çalışan sinirli sinirli, "Bu da niye böyle hafif ki!" diye homurdanarak onu yeniden bıraktı, daha doğrusu kızgınca yere doğru itti; uzunca bir süre sonra, kaldırımda yattığını ve ağzına *pálinka* döktüklerini hissetti, ayağa kalktı, yine omzunda ya da koltuğunun altında, kaçmasını defalarca inatla önleyen elle birlikte ilerledi, sonraki bir zamanda yeniden canlanacağına dair işaret görüp kaçmaya yeltenmediği gibi, gördüklerinin üzerine çöken ağırlığını hiçbir şey azaltmadığı ve odanın köşesinin anlam boşluğunu hiçbir şey doldurmadığı için, onu nereye gitmeye zorlarlarsa zorlasınlar, ne tarafa iterlerse itsinler, çekerlerse çeksinler, sadece bunu görüyor, diğer şeyleri, yürüdüklerini, birisinin koştuğunu, bir yerlerde yanan alevleri, ancak anlık ve bulanık olarak algılıyordu. Ne kadar çabalarsa çabalasın, kurtulmayı bir türlü başaramıyordu: Elinden bırakmayı dener denemez,

yeniden kaldırmaya başlıyor, bu yüzden de, nerede olursa olsun, felç edici çekiciliğinin kuklası olmaktan kurtulamasa da, bir anda üzerine ölümcül bir yorgunluk çöküp, yarı yarıya donmuş ayak parmakları buz gibi postalının içinde acı vermeye başlayınca, kaldırıma uzanmak (yine mi?) istedi ve henüz varlığında eğitici ustasını göremediği şapkalı ceketli adam, kirli sakallı suratını kaşıya kaşıya, alaycı bir tavırla üzerine doğru atıldı. Beynine kadar giden ilk cümle, "Ne oldu yarım akıllı, yine mi *pálinka* istiyorsun?" oldu ve sebepsiz denemeyecek alaycı sesi duyduğunda, nerede ve kimlerin arasında olduğunu hatırladı, acı verici köşe, kendi ezelî ve ebedî ekşi kokusuyla bu korkunç gecenin sahnesiymişçesine, sonunda solgun ışığın altındaki eğiticisinin korkutucu derecede karışık yüz çizgilerini keşfetmeyi başardı. Hayır, *pálinka* istemiyordu; istediği tek bir şey varsa o da uyuyakalıp, kaldırımda donmak, kafasında oluşmaya başlayan şeyleri anlamak zorunda kalmamak ve böylece her şeyin "sona ermesi"ydi; sadece bunu istiyor olsa da, az önceki sorunun tonu, bu dileğinden ânında vazgeçmesi gerektiği konusunda herhangi bir şüpheye yer bırakmadı, böylece, gerçek niyetini söylemesi için sorguya çekiliyormuş gibi, heyecanla başını sallayıp ayağa kalkarak dostunun elini yeniden eline koymasıyla, bu dokunuşla irkilip adamın yanında itaatkâr bir biçimde ilerlemeye devam etti. Arkasında karanlığıyla kör eden köşenin olduğu bu yüzü incelemeye başladı; karga burnu, çenedeki gür sakalları, sol elmacıkkemiğinin altındaki derinden soyulmuş deriyi incelerken, tüm bunların korkutucu derecede karmaşık görünmesine neden olan şeyin, dipsiz niyetlerin anlamını okumanın zorluğu değil, bu yüzü, dün gördüğü bir yüzle, Pazar Meydanı'ndaki bir yüzle ilişkilendiren benzerlikti: Eszter Bey'le yaptıkları geziden sonra üzerine çöken endişenin rastlantısallığının

karşısına çıkardığı Kossuth Meydanı'ndaki adamla, bu zıvanadan çıkmış nefretin yol göstericisi olarak, belki de istemsizce, tüm hayatını acımasız bir operatör gibi kesen bu adamın korkunç yüz çizgilerinin dün ve önceki gün ve ondan önceki gün de o meydanda duran, ta en masum özgün yüzünden bu yana oluşan yüzlerinin kat kat birikmiş çizgileriyle aynı olduğunu anladı; bugün buradaki ürkütücü derecede adam soğuk bakış, özündeki en masum olanla adeta çelişiyor, tartışılmaz itibarı ve diğerlerininkinden daha yaratıcı acımasızlığıyla bu durdurulamaz yıkımın tüm adımlarını o idare ediyor; Valuska'nın çırpınışlarını ve yıkılışının bitip tükenmek bilmeyen basamaklarını ve iyileşmesi için ödemesi gereken bedelin (acı çekmeden zafere ulaşılmaz) bu olduğunu gösterircesine, koluna taktığı Valuska'yı kullanarak sergilediği vahşi eğitimden kesinlikle zevk aldığı açıkça belli oluyordu. Valuska bu yüzü inceledikçe, yüzün "ürkütücü soğukluğu"nun ardında yatan açıklanamaz sırların giderek yok olduğunu gördü, bu merhamet nedir bilmeyen bakışın, belki de kendisinin hastalıklı hayal âleminde otuz beş yıldır görmeyi başaramadığı şeyin bağışlamayan aynası olduğunu düşündü; ama hemen o "belki"nin yerine, "Hayır, kesinlikle!" sözcüklerini koyarak kaderini belirleyici ânı işaretleyip kendisinin uzun süredir yitirdiği eski benliğiyle çarpışmış gibi, bir türlü geçmeyen baygınlık halinden bir anda kurtuldu ve tabii o tatlı uyuşukluktan da eser kalmadı. Sağır sessizlik sona erdi, korumacının yüz hatlarının ardındaki köşe, hiç kıpırdamayan gölgesiyle birlikte yitip gitti, etrafında bir park belirdi, bir patika ve bir demir kapı göründü, hastanenin girişinin önünde, öteki dünyadan canlıların değil, sadece kendisinin ve bu affedilemez körlüğün olduğunu fark etti ve şaşkınlığından eser bile kalmadı. Ne şaşkınlık ne de kaçmaya dair bir mecburiyet hissi kaldı; sadece ilk andan başlayarak

içini kaplayan ve tam bir hamleyle varlığının ateşini söndüren bir *boşluk* belirdi, neyi var, neyi yoksa dağıldı, tükendi, yok oldu, ayıklığın damağındaki kekremsi tadından ve ayaklarının, özellikle de sol ayağının ağrısından başka bir şey hissetmez oldu. Wenckheim Yolu'ndaki, karanlığın bu çirkin şampiyonlarının ayarı bozulmuş bir bilincin yıkıcı ama manyetik gücü olan gerçekdışı yaratıklar gibi görünmesine neden olan cehennemî sis dağıldı; temiz bir görüşün tokat gibi çarpan keskinliğinde onlara baktığında ya da yandaşlarının yüzlerce kişilik kalabalığını düşündüğünde, Valuska sonunda içlerinde ne şimdi ne de öncesinde hiçbir gerçek dışılık bulunmadığını gördü; hem onların hem de "ayarı bozulmuş" liderlerinin üzerinden bu "iblisvari" kılıf soyulmaya başlayınca kendisi de şaşı bir bakışın yıllar geçtikçe giderek kalınlaşan perdesinden sonsuza dek kurtuldu, onu, aslında hak ettiği yarım akıllılık durumunda var olmaya zorlayan ve "*olayların gerçek yüzünü görmesine engel olan*" utanılası kadar aptallaştırıcı göz kamaşmasından eser kalmadı. Uyanış hızlı gerçekleşerek, yakıcı ve gerçekten de elektrik çarpması gibi oldu; uyanınca fark ettiği şey ise, kendisinin şimdiye kadar olduğunu sandığı kişinin artık var olmadığı, bu durumun kesin olduğu ve böylece uzun süre ne yapacağını bilmeden vakit öldüren grup sonunda onunla birlikte hastanenin kapısının önünden ayrıldığında, tüm evler, elektrik direkleri ve kaldırım taşları kendi gerçek hallerine büründüğünden kendinden menkul bir durumu içselleştirmeye çalışırcasına, "benliğinde yeniden yönünü bulmaya çalışan bilinci" panik halinde olanların dökümünü yapmak yerine, kayıtsızca defter tutmaya hazırlanıp geçen on yılların günlerini, ancak yıkılırken algılamaya muktedir göründü. Öğleden evveller ve öğleden sonralar yıkılmış, akşamlar ve geceler de yıkılmış, düne kadar sonsuz bir dengede duran, sessiz bir dinamo

gibi nazikçe ve hissettirmeden işleyişini sürdüren her şey, bugün artık bayağı, kaba, meydan okur biçimde tiksindirici ve soğuk bir hal almış, fakat aynı zamanda da insanın aklını başına getirecek derece açık bir anlam kazanmıştı: Yuvasının, bahçenin içindeki evin bütün yalancı büyüsü kaybolmuş, şüphe duymaksızın sevdiği her şey yok olmuş ve ruhsuzca bir veda gibi, bir anlığına aklında, geriye küflü duvarlardan ve kabarmış tavandan başka, Harrer'e ait bir çamaşırhane kalmış, artık hiçbir yol hiçbir yere yönelmediği gibi, eve giden patika da artık yönünü yitirmiş, bir zamanlar *havalarda gezen* sakini için artık her aralık, her açıklık, her kapı kapanmış, bu da "dünyaya açılan inanılmaz derecede gerçek girişler"in nekahat dönemindeki benlik için daha da görünür olmasına neden olmuştu. Postalların ve keçeden ceketlerin arasında derin karanlıkta ilerliyor, ayaklarının altındaki kaldırıma bakarken, "Péfeffer"i, istasyonu, Komló'nun resepsiyonunu düşünüyor, bunların artık erişilmez olduğunu kabullenmesi, tüm sokakların, tüm meydanların, yol ağızlarının ve köşelerin darmadağın olduğuyla yüzleşmesi gerekiyor, her şeye rağmen, arşınladığı yolların kıvrıla kıvrıla ilerleyen güzergâhını, bir harita gibi net ve bir bütün olarak görebiliyor, ancak haritaya şeklini veren manzara kaybolduğu için eskiden yaptığı gibi adımlarını düşünmeksizin atamadığından en iyisinin, yeniden doğup geldiği ve henüz yönünü bulmayı başaramadığı bu kasvetli ve yabacı şehirde, dün... önceleri... bir zamanlar... nelerin olduğunu hepten unutması olacağına karar verdi. Sabah saatlerini unutacaktı: Yarı uykuda anların tadını, yavaşça uyanmayı, evden çıkmadan önce benekli fincandan içtiği çayın buharını, demiryoluna doğru genişleyen gündoğumunu, istasyonun mavi alacakaranlığında duyduğu gazete kokusunu unutacak, yaklaşık saat yediden on bire kadar ziyaret ettiği posta kutularını, tüm

kapı kollarını, pencere pervazlarını ve kapıların altındaki boşlukları ve sipariş edilen her gazeteyi kapı kollarına, pencere pervazlarına, kapı altı boşluklarına, posta kutularına hatta bazen paspasların altına yerleştirmek için her gün yaptığı yüz çeşit hareketi unutacaktı. Harrer Hanım'a sormayı asla ihmal etmediği, saatin öğlen olup olmadığı sorusunu unutacak, oradan ayrılması gerektiğinde, Eszter Bey'in mutfağında sefertasının çıkardığı şangırtıları ve Komló'daki aşçının önünde oluşan upuzun kuyruğu unutacak, Wenckheim Yolu'ndaki evin anılarından silinmesine izin verecek, kapıyı, koridoru, dikkatle kapıyı çalışını hep silecek ve Bach'ın ve piyanonun sonsuza dek susmasına aldırmadan, salonun alacakaranlığının sonsuza dek karanlığa dönüşmesini izleyecekti. Hagelmeyer Bey'i bir daha düşünmeyecek, güneş tutulmasını da bir daha kimseye göstermeyecek, barı, bira bardaklarını, alçalıp yükselen gürültüye eşlik edercesine havada yüzen duman bulutlarını asla aklına getirmeyecek ve kapanış saati geldiğinde bir daha ne olursa olsun su kulesine doğru ilerlemeyecekti... "Çizmelerin ve postalların yerde sürünen gürültüsü"yle birlikte sürüklenirken, Körös Kanalı'nın karşı tarafına geçtiklerinde, gücünü yitirmiş grup Maróthy Meydanı'nın oradaki doğduğu evin çitlerinin yanına kadar gelse de, ne annesinin o anda gözünde canlanan yüzü ne de diafondan gelen sesinin bölük pörçük dalgaları bir şey ifade ediyordu; çitlerin içindeki bina, yani bahçedeki yapraklarını dökmüş ağaçların arkasına saklanan, bir zamanki iki buçuk odalı kiralık ev artık tamamen anlamsızlaştığından, başını başka tarafa çevirmekle yetindi. Ne burayı ne de hayatının geçtiği diğer sahneleri görmek istiyor, bir yandan korkunç efendisini bir adım geriden takip ederken, burada, Maróthy Meydanı'nda eğer buna devam ederse, alçak bir hüznün, gizemli ve tehlikeli acının kendisini alaşağı edebileceğine dair (beklenmedik!)

bir hisse kapıldığı için bir yandan da vedalaşma bakışlarına son verirken, bu rasyonel, hesaplanmış hareketin aynı zamanda endişe verici derecede kurnazca olduğunu yadsıyarak, sırf bu nedenle bile, bu "kayıtsızca defter tutuş"un, bu soğukkanlı dökümün, ağır bir risk taşıdığını iddia ediyordu. Bundan böyle herhangi bir şeyi "unutulma"ya mahkûm etmemek için bu "gizemli ve tehlikeli acı"yla hemen o an yüzleşse de, riskin derecesi konusunda yanıldığına kanaat getirdi; bu konudaki en sağlam kanıtın ise "yalancı serapla başa çıkmayı başaran" kendisinin, bunu başaracağını kimsenin tahmin etmediği kendisinin, bu yenilgiden dolayı acı çekme ihtimalini artık aşmış olan kendisinin, bu tüyler ürpertici dersi anladığını ve "artık kendisinin de diğerleri gibi olduğunu iddia edebileceği"ni düşündü. Kendisine kalsa (bu ölümcül yorgunluk olmasaydı), kendisi için endişelenmemelerini, "kalbi"nin artık "ölü" olduğunu söyleyecek, artık dalga geçmelerine gerek kalmadığını, "iki ayağının üzerinde durmayı öğrendiğini ve sonunda her şeyi anladığı"nı, bu noktadan itibaren "dünyanın büyülü bir yer" olduğu düşüncesinden artık vazgeçtiğini, eğer görünmeyen, ancak yine de var olan bir güç varsa, bu gücün en üst noktasında "savaş halindeki insanların kanunları olduğu"nu anlatacak, kendilerinden korktuğunu yadsımasa da, onlara uyum sağlamaya hazır olduğunu ve "içlerindekileri görmesine izin verdikleri için onlara müteşekkir olduğu"nu da sözlerine ekleyecekti. Maróthy Meydanı'ndan ayrılıp diğerlerinin arasında ilerlemeye devam ederken, bir yandan da gücünü geri kazanmayı bekliyor, gücünü geri kazanınca, onlara şimdiye dek ne denli naif bir yalanlar dünyasında yaşadığını, kendisini dünyanın sadece ufak bir parçasını oluşturduğu devasa bir evren olduğuna, bu evrenin motorunun ise "ezelden beri tüm gezegenleri ve tüm yıldızları kaplayan" neşe olduğuna inandırdığını,

kendisine, tüm bunların iyi bir şey olduğunu düşünen birisi gözüyle bakmamaları gerektiğini ve üstüne üstlük, bunların gizli bir merkezi olduğunu, yaydığı somut değil de şöyle... nefesten bile narin gizemli enerjiyi hissetmeyenlerin, aslında sadece yeterince dikkat etmediklerini, bunu yadsıyanların ise haklı bir sebebi bulunmadığını düşündüğünü anlatacaktı. Kendi açısından berbat da olsa, bu geceden sonra tamamen ayıldığını da anlatmak istediği için, delice düşünceleriyle birlikte ağır yorgunluğunun da sonunun gelmesini diliyordu; beni, bilirsiniz, her şeyi gözü kapalı olarak yaşamış gibi düşünün; gözümü açtığımda da bu neşeli evren, bu sayısız gezegen ve yıldız, adeta yok oldu, karşımda hastanenin kapısı, evler, yolun iki yanında ağaçlar, etrafımda da sizler olduğu için, gerçekte var olan her şeyin kafamda artık yerine oturduğunu bilerek, çatıların arasından gözucuyla yakalayabildiğim ufka baktığımda, sadece gizemleriyle birlikte dünyanın değil, aynı zamanda kendimin de, tüm otuz yılımın kaybolduğunu, neyi düşünürsem düşüneyim, başımı ne tarafa çevirirsem çevireyim, gözümle gördüklerimin dışında geriye hiçbir şey kalmadığını, her şeyin gerçek şekline büründüğünü, her şeyin "sinemada ışıkları açtıkları zamanki" gibi göründüğünü anlatacaktı. Bunları, bir de kendisini "dev bir küre"nin sonsuz alanından çıkıp etrafı çevrili, ilk başta korkutucu derecede verimsiz görünen bir boşluktan oluşan bir otlağa gelmiş gibi hissettiğini, hastalık derecesinde oyuncu bir hayal dünyasından çıkıp, olguların elle tutulur özelliklerinin dışında hiçbir şeyi kabul etmedikleri "bir çölde uyanmış", burada boşluğun hiçbir öz niteliği kendisinden başka bir şey ifade etmediğinden, sonunda bu dünyanın ve yüzeyinde barındırdıklarının dışında hiçbir şeyin var olmadığını artık fark ettiğini de ekleyecek, ancak dünya üzerinde var olanların, dehşet verici bir ağırlığının, gücünün ve

kendi içine çöken bir anlamı olduğunu, bu anlamın da hiçbir şeye işaret etmediğini söyleyecekti. Kendisine inanmalarını isteyecekti: Artık biliyordu ki "ne Tanrı, ne de cehennem" vardı ve gerçekte var olanların *ötesinde bir şeye* referans verilemeyeceğini, verilse bile bunun iyiliğin değil, ancak kötülüğün açıklaması olabileceğini, bu nedenle de "ne kötülüğün ne de iyiliğin var olabileceği"ni, dünyayı idare edenin bambaşka bir kanun, güçlünün kanunu olduğunu ve "güçlü olanın ötesinde, o an artık başka bir şeyin geçerli olamayacağı"nı da gayet iyi anlamıştı. Şu an hâlâ "her şeyini yitirdiği duygusunun esiri"ymiş gibi gözükmesinden herhangi bir sonuç çıkarmamaları gerektiğini, bunun söz konusu bile olmadığını anlatacak, öncelikle kendi içine artık hiçbir duygunun işlemediğini, ikinci olarak da, kafasının içindeki hastalıklı beyin dokusunun normal işleyişine kavuşması için biraz daha zamana –uzatmaya değil! sadece zamana– ihtiyacı olduğunu, beyninin şu an sadece patırtı ve kütürtü yaptığını, yapması gerekenleri yapmaya muktedir olmadığını, örneğin her şey çelik gibi sertse, neden birbirine dolandığını, kendinden menkul olanın neden anlamını yitirdiğini, sonsuz olanın, kısaca bu gecenin, tüm olan bitenin, aynı anda hem bu denli aydınlık hem de bu denli karanlık olabildiğini çözemediğini anlatacaktı... Düşünme sürecinde bu noktaya vardığında, anacaddeyi çoktan geçmiş, Sajbók Bey'in kısaca hırdavatçı dedikleri dükkânında çamaşır makinelerinin arasında otururken, "zihin gücüne dayalı yoğun çalışma" nedeniyle, ne zamandır burada bulunduklarının farkında olmasa da, efendisi çoktan buradan ayrılmış olduğuna ve yanındaki yeni koruması da elindeki defterin son sayfasına geldiğine göre, en azından bir saat geçmiş olması gerektiğini düşündü; sonrasında "nasıl olsa fark etmediği"ne karar vererek, ayılmaya başladığında bıraktığı işe, yani donmuş ayaklarını ovalamaya geri

döndü. Postallarını öylece ortada bırakıp, sırtını çamaşır makinesine dayamış halde, bu basık tavanlı mekânda sonsuza dek makinelerin arasına yerleşmiş gibi oturarak, uzunca bir süre başını deftere eğmiş olan adamı izledikten sonra, dikkatsiz bir ânında yeniden uykuya yenik düşmesinin hayati tehlike yaratacağına emin olunca bunu önlemek için elinde geleni yapmak maksadıyla yeniden postallarını ayaklarına geçirdi ve bağcıklarını bağladı. Hayır diye kendi kendisine telkine başladı, hayır, hiçbir şekilde uyuyakalmayacaktı ve bu sindirici yorgunluk da uzuvlarını terk edecek, kafatasının içindeki uğultu geçecek, diğerleriyle mutlaka konuşması gerektiğini ve kaderini tayin edenleri dinleseydi bugün burada olmayacağını, zonklayan başıyla burada oturmayacağını, kendisine verilen faydalı öğütlere uymaktan başka hiçbir şey yapması gerekmeksizin, kendinden emin, çok daha ileride olacağını anlatması gerektiği için konuşma yetisini de geri kazanacaktı. Sürekli eleştirmesinin yanı sıra, nafile bir çaba olsa da, *uyarı mahiyetinde* kendisini sonsuza dek evden kovan ve dün gece de onu adeta tehdit etmeyi ihmal etmeyerek, eğer "normal bir yol"a girmezse, onu saçından yakalayıp "olup bitenler"i kendi görüşüne göre anlayana kadar sallayacağını haykıran annesinden bahsedecek, şimdiye dek düşündüğü kişi olmadığını fark ettiği, ancak bu tecrübesinden ahmakça bir şekilde ders de almadığı Eszter Hanım'ı anlatacak, önündeki her şeyi nasıl silip attığını ve her seferinde nasıl daha yüksek bir hedef belirlediğini, sert, kurnaz ve acımasız olduğunu söyleyecek, Emniyet Müdürü'nün, gürleyen sesin ve bavulun ne anlama geldiğini ilk kez bu sefer bu kadar keskin bir şekilde gördüğünü, görünce de yıkılması değil, gördüklerinden ders çıkarabilmesi için bunları açıkça anlaması gerektiğini, örneğin dün öğleden sonra Honvéd Sokağı'nda, Belediye Başkanı'nın direnişini ezerek Pazar

Meydanı'ndakilerin önündeki yolu nasıl açtığını anlatacaktı. Ancak en önemlisi, kendisine yıllar boyu bitmek tükenmek bilmeyen bir sabırla, gördüklerinin var olmadığını, düşüncelerinin sahte olduğunu açıklamaya çalışan Eszter Bey'i ve salak kafasının bunlara bir türlü inanmadığını, Eszter Bey'in nasıl da ağır bir yanılgı tarafından sindirildiğini düşünürken aslında tam da kendisinin yanılgının kurbanı olduğunu anlatması, herkesin içinde en mükemmel olanı, her şeyi herkesten daha açık gören ve bildiği her şeyin gerçek olmasından kaynaklanan üzüntü nedeniyle maalesef hastalanan yaşlı dostunu anlatması gerekiyordu. Halbuki salondaki koltukta otururken, "Bak dostum, dünyayı bir arada tutanın iyilik ya da güzellik olduğunu düşünenin dünyası erken kararır," sözlerini kaç kez duymuş, Eszter Bey, "Bana bak! Başına gelenlerden ders almayanın sonu benim gibi olur!" demeden gün geçmemiş olsa da, Valuska bundan hiçbir şey anlamamış, eğitici sözlere karşı tamamen kör ve sağır olduğundan, şimdi birlikte geçirdikleri yılları düşündükçe, bir tek ışıktan, gökten ve "evrenin büyüleyici mekaniği"nden bahsettikleri sonu gelmez sohbetlerden nasıl olup da bıkmadığına şaşırıyordu. Ancak, Valuska aynı zamanda, yaşlı dostunun şu an kendisini görse (aslında biraz sonra gücünü topladığında görmesi daha iyi olurdu), o kadar zaman harcadığı öğrencisinin gerçekten de bambaşka birisi olduğunu ve usanmaksızın verdiği akılların tamamen boşa gitmediğini görünce çok şaşıracağını ve bugünden itibaren sadece ve sadece "olayları evde öğrendiklerine dayanarak ele alacağı"ndan sonunda emin olabileceğini düşünüyordu. Wenckheim Yolu'ndaki evden de geriye bir şey kalmadığından, Eszter Bey'in bunları ne zaman görebileceği konusunda herhangi bir fikri olmadığı gibi, kendisi artık ("Karar verildiği üzere...") kesinlikle ve sonsuzda dek buraya aitti. Bu düşüncelerini kendi kendine

başını sallayarak onayladığı esnada, altındaki buz gibi zeminin yan yatmaya başladığını hissederek yanan gözlerini ovuşturdu ve ayaklarını karşısındaki çamaşır makinesine dayadı. Başka birinin yeni korumasının yanına gidişini, adamın elindeki defteri alıp, birkaç sayfa çevirdikten sonra, "Bu ne?" diye soruşunu, bunun üzerine korumasının, "Ben ne bileyim, vasiyetin..." diye homurdanışını, sonra birbirlerine bakıp sırıtışlarını ve diğerinin defteri bir köşeye fırlatışını hayal meyal hatırlıyor, duyduğu son sözlerin ise, "dondurucu soğuk", "şimşek gibi bir cikcikleme" ve "Karalayıp durma, salak şey!" olduğunu düşünüyordu. Duyduğu son sözler bunlar oldu, çünkü buz gibi zemin artık o kadar eğilmişti ki, aşağıya doğru kaymaya başladı, yuvarlandı, sonra dipsiz bir derinliğe doğru düşmeye başladı; tüm bunlar inanılmaz derecede uzun sürdü, düştükçe düştü, çırpınarak ve ne yapacağını bilmeden öylece düştükten sonra yeniden sert bir zemine ulaştı, aynı buz gibi zemine vardı ve gözlerini açtı. Artık çamaşır makinesine yaslanarak oturmuyor, makinenin yanında, tehlikeye maruz kalmış bir kirpi gibi tostoparlak bir halde yatıyor, iliklerine kadar üşüdüğü için tir tir titriyor, zeminin eğilmeyip kendisinin daha fazla dik duramadığını, boşluğa düşmeyip uyuyakaldığını idrak etmesi, korkuyla doğrularak Sajbók Bey'in dükkânında tek başına olduğunu idrak edişine kıyasla pek de zor olmadı. Çamaşır makinelerinin yarattığı sayısız koridorda bir oraya bir buraya koşturduktan sonra, adamların gittiğinden, kendisini geride bıraktıklarından ve gerçekten de tek başına kaldığından emin olsa da, neden böyle olduğunu anlayamayarak, bomboş depoda yüksek sesle, "İyi de şimdi ne olacak?" diye söylene söylene dolanıp durduktan sonra adımlarını yavaşlatıp, rahatlamak için kendisini yavaşça gezinmeye zorladı ve birkaç dakika sonra tamamen sakinleşmeyi başardı. Artık onların bir parçası

olduğunu hiçbir şeyin değiştiremeyeceğini ve aralarındaki bağın koparılamaz olduğunu düşündüğünden, şu an burada olmasalar da, kendisini almak için geri gelecekleri zamana dek dinlenmeye ve onlardan şimdiye dek öğrenmiş olduğu şeyleri tekrarlamaya, daha doğrusu kafasının içinde bir düzene sokmaya karar verdi. Yeniden "kendi çamaşır makinesi"nin yanına dönerek, ayaklarını uzatıp sırtını makineye dayayarak oturduğu ve tam da düşüncelerine dalmak üzere olduğu sırada, yerde, birkaç metre ötesinde, gözü az önce korumasının oturduğu noktanın hemen yanında duran tanıdık bir nesneye takıldı. Sahibi ve yazarı olan adamın onu artık ihtiyacı olmayan değersiz bir karalama olduğu için köşeye fırlatıp kaderine terk ettiği aklının ucuna bile gelmediği gibi, kendisinin okuması için orada bıraktığını düşündüğünden, köşedeki defteri fark edince içini bir heyecan kapladı. Defterin yanına gitti, onu yerden aldı, kırışan sayfaları düzeltti, tekrar kendi yerine döndü, defteri kucağına koydu ve dik köşeli, çirkin yazıya bakarak, her şeyle ilgilenmekten vazgeçerek, sadece ciddiyetle ve gergin bir tavırla okumaya odaklandı.

O noktada artık sağa mı sola mı gittiğimiz hiç fark etmiyordu. Tüm sokakları ve meydanları işgal etmiştik ve sadece tek bir yöne gitmemiz gerektiğini hissediyorduk. Tekrar ve tekrar, boş korkuyla ve merhamet uman teslimiyetle karşılaşıyor, emir veren bir sese ihtiyaç duymadan ve tartıp değerlendirme yapmaksızın, artık risk olmadığından, tehlike olmadığından, kaybedecek bir şey kalmadığından, her şey dayanılmaz ve tahammül edilemez hale geldiğinden, evler, çitler, ilan direkleri, elektrik direkleri, dükkânlar, postane ya da bir ekmek fabrikasından yükselen ılık kokular tahammül edilemez

bir hal almış, tüm düzenler ve kurallar, kaba ve küçük düşürücü mecburiyet, bükülmez, sıradan ve dünyevi bir erişilmezliğe, hedefe yönelik hareket beklentisiyle direnmeye çalışan sürekli ve ümitsiz çabalar dayanılmaz olmuş, her şeye rağmen beşeri olguları dünyanın üzerinde tutan açıklanamaz destek artık katlanılmaz bir hal almıştı. Attığımız çığlıklarla yavaşça üzerimize çöken bu acımasız sessizlikte bir delik açmayı başaramadığımızdan, tek bir söz bile söylemeksizin, dondurucu soğuğun şimşek gibi uğultusunu takip ederek yıkıcı yürüyüşümüzün yere sürtme gürültüsünde ilerliyor, durdurulamaz ve patlayacak kadar gergin bir halde, boğucu ve karanlık sokaklarda, diğerlerini görmeden, birbirimize bakmadan, baktıysak da sadece ellere ve ayaklara odaklanarak, tek bir beden, tek bir bakış, tek bir yıkıma aç, merhametsiz, ölümcül bilinç olarak yolumuza devam ediyorduk. Direnecek hiçbir şey yoktu: Ağır tuğla parçaları engel tanımadan havada uçuyor ve vitrinlerle evlerin kör kör gözlerini kırpan pencerelerinin pis camlarını paramparça ediyor, sokak kedileri gözlerine keskin bir far ışığı tutulmuş gibi, felç olmuş kaslarıyla onları boğmamıza tahammül ediyor, uykuya dalmış kırılgan fideler hiç itiraz etmeden kuruyup çatlamış topraktan ayrılıveriyorlardı. Kandırılmışlıkla, kaygıyla ve acıklı bir aydınlanmanın bilinçsiz hiddetiyle başa çıkmak için hiçbir şey yeterli olmuyor, ne kadar ararsak arayalım, korkumuzun ve yaşadığımız paniğin esas nesnesini bir türlü bulamadığımız için, yolumuza çıkan her şeye gittikçe daha büyük öfkeyle saldırıyorduk: Dükkânları yağmaladık, yerinden oynatabildiğimiz her şeyi sokağa fırlatıp üzerinde tepindik, yerinden oynatamadıklarımızı da kırdığımız kepenklerin parçalarıyla ve demir çubuklarla parçaladık; sonra saç kurutma makineleri, sabunlar, ekmekler, ceketler, ortopedik ayakkabılar, konserveler, kitaplar, bavullar ve

oyuncaklardan oluşan, içeriği bile anlaşılamayacak raddede paramparça olmuş eşyaların kalıntılarının üzerinden geçerek, yolların kenarına park etmiş arabaları ters çevirip, dükkân tabelalarını söküp, içeride ışık yanıyor diye telefonsantralini işgal ederek yakıp yıktıktan sonra, kapının önünde toplanan kalabalıkla birlikte, ancak bayılana dek tecavüz edilmiş iki santral görevlisi kadın bilincini tamamen yitirip, koparılmış telefon kabloları ve parçalanmış telsiz düzeneklerinin karmaşasında artık neresi olduğu bile anlaşılmayan mekânın ortasındaki kanlı masadan cansız, ellerini kucaklarında kavuşturmuş, iki büklüm bir halde, kullanılıp atılmış bez parçaları gibi düştüklerinde oradan ayrıldık. Artık hiçbir şeyin imkânsız olmadığını görüyor, her türlü gündelik deneyimin boşuna olduğunu ve hiçbir şeye zerre kadar etkimiz olmadığını anlamış, tatminsiz bir boşlukta varoluşunu sürdüren anlık avlardan başka bir şey olmadığımızı görmüş, algılamanın, tıpkı salt süratin içinde sürüklenen toz zerresinden haberi olmadığı ya da temponun ve nesnesinin birbirini algılamaması gibi, bu anlık varoluşumuzla, içinde bulunduğumuz sindirici genişliği tartmamızın imkânsız olduğunu keşfetmiştik. Elimize geçen her şeyi kırıp dökerek tekrar başladığımız yere geri dönmüş olsak da, artık durmak yoktu, frenlemek yoktu: Yıkımın kör edici mutluluğu, bizi her seferinde daha da ileriye gitmeye zorluyor ve biz tatminsizce, saç kurutma makineleri, sabunlar, ekmekler, ceketler, ortopedik ayakkabılar, konserveler, kitaplar, bavullar ve oyuncaklardan arta kalanların üzerinden, birbirine her uçtan bağlanarak şehrin her yanını kaplamış olan kalıntıların üzerine, katbekat yenilerini yığmak ve korunması imkânsız olanı koruyan sinikliğin ve umursamanın içler acısı derecede yalancı bataklığına saldırmak üzere ilerliyorduk. Etrafımızda aşılmaz gece, içimizde eylemin ölümcül özgürlüğü, yok

edici bir rahatlama, direnişin küt küt atan sarhoşluğu ve salt meydan okuyan boğuculuğu ve ağırlığıyla, yeniden kilise meydanına çıkan sokaklara vardık. Aynı noktaya çıkan ara sokaklardan birinin diğer ucunda, önümüze karanlığın içinden hatları zor seçilen üç kişi çıktı (birkaç adım attıktan sonra bunların bir adam, bir kadın ve bir çocuğun gölgesi olduğunu anlayacaktık); onlara doğru ilerleyen felaket tellalı grubu fark ettiklerinde korkudan donakalmış, sonra geri giderek, duvar boyunca ilerleyerek, gecenin karanlığında fark ettirmeden gözden kaybolmaya çalışsalar da, artık iş işten geçmişti ve onlara yardımı dokunacak hiçbir şey kalmamıştı; onları evlerine ulaştıracağını düşündükleri sokakların alacakaranlık köşelerinde şimdiye dek saklanmayı başarsalar da, artık kaçacakları bir yer kalmamış, bizim acımasız hükmümüzün geçerli olduğu bu ortamda yerleri olmadığından, aile ocağının zaten tükenmekte olan ateşini söndürmemiz gerektiğine dair hiçbir kuşku duymadığımızdan, her türlü "kaçış" gereksiz ve öngörüsüz, saklanmak ve güven ise nafile olduğundan, her türlü neşenin ve içten gülüşün, her büyüleyici aidiyetin, birlikteliğin ve Noel huzurunun içi boşaldığından, artık kaderleri tüm kesinliğiyle mühürlenmişti. Ön saflardaki yirmi-otuzumuz hemen peşlerinden gitmeye başladık ve kilise meydanının dörtgen alanına vardığımızda, kaçan aile yeniden görüş alanımıza girince, gergin duruşlarıyla, kafasız tavuk gibi koşmaya başlamayıp, evlerine ulaşmaya çalışan insanların atacağı türden bilinçli adımlarını ve kendinden emin imajını korumak için, hızla tükenen cesaretlerinin her damlasına ihtiyaçları olduğunu ânında açık eden gergin duruşlarına rağmen tam da meydandan çıkıp paralel bir sokağın korumasına sığınacakları sırada kırık dökük eşya yığınlarının arasından onlara doğru atıldık. Onları saniyeler içerisinde yakalamamamız için hiçbir sebep bulun-

masa da, bunu yapmamız, kovalamacanın aldatıcı riskleri ve ümitleriyle bezeli, ilk defa karşılaştığımız karanlık büyüsünden ya da gizeminden vazgeçmemiz anlamına geleceğinden, avcının da geyiği uzun uzun takip edip, gücü tükenmek üzere olan hayvanın artık kaderini kabullenerek kendini adeta sunduğu anda saldırması gibi, biz de onlara hemen saldırmayıp, tehlikeden kurtulabileceklerini sanmalarına ve korkunç, insanı kan ter içinde bırakan bir kâbustan uyanır gibi, üzerlerine yoğunlaşan dikkatimizin yok edici alanından kaçmayı başarabileceklerine inanmalarına izin verdik. İlk başta gerçek bir tehlikeyle mi karşı karşıya olduklarını yoksa komik bir yanlış anlama durumu mu yaşandığını tam olarak anlayamadıklarından, bir sonuca varmaları muhtemelen birkaç dakikalarını almıştı: Bir hata ya da yanlış anlama yoktu. Onların açısından bakıldığında en başından o âna dek gizemini koruyan tehdidin nesnesi kendileriydi ve onları takip ettiğimiz, bu suratsız ve sessiz grubun hedefinde başkalarının değil, tam da kendilerinin olduğu, burjuva evlerinin kalın duvarları ardında titreyenlerin kapılarını kırmadan önce, salt bir talihsizlik sonucu olarak, cezalandırıcı bir hamle yapmak için duyduğumuz acı verici açlığı hem bastırmak hem de artırmak adına, ağıllarından kaçmış bu kuzulardan başka yolumuza kimsenin çıkmadığı artık apaçık ortadaydı. Çocuk annesine tutunmuş, kadın kocasının koluna girmiş, adam da gittikçe daha fazla korku içinde ve daha sık başını arkasına çevirip bizi kontrol ederek, kaçışlarının temposunu ayarlamaya çalışıyor olsa da, hiçbir çaba sonuç vermiyor, aramızdaki mesafe büyümüyor, arada sırada biraz yavaşlasak da, bunu, onlara öncekinden daha da fazla yaklaşabilmek için ve bu durumda aniden gelen ümit ve sonrasında geldiği gibi bir anda yok olan kaçış ihtimali onları oradan oraya savurduğunda duyduğumuz sıra dışı vahşi heye-

can nedeniyle yapıyorduk. Önlerine ilk çıkan sağa dönen ara sokağa girdiklerinde, artık kocasına sımsıkı tutunan kadının ve arada korku dolu gözlerde ne olduğunu anlamaksızın arkasına dönüp bakan çocuğun da, tempoyu iyice artıran adama tutunurken düşmemek için koşmaya başlaması gerekmiş, adam ise, eğer bunu yaparsa bizi de koşmaya zorlayacağını ve o zaman ailesini ve kendisini bu öngörülemez çarpışmadan kurtarmak için hiç ümidi kalmayacağını düşündüğünden olsa gerek, henüz koşmaya yeltenmemişti. Bu üç gölgenin, başlarına neyin geleceğinden habersiz, önümüzde kimsesiz ve çaresiz yalpalamasından duyduğumuz acı ve kötücül haz, darma duman olmuş şehrin görüntüsünün göz kamaştırıcı büyüsünün bile ötesinde, nafile çabaların ayaklar altına alınmasının verdiği doyumdan bile fazla olduğundan, sürekli kendini frenlemenin, ötelemenin baştan çıkarıcılığı ve lanetli bir erteleme halinin içinde, artık en ufak hareketimize bile korkutucu güç veren, kekremsi, gizemli, kadim bir tat bulduğumuzdan, bu tesadüfen bir araya gelmiş, belki yarın dağılacak olan sürü, artık durdurmaya kimsenin muktedir olamayacağı, ötesinin olmadığına, her şeyin sonunun geldiğine, yeri ve göğü, talihsizliği ve üzüntüyü, gururu ve korkuyu ve bir de tamahkârlıktan vazgeçip özgürlüğe ulaşmalarına engel olan o aşağılık, huzursuz edici ağırlığı tamamen tüketip iştahlarının köreldiğine kanaat getirdiklerinde, ölümlerini bile başkasına bırakmayacak olan, onuru sarsılmaz bir barbar sürüsü haline gelmişti. İleriden kısık bir uğultu duyulmuş, sonra hemen susmuştu. Birkaç sokak kedisi, önümüzdeki çitlerin boşluklarından geçerek bahçelerin sağır sessizliğine doğru kaçtı. Soğuk dondurucu, hava genizleri tırmalayacak kadar kuruydu. Çocuk öksürmeye başladı. O zaman artık, evlerine giden yolun aksi yönünde ilerleyip şehir merkezinden çıkmak zorunda kaldıkları için, adam da

durumlarının gittikçe ümitsizleştiğini anlamıştı: Arada bir muhtemelen tanıdık görünen bir evin kapısının önünde duruyor, ancak kapıya vurmalarına ya da zili çalmalarına karşılık olarak içeridekiler kapıyı açıp kendileri de içeri sığınmayı başarana dek, onları çoktan yakalayacağımızdan, ayrıca artık ne yaparsa yapsın, neyi denerse denesin, tüm çabalarının boşa çıkacağını, bu denli öngörülebilir bir planla, böylesine basit bir çözümle kurtulamayacağını anladığından, hemen yeniden yoluna devam etmek zorunda kalıyordu. Kovalanan avın, kovalamaca için biçilen süre boyunca koşması gibi, o da vazgeçmedi: Kendisine ait olana kol kanat geren bir babanın korku dolu adanmışlığıyla, kendine güvensiz hareketlerini tekrar ve tekrar parlayıp aniden sönen bir ümitle yönlendirirken, her seferinde yeni bir yöntem deniyor, denediği her şey, saniyeler içinde planın hüsranla sonuçlanacağını ve ümidin bir tuzak olduğunu anlamasıyla sonuçlanıyordu. Aniden sağa doğru keskin bir dönüş yaparak dar bir sokağa girmiş olsalar da, biz de şehri artık yeterince tanıdığımızdan (ki sonradan anlaşılacağı üzere aramızda yerli halktan da birkaç kişi bulunuyordu), ne yapmaya çalıştığını hemen anlamış, onlar anayola çıkamadan, beş-altı kişi evlerin arka tarafından koşarak karakola ulaşan çıkışı kapatmış, onlara başka seçenek bırakmayarak, gittikçe daha da paniklemiş bir halde ve inatla onları takip eden sessiz grubun yarattığı korku gittikçe artarak istasyona doğru yönelmelerini sağlamıştık. Baba, bitap düşmüş çocuğu kucağına almış, bir sonraki köşede ani bir hareketle kadının kucağına verip bağırarak bir şeyler söylemiş, kadın birkaç saniyeliğine başka bir yan sokakta gözden kaybolsa da, çocukla birlikte kaçmayı tek başına başaramayacağını anlamış ve muhtemelen birbirlerinden ayrılmadıkları sürece her şeye katlanabileceğini düşünmüş olacak ki, hemen gerisingeri adamın yanına dönmüştü.

Onları talihsiz bir yöne doğru sürdüğümüze dair yarattığımız görüntü nedeniyle tamamen kafaları karıştığı için, bir sonraki köşeden dönüp bu olası yönden sapmayı ve başka bir ara sokaktan şehir merkezine doğru ilerlemeyi, eğer istasyon binasına sapasağlam ulaşmayı başarırlarsa orada güvende olacaklarına dair duydukları inanç sayesinde becermiş olmalıydılar. Aramızdaki mesafe kademeli olarak azalıyor, onlar gittikçe tükenirken, biz gittikçe heyecanlanıyorduk. Artık karanlıkta adamın yorgunluktan bükülmüş sırtını, kadının arkasına doğru attığı atkısının kalın püsküllerini ve bedenine çarpıp duran çantasını, babasının omzunun üzerinden bakışlarını bize dikmiş çocuğun kulaklarını kapatan kürklü şapkasını, açılan bağcıkların buzlu rüzgârda arada bir havalanmasını görebildiğimiz gibi, onlar da uzun, ağır paltolarımızı, kirli çizmelerin onları takip eden kalabalığını, bazılarının omuzlarına attıkları ölü kedileri ve çoğumuzun elindeki demir çubukları görüyor olmalıydılar. İstasyonun önündeki boş alana vardıklarında, aramızdaki mesafe on-on iki adıma düştüğünden, son metreleri koşarak aşmaları gerekmiş, giriş kapısının ağır kanatlarını açıp boş ve ölüm sessizliği içindeki salonu, perdeleri inik, kör gişe pencerelerinin önünden koşarak geçtikten sonra, burada tek bir canlı bile bulunmadığını gördüklerinde son kalan ümitleri de uçup gitmişti. Her kapının ve pencerenin üzerinde asma kilit olan ve boşluktan yankı yapan salonu geçip rayların oraya vardıklarında, görevli kulübesinden gelen sönük ışığı görmeselerdi onların hikâyesi de, bizimki de, bu noktada sona erecekti. Fakat hikâye bu şekilde de fazla uzun sürmedi: Demiryolu binasının yan tarafında bir pencerenin çatırtıyla açıldığını duyup, şüphesiz canını kurtarmaya koşmakta olan adamın, kulübenin ince kapısının önündekileri kilitle başa çıkmak üzere geride bırakıp raylardan geçerek bir yük vagonunun al-

tından aceleyle geçip, izini kaybettirmeye çalıştığını fark ettiğimizde, aramızdan üç kişi hemen peşinden gidip, istasyonun arkasındaki tek tük evlerin oraya vardık ve birbirimizden biraz uzaklaşıp üç farklı açıdan yanaşmaya başladık. Gıcırdayan adımları, ara sıra ayağı kaydığında çıkan gürültü ve nefes nefese kaldığından çıkardığı ıslık gibi ses sayesinde her saniye adamın nerede bulunduğunu tahmin edebildiğimizden, sessizliğe gömülmüş binaların arkasındaki tarlaya vardığımızda onun üzerine atılmak hiç de zor olmamıştı. Elbette ki bu esnada adam da artık kaçmadığını anlamıştı: Bir süre daha tarlanın donmaktan kaya gibi sertleşmiş toprağında koşmaya devam etse de, bir anda, önüne bir duvar örülmüş ve geriye dönmekten başka çaresi kalmamış gibi, sırtını ardındaki karanlık geceye yaslarcasına yüzünde kaderini kabullenmiş bir ifadeyle bize dönmüştü..."

Valuska, defterde yazanları bir solukta okurken, bitirdiği her sayfayı diğerlerinin altına doğru çevire çevire, ince bir spirale geçirilmiş kareli sayfaların sonuncusunu bitirdiğinde karşısına yeniden ilk sayfa çıkınca, dünkü benliği açısından bakıldığında öfkelendirici derecede günahkâr görünen ve içerdiği her türlü detayla birlikte yol gösterici bir metin niteliği kazanan hatıra parçacığına ilişkin yazıyı ilk seferinde iyice anlaşılmamış şeylerin, ikinci seferde özümsenebileceği inancıyla, başa dönerek yeniden okumaya başladı: Her şeyden önce, bütün cümlelerin çoğul özneyle yazılmasından duyduğu tiksintiyi bastırmayı henüz başaramadığını, ikincil olarak koşu sırasında bir tayın anne ata zincirlenmesi misali, kendisini bu acıyla koşan yazının frenlenemez temposuna bağladığını, son olarak da, tüm bunlardan sadece kendisinin çıkarabileceği sonucun altında yatan derin anlama gittik-

çe yaklaştığını hissediyor, "dışarıda süren savaşta" çarpışan yoldaşlarınıa katılabilmek için gücünü çelik gibi sağlamlaştırmaya çabalıyordu. Defterde yazanları iki sefer daha okuduktan sonra, satırlar gittikçe birbirine girmeye başladığından ve hemen şu anda "içindeki tiksintiyi bastırmayı ve gücünü toplamayı" tamamen başaramayacak olsa da, yazılanlarda gizli "yol gösterme"nin özünü okuduğu kadarıyla kesin ve net olarak anladığı için incelemesini derinleştirmeyi ertelemek zorunda kaldı. Defteri cebine koyup, kollarını ve bacaklarını ovaladıktan sonra, ovalamanın fayda etmediği titremeden kurtulmak için ayağa kalkıp çamaşır makinelerinin arasında dolanmaya, bir aşağı bir yukarı volta atmaya başlasa da, bu da fayda etmediğinden kısa süre sonra vazgeçip girişin oraya giderek kapıyı açıp bakışlarını yolun karşısındaki evlerin çatılarının üzerine doğru çevirerek öylece boşluğa daldı. Boşluğa, alacakaranlığıyla gökyüzünün doğusunu boyamak yerine sadece lekeleyen gündoğumuna bakarken, bunun sabah olduğu anlamına gelmesiyle hiç ilgilenmiyor, sadece "dışarıda savaş olduğunu ve sonuna ermek üzere olan geceden uyanarak çıkmayı, ancak acımasız olanların hak ettiğini", evlerin çatılarının üzerinde her şeyin birbirine girdiği alana bakarak, bu çarpışmada kuralların geçersiz olduğunu, bir tarafın diğerine saldırıp durmasıyla devam eden savaşın sonucunda, galibiyetten başka her türlü amacın anlamsız olduğunu düşünüyordu. Bu savaşta, kendisi gibi sadece savaşın sebebini sorgulamayanların, bunların açıklamasının olamayacağını, tüm bunların, –o anda aklına gelen, bir prensin yapacağı buyurgan el hareketiyle olmuş gibi– aslında var olmadığını kabullenenlerin ayakta kalacağını fark ettiğinden, Eszter Bey'in dünyanın gerçek varoluşunun kaos olduğunu ve kaosun asla sonu gelmeyeceği için kaçışın bir kehanet bile olamayacağını söylerken ne denli haklı olduğunu ancak

şimdi anlıyordu. Zaten buna değmeyeceğini düşünen Valuska, ağrıyan parmaklarını soğuk postalın içinde oynatırken, bir kehanette bulunmaya ya da bir hükme varmaya değmeyeceğini, kelimelerin bile, "kaos"un ve "kaçış"ın bile tamamen gereksiz olduğunu, bunların karşısında durabilecek hiçbir şeyin olmadığını, söz edilmesinin bile kendi kendini çürüttüğünü görebiliyordu. Açık kapının dibinde öylece dikiliyor, boş boş gündoğumuna bakıyor ve "var olan her şeyin nasıl da birbirinin üzerine yığıldığı"nı izliyordu: En altta diafon, balina, Eszter Bey'in evindeki perdeler ve sefertası, tabanca ve dumanı tüten bir puro, onların üzerinde bir türlü geri çekilmeyen yaşlı kadın, *pálinka*'nın tadı ve Prens'in viyaklaması, onların da üzerinde Harrer'lerin oradaki yatağı, sonra Wenckheim Yolu'ndaki evin bakır kilit takılı koridoru, en üstte keçeden palto, bu gündoğumu, bu çatılar ve cebinde defterle kendisi, bunların hepsi dev bir makinede gerçekçi ve tahmin edilemez biçimde birbirini öğütüyor, presliyor, çiğniyor ve parçalıyordu. Savaş, muharebe, birbirini takip eden çarpışmaların tekdüzeliği –Valuska preslenmiş manzarayı izlerken– ve kendinden menkul olaylar artık onu şaşırtmaktansa, kendi temelini ezen bu kaosun en tepesine, o anda ardında bir bölük askerle bir tankın yerleşmesini bile doğal karşılamasına neden oluyordu. Son birkaç dakikadır motor gürültüsünü duyduğu tank, gazete büfesinin yanından, büfeyi de biraz ittirerek anayola çıktığında, bir anlığına, sadece bir anlığına onu görüp mağazanın içine girdi, çamaşır makinelerinin arasına doğru gerileyip, yıldırım gibi anlık bir düşünceyle mekânın en gerisine kadar ilerledikten sonra kendisine bile boyun eğen arka kapıyı zorlayarak dükkânın bahçesine çıkıverdi. Önüne gelen herkes devasa tanktan korktuğunu söyleyecek olsa da, Valuska bunu duysa inanmazdı... o sadece... henüz kendisini yeterince hazır hissetmediği için

ani kararının tek bir amacı vardı: Derin bir nefes almak. Zaman kazanmalıydı ve sokaktaki tank gümbürtüyle ilerlerken, Valuska'nın zihninde de bu düşünce, gücünü çelik gibi sağlamlaştırması" gerektiği düşüncesi gümbürdüyor ve sonunda bunu başarabilirse, sonu gelmez çarpışmaların arenasında artık engel tanımayacağına inanıyordu. Bir şekilde, o da bir parçası olmalıydı. Bahçe kapısının üzerinden tırmanıp dar bir ara sokakta koşmaya başladığı şu anda, aynı defterdeki adama benzediğini iddia edebilecek olsalar da, korku dolu bakışlarından ve tükenmiş hareketlerinden dolayı tamamen yıkıldığını ispatlamaya çalışacak olsalar da, cevaben bunların hiç de doğru olmadığını, tüm bunların sadece görüntüde böyle olduğunu söyleyecek, "Yıkılmadım! Kaçmıyorum!" diyecekti. Sadece... şimdilik açık bir çarpışmadan kaçınıyordu. Düne kadar, zaten ihtiyacı da olmadığından, nerede olduğunu bile bilmeksizin sonu gelmez turlarını atarken, şu anda, içinde bulunduğu durumu ve bundan sonra ne yapacağını en ince ayrıntısına kadar tartarak, bahçenin yanındaki ara sokaktan başka bir dar sokağa çıkıp bunların iyi seçenekler olduğunu ve başka zaman olsa, yine bunları seçeceğini düşündü: Dar, ara sokakları tercih edip anayollardan uzak duruyor, hatta civarlarından geçmekten bile kaçınıyor, arada sırada karşıdan karşıya geçmesi gerektiğinde, gece gezen kedilerin köşelerdeki lambaların altında yaptığı gibi, önce izliyor, sonra kulak kabartıyor, biraz daha izliyor, ancak sonra süratle karşıya geçiveriyordu. Önce sinsi sinsi ilerliyor, sonra hızla koşuyor, daha sonra hemen duracakmış gibi yavaş ve temkinli hareket ediyor, nerede olduğunu ve bir sonraki köşede ne yapacağını bilse de, "hedefinin neresi olduğu"nu bilmiyor, herhangi bir şeyden kaçmadığı gibi, bir yere doğru da gitmediğinden, ilerleyişinin bir yönü olsa da bir hedefi bulunmadığından, tutarsızlıkları tamamen doğal

kabul ediyordu. Kendisini nesnel olarak değerlendirmeye hiç niyeti olmadığı için, her şeyin olabildiğince yolunda gittiğine, yani doğal kaosun içinde olduğuna inanıyor, bu kaosun içinde kendisinin de, sonra, birazdan, çok geçmeden, hazırlıklarını, gücünü toplamayı bitirdikten ve "derin bir nefes almaya" fırsat bulduktan sonra, mutlaka bir şeyler yapması gerekiyordu; ne var ki, sürekli olarak gizlenmesi, koşması ve yavaşlaması gerektiğinden, sakinleşecek bir an bile bulamıyor, böylece fırsat da geciktikçe gecikiyordu. Kendisine saldıracaklarını, daha doğrusu kendisine de saldıracaklarını hiç düşünmese de, şanssızlığın yakasından düşmediğini kabullenmesi gerekiyor, ne tarafa yönelirse yönelsin, sürekli onlara rastlıyor, ne kadar uzak durmaya çalışırsa çalışsın bir türlü kurtulamıyor, önünde sonunda karşısına çıkmalarına engel olamıyor, çıkışını bir türlü keşfedemediği bir labirentte dolanıyormuş hissine kapılıyordu. Bu durum, şehir merkezinde yarım saat içinde üç kere, önce Jókai, sonra Árpád, en son da Kırk Sekizinci Sokak'ın Petőfi Meydanı'na çıktığı köşede onlara rastlamasıyla başladı. Her defasında ya tesadüf eseri ya da bir binanın girişine sığınarak kurtulmayı başararak Petőfi Meydanı'nda fırının bahçesine saklanıp gaipten sesler duymuş gibi onları zamanında fark edip önüne çıkan sığınaklara erişmeyi becerse de saklandığı yerlerde de, tank ve askerler geçip gidene kadar soğukkanlılığını koruyup kıpırdamadan durabilmek için kendini yatıştırmak zorunda kaldı. Korvin Sokağı'nın oradaki dört yol ağzına kadar geri gidip, yolun sağına geçtikten sonra, Adalet Sarayı'nın (ve hapishanenin) arkasından dolanıp yolunu uzatsa da, et kombinesinden doğuya doğru açılarak şehri çevreleyen ve güvenli olduğunu düşündüğü ara sokaklara ulaşmayı neredeyse başardığı sırada, yine yakınından o başka bir şeye benzemeyen homurtulu, patırtılı, gıcırtılı motor sesini duydu, Kálvin

Sokağı'nın ucundaki eczanenin önünde duran bir bölük askeri fark etti, yolun karşısındaki taş su kuyusunun arkasından başını uzatıp etrafı kolaçan ettiğini fark etmemelerini yine tesadüfe bağlasa da reflekslerinin gittikçe daha iyi çalıştığı sonucuna vararak hafif bir gurura da kapıldı. Başını hemen geriye çekip nefesini tutarak saklandı, askerler bir sebeple Kálvin Sokağı'na dalana kadar öylece bekleyip onlar gözden kaybolunca var gücüyle yan sokaklardan yukarıya doğru koşmaya başladı, orada bir süreliğine güvende olacağını düşünerek gecekondu mahallesine doğru gitmeye karar verdi; bu plan, yolun üstündeki bir köşede yine bu metal canavara rastlayana dek gayet güzel yürüdü. Bu noktada, ne tarafa yönelirse yönelsin, tankın, zihnini okuyormuş gibi sürekli önüne çıkacağı hissine kapılsa da, bunu takip eden düşünceye yenik düşmemeye çalışıyordu: Hayır, onu "avlamıyor"lardı ve "defterdeki adam" olmadığından, kaderi "tüm kesinliğiyle belirlenmemişti" –her metrede daha da belirginleşen benzerliğe direnerek– ve tanktakiler "avcı" olmadığı gibi, kendisi de kaçmakta olan bir "yavru geyik" değildi. Örneğin, şu esnada, Szentháromság Mezarlığı'nın donmuş arazisinin yanından geçerken tanktakilerin "gerçek bir tehlike mi oluşturduğunu, yoksa komik bir yanlış anlama durumu mu yaşandığı"nı çözememesi söz konusu olmadığı gibi, her şeyin tamamen farkında olduğu için, "arada bir muhtemelen tanıdık bir evin kapısının önünde durmaktan kaçınıyor", ara sıra sessizliğe kulak vererek motor sesi gelip gelmediğini kontrol ettikten sonra, bitkin olsa da, "korkmuş" ya da "kaderini kabullenmiş" ve özellikle de "kovalanan bir av gibi yalnız ve çaresiz" olmaktan uzak bir şekilde ilerliyordu. Ancak, şu kadarını kabullenmesi gerekiyordu ki, "ilerlemesi"nin yönünü uzunca bir süredir kendi iradesi belirlemediği için soluklanabileceği bir yere yaklaşmaktansa gittikçe uzak-

laşıyor, şu anda ilerlediği yönde bulunan binanın da, tesadüfen istasyon binası olduğunu göz ardı edemeyecek olsa da, benzerliklerin burada son bulacağını umarak, kendisine düşman kesilmiş cümleler huzur vermezse, kalan gücünü boşa harcamayı göze alamayacağı için, defteri öylece çıkarıp atması gerekeceğini düşünüyordu. İstasyon binasına yaklaşık yüz metre mesafede bulunduğu bu noktada, öncekine nazaran bile berbat bir haldeydi: Postallar her iki ayağını da yara yaptığından, görmezden gelemediği acıyı azaltmak için "sola doğru topallamak" zorunda kalıyor, her nefes alışında ciğerleri yanıyor, başı yine zonkluyor, gözleri batıyor, ağzı kuruyordu; ne zaman ve nerede kaybettiğini bilmediği postacı çantasına bile tutunamadığı için, acı içinde sendeleyerek ilerlemeye çabaladığı sırada, önünden geçtiği kapıların birinin eşiğine sinmiş Harrer Bey'in seslendiğini duyunca hayalet sanması şaşırtıcı değildi. Aslında Harrer Bey seslenmemiş, daha çok fısıldamış, heyecanla elini kolunu sallayarak Valuska'yı yanın çağırıp kapının eşiğine doğru çekmiş, başını uzatıp istasyonu kolaçan etmiş, sonra yaklaşık otuz saniye tek bir söz söylemeden öylece sinmişlerdi. "Sevgili oğlum, ben sana yardım edemem, birbirimizi görmedik, hiç karşılaşmadık, eğer yakalanırsan, de ki, dünden beri benden haber bile almadın. Sakın! Sesini bile çıkarma, sadece anladıysan başını salla," diye hızlıca anlatmaya başlayan Harrer Bey, konuşurken bile Valuska hâlâ bir hayaletin dediklerini dinliyormuş gibi hissediyor, bir tek, burnuna çarpan kesif ağız kokusunun neden bu kadar tanıdık geldiğini anlayamıyordu. Hayalet, "Senin neler yaptığını biliyoruz," diye fısıldamaya devam etti. "O iyilik meleği kadın olmasa, Eszter Hanımefendi olmasa, vay haline, çünkü onların listesinde adın var, ama her şeyi o hanımefendinin yüce kalbine, her şeyi onun iyilikseverliğine borçlusun. Her şeyi! Beni anlıyor

musun?" Valuska şimdi başıyla onaylaması gerektiğini bilse de, hiçbir şey anlamadığı için hayır dercesine başını iki yana salladı. "Seni arıyorlar! Seni asacaklar! En azından bunu anlamışsındır değil mi?" –diye devam eden Harrer Bey'in sabrının taşmaya başladığı ve kendisine kalsa bir an önce buradan sıvışmak niyetinde olduğu her halinden anlaşılıyordu.– "Bana bak! Hanımefendi bana 'Git, o zavallıyı bul,' dediğinde, adının listede olduğunu bile bilmediği halde, yine de tahmin ediyorduk; çünkü bütün gece bunlarla dolanıp durduğunu herkes gördü. Bana, 'Git onu bul,' dedi, ama sen askerlere ne istersen onu anlat, seni oracıkta sallandıracaklar! Beni anladın mı?" Valuska ne olduğunu anlamaksızın başıyla onayladı. "O zaman şimdi yaylan bakalım! –diye uzaklarda bir yerleri işaret etti Harrer Bey– İzini kaybettir, kayıplara karış, şehri terk et, hemen şimdi kaybol ve hanımefendiye teşekkür et. Buradan git, istasyonun orada dikkatli ol, rayların oradan git, oraları korumuyorlar. Anladın mı?" Valuska yine başıyla onayladı. "Tamam, öyle olsun. Rayların oraya nasıl ulaşacağın senin sorunun, beni ilgilendirmez, ben burada bile değilim, rayların oraya git, boylu boyunca yürü, sağa sola bulaşma, saçmalama, sadece raylar boyunca ilerle, yeterince açık mı? Gücün tükenene kadar ilerle, bir yerlerde dinlenirsin, kuytu bir yerde ya da ne bileyim ben, sonra dedi ki hanımefendi, ne yapabileceğimize bakarız." "Harrer Bey!" –diye bu sefer de Valuska fısıldamaya başladı– "Benim için endişelenmenize gerek yok. Ben gayet iyiyim... demek istediğim, her şeyi biliyorum... Hemen gidiyorum ve mesajı bekleyeceğim. Demek istediğim tek şey, çok yoruldum ve bir yerlerde dinlensem iyi olacak çünkü..." "Sen ne saçmalıyorsun? –diye sözünü kesti Harrer Bey– Dinlenmek mi? Boynunda ilmik, hâlâ dalga geçiyorsun. Bana bak, ne yaptığın beni ilgilendirmiyor, ne istersen onu yap ama

birbirimizi görmedik! Burada seninle birlikte olduğumuza dair tek laf etmeyeceksin! Anlaşıldı mı? O zaman başını salla! Marş, marş!" Böylece hayalet, bu son emri kendisine vermişçesine kapının eşiğinden sıyrılıp, Valuska aklını başını toplayana dek gözden kayboluverdi. Kendini kaybetmiş haldeki Harrer Bey'in artık eskisi gibi olmadığı için beklenmedik şekilde ortaya çıkışı gaipten ses duymak gibiyse de, Valuska artık bu tarz olaylara ("Dışarıdaki savaş sürerken") artık hiç şaşırmaması gerektiğini bilse de, kulağına fısıldanan "kendisini asacakları!" uyarısı yüzünden korkuya kapılınca yalnız kaldığı gerçeği üzerine öyle bir ağırlıkla çöktü ki, kapının eşiğinden çıkıp istasyona doğru ilerlemeye başladığında, durumun vahametiyle yüzleşmesi gerekti: Çevikliğini sadece daha önceki "yoğunluk"ta yakalamayı bırak, "maalesef minimum seviyesi"nde bile korumayı başaramıyordu. Yine başı dönmeye başladı ve yol boyu sendeleyerek ilerlemesine neden olan, kafasının içinde yankılanıp duran o korkunç uyarı ("Asacaklar!") sonunda sessizleştiğinde durdu ve sürekli gözünün önünde yeniden canlanan tank resmini silmeye uğraşıp rayları düşünmeye çalışarak, Harrer Bey artık orada bulunmadığı için kendi kendine, "Her şey yoluna girecek," diye tekrarlamaya başladı. "Her şey," diye tekrarlayarak istasyona doğru ilerlemeye devam ederken, en iyisinin Harrer Bey'in dediğini yapmak olacağını, buradan gitmesi gerektiğini, sonsuza dek değil ama ortalık düzelene dek, rayların yanından ilerleyip askerlerin gözünün önünden yok olması gerektiğini düşündü. İstasyonun önündeki tamamen terk edilmiş görünen meydana vardığında duvara yapışıp, şimdiye kadarkinden çok daha derin bir dikkatle en kuytu köşeleri bile gözden geçirdikten sonra, uygun ânın geldiğini düşünerek, derin bir nefes alıp hemen karşıdaki sokağa dalmak ve nöbetçi kulübesinin yanından raylara ulaşmak

üzere koşarak karşıya geçti. Kimsenin kendisini görmediğinden emin olarak karşıya geçmeyi başardı; tam da koşmaya başlayacağı sırada, yanından, aşağıda bir yerlerden, evin neredeyse temelinden gelen ince bir ses kulağına çarptı. Herhangi bir tehdit barındırmayan bu titrek seslenişten ("Amca... buradayız...") korkmamış olsa da, böylesine beklenmedik bir durum karşısında, içgüdüsel olarak yola doğru sıçrayınca, sağ ayağı kaldırım taşına takıldı, bir an yere kapaklanacağını sandı. Zar zor, elini kolunu sallayıp denge kurmaya çalışarak, bir şekilde ayakta kalmayı başardığında, sesin geldiği tarafa bakıp onları görünce, ilk önce tanıyamadı, sonunda tanımayı başarınca da gözlerine inanamayıp şöyle düşündü: Harrer Bey gibi değil, bunlar gerçekten hayalet! Duvarın dibinde saklanan polis müdürünün iki oğlunun da üzerinde, uzun geldiği için bileklerinde toplanmış pantolon ve önceki ziyareti sırasında kendisine gösterdikleri yetişkin boyu polis ceketleri vardı ve yine hiçbir şey söylemeden yine dik dik kendisine bakmaya devam ettikleri sırada küçüğü birden hüngür hüngür ağlamaya başlayınca, büyük de ağlamamak için kendisini zor tuttuğunu saklamaya çalışarak, kızgın ve tehditkâr bir şekilde elini havaya kaldırdı. Çocuklar da, giydikleri ceketler de aynı olduğu halde, dün gece aşırı ısıtılmış evde bıraktığı çocukları andırmaktan bile uzaklardı. Valuska yanlarına gidip hiçbir şey sormadan sadece şöyle dedi: "Buradan hemen uzaklaşıp evinize dönmeniz gerek." "Hemen," diye tekrarlarken, ses tonuyla şu an açıklamaya vakit olmadığını vurgulamaya çalışarak, çocukları omuzlarından tutup harekete geçirebilmek için usulca itelese de, çocuklar söylenenleri anlamıyormuş gibi oldukları yere çakılmış, hiç hareket etmeden öylece duruyorlardı. Küçük, burnunu çeke çeke hıçkırarak ağlamaya devam ederken, bü-

yük, buradan ayrılamayacaklarını, babalarının sabaha karşı kendilerini uyandırıp, üzerlerine bu kıyafetleri giydirdikten sonra, tabancasıyla tavana doğru ateş edip, istasyona giderek kendisini orada beklemelerini emrettiğini, bağıra çağıra herkesin casus ve hain olduğunu, şehrin boşaltılmaya başladığını, kendisinin de evini savunması gerektiğini söyleyerek onları evden çıkarıp arkalarından kapıyı çarptığını anlattı. "Ama artık çok üşüdük –derken büyüğünün de dudakları aşağıya doğru kıvrılmaya başladı– az önce Harrer Amca da buradan geçti, ama bizimle hiç ilgilenmedi; kardeşim de sürekli ağlıyor ve titriyor ve ben de ne yapacağımı bilmiyorum, eve de gitmek istemiyoruz, lütfen babam evden ayrılana kadar bizi de yanında götür!" Valuska istasyonun önündeki boş alanı gözden geçirip sokağı da kolaçan ettikten sonra, tam da üzerinde durduğu kaldırım taşını incelemeye başladı. Ayağından yaklaşık on santim mesafede, etrafındaki beton tamamen aşınmış, görünüşe göre hasbelkader tutunmaya devam eden, ufak, kahverengi bir çakıltaşı gördü. Postalının kenarıyla hafifçe kurcalamaya başlayınca, taş yerinden çıkıp yuvarlanmaya başladı ve birkaç takla atıp yan tarafının üzerinde durdu. Valuska taşı almak için yere eğilmese de, gözlerini bir türlü ondan alamıyordu. O sırada küçük oğlan, zırıldamaya bir an ara verip, "Çantan nerede?" diye sorduktan sonra, zırlamasına hemen kaldığı yerden devam etti. Valuska, cevap vermeden bir süre daha taşa bakıp durduktan sonra, sessizce, "Eve gidin!" deyip, başıyla ne tarafa gitmeleri gerektiğini işaret etti. Kendisi aksi istikamete doğru yollandığında artık "boşluk" değil, "melankoli" hissetse de, nöbetçi kulübesinin yanındaki köşeyi dönerken, durup çocuklara seslenerek kendisini takip etmemelerini söyledikten sonra onlarla ilgilenmedi; çitlerin dibinden, birisi burnu çeke çeke, diğeri ya-

vaşlamasın diye küçüğü çekiştirerek, sonuncusu da yaklaşık on adım önlerinde "sola doğru topallayarak", üçü birlikte hiç konuşmadan ilerlemeye devam ettiler.

İnsanlar ketum ve endişeli bir tavırla, hatta onu tanıdıkları için utanmaları ya da gizlemeleri gereken bir şey varmışgibi çoğunlukla bakışlarını yere dikerek başlarını sallıyorlar, bazıları sessizce birkaç kelime gevelese de (... "Bu tarafa mı?.. Hayır..."), kiminle konuşmaya çalışırsa çalışsın hepsi susmayı tercih ettiğinden, tuhafiyecinin önünde jeton düştü ve Eszter Bey konuşmaya cesaret edemediklerini düşünerek panikleyip, yalancı olduklarından itiraf edemediklerini düşünerek hiddetlendiği halde, nerede olduğunu bile bilmediklerini gördüğünde, en acı verici olanın da, etrafını saran, her şeyi açık eden, ancak nedenini anlayamadığı bu sessiz çokbilmişlik, kaçırılan bakışlardaki empatiyle sarmalanmış ret, bazılarının artık saklamayı başaramadığı kınama ve tek tük açıkça suçlayıcı bakış olduğunu düşündü. Bulvarın bir o tarafına bir bu tarafına geçerek, kapıların eşiğinde gördüğü herkese bir şeyler sorup dursa da, tüm çabaları boşa çıkıp kimse hiçbir şey söylemediğinden, etrafı duvarla çevrilmiş gibi hissetmeye başladığında tam da herkesin sessiz kalması yüzünden cevapları doğru yerde aradığını hissettiği için, bulvardan ayrılamadan yoluna devam ederken, evlerinin önüne çıkma cesaretini gösterenlerin sayısı gittikçe arttığından hepsinin cevabı sakladığı ve neler olup bittiğini onlardan öğrenemeyeceği de gittikçe açıklık kazandı. Herkes pazaryerine doğru bakıyordu ve sinemanın yanındaki itfaiye aracının yanına gelip oradakilerle konuşmaya çalıştığında, ellerinde hortumlar, sabırsızlıkla yol göstermekten ziyade daha çok onu başlarından savmaya çalışıyormuş gibi görünen askerler de o

tarafı gösterince, artık bir şey sormaktan vazgeçerek, aradığı kişinin orada olduğundan ve bunun korkunç bir varoluş olduğundan emin bir halde, ceketinin önünü elleriyle kapatarak, bir koşup bir yürüyerek, bir yürüyüp bir koşarak, adeta kendisini sürgüne gönderdikleri yöne doğru, önce Komló'nun önünden, sonra Körös Köprüsü'nün üzerinden, her iki taraftaki meraklıların korku dolu bakışlarının arasından, gidebildiği yere kadar ilerlemeye devam etti. Yol ağzını daha az dost canlısı başka bir bölük asker kapattığı için, Kossuth Meydanı'na ulaşmayı başaramadı, sırtı kendisine dönük askerlerin omuzlarını birbirlerine dayayıp silahlarını meydana doğru çevirerek kurdukları barikatı aşmaya çalıştığında, askerlerden biri arkasındakilere doğru bir şeyler söyledikten sonra bunun işe yaramadığını görünce de aniden kendisine dönerek, silahının emniyetini açıp namlunun ucunu göğsüne doğru çevrip kaba bir ses tonuyla konuşmaya başladı: "Geri dön ihtiyar! Burada görülecek bir şey yok!" Eszter Bey korkuyla bir adım gerileyip tam da ne olup bittiğini anlatmaya girişecekken, emre itaat etmemesini tehdit olarak algılayan asker daha da sinirlendi, bacaklarını açarak, tavrıyla bu sefer kesinlikle nişan aldığını gösterip daha da sert bir ses tonuyla tekrarladı: "Geri çekil! Meydanı kapattık! Buradan geçmek yasak! Defol!" Bu tehditkâr tavır karşısında Eszter Bey artık ne söylese boş olduğunu kabullendi, hazır beklemenin yarattığı kopacak kadar gergin ruh halinin bu hiç de iyiye işaret etmeyen dışavurumu, eğer itaat etmez ve kendisine söylendiği gibi buradan yaylanmazsa, askerin şüphe duyduğu ilk hareket üzerine ânında tetiği çekeceği belli oldu, böylece geri dönmek ve yeniden Körös Köprüsü'nün olduğu tarafa doğru yönelmek zorunda kaldı, ancak orada da silahlı uyarı onu geri dönmek zorunda bırakmakla kalmayıp korkuyla hareket edenlerin sahip olduğu türden, ilk se-

ferde başarılamayan şeyi, başarana dek farklı açılardan denemeye yönelik bir adanmışlığa bürünmesine de neden olduğundan, köprünün üzerinden ilerlemek yerine, yan tarafa çark etti. Başka bir yönden, belki anacaddenin tarafından yanaşması gerektiği düşüncesi kafasının içinde dönüp dururken, bacaklarının ve ciğerlerinin elverdiği ölçüde, kanalın bu tarafından koşup meydanın diğer tarafına ulaşıp, nefes nefese, beyni zonklayarak koşmaya devam ederken, dostunun orda olmadığını ya da tam olarak orada olduğunu kendi gözleriyle görebilmek için, artık ne pahasına olursa olsun meydana ulaşması gerektiğini düşündüğünden, başka bir çözüm bulamazsa koşarak polis çemberine dalıp çemberi kırıp geçme planları yaparak, en kötüsünü, en kanını dondurucu ihtimali aklından bile geçirmemeye çalışıyordu. Gizlenmeye çalışarak kanal boyunca koşarken, içinden, kendini kaybetmemesi gerektiğini, kalbini sıkıştıran korkunun esiri olmamak için disipline ihtiyacı olduğunu tekrarlayıp duruyor ve bunu başarmak için de, şimdiye dek bilinçdışı yaptığı şeyi yapmaya, yani gözlerini ayaklarının dibinden ayırmamaya devam etmesi gerektiğini biliyordu. Gerçekten de, evden aceleyle çıkıp şapkası ve bastonu olmadan, sadece üzerine geçirdiği paltosuyla şehre daldığından beri, vandallığın izlerini her adımda fark etse de, karşılaşacağı manzaradan korktuğundan değil, onu Valuska'dan başka hiçbir şey ilgilendirmediği ve yıkıntıların arasında olan bitene işaret eden bir kalıntı görüp kendisini mahvedecek gerçekleri bu kalıntılardan çıkarması gerekecek bir durumla karşılaşmaktan kaçındığı için, etrafına tek bir bakış atmak üzere bile kafasını çevirmesini hiçbir güç başaramazdı. Bir duvarın dibinde bir kasket görmekten ya da kaldırımda postacı ceketinin lacivert kumaşının bir parçasıyla, yola atılmış bir postalla ya da tokası açılıp ezilmiş bir kedinin iç organları gibi, içinden birkaç kırışık

gazete sarkan çantayla karşılaşmaktan çekiniyordu. Gerisinin bir önemi yoktu ya da daha doğrusu, etrafında neler olup bittiğini idrak edemiyor, Harrer Hanım'ın anlattıkları zihnini tıkandığından olanların nedenine dair hiçbir şey zihnine sığmıyor, gece neleri yakıp yıktıklarını, bunu yapanların kim olduğu onun için bir şey ifade etmiyor, gece yaşananların bilincine varmaya –hatta bu konuda herhangi bir tahmin yürütmeye bile!– gerilmiş sinirleri izin vermiyordu. Şehrin halini bütünüyle gören birisinin duyacağı acıyla kıyaslandığında, kendisinin durumu belki de solda sıfır kalacak olsa da, kayıp bu denli ağırken bile kafasının içinde dönüp duran Valuska'nın nerede olduğu ve ona ne olduğu sorusunun başka herkes için anlamsız olduğunu kabul ediyor, yine de affedilemez derecede hazırlıksız olan kendisini sadece bu konu ilgilendirdiği için, bu soru onu adeta kanal boyunca koşmaya mahkûm ederken, gözünün başka bir şey görmesine olanak verse bile, bunu başarmak için gücünü toplamasına engel oluyordu. Bu sorunun içinde ikinci bir soru daha gizleniyordu ve onu da yanında taşıması gerekiyordu: Ya Harrer Hanım'ın kendisini yanlış yönlendirdiği, kocasının karmaşa içinde olan biteni yanlış anladığı ve kiracılarına ilişkin sabahın köründe getirdikleri mesajların içeriği konusunda, yanlışlıkla da olsa yanılıyorlarsa ne olacaktı? Kadının anlattıklarının deli saçması olduğuyla hem yüzleşmesi hem de bu düşünceyi aklından savması gerekiyor, hem bu barbar saldırı sırasında orada olmasının, hunharca yapılanları izlemesinin, insanlık dışı olayların canlı tanığı olarak orada bulunmasının hem de başına bir şey gelmeden ortalarda dolanmasının bir mucize olduğunu ya da en azından aksinin, olan bitene "geç uyanması" nedeniyle dostunu koruyamayıp, sonsuza dek onu kaybetmiş, birkaç saat önce her şeye sahipken, şu an birdenbire "hiçbir şeyinin kalmadığı"nı öğrenememenin dayanılmaz

olacağı kadar imkânsız olduğunu düşünüyordu. Kendi kaderi açısından da belirleyici olan bu geceyi, yani "genel geri çekiliş"in son hamlesini takiben, gerçekten de artık Valuska'dan başka hiçbir şeyi kalmadığı gibi, onu geri kazanmaktan başka bir şey istemiyor, ancak bunun gerçekleşmesi için, şu andakinden çok daha soğukkanlı davranması gerektiğini, örneğin kanalın kenarından anacaddeye doğru yöneldiği noktada, içindeki "kırıp dökmeye hazır tüm niyetleri" bastırarak, kendine hâkim olmayı başarıp "üzerlerine saldırmadan" ya da "herhangi bir kordonu kırmadan" yoluna devam etmesi gerektiğini biliyordu. Hayır, diye kesinleştirdi Eszter Bey, artık farklı hareket edecekti ve talepte bulunmak yerine sorup soruşturacak, önce eşkalini verecek, askerler onu "tespit ettiğinde" komutanla görüşmeyi talep edecek, Valuska'nın kim olduğunu ve tüm geçmiş yaşantısının masumiyetinin kanıtı olduğunu anlattıktan sonra, onu "bir şey"e katılmış gibi değil de, bir şeye yanlışlıkla karışmış gibi değerlendirmelerini, bu karıştığı şeyden çıkmayı açıkça başaramadığından, onu bir kurban gibi ele almalarını, hemen şimdi ona yöneltilen suçlamaları kaldırmalarını, Vauska'ya yönelik tüm suçlamaların ancak bir yanlış anlamadan ya da iftiradan kaynaklanabilecek olması nedeniyle onu salıvermelerini, zaten "sahipsiz bir eşya gibi" olduğundan onu almaya kimsenin gelmeyeceğini anlatıp, eliyle kendisini göstererek burada sadece kendisinin olduğunu söyleyecekti. Takip edeceği yöntemin belirlenmesi ve söylenecek sözlerin seçilmesi sürecinde bu noktaya ulaştığında, artık dostunu burada bulamayacağını aklına bile getirmediğinden, Kossuth Meydanı'nı saran iki sıra askerin silahlı üyelerinden biri, dikkatle seçilmiş kelimelerle aktarılan eşkali duyduktan sonra kesin bir tavırla başını olumsuz şekilde sallamaya başladığında iyice şaşırmıştı. "Kesinlikle bayım! Aralarında bu eşkale

uyan birisi yok –dedi.– Burada sadece keçe kabanlı haydutlar var... Postacı ceketi?.. Kasket... Hayır... –derken elindeki makineli tüfekle Eszter Bey'e gitmesini işaret ederek– burada kesinlikle böyle birisi yok" diye sözlerini bitirdi. "Lütfen, tek bir soru daha sormama izin verin! – diye üsteleyen Eszter Bey, sonra gideceğini gösterir bir el hareketi yaptı.– Adamları topladığınız tek yer burası mı, yoksa başka yerde de toplananlar var mı?" "Tüm katil domuzlar burada" – diye homurdandı asker tiksintiyle. "Ötekiler ya kaçtı ya da biz onları hakladık ve öldüler." "Öldüler mi?" – derken başı dönmeye başlayan Eszter Bey, önceki emre göre oradan ayrılması gerektiğine aldırmadan, hat boyunca askerlerin arkasından yalpalaya yalpalaya ilerleyip olan biteni görmeye çalışsa da, hat yüksek ve sık olduğundan ne aralarından ne de üzerlerinden bakarak bir şey görebildi, duyduğu cevabın kafasında yankılanıp durmasına son vermek için tüm alanı görebileceği bir nokta bulmak ümidiyle Pazar Meydanı'nın arka köşesine doğru gidip, Altın Eczane'nin paramparça girişinin önüne vardığında hâlâ bir uyurgezer gibi hareket etse de birkaç metre ileride, üzerindeki heykel devrilmiş taş kaideyi fark ederek o tarafa yöneldi. Kaidenin üst tarafı yaklaşık beline gelse de, onun yaşında, hele de şimdi gücü onu neredeyse tamamen terk etmişken, kaideye çıkması pek de kolay görünmüyordu. Ancak, bariz bir hata olduğunu ispatlamak için ("Kesin oradaydı, başka nerede olabilirdi ki?"), askerin dur emrini bir şekilde aşması gerektiğinden, kaideye asılıp, birkaç beceriksizce hareketten sonra sağ dizini üzerine sabitlemeyi başarıp biraz dinlenerek, diğer ayağından güç alarak kendisini yukarıya doğru itip diğer taraftaki çıkıntıyı avuçlayarak, bu şekilde bile iki sefer neredeyse kayıp düştükten sonra, nihayet kaidenin üzerine çıkmayı başardı. Hâlâ çok fena başı döndüğünden ve bu sıra dışı enerji sarfı yüzünden

ilk anlarda önündeki manzara dalgalı bir karanlıkla kaplandığı gibi, ayaklarının üzerinde durabileceği şüpheli olsa da, sonunda görüntü yavaş yavaş açılmaya başladı... Yarım daire şeklindeki asker kordonu belirdi... arkalarında, sağ tarafta, Karácsony János Sokağı ve yanmış tapınağın arasında birkaç cip ve belki dört-beş tane damperi tenteyle örtülü kamyon, son olarak da, dairenin içinde, birbirlerine dayanmış, ellerini enselerinde kavuşturmuş, sessiz ve hareketsiz kalabalık. Kim olursa olsun, bu keçe paltoların ve rençber şapkalarının arasında, üstelik de bu mesafeden, tek bir sureti seçmesi imkânsız olsa da, Eszter Bey eğer Valuska buradaysa, kalabalığın içinde onu seçebileceğinden bir an bile şüphe etmedi, eğer o iğne Valuska'ysa, samanlıkta bir iğneyi bile bulabileceğinden emin şekilde bakınıp dursa da, bu samanlıktaki arayışı bir türlü sonuç vermediğinden, kalabalığı taramaya başladığında hissettiği üzere, "sahipsiz eşya"nın gerçekten de burada olmadığını kabullendiği halde, askerin cevabı yüzünden başı döndüğü gibi, son sözü de burada çakılı kalmasına neden olduğu için, boşa çabaladığını bildiği halde burada durup kalabalığı incelemekten kendini alamıyordu. Bir yandan hareket etmek, kaideden inmek istiyor, öte yandan en çok da bunu yapmaktan korktuğundan burada durup kendi açısından tamamen ilgisiz kalabalığı incelemeye devam ederken Valuska'nın burada olmadığını görmekten daha kötü olabilecek tek şeyin, buradan ayrılıp ağırlığını taşıyamayacağı bir şeyle yüzleşmesi olacağından, dakikalar boyunca içi içini yedi, bir hareket etmeye, bir durmaya karar verip, her kıpırdadığında, içinden bir ses, "Hayır!" der ve bu sese itaat edecekken diğeri hemen, "Marş marş!" diye atıldığı için, sonunda bir karara varmayı, yıkılmış heykelin kaidesinden yaklaşık yirmi adım uzaklaştığını fark ettiğinde başarabildi. Hangi yöne gideceği konusunda tüm bu olan bi-

tenlerden sonra herhangi bir fikri olmadığından ve ayrıca hangi yönü seçerse seçsin yolunun Valuska'ya çıkacağına inandığından, yapabileceği en iyi şeyin, sağına soluna bakmaksızın, sadece ayaklarının dibine odaklanmak olduğunu düşünse de, Valuska'nın nerede olduğunu öğrenmek istiyorsa başını kaldırması gerektiğini, bu tarz bir körü körüne dolanma halinin onu hiçbir şeyden koruyamayacağını kabullenmesi ve her şeye hazırlıklı olması gerektiğini, bu şekilde vakit öldürmenin zararına ya da her şeyin ötesinde anlamsız olduğunu düşünerek kendisini cesaretlendirmeye çalışsa da, ciplerin ve kamyonların arasından geçip meydana açılan noktada sadece geçerken bakmaya niyetlendiği Karácsony János Sokağı'ndaki karmaşayı fark etmesiyle, bu kararlılığından eser kalmadı. Sokağın başında, Wallner'ler erkek terzisinin darma duman girişinin önündeki kaldırımı ve yolu sayısız ceket, palto ve pantolon kaplamış, birkaç ev ileride, muhtemelen civardaki binalardan otuz-kırk kişi toplanmış, görünüşe göre etrafını çevirdikleri bir şeye bakıyor, baktıkları şeyin ne olduğu anlaşılmıyor olsa da, her ne olursa olsun, az önceki neyle karşılaşırsa karşılaşsın soğukkanlı davranacağına dair kararlılığına bir anda son verdiğinden, içindeki tüm frenler aynı anda iflas etmiş gibi etrafa saçılmış ceket, palto ve pantolon yığınlarının oluşturduğu engellerin üzerinden takıla takıla geçmeyi başarır başarmaz, kalabalığa doğru tabana kuvvet koşmaya başlayıp, içinden avaz avaz bağırarak söylediklerini başkalarının duymadığını fark etmediği için, kalabalıktakilerin açılmamalarını ya da en azından yaklaşmakta olan kendisine bir kişilik yer açmamalarını, yaklaştığı her metrede gittikçe daha da şüpheli buluyordu. Üstüne üstlük, daha çemberi kırmayı başaramadan, çemberin derinlerinden elinde doktor çantasıyla, kısa boylu şişman bir adam çıkıp, Eszter Bey'i kolundan yakalayarak

kalabalıktan uzaklaştırmak için çekiştirmeye başlayıp başıyla karşı kaldırımı gösteren bir hareket yaparak bir şeyler anlatmaya çalıştığını işaret etti. Beklenmedik manevrası kendisini hazırlıksız yakalasa da, orada bulunmasına hiç de şaşırmadığı adam Doktor Provaznyik'ti ve orada bulunmasına şaşırmamasının nedeni, adamın hemen yakınlarda oturması değil, neyle karşılaşacağı konusundaki korkutucu tahminlerini desteklemesi sadece desteklemekle kalmayıp bir doktorun varlığının açıklama gerektirmeyen bir resme çok da iyi oturmasıydı: Bir doktorun yanında askerlerle sokakları turlayıp yaralıları, Harrer Hanım'ın anlattığı kurbanlardan ayırmaktan başka ne işi olabilirdi ki? "Sizin yerinizde olsam... –diyerek başını kaşıyan Provaznyik, sonunda kendilerini kalabalıktan ayıran mesafenin yeterli olduğuna kanaat getirip durmuş olsa da, Eszter Bey'in kolunu bırakmadan devam etti– hiç bakmazdım. Bu manzara hiç de size göre değil, bana inanın." Bunları, konunun uzmanı olarak ve bu tarz bir manzarayı naif bir izleyicinin ne kadar isterik bir şekilde karşılayabileceği konusundaki deneyimlerine dayanarak söylese de, deneyimlerine dayalı, iyi niyetli bir uyarının tam da beklenenin yüz seksen derece aksi bir tepkiye neden olduğunu bir türlü anlayamıyordu. Bu sefer de aynı şey oldu, Eszter Bey'i caydırmaya yönelik çabaları onu biraz bile caydırmadığı gibi, içinde kendine hâkim olmaya yönelik herhangi bir güç kırıntısı kaldıysa, o kırıntının da tamamen kaybolmasına yol açarak Eszter Bey bir an önce oraya ulaşmak, etraftakilerin oluşturduğu çemberi gerekirse zor kullanarak kırmak için doktorun elinden kurtulmaya çalışınca Provaznyik bunu önlemekten o kadar da kolay vazgeçmediğinden, Eszter Bey birkaç güçsüz denemede daha bulunduktan sonra, mücadeleden yorulup, itişmekten vazgeçerek başını önüne eğip sadece şunu sordu: "Ona ne oldu?" "Henüz bir şey

söyleyemem –diye kısa bir düşünme sürecinin ardından ciddiyetle cevap veren doktor– tahminimce... boğmuşlar, en azından dışarıdan görünen yaralanmalar buna işaret ediyor," dedi. "Belli ki," –sakinleşen hastasının kolunu bırakıp öfkeyle kollarını iki yana açarak– "zavallı bağırmaya başlamış, katiller de onu başka türlü susturamadıklarından boğmuşlar." Eszter Bey bu son sözleri duymadı bile; tekrar kalabalığa doğru yöneldiğinde, Provaznyik, Eszter Bey'in az da olsa kendine gelmesiyle yetinerek bir daha yoluna çıkmayıp boş verdiğini gösteren bir el hareketi yaptıktan sonra, kendine gelmese de artık gerçekten de öncekinden farklı davranan, koşmayan, oraya vardığında insanları itmeden, sadece doktorla birlikte geçmesine izin vermeleri için omuzlarına dokunarak yol isteyen Eszter Bey'in arkasından ilerledi. İnsanlar arkalarına bakıp sessizce kenara çekildiler ve sıkışık çemberin içinde neredeyse ânında açılan koridordan geçer geçmez, bir kapan gibi onu yakalamak üzere koridor ardından kapandı, artık buradan çıkış yoktu: Yerde boylu boyunca yatan, kolları iki yana açılmış, ağzı açık, patlak gözlü, başı kaldırımdan yola doğru sarkmış bedene bakması, kendisine yönelmiş korku dolu, bunu kendisine kimin yaptığını artık anlatmayan, sadece susan bakışa katlanması gerekiyor, bu sırada, kendi taş kesilmiş yüz ifadesi de, neyin kendisini daha çok etkilediğine dair herhangi bir ipucu vermiyordu: Bir insanın, hem de böyle korkunç bir şekilde "ruhunun uçup gitmesi"nin nasıl bir şey olduğunu görmek mi, –şu anda olup bitenler aşinalığın ötesinde de olsa!– aradığı kişiyi bulamamış olması mı? Cesedin üzerinde palto yoktu; üzerinde sadece flanel bir giysi ve dolanıp düğüm olmuş koyu yeşil bir süveter vardı ve burada ne zamandır yattığını kimse bilmediği için, ya donmak üzereydi ya da çoktan donmuştu ve bunu tespit etmek Provaznyik'in görevi olduğundan,

Eszter Bey'in önüne geçip az önce yarım kalan muayenesine devam ederken, kalabalık sanki en önemli konu cesedin taşınabilir durumda olup olmadığıymış gibi, kendi aralarında fısıldaşarak cesedi kaldırdıklarında kolunun, bacağının ya da başının kopup kopmayacağı konusunda atıp tutarak, cesedin etrafındaki daireyi daraltıp doktorun her hareketini tek bir bilinç halinde dikkatle izliyordu. Çemberin ortasında kalan alan iyice daraldığından, kurbanın yanında duran ve o sırada çöküp kalmış bir kadının ağzından laf almaya çalışan iki asker, ifade alma işini yarıda bırakıp kesin bir tavırla meraklılara geri çekilmelerini, yoksa "dağıtma operasyonuna başvurmaları gerekeceği"ni emrettikten sonra, kalabalık güçbela emre uymaya başlayınca, onlar da yüzü mendiline gömülmüş tanığın hıçkırıklara boğulan cevaplarını not etmekten vazgeçip az önce cesedin çenesini, şimdi de kol ve bacaklarını dikkatle oynatmaya çalışan Provaznyik'i izlemeye başladılar. Eszter Bey olan biteni algılayamıyor ve sadece bakışlarını bir şekilde bu korkunç yüzden kaçırmaya çalışsa da, ölümün bu ürkütücü görüntüsünden onu kurtaran şey, cesedin etrafında dönüp duran doktorun cesetle kendisinin arasına girerek, bir an için görüntüyü kapaması oldu. Bu noktadan sonra, Eszter Bey için Provaznyik'ten başka hiçbir gerçeklik yoktu: Bakışlarının bir anlığına bile o görüntünün üzerine düşmesini engellemek için kendisini adeta Provaznyik'e zincirleyip, bu rastlantısal otopsi uzmanının kendisini yanlış anlamaktansa, yanlış yönlendirdiğinden emin olarak, onunla birlikte cesedin etrafında dolanıp doktor incelemelerini sürdürmek üzere çömeldiğinde, arkasına dikilip homurdanmaya başladı: "Valuska'yı doktor, söyler misiniz, Valuska'yı buldunuz mu?" İsmi duyan kalabalık fısıldaşmayı kesti ve kadın panik içinde askerlere, askerler de birbirlerine baktılar ve şimdiye dek tam da bu konu konuşuluyor-

muş gibi doktor kafasını kaldırıp Eszter Bey'in yüzüne bile bakmadan eliyle "hayır" anlamında bir hareket yapıp (uyarı mahiyetinde, "Duyduğum kadarıyla bu konuyu açmasanız daha iyi olacak," diye fısıldamayı da ihmal etmeden), askerlerden biri cebinden bir kâğıt çıkarıp parmağıyla listede yazılanları takip edip bir noktada diğer askeri dürterek kâğıdı ona da gösterdi; diğeri de listeyi inceledikten sonra gürleyen bir sesle sordu: "János Valuska mı?" "Evet!" diyerek askerlere dönen Eszter Bey, "Ondan bahsediyoruz, sadece ondan," diye devam edince, askerler, "bahsi geçen şahısla ilgili" tüm bildiklerini hemen anlatmasını emredince Eszter Bey, Provaznyik'in aksine, askerlerin ne olup bittiğini anlatmaktan çekinmeyeceklerini düşünerek, soruya soruyla karşılık verip ("Yaşayıp yaşamadığını öğrenmek istiyorum!") savunma konuşması olarak hazırladığı karmaşık bir açıklamaya girişti yise de fazla ilerleyemedi. Askerler hemen elleriyle susmasını işaret ederken birincisi, burada soruları kendilerinin sorduğunu, ikincisi de "herhangi bir melekle, postacı ceketiyle ya da öğle yemeği taşıyıcısı"yla ilgilenmediklerini, eğer amacı kolluk kuvvetlerinin dikkatini dağıtmaksa, "böylesine saçma bir konuşmanın kendisine hayrı dokunmayacağı"nı söyleyerek, Valuska'nın nerede olduğunu merak ettiklerini belirtince, Eszter Bey konuyu yanlış anlayarak olabileceği en güvenli yerin kendi evi olacağını söylese de sabrı tükenen askerler öfkeli öfkeli birbirlerine bakınca, onların da yardımı olmayacağını sonunda anladı. Sakın kendisinin farklı bir görüşte olduğunu sanmamalarını, kendisinin de herkes açısından olumlu bir karara varmak için ayrıntılı bir değerlendirme gerektiğini düşündüğünü, kendisinin yardımına güvenebileceklerini, ancak yardım edebilmek için Valuska'yla ilgili gerçeği nihayet öğrenmesi gerektiğini, ama onların tam da kendisi için en önemli olan bu konudan bahsetmek iste-

mediklerini gördüğü için vatandaşlık görevi olduğunu bildiği halde bu konuda kesin bir bilgi edinemezse, soracakları hiçbir soruya cevap vermeyeceğini belirtti. Askerler bunun üzerine bir şey söylemeden birbirlerine bakmakla yetindiler ve biri başıyla onaylar bir hareket yapıp, "Tamam, ben kalacağım," dedikten sonra, diğeri, "Yürü bakalım ihtiyar!" diyerek Eszter Bey'i kolundan yakalayıp kalabalığın içinde hemen açılan koridorun iki yanındakilerin meraklı bakışları arasında, önünde ittirerek çemberden çıkardı. Eszter Bey, bu beklenmedik hareketten, taleplerini kabul ettikleri ve verdiği ultimatomu ciddiye aldıkları sonucuna vardı; bu kaba yöntemin meselenin özünü değiştirmediğini düşünerek, bu tarz hareketlerin mahkûmlara yapıldığı gerçeğiyle ilgilenmeden, askerle birlikte, kendisi önde, asker arkada yaklaşık otuz adım ilerledikten sonra, asker, "Buradan sola dön!" diye emredince, Karácsony János Sokağı'ndan kanala doğru dönmek zorunda kaldı ve yolculuğun sonunun nereye varacağı konusunda en ufak bir fikri bile olmadığı halde, nereye götürürlerse götürsünler, orada en azından "işin iç yüzünün belli olacağı"nı düşünerek itaatkâr bir tavırla ilerlemeye devam etti. Yol boyunca bir daha konuşmamaya kararlı olsa da, kanalın kenarına vardıklarında, soruyu tekrarlamadan edemeyince ("En azından yaşayıp yaşamadığını söyleyin!") asker öyle sert bir ses tonuyla susmasını emretti ki, artık vazgeçmesinin daha hayırlı olacağına kanaat getirerek, sessizce gösterilen yönde ilerleyip yeni bir emirle kanalın üzerindeki demir köprüden geçerek hemen karşı tarafta dar bir sokağa girdiklerinde, hedefin –şimdilik– olsa olsa anacadde olabileceğini düşündü. Bu olağanüstü hal durumunda herhangi bir kamu binası hapishane ya da morg olarak kullanılabileceğinden, oradan ne tarafa gideceklerini bir türlü kestiremediği gibi, bu boşa sarf edilen çabaların tek sonucu, az önce-

ki feci manzaranın, bu sefer olay yerinin "kalıntıların yığıldığı" bir "ağaç dibi" değil de, idareten kullanılan kamu binası olacağı yeniden aklına düştü. Tahmin ettiği üzere anacaddeye vardıklarında, tahminde bulunmayı bırakmasının daha iyi olacağına, gücünü, bu düşünceleri savmaya ve feci manzara etrafında dönüp duran düşüncelerini düzenlemeye odaklanması gerektiğine kanaat getirdi: Şimdiye kadarki çıkarımlarına varmak için kullandığı bilgilerden hangilerinin gerçek olgular olduğunu tartacak ve bunları salt bulanık bir öngörü olanlardan ayıracak, duyduğu her şeyi ve gördüğü her şeyi, içlerinde saklı bir ipucunu ya da ayrıntıyı kaçırmış olması ihtimaline karşı yeniden gözden geçirecek, her ayrıntıyı, feci tahminlerinin aksini gösteren her şeyi değerlendirecek, Harrer Hanım, Provaznyik ve askerlerin sözlerinde, Valuska'yı sadece tutsak aldıklarına işaret eden, Valuska'nın bir yerlerde kurtarılmayı beklediğini, olan biteni hiç anlamadan, korkmuş ama sapasağlam halde bir yerlerde tutulduğunu gösteren ayrıntıları bulmaya çalışacaktı. Dostuna sapasağlam kavuşacağı ümidini, hangi açıdan bakarsa baksın Harrer Hanım'ın anlattıklarından başka destekleyen bir şey göremediğinden, bu açıklamaların ve ayrıntıların kendisini sadece derin bir endişeye sürüklediğini ya da aklına yine kaldırımda boylu boyunca uzanan cesedi getirerek tüm ümitleri yıktığını çabucak kabullendiği için, su işleri binasını geçip Városház Sokağı'na girdiklerinde artık bu riskli "düzen sağlama" girişimine hiç yeltenmemiş olmayı diliyor, bulunduğu ruh halinden çıkmaya ne kadar çabalarsa çabalasın, düşünceleri dönüp dolanıp her seferinde kendisi açısından sembolik önem taşıyan cesede varıyordu. Cesedin kimliğini belirlemesi ve tekrar tekrar bu kimlikle yüzleşmesi gerekiyordu. Karácsony János Sokağı'nda, yaşadığı utanç verici rahatlamaya rağmen ölümün salt görüntüsü nedeniyle

sarsılsa da, düşüncelerini rahatlatıcı bir yöne odaklamayı başaramadığı bu noktada, kurbanın kimliği onu sarsmıştı: Kurbanın kimliği onu sadece sarsmakla kalmayıp aynı zamanda korkuttu; bu katliam girişiminin, hedefini kıl payı kaçırmış olsa da –en azından kendisine öyle geliyordu– yolun sonuna gelindiğinde neye hazırlıklı olması gerektiğine dair bir işaret olduğunu düşünmesine neden oldu. Kadını bulan acımasız son, Valuska'ya çok yaklaştığından, neden böyle hissettiğine dair mantıklı bir sebep bulamasa da, bu yakınlığın, diğerinin kaderini, bu bedende gerçekleştirdiğini düşünüyor, orada, başı kaldırımın kenarından yola doğru sarkan cesedin, Pflaum Hanım'ın cansız bedeni olduğunu artık görmezden gelemiyor, bu nedenle de, bu acımasızca katledilmiş kaskatı bedende, Valuska'nın suretini görmekten kendini alamıyordu. Kadının gecenin bir yarısı burada ne aradığına dair herhangi bir açıklama bulamıyor, kendisinin aksine, olan bitenden haberdar olduğunu düşündüğü ve onu yakından tanımasa da, şehirdeki diğer kadınlar gibi, hava kararıktan sonra evden çıkmadığını tahmin ettiği Pflaum Hanım'ın dışarıda ne yaptığını kestiremiyordu; diğer olasılık olan, evde saldırıya uğraması durumunda, neden buraya taşıdıklarına da bir türlü anlam veremiyor, her şey bir sis perdesinin ardındaymış gibi gizemini koruduğu halde, kendi açısından, anne ve oğlu arasındaki bağlantıyı açık ve net görebiliyordu. Elbette bu düşüncesini destekleyecek bir kanıtı yoktu: Ancak, bunu ispatlaması gerekeceği aklına bile gelmiyor, içgüdüleri bunu söylüyor ve kendisi de bu içgüdülere karşı çaresiz kaldığından, olayları mantıklı bir şekilde değerlendiremiyor, bilincini ezen endişeden kurtulmak için giriştiği çaba kendi sarsıcı çerçevesi içinde kesin bir başarıya ulaşarak, olasılıkların değerlendirilmesini, tüm olasılıkların yok edilmesi noktasına taşıyordu. Artık olumlu görünen bir ihtimale

inanmadığı için, yolun geri kalanında kendini kandırmaktan vazgeçip onu bekleyen sona dair isterik bir dışavurumda bulunmaktansa, bu durumu derinden kabullendi; asker yeniden, "Sağa dön!" emrini verince, belediye binasının kapısından yıkılmış, hatta adeta ehlileşmiş bir tavırla girerek orada yanlarına silahlı başka bir asker daha katıldı, birlikte çıktıkları üst katta, bir kapının önündeki askerlerden ve yerli halktan oluşan bir çemberin içinde beklerken, yanındaki asker içeriye girip hemen sonra kendisini almak için dışarıya çıkarak onu devasa bir salona soktu ve kapının yanındaki diğer dört adamın yanına oturmasını işaret etti. O âna kadar kendisine eşlik eden asker selam vererek ayrıldıktan sonra, Eszter Bey itaatkâr bir tavırla işaret edilen sandalyeye oturup etrafına göz atmak için başını bile kaldırmadan, daha doğrusu, önceki gün öğleden sonra yaşadığı gibi, belki dışarıdaki soğuğa kıyasla fazla sıcak gelen aslında ılık havadan ya da belki bünyesini zorlayan yürüyüşten sonra birdenbire oturmayı bünyesi kaldırmadığı için, üzerine çöken fenalaşma hissinden dolayı başını kaldıramadan, itiraz etmeden oturmaya devam etti. Birkaç dakika sonra güçsüzlük ve baş dönmesi geçmeye başlayıp gücünü yeniden topladığında, durumu anlamak için etrafına birkaç bakış atması yeterli oldu: Onu getirmeleri gereken yere getirmedikleri gibi, onu bekleyen şey de, beklediği şey değildi. Tüm tahminlerinin, içinin içini yemesinin, endişelerinin ve kendini cesaretlendirme çabalarının boşuna ya da en azından yersiz olduğunu, buranın nezarethane ya da morg olmadığını, cevaplarla değil, yine sorularla karşılaşacağını anladı; etrafına bakınca, Valuska'yı diri ya da ölü olarak göremediği için, bundan sonra söylenen sözlerin de, burada bulunmasının da herhangi bir anlamı olmadığı sonucuna vardı. Tam karşısında, odanın diğer ucundaki, caddeye bakan dev pencerelerin perdeleri kapalı ol-

duğu için alacakaranlık salon yaklaşık kapının hizasında görünmez bir çizgiyle ikiye bölünmüş gibi duruyordu: Adamlarla birlikte kendisinin de duvarın dibinde oturduğu tarafta, ortada, muflon ceket ve postal giymiş, ağır dayak yemiş bir adam, bir adım gerisinde de ellerini arkasında kavuşturmuş genç bir asker (Eszter Bey'in apoletten anladığı kadarıyla bir çeşit subay falan olmalıydı) duruyordu ve onların arkasında, gerideki köşede fark ettiği siluet de, sırtı onlara dönük, arkası yüksek, oymalı kakmalı, hatırladığı kadarıyla öteden beri saygıdeğer Belediye Başkanı'na hizmet eden koltuktan başka bir şey görünmeyen, hatta alacakaranlık yüzünden en azından kendisinin baktığı açıdan koltuğun bile hayal meyal göründüğü salonun çizgiyle ayrılmış gibi duran diğer köşesini olan bitenle hiç ilgilenmeden, gergin bakışlarla izleyen kişi kendi karısından başkası değildi. Kendisinin olduğu taraftaysa, hemen sol tarafında, şaşırtıcı derecede iri, adeta korkunç denebilecek kadar şişman bir adam hırıltıyla havayı içine çekiyor, nefes alışverişini daha da zorlaştırmak istercesine de arada mis kokulu purosundan bir nefes çekiyor, bunun üzerine başlayan öksürük nöbetiyle her seferinde bir küllük bulmak için bakınmaya başlıyor, bulamayınca da külleri halıya silkiyor, sağ tarafındaki üç kişi de yerlerinde zor oturarak heyecanla kıpırdanıp duruyorlardı. Eszter Bey onları tanıyıp selam verince, sanki daha dün naylon çorap fabrikasının oradaki Centilmenler Gazinosu'nun önünde bir türlü vedalaşmak istemeyenler onlar değilmiş gibi, soğuk bir baş hareketiyle selam verip hemen başlarını çevirdikten sonra, bakışlarını bir Eszter Hanım'a, bir subaya, bir de salonun diğer köşesindeki alacakaranlığa çevirip dikkatle ortamı incelemeye devam ederken, bir yandan da fısıltıyla, kimin başlaması gerektiğini tartıştıkları sırada, Volent Bey "bu gözü dönmüş, terbiyesiz suçlunun çenesini kıracak-

ları"nı ve sonra "Sayın Teğmen"in sözü kendilerine bırakacağını belirtti. Eszter Bey düzenin yeniden sağlanacağına işaret eden bu cümlenin ne demek olduğunu anlamakta güçlük çekemediği için Valuska'nın kaderinin belirlenmiş olduğuna dair acı kesinlik, burada olup bitenleri anlamaya dair içindeki tüm merakı öldürünce kendisi de salonun bu tarafının ortasında kalan dayak yemiş suratlı adamı ve sabırsızlığını gizlemeye gerek bile görmeyen subayı izlemeye koyulduğunda, üç beyefendinin açıkça görünen hoşnutsuzluğundan da anlaşılacağı üzere durumu muflon ceketlinin "çenesi"nin belirlediğini fark etti ve çenenin "sertliği"nden dolayı bu daha çok dövüşe benzeyen ifade alma sürecinin (ki aslında olan buydu), beyefendilerin tercih edeceği üzere kısa süre sonra bitecek gibi görünmediğine kanaat getirdi. Eszter Bey'in salona girmesi nedeniyle, yaşlı adam yerine yerleşene kadar kısa bir ara vermek zorunda kalan "Sayın Teğmen", Eszter Bey fenalaşmayı atlatıp sonunda dikkatini kendilerine yönlendirene dek tek kelime söylemeden, sinirli bir ifadeyle eğilip adama iyice yanaşarak, tehditkârca parlayan gözlerini onunkilere dikmiş, çaresizlik içinde adamı sadece itirafa zorlamaya değil, çetin düşmanını bir bakışta yok etmek için bu inatçı, keskin ve çelik gibi bakışlardan faydalanmaya çalışıyormuşçasına, derin derin diğerinin gözlerinin içine bakıyordu. Adam buna karşılık kılını bile kıpırdatmadığı gibi, dayak yemiş suratında sarsılmaz, alaycı bir ifadeyle, kendisini ne böyle ne de başka bir yöntemle korkutmanın imkânsız olduğunu göstermeye çalışırcasına Teğmen'in bakışlarına karşı koyuyordu. Göğsünde parlatılmış nişanlar taşıyan Teğmen konudan sıkılıp öfkeyle başka tarafa döndüğünde bile, yok edici biçimde parlayan "çelik gibi" bakışlarından, uğradığı hezimete katlanmakta gittikçe daha da zorlandığı açıkça belliydi: Adam karşısına dikilen Teğmenin ne yap-

maya çalıştığıyla uzaktan yakından ilgilenmediğinden, bunu da sadece anlık bir gülümsemeyle karşıladı: Teğmen'in onunla başa çıkamayacağını idrak edip edemeyeceğini, yoksa kendisini yine (Eszter Bey ipuçlarından Teğmen'in daha önce de bu tercihte bulunduğu sonucunu çıkardı) dayak atarak bu iflah olmaz suçluyu daha önce de yumuşatmayı, daha doğrusu itiraf etmeye zorlamayı, –Volent Bey'in kafasının içinde çınlayan sesiyle– "çenesini kırma"yı başaramayınca öteki adamların yanına mı göndereceği, hiç de umurundaymış gibi görünmüyordu. Teğmen bir metre gerileyerek sonunda kendini kaybedip mahkûma bağırmaya başlayınca ("Şom ağzını neden açmıyorsun?"), adam da kaba bir tavırla homurdandı: "Size söyledim. Eğer dolu bir tabanca ve beş dakikalığına boş bir oda verirseniz, konuşurum," diyerek, "uzlaşmaya yanaşmadığı"nı belirten bir tavırla omzunu silkti. Geçen konuşmanın tamamı bu kadar olsa da, Eszter Bey gelmeden önce de neler olup bittiğini kestirmek pek zor olmadığından, bu dövüşün amacının sonunda muflon ceketliyi cevap vermeye zorlamak ve duvarın dibindeki komşularının, konuşmaya dair tüm isteklerini bastırarak hep birlikte büyük bir merakla beklediği şeyleri anlatmasını sağlamak olduğu gayet açıktı. Pazar Meydanı'ndaki "katil domuzlar"ın arasından muhtemelen askerlerin rasgele seçtikleri bu adamdan, dün gece olan bitenlere dair bir şeyler öğrenmek, "ayrıntıları bilmek" sayın Teğmen'in az önceki talebine ilişkin olumlayıcı cevabına ("O zaman tek başına geber!) karşılık olarak "gerçekleri, ilişkileri, kesin sayıları" öğrenmek ve bunları baz alarak, kapsamlı, ayrıntılı, herkes için açıklayıcı, hem askerleri hem de vatandaşları rahatlatıcı bir açıklamada bulunabilmek istiyorlardı. Ancak kendisi, Eszter Bey, anladığı kadarıyla "gerçeklerin, ilişkilerin ve verilerin" Valuska'yla olsa olsa dolaylı olarak ilgili olabileceğine ve kendisini ona yaklaştırmaya yetme-

yeceğine emin olduğu için, hiçbir şey bilmek istemediğinden, kendisine kalsa, diğer ikisi şartların yerine getirileceğine dair bir garanti sonucunda uzlaşmaya vardıklarında başlayan, sertçe çarpan sorulardan ve kışkırtıcı derecede kendini beğenmiş, insanlık dışı soğuklukta cevaplardan oluşan, az önceki sessizlikten sonra şimşek çakması gibi gelen abartı dolu diyalog başladığında kulaklarını tıkadı:

"Adın?"

"Sana ne."

"Adını söyle!"

"Adımı boş ver."

"Adresin?"

"Annemin adını bilmek istemiyor musun?"

"Sana sorulana cevap ver!"

"Bu kadarı yeter, ibiş."

"Bana değil, otoriteye hakaret ediyorsun!"

"Otoriteye kafam girsin."

"Cevap vereceksin diye anlaştık. Ama böyle giderse eline silah vermek yerine dilini keserim. Şaka yapmıyorum. Ayrıca düzgün dur. Şehre ne amaçla geldin?"

"Eğlenmeye geldim. Sirk çok ilginç. Hep ilgimi çekiyor."

"Prens kim?"

"Prens filan tanımıyorum. Kimseyi tanımıyorum."

"Yalan söyleme!"

"Neden söylemeyecekmişim?"

"Lüzumsuz da ondan. Seninkilerden birkaçıyla az önce tanışma şansını yakaladım zaten."

"O zaman başka. Konuşma burada biter. Belindeki tabancayı mı vereceksin?"

"Hayır. Eğer ayaklanma başarısız sonuçlanırsa, kafanıza sıkma emrini Prens mi verdi?"

"Prens emir vermez."

"Ya ne o zaman?"

"Ne, ne? Seni ilgilendirmez."

"Cevap ver!"

"Niye ki? Nasıl olsa bir halt anlamayacaksın."

"Seni uyarıyorum, ne kadar uğraşırsan uğraş, beni çileden çıkaramazsın. Sirke ilk olarak nerede ve ne zaman katıldın?"

"Uyarına sıçayım."

"Prens'i ilk ne zaman gördün?"

"Bir kere gördüm, yüzünü. Araçtan çıkıp yanımıza geldiğinde hep kürke sarıyorlar."

"Neden sarmaları gerekiyor?"

"Çünkü üşüyor."

"Yüzünü gördüm dedin. Tarif et!"

"Tarif mi edeyim? Sen sadece salak değil, sıkıcısın da."

"Üçüncü gözü nerede? Arkasında mı? Alnında mı?"

"Aramaya cesaretin varsa, buraya getir de göstereyim."

"Ondan neden korkacakmışım? Kurbağaya mı çevirecek?"

"Sen zaten tipsizsin, çevirip ne yapsın?"

"Belki fikrimi değiştirip beynini ben dağıtırım."

"Dene o zaman, ibiş."

"Az bekle. Prens sirk vagonundan çıktığında saat kaçtı?"

"Saat kaçmış. Diyorum işte, bir halt anlamıyorsun."

"Prens'in söylediklerini kendi kulaklarınla mı duydun?"

"Sadece hemen yakında duranlar duydu."

"O zaman ne dediğini nereden biliyorsun?"

"Ayakçı biliyor. Hep o bağırıyor"

"Dün akşam ne dedi?"

"Senin gibi tipsizlere hiç gerek olmadığını."

"Size, 'Her şeyi yakıp yıkmanızı emretti.' Öyle değil mi?"

"Prens asla emir vermez."

"Siz, 'O yıkıntının üzerine yeni bir dünya inşa edin,' dedi, değil mi?"

"Sen de amma çok biliyorsun, ibiş."

"'Yıkıntının üzerine yeni bir dünya inşa etmek' ne demek? Açıkla!"

"Sana mı açıklayım? İmkânsız."

"İyi be! Mesleğin nedir? Evsize benzemiyorsun."

"Niye ki? Sen sanki daha mı iyi görünüyorsun? Şu göğsündeki zamazingolar ne? Ben olsam dışarıda böyle gezmem."

"Sana mesleğini sordum?"

"Sizin için toprağı kazdım."

"İyi de sen rençber değilsin."

"Rençber olan sensin."

"Konuşmandan okumuş birisi olduğun anlaşılıyor."

"Fazla kurcalama. Adi bir eşkıyasın."

"Pis bir köpek gibi kafana kurşunu ben sıksam işine gelecek değil mi?"

"İyi bildin."

"Neden?"

"Sizin için toprağı daha fazla kazmak istemiyorum."

"Ne demeye çalışıyorsun?"

"Sen de toprak kazıyıcısın. Bok böceği gibi. Kazıyorsun, kazıyorsun ve bundan zevk alıyorsun. Ben artık kazmayacağım."

"Şifreli mi konuşuyorsun?"

"Tabii. Ben okumuş adamım, unuttun mu? Evet, şifreli... Bu işin sonu fena olacak çünkü bitmeden kusacağım."

"Cevap ver: Prens'i vagona geri götürdüklerinde meydandan hemen mi ayrıldınız? Kim emir verdi? Eşkalini

ver! Ne yapacağınızı kim söyledi? Postanenin orada ufak gruplara ayrılmanızı kim planladı?"

"Hayal gücün de pek genişmiş."

"Liderinizin adını ver!"

"Bizim tek bir liderimiz var ve onu yakalayamayacaksınız."

"Kaçtığını nereden biliyorsun? Sizinle iletişime geçti mi? Nereye kaçtığını söyledi mi?"

"Onu *asla* yakalayamayacaksınız!"

"Senin Prens cehennem zebanisi mi yani?"

"O kadar basit değil. Etten ve kemikten. Ama başka türlü etten ve başka türlü kemikten."

"Senin için artık fark etmediğine göre, anlat bakalım, sizi böylesine büyülemeyi nasıl başardı? Gerçek mi bu Prens? Neden şehre saldırdınız? Buraya neden geldiniz? Yakıp yıkmak için mi? Ellerinizle mi? Ne istiyorsunuz? Anlamıyorum."

"Bu kadar çok soruya tek seferde cevap veremem."

"O zaman şuna cevap ver. Cinayetlere iştirak ettin mi?"

"Biraz. Bana az geldi"

"Anlamadım?"

"Diyorum ki, bana az geldi."

"İstasyonda bir çocuğu öldürdünüz. Bunu sana sorgu subayı olarak değil, insan olarak soruyorum: Sizin için hiçbir şeyin değeri yok mu?!"

"Erkek erkeğe konuşuyoruz, itiraf etmeliyim ki: Yok. Silahı ne zaman vereceksin?"

"Bence en iyisi, boynunu yavaş yavaş çevirip kırmam olacak."

"Çocukla ilişkim sıfır. Ama çevir."

"Meydandaki yüzlercesi de hep senin gibi mi?"

"Nereden bileyim?"

"Senin yüzünden birazdan kusacağım."

"Bakıyorum sonunda çığırından çıktın. Neden suratın titriyor? Askerî disiplin nerede kaldı?"

"Hazırola geç!"

"Nasıl geçeyim? Burnum kaşınıyor, ellerim de arkadan kelepçeli."

"Sorgulamayı bitiriyorum! Seni olağanüstü hal mahkemesine gönderiyoruz! Kapıya git!"

"Silah verecektin."

"Kapıya git!"

"Hem askersin hem yalan söylüyorsun. Olağanüstü hal mahkemesiymiş. Ne sanıyorsan? Sana artık hiçbir şeyin işlemediğini söyleyen olmadı mı? Olağanüstü halmiş!"

"Kapıya git dedim"

"Suratın amma kırmızı! Diyorum işte, sen ibişsin. Bu ad sana cuk oturuyor. Aman bana neyse, hoşça kal ibiş!"

Girişte duran iki asker, muflon ceketli kapıya vardığında onu kolundan yakalayıp sürükleye sürükleye salondan çıkardıktan sonra, kapıyı kapadılar. Adamı çekiştirerek merdivenlerden indirdikleri duyulsa da, bir süre sonra sesler kesildi ve Teğmen üniformasını düzeltirken, diğerleri merakla acaba az önce neredeyse taşan sinirlerine hâkim olup olamayacağını izliyorlardı. Kimin tam olarak ne beklediği belli olmasa da, görünüşe göre, biri hariç, salonda bulunanlar Teğmen'in kendilerine hitaben bir şeyler söylemesini, böylece muflon ceketliye karşı aldıkların tavır etrafında bileşip kendileri de hoşnutsuzluklarını dile getirebilmeyi bekliyor gibiydiler. Biri hariç: Az önceki sorgulama, birbirinin peşi sıra duyulan soru ve cevaplar sonucunda bu eli arkadan kelepçelenmiş mahkûmla ilgili öğrendikleri, öfkelenmesine değil, az öncekinden bile daha derin bir umarsızlığa sürüklenme-

sine neden olduğu için Eszter Bey'i diğerlerinden farklı şekilde etkilediğinden içinde Valuska'nın, eğer böyle adamların eline düştüyse, ki her şey buna işaret ediyordu, kesinlikle sağ çıkmadığına dair his iyice yoğunlaştı. Herhangi bir "beyanatta bulunmak" istemediği gibi, içinde bulunduğu durumda bunu yapması mümkün de olmadığından, öfkeli fısıldaşmaya da katılamayarak zaten fısıldaşma da, "birliktelik sağlayan" bir duygu patlamasından ziyade, subayın sonunda kendine hâkim olmayı başarıp duvarın dibindeki açıklama heveslilerine "şahsi görüşleri"ni belirtme şansı tanıdığı bir hal aldığı için Eszter Bey, "adamın ne biçim bir eşkıya!" olduğuyla ya da "böyle birisine kurşunun gerçekten işleyip işlemediği"yle hiç ilgilenmediğinden sessiz kalmaya devam etse de hemen yanında oturan Volent Bey onay bekleyerek fısıldamaya başladı: "Bu Tanrı'ya sırt çevirmiş aşağılık haydut, ölümü bile hak etmiyor, öyle değil mi?" Bu sefer, dostane bir yakınlaşma çabasını, üstünkörü bir baş hareketiyle geçiştiren Eszter Bey'in kendisi oldu, fısıltıların içine çakılıp kalmış gibi hareketsizce oturuyor, etrafındakilerin birden sessizliğe büründüklerinin bile farkında olmadan derinden yaralanmış gibi bir ifadeyle sadece karşıya bakıyordu. Kapının açıldığını duymadığından önünden sessizce birisi geçtiği halde başını bile kaldırmadı, Teğmen'in içlerinden birine, salonun ortasına doğru gitmesini işaret ettiğini fark etmediğinden de normal şartlarda sonunda kafasını kaldırıp baktığında, şişman komşusunu az önceki mahkûmun yerinde, arka köşede de heyecanla Eszter Hanım'a bir şeyler anlatan Harrer Bey'i gördüğünde şaşırması gerekirken, Eszter Bey şaşkınlığın emaresini bile göstermediği gibi, oyuncuların kendisi açısından sürpriz değişimi de onu salonda olan bitene karşı duyduğu kesin kayıtsızlıktan çıkaramadığı için, Eszter Hanım, muhtemelen adamın kendisine aktardığı önemli haberi duyun-

ca Harrer Bey'i köşede bırakıp, duyduklarını aktarmak üzere yarbayın yanına gelerek, önce hafif bir baş hareketi ardından da rahatlatıcı bir "her şeyin yolunda" olduğunu gösteren el hareketiyle bir şeyler anlatmaya başladığında da bu durumla uzaktan yakından ilgilenmedi. Eszter Hanım'ın ne istediği ya da başını hafifçe eğmesinin ve gittikçe daha dikkat çekici bir hal almaya başlayan, karşı köşeden yapıp durduğu güven verici el hareketinin ne anlama geldiği konusunda hiçbir fikri olmasa da, tüm bunların amacı ne olursa olsun, Eszter Bey'i uzaktan yakından ilgilendirmediğinden, bakışlarını başka tarafa çevirmesi, Harrer Bey'i gözle görülür biçimde öfkelendirdi. Gözlerini kırpıştırarak Eszter Hanım'ı dinleyen subayı izlemesine rağmen, aralarında geçen konuşmanın neyle ilgili olduğunu ancak subay fısır fısır aktarılan bilgiler için güven belirten bir bakışla teşekkür edip, yeni tanığın daha az önce başlayan ifadesini yarıda bırakarak topuklarının üzerinde dönüp, kararlı adımlarla salonun öbür tarafına giderek başkan koltuğunun yanında hazırola geçip konuşmaya başlayınca anladı: "Sayın Albay, gönderdiğimiz adam döndü. Verdiği bilgilere göre Emniyet Müdürü hâlâ evindeymiş; ancak alkollü olması nedeniyle operasyona gönderilmesi mümkün değilmiş." "Ne diyorsun?" –diye öfkeli bir ses, sesin sahibi daldığı derin düşüncelerden aniden çıkarılmış gibi gürledi. –"Zilzurna sarhoş, komutanım! Emniyet Müdürü körkütük sarhoş ve ayıltamıyorlar." Eszter Bey bir süre uğraştıysa da, salonu kaplayan ve özellikle diğer köşede iyice yoğunlaşan alacakaranlık yüzünden, salona ilk girdiği zamanki gibi, şu anda da kimseyi göremediği halde, devlere göre ayarlanmış koltuğun yüksek arkalığının gizlediği birisinin orada oturması gerektiğini düşünerek dikkatle incelemeye devam edince, güçbela, süslü oymaları olan sağ kolçağın üzerine hafifçe dayanmış eli alacakaranlığın içinde

seçmeyi başardı. "Amma dökün tü yer! –diye gürledi önceki ses yine.– Birisi zıbarana kadar içiyor, öteki korkudan altına sıçmış, evde saklanıyor, korumayla bile teşrif buyurmuyor... Böyle korkak köpeklere sen ne diyorsun?" "Gerekli cezaları vermeliyiz Komutanım!" "Aferin! Bu iki domuzu kelepçeleyip hemen buraya getirin!" "Emredersiniz komutanım! –diye topuklarını çarparak selam veren Teğmen, kapıda duran iki askere emir verdikten sonra– "İfade almaya devam edebilir miyim?" diye sorunca, gizliliğin keyifsiz tonuyla bezenmiş cevabın ("Edebilirsin Géza, edebilirsin."), başkan koltuğunun görünmez efendisinin bir yandan işleyişin kurallara uygun olması gerektiğini kabullenirken, diğer yandan da, çok daha önemli görevlere hazır subayını böyle kendisine layık olmayan bir işle görevlendirmek zorunda kalmasından esef duyduğunu hissettirmek istediğine işaret ettiğini düşündü Eszter Bey. Tüm bunların doğruluk derecesini, ne kadar çabuk yanılgıya düştüğünü ve dolaylı olarak da olsa Albay'ın devam eden gizliliğinin nedenini ancak daha sonra anlayacak olan, moral bozukluğundan sıyrılıp ilk defa o an etrafıyla ilgilenen Eszter Bey, şimdilik, yeni yeşermeye başlayan merakıyla, becerebildiği ölçüde bu gizemli sahnenin yapısını izlemeye çalıştığında sadece boş salonun ortasındaki koltuğun, sorgulamaların ve muhtemelen tüm askerî operasyonun komutanının geri planda kalması gerektiğini vurguladığını ve bir zamanlar büyük önemi olan mekânın yan duvarlarından birine, yani tam olarak, koyu yeşil boyasını neredeyse kaplayan, altın varaklı bir çerçeveye yerleştirilmiş, mekânın zamanındaki önemini vurgulayan bir savaş sahnesinin resmedildiği tablonun asılı olduğu duvara bakmasının sembolik bir önem taşıdığını keşfedebildi. İlk dakikada kendi kendine, pek de emin olmadığı bir tespit olarak düşündükleri bunların ötesine geçemese de kendilerini kurtaran asker-

lerin bu sıra dışı komutanla bağlantısı açıkça belli olan diğer sorulara, örneğin aydınlıktan sakınılmasına ("Belki de güvenlik gerekçesiyle..."), madem perdeleri kapattılar, tavandan sarkan iki avizeyi neden yakmadıklarına, bu karartılmış geçici kumanda merkezinde, sırtı salondakilere, yüzü tarihî tabloya dönük oturan Albay'ın sonuç olarak ne yaptığına ve benzerlerine cevap bulamadı, bulabilecek olsa bile, karşı köşedeki Harrer Bey yanına gelip boş kalan sandalyeye oturarak, az önceki komşusunun, Teğmen'in tekrar salona girmesiyle devam eden sorgulamasıyla yakından ilgileniyormuş gibi bir tavırla, gözlerini hiç ayırmadan onları izlerken, bir yandan da gırtlağını temizleyerek Eszter Bey'in dikkatini, az önce baş hareketleri ve el işaretleriyle çekmeyi başaramadığı mevzuya yöneltme çabaları yüzünden, bu konuda başarı elde etmesi imkânsız bir hal aldı. "Şahısla ilgili olarak her şey yolunda!" –diye fısıldadı Harrer Bey, bakışlarını Teğmen'den ayırmadan. Hem Teğmen hem de yanlarında oturan diğer üçü de, dikkatlerini tamamen salonun ortasında olan bitene vermiş görünüyorlardı.– "Ama tek bir söz bile söylemeyin müdür bey! Hiçbir şey bilmiyorsunuz! Soran olursa, dünden beri gölgesini bile görmediğinizi söyleyin, anladınız mı?" "Hayır!" –diyerek ona doğru döndü Eszter Bey.– "Ne anlatıyorsunuz?" "Bana dönmeyin!" –diye uyardı Harrer Bey, konuyu yeniden tekrarlaması gerektiğinden sabırsızlığını güçbela gizleyerek ve açıklamasını tekrarladı:– "Şahıs! İstasyonun orada şahsı buldum, hangi yöne doğru kaçması gerektiğini anlattım. Zor kısmı atlattık, size düşen tek şey, soran olursa, her şeyi yalanlayın!" Hızlı hızlı anlatırken, Volent Bey'e doğru baktığında, fısıldaşmanın farkına varmaya başladıklarını görünce, son olarak şunu ekledi: "Her şeyi!" Eszter Bey hiçbir şey anlamaz bir ifadeyle kendi önüne doğru bakarken ("Neyi yalanlayayım?.. Hangi şahıs?..) birden-

bire her yerini sıcak bastı ve başını kaldırıp Harrer Bey'in temkinli olması gerektiği konusundaki uyarılarına aldırış etmeden, bir sevinç çığlığını bastırmayı başarsa da, herkesin dönüp kendilerine bakmasına yetecek kadar yüksek bir sesle bağırdı: "Yaşıyor mu?" Teğmenin öfkeli bakışları karşısında ne yapacağını bilmeyen Harrer Bey huzursuzluğundan gülümsemeye başlayıp ortadaki suçlunun kendisi olmadığını, yanında oturan kişinin ne yaptığından kendisinin sorumlu olamayacağını anlatmak istercesine özür diler bir tavırla ellerini iki yana açınca, Teğmen, muhtemelen bu yapmacıklığı gittikçe belirginleşen gülümseme yüzünden daha da öfkelendi, "müdür bey" ise bu kadarla kalmayacakmış gibi göründüğünden, Harrer Bey kalkıp gitmesinin yerinde bir hareket olacağına karar verip bu sefer de sorgulamayı ayak sesleriyle bölmemek için, duvarın dibinden parmak ucunda ilerleyerek salonun diğer köşesine doğru sıvıştı ve kocasını gözlerini kırpmadan izleyen Eszter Hanım'ın arkasına saklandı. Kendine kalsa aynı hareketi yapacak olan Eszter Bey, sandalyesinden sıçrayıp Harrer Bey'in peşinden gitmek üzere ayaklanınca, Teğmen'in gürlemesiyle ("Sessizlik!") sandalyesine geri oturmak zorunda kaldı, duyduklarını yıldırım hızıyla aklından geçirdikten sonra, Harrer Bey'i soru bombardımanına tutmaya gerek olmadığı, adamın az önce kendine has dikkatli tavrıyla anlattıklarını tekrarlamaktan başka bir şey yapmayacağı kanaatine vardı. Her şeyi, "şahsı", "istasyonu", "zor kısmı atlattıkları"nı açıkça anladığından, bunları yeniden duymasına gerek olmasa da, hayal kırıklığı yaşamaktan korktuğu için, en başta kendini sakin olmaya ve bu sözlerin taşıdığı anlama kaptırmamaya karar verip, bunları dikkatle tartmanın ötesine geçmeyerek, açıklamanın güvenilirliğini en ayrıntılı şekilde incelemeye mecbur olduğuna kanaat getirse de duyduğu haber, şüphesinin bu derme

çatma barikatını adeta yıkarak, tüm korkularını silip attığından incelemeye ya da Harrer Bey'in anlattıklarının güvenilir olup olmadığını araştırmaya gereksinim bırakmadı. Duydukları Harrer Hanım'ın anlattıklarını çağrıştırdığından, her şeyin kelimesi kelimesine doğru olduğunu, şimdi duyduklarının, sabahın erken saatlerinde duyduklarını doğruladığını, sabahın erken saatlerinde duyduklarının da su götürmez biçimde yeni edindiği bilgileri doğruladığını düşünürken, Harrer Bey'in istasyona doğru gidişi, Valuska'yla konuşması, şehirden çıkmayı başaran dostu, hepsi, bir anda gözünün önünde canlandı; Wenckheim Yolu'ndaki evinin kapısından dışarıya adımını attığı andan beri omuzlarında taşıdığı ağır yükün sonunda kalktığını hissetti. Önce sinirleri gevşedi, sonra istese de, tesadüfen ya da daha doğrusu, bir yanlış anlama sonucu getirildiği bu geçici komuta merkezinden daha iyi bir yerde olamayacağını, sonunda dostunun durumuna ilişkin savunmasını sunabileceği yerde olduğunu, böylece Valuska'ya karşı yapılan suçlamaları, eğer böyle bir şey varsa, burada düşürebileceklerini düşününce daha önce hissetmediği türden bir heyecana kapıldı. İçini kaplayan çaresizliğin ve ümitsizliğin izi bile kalmadı, hatta sevinmekte fazlaca ileriye gitse de Valuska'nın eve getirilişinin ayrıntılarına iyice dalmadan önce, kendi kendine aklı başında olma emri verip, en iyisinin Valuska'nın durumuna ilişkin açıklamasını, tanıkların ifadelerine göre şekillendirmenin olacağını düşünerek, var gücüyle bulunduğu salondaki olaylara ve ortada yaşanan ifade verme sürecine odaklanmaya çalıştı. Tüm dikkatini salonda olanlara vermeye başlayınca, birkaç cümle konuşulduktan sonra, şu anda ifade veren kişinin, sıra dışı ebatlardaki komşusu, yani kendisine özgü kibar tavrıyla Eszter Bey'e Ortaçağ'da Balkanlar'daki bir toprak ağasını çağrıştıran adamın, yavaş, ince bir tavırla düzelttiği üzere, Sirk Yö-

neticisinin ta kendisi olduğunu fark etse de adamın ısrarla yaptığı düzeltmelerin, tanıktan dökülen sözlerin karşı konulamaz selini durdurarak soru sormak için araya girmeye çalışan, bu sırada da elinde tuttuğu ve arada bir alıntıladığı "operasyon izninde"ki tanımlamalara uyma zorunluluğu hissettiğinden tüm düzeltmelere rağmen basit "kumpanya yöneticisi" unvanını kullanan Teğmen üzerinde bir etkisi olmadı. Tüm çabalarına ve arada bir, "Sorduğum soruya cevap ver," diye emretmesine rağmen, gittikçe daha da tükenmiş görünen Teğmen, bırakın seli durdurmayı, araya girmeyi bile güçlükle başarabiliyor, her uyarıyı hafifçe eğilip, "Elbette, bittabii," diyerek karşılayan Sirk Yöneticisi'ni gerçek anlamda bir anlığına bile sarsmak mümkün olmadığı için, yönetici yarım kalan cümlesine her seferinde tam da kaldığı yerden devam ederek, salonun diğer köşesine doğru yönelttiği bir imayla, sesini hafifçe yükselterek, her seferinde belirttiği üzere "sanatın, özellikle de sirk sanatının inceliklerini iyice anlayana dek salondaki subay beyefendileri eğlendirmesi gerektirdiği"nden, sabırsız uyarılardan sonra sadede gelmek yerine, düşüncelerinin hiç ayrılmadığı patikasında ilerlemeye geri dönüyordu. Sirk Yöneticisi, sanatın doğasından ve bin yıllardır kullanılmakta olan kişisel özgürlük kanunlarını ("Bizim durumumuzda!") bilmenin öneminden dem vururken, bir yandan da, parmaklarının arasında sönmüş purosunu tuttuğu eliyle, havada dev bir çember çizerek beklenmedik, şaşırtıcı ve şok edici olanın, en az seyircilerin "hazırlıksızlığı" ve devrimci biçimde yeni olana karşı "tahmin edilemez tavrı" ölçüsünde sanatın bir parçası olduğunu gösteren bir el hareketi yaptı ve bir kez daha araya girmeye çalışan Teğmen'e dönerek başıyla hafif bir onaylama hareketi yaptıktan sonra, prodüksiyonun mükemmelliğinin ve halkın yeterince olgun olmamasının her zaman çatışmaya neden

olduğunu, bu durumun sonucunda, yerli halktan tanıklık yapan birkaç kişinin beklediği üzere, dünyaya yaptığı buluşlarla tekrar ve tekrar zenginlik katan sanatçının, bu olgunlaşmamışlığa hoşgörü göstermesinin mümkün olmadığını, bir şey daha eklemesine izin verilirse, ayrıca, uzun yıllar boyu edindiği tecrübelerine dayanarak, halkın olgunlaşmamasının yanı sıra, ancak kendisine iki beden büyük gelen şeylere meraklı olduğunu, bunlara karşı başta "nazlı bir tavır" alıyor gözükse de, aynı zamanda tükenmez bir iştah duyduğunu aktarmak istediğini anlatmaya devam etti. Düşüncelerini açıkça ifade edebileceği insanların arasında olduğunu hissettiğinden, sayın Teğmen'in sorularıyla yakından ilişkili bir şeyler aktarabilmek açısından, konudan tek bir cümle için sapmak zorunda kalacağını belirtti: Ne denli zoruna giderse gitsin, sanatın özgürleştiriciliği ile olgunlaşmamış tutum arasındaki çatışma hususunda olumlu bir gelişme beklemenin mümkün olamayacağını itiraf etmesi ve ağır sözlerden kaçınmak suretiyle, bunun "sanki Tanrı kendi sabitleyici spreyini sonsuza dek onları yerlerinde tutmak için üzerlerine sıkmış gibi" bir durum olması nedeniyle pek ümit bulunmadığını, halkın olgunlaşmamışlıkta sabitlenip kaldığını, sıra dışı gösterinin hareketlendirici gücünden medet uman herkesi, hazin bir sonun beklediğini söyledi. Hazin bir son, diye çınlayan bir sesle tekrarladıktan sonra, Sirk Yöneticisi, saygıda kusur etmeyen bir tavırla purosuyla Teğmen'i işaret ederek, eğer kendisinin ve mükemmel çalışma arkadaşlarının alçakgönüllü, ancak dirayetli çabalarını bu şartlar altında kahramanca ya da acı verici derecede komik bulup bulmadığını soracak olursa, yaptığı açıklamalar ve açtığı parantez sayesinde başka söze gerek olmadığını, kumpanyanın gece yaşanan talihsiz olaylarla ilgili olarak açıkça belli olan masumiyetinden, özellikle de yerel halkın son derece dar bakış açı-

sıyla ortaya attığı suçlamalardan kısaca bile bahsetmeye başlayacak olursa, daha ilk cümlelerinden sonra kendisini nasıl olsa susturacaklarının altını çizmek istediğini ve bu nedenle de değerli zamanlarını boşa harcamak istemediğini belirterek sözlerine devam etti. "Şununla başlamak isterim ki," –diyerek yeniden purosunu yaktı– prodüksiyonun sirk sanatından başka hiçbir şeyle ilgisi olmadığından, suçlamaların ilk kısmı, yani gösterilerdeki tüm atraksiyonların ve bunların bileşenlerinin bir paravan olarak kullanıldığı konusu tamamen yalan olduğu gibi, sanatçı kumpanyalarından şahsen sorumlu Sirk Yöneticisi ve fikir babası olan kendisinin sayısı gittikçe artan meraklıları "sıra dışı varlıkların gerçekliği"yle yüzleştirmek gibi bir misyona asla sahip olmadığını ve olmayacağını, kendisi için –bu noktada kekremsi bir espriyi araya sıkıştırma hakkını kendinde görerek– bunun bile gereğinden fazla olduğunu belirtti. Suçlamanın bu kısmının her türlü akılcılıktan uzak olduğu göz önüne alınırsa, bundan sonraki kısmın daha da mantıksız olduğunu, kendinden geçmiş yerel halkın ifade verme sürecinin başlarındaki düşüncesizce sözlerinden çıkardığı üzere, kumpanyasının gösterilerinde "Prens" sahne adıyla görev alan şahsın –içine çektiği puro dumanını üfleyip, Teğmen'in suratının önündeki dumanı dağıtmaya çalışarak– bu yıkıcı olaylara sebebiyet veren elebaşı olarak gösterildiğini, tüm bunların sadece saçma değil, tabiri caizse aynı zamanda komik olduğunu, zira tam da rolünden kaynaklanan ve kumpanyanın içinde bile tartışmalara neden olan mükemmel oyunculuğu nedeniyle, tam da olayların yaşandığı şekliyle cereyan etmesinden en fazla çekinen kişiyi hedef aldıklarını, Sirk Yöneticisi olarak yaşadığı kaygıların sebepsiz yere olmadığını ve sanatçının canlandırdığı karakterle bütünleşmesini halkın gerçeklikle karıştırdığını, duydukları şaşkınlıkla her türlü mantıktan

yoksun bir şekilde etkilenmeye son derece açık bir tutum sergilediklerini, bu nedenle de, ifade vermekten değil, düşüncesine göre, aslında kendisini hedef alan şiddet gösterilerinin daha başladığı noktada, meslektaşının yardımıyla kaçtığını anlattı. Tüm bunlardan sonra, Sirk Yöneticisi yine külü yere silkmek zorunda kalıp, elini arkasına götürdükten sonra, soruşturmaların saygıdeğer yürütücülerinin de muhtemelen daha fazla söze gerek olmadığını göreceklerini, sirke ilişkin suçlamaların temelsizliği gün gibi açık olduğu için, huzursuz edilmiş sanatçıların derin bir nefes almasına ve sanatlarına geri dönmelerine izin verilmesini, işin gerisini de yani olayların değerlendirilmesini ve faillerin bulunmasını da konunun uzmanı kişilere bırakmalarını, kendisinin buna saygı duyacağını ve verilen emirlere uyacağını, aynı zamanda kendi durumunu göz önüne aldığında, bildiği her şeyi anlatmayı görev saydığını, olan biteni esefle kınarken, aynı zamanda veda etmeden önce, soruşturmanın kesin başarısı açısından büyük önem taşıdığına inandığı bir şeyi daha eklemek istediğini söyledi. İçlerinden biriyle az önce herkesi şaşırtan bir yakın temasta bulundukları yirmi-otuz kendini kaybetmiş çapulcudan, Güney bölgesindeki turnelerine başladıkları ilk duraktan beri, köy köy, adım adım kendilerini takip ederek, seyircilerin arasında gizlenip, her gösterileri esnasında sorun çıkarmaya teşebbüs eden olsa olsa yirmi-otuz kişilik haydut grubundan bahsediyordu. Sirkle birlikte gezen, şimdiye kadar ölçülü davranan, dün geceyse çığırından çıkan grup, izleyicilerin harekete geçmiş hayal gücünün kolay etkilenmesini ve ne duysa inanıyor olmasını fırsat bilip "mükemmel bir oyuncu olan meslektaşının prens karakterini oynamaktan çıkıp, Prens'in kendisi olduğu"nu yaydıklarını ve yaymaya devam ettiklerini, onun hüküm dağıtan bir güç olarak dünyayı gezen ve "hükmün gerçekleştiril-

mesi" için destekçilerinin kendisine katılması bekleyen bir "cehennem prensi" olduğunu düşündüklerini anlatan Sirk Yöneticisi bunlardan esef duyduğunu belirten bir ifadeyle dudaklarını bükerek, tam da onun gibi harikulade mesleki yeteneklere sahip –derken ellerini öfkeyle havaya kaldırdı– fakat aynı zamanda, –öfkesi ânında acımaya dönüşerek ellerini indirdi– "son derece ağır bir bedensel özürle yaralandığından, hayati gerekliliklerini yerine getirmek için bile başkalarına muhtaç zavallı meslektaşı"ndan bu şekilde bahsetmelerinin manidar olduğunu belirtti. "Buradan da anlaşılacağı üzere" derken dikkatle Teğmen'e bakıyordu, bu ekip en şüpheci, en kendini kaybetmiş tiplerden oluştuğundan, az önce de duydukları üzere, onlar için "hiçbir şey kutsal olmasa da", kendisi, Sirk Yöneticisi olarak, sanatlarını sergilemeye başladıklarından beri bunun farkında olduğu için, misafir oldukları hiçbir yerleşimde, gösterilerinin sağlıklı sürdürülebilmesi açısından, bu adamlara karşı kolluk kuvvetlerinden yardım istemeyi ihmal etmemişti. Kolluk kuvvetleri kendisine her yerleşimde yardımcı oldukları için, burada da aynı işleme başvurmuştu: Önce Emniyet Müdürlüğü'ne başvurmuş ve Emniyet Müdürü, sanatçıların ve altını çizmek gerekirse sanatın korunmasını garanti eden resmî belgeyi eline tutuşturduğunda, henüz görevini yapmaktan âciz bir kimseyle karşı karşıya olduğunu kestirememişti. Sarsıldığını ve derinden yaralandığını, alt tarafı yirmi-otuz kabadayıyla uğraşmak gerekecekken, kendisi şimdi burada bulunmak zorunda olsa da, kumpanyanın dağıldığını, meslektaşlarının korkuyla "kaçıştıkları"nı, yaşadığı maddi, ancak daha önemlisi manevi kaybı, kendisine kimin, nasıl telafi edeceğini bilmediğini söyledi. Elbette şu anda kişisel kayıpların telafi edilmesinin zamanı olmadığını, ancak zamanı geldiğinde kendi kayıplarının da en kısa sürede karşılanaca-

ğından emin olduğunu, izin verilirse şehirde kalmak istediğini, bu süreçte son olarak, sayın subayların gerçeklerin ortaya çıkarılması konusunda kimseye müsamaha göstermemelerini dilediğini, olayların açığa kavuşmasında ve gerçek suçluların bulunması için sürdürülen soruşturmalarda, veda etmeden önce, bahsettiği Emniyet Müdürü'nün verdiği belgeyi de "belki işe yarar" düşüncesiyle takdim edip, kendi kısıtlı imkânlarıyla da olsa, saygıdeğer soruşturma heyetine yardımcı olabildiğini umarak huzurlarından ayrılmaya hazır olduğunu belirtti. Konuşmasına bu noktada gerçekten de son veren Sirk Yöneticisi, kürk paltosunun içcebinden bir kâğıt çıkarıp aldığı "faaliyet izni"ni de tükenmişlikten çaresiz kalmış Teğmen'e doğru uzattıktan sonra, yeniden sönen purosunu yürürken kendisinden uzakta tutmaya çalışarak önce salonun diğer ucundakilere, sonra şahitlere doğru başıyla hafifçe selam verdi, kapıya vardığında geriye dönüp, "Komló denen otelde konaklıyorum," diyerek, ifadesi alınanlardan ve ifade alanlardan oluşan, yenik bir takımı andıran sesi soluğu kesilmiş grubu ardında bırakarak salondan çıktı. Tümü, Harrer Bey'den, Volent Bey'e kadar hepsi, Sirk Yöneticisi'nin durmak bilmeden çağlayan cümlelerinden ikna olmuş gibi değil de, bunların altında kalmış, açıklamalardan, gerekçelendirmelerden, olgu sunumlarından ve olan bitenin analizinden oluşan bu dev yığın üzerlerine yıkılmış, altında gömülü kalmış ve birisinin kendilerini kurtarmasını bekler gibi göründükleri için, kendilerine gelmeleri ve bu yavaşça dağılan felçten kurtulmaları biraz zaman alsa da kendilerine geldiklerinde, Teğmen, acılı öfkesi içinde başına buyruk bir tavırla odadan ayrılan vaizin peşinden gitmek üzere harekete geçtikten sonra sıkı sıkı elinde tuttuğu belgeye bakıp yarı yolda durdu; Eszter Hanım ve Harrer Bey öylece birbirlerine bakıp durmaya devam ederken Volent Bey

ve arkadaşları da anlatılanlara karşı duydukları itiraz içinde taş kesilmiş canlı heykeller gibi, olan bitene inanamadıklarını gösterir bir ifadeyle kollarını iki yana açmış dikilirken, bir anda hepsi birden konuşmaya başladı. Eszter Bey, kesin kanılara varmak kendisine uzak olduğundan, tanıkların ruh halini yansıtan bu genel hezeyana katılmadan, hem az önce konuşulanlar hem de salonda bulunanların tepkisi kendi açısından önemliymiş gibi, sadece bilgi edinip her şeyi değerlendirmeye çalışıyor, anlatacaklarını sorgulama heyetinin nabzına göre ayarlamak niyetinde olduğundan, Sirk Yöneticisi'nin anlattıklarına ve bunu takip eden karmaşaya, Valuska'nın davasının görünmez olsa da açıkça hâkimi olan komutanın nasıl tepki verdiğini anlamaya çalışıyordu. Ne yapacağını bilmeyen Teğmen yine komutanına dönüp topuklarını birbirine vurarak, "Albayım, geri çağırayım mı?" diye sorduğunda, gelen cevap sadece tam bir umursamazlık ya da tam bir umutsuzluk belirten boş vermiş bir el hareketi olduğundan, bu tepkiyi ölçmek pek de kolay görünmüyordu. Uzun bir sessizlikten sonra, Albay artık açıkça üzüntüsünü gösteren bir ses tonuyla konuşmaya başladı: "Söyle bana Géza, bu tabloyu ayrıntılı bir şekilde inceledin mi?" Teğmen, askerlere özgü bir tavırla cevapladı: "Komutanım, bildiriyorum: Hayır." "O zaman dikkatle bak," –diye devam etti Albay üzgün bir ses tonuyla– "köşedeki muharebe dizilimine bak. Topçular, süvariler, piyadeler. Bu –derken bir anda parlayarak– kendini beğenmiş çapulcuları kovalama işi değil, savaş sanatı!" "Emredersiniz komutanım." "Ya da şu ortadaki süvarilere bak, bir de buradakilere, görüyor musun? Bu tabur ikiye ayrılıyor ve şuradakilerin etrafını sarıyor! Şu tepedeki komutana ve muharebe meydanındaki askerlerine bakınca, pis bir domuz ağılıyla gerçek savaş arasındaki farkı göreceksin!" "Emredersiniz Albayım. İfade al-

mayı hemen tamamlıyorum." "Üzerine alınma Teğmen! Ben bu pislik yuvasında artık daha fazla viyaklama, işe yaramaz zırvalıklar ve deli saçmaları dinlemeye tahammül edemeyeceğim! Kaç kişi kaldı?" "Çabuk olacağım komutanım!" "Acele et Géza –astını büyük bir üzüntüyle azat ederken tekrarladı– acele et!" Komutanın hâlâ sadece tek bir kolu gözüküyor olsa da, Eszter Bey artık şimdiye dek orada ne yaptığını sonunda anladı: Belli ki tarihî tablonun resmettiği destansı muharebeyi izleyerek, komutan olduğundan sonuna dek tahammül etmesi gereken ifade alma süreci boyunca, muhtemelen rahatlatıcı bulduğu alacakaranlıkta kendini oyalamaya çalışıyor, Eszter Bey'in tahminine göre, sürecin bitmesi için sabırsızlanırken, bir yandan da kendisini buraya getiren kaderin adaletsizliğini düşünüyor olabileceğinden, Eszter Bey, en iyisinin açıklamalarını kısa tutmak ve söyleyeceklerini iki-üç iyi planlanmış cümleye sığdırmak olacağına, böylece amacına mutlaka ulaşacağına karar verdi. Tüm bunların düşündüğü gibi gerçekleşmemesi, otoritelerin sempatisini kazanmak için ne kadar sağduyulu davranırsa davransın yetmemesi ve diğer üç adamın, komutanın işaretiyle salonun ortasına geçip ağızlarına geleni söyleyerek hayallerini yıkması kendi suçu değildi. Daha ağızlarını ilk defa açıp "bardağa temiz su doldurmak istedikleri"ni söylediklerinde, Teğmen'in suratı ekşidi, sabırsız bir ifadeyle başkan koltuğunun olduğu tarafa bakmaya başladı, adamlar ise "yasa bürünmüş şehrin böylesine yüzsüzce bir yalanla aşağılanması"nı, üstüne üstlük bu ithamların tam da olayın sorumlusundan gelmesini esefle kınadıklarını belirttiler. Anlatılanların gerçeklerle uzaktan yakından ilişkisi olmadığını, sirkin ve ayaktakımının ayrılmaz bir bütün olduğunu, bu karanlık kumpanyayı haydutlarla ilişkili olarak aklayacak ("Öyle saf bir su yok!" – diye bağırdı Mádai Bey) kimsenin ol-

madığını, öyle bir dünyada yaşamadığımızı, akılları "balinacılar"ın masumiyetine ilişkin yalanlarla doldurmanın aşağılık ve nafile bir çaba olduğunu, bu saçları kırlaşmış kafaları karıştırmanın mümkün olmadığını, derin deneyimlere sahip olduklarını ve "bu tarz işe yaramaz bir paravanın ardını göremeyecek kadar" saf olmadıklarını anlatıp durdular. İçinde kötü bir hisle, onlara gerçek olgulara bağlı kalma emrini veren Teğmen'in sözünden çıkarak her şeyin "külliyen yalan" olduğunu söyleyip, birbirlerinin sözünü kesip durarak "yalan" diye tekrarlayarak, tüm bu fenalıkların birkaç zorbanın işi olduğunu, Mahşer Günü adı altında bu cehennemî yıkımı kimin başlattığının gün gibi ortada olduğunu anlattılar. En büyük palavraysa –daha da gizemli konuşmaya başlayarak– olayları "kara büyü"nün hiç rolü yokmuş gibi aktarmak olduğunu, neticede –bu sırada başkan koltuğunun efendisinin "büyü" kelimesini duyduğunda görünmez yerinden sıçradığını ve tehditkâr bir tavırla kendilerine doğru ilerlediğini bile fark etmeksizin– neticede, diye vurguladılar, herkesin bildiği üzere, olayın sorumlusunun "yirmi-otuz çapulcu" değil, acımasızca şehre saldıranın şeytanın kendi ordusu olduğunu, hatta aylardır şehirde ordunun gelişine dair işaretlerin görüldüğünü anlattılar. "Uzaktan yıkılan su kulelerini, kendiliğinden çalışmaya başlayan kilisenin kulesindeki saati, meydandaki devrilmiş ağaçları" anlata anlata bitiremeseler de "şeytanın ordusuyla yapılacak savaşa katılmaya hazır oldukları"nı ve "savaşan birliklere zayıf kollarının gücüyle destek verecekleri"ni anlatmaya sıra gelmeden, savaşan birliklerin mevcut komutanı onlar konuşup dururken yanlarına kadar geldi, Mádai Bey için bile net olarak anlaşılan bir ses tonuyla avazı çıktığı kadar bağırmaya başladı: "Bu kadarı yeter, sizi lanet dangalaklar! Ne sanıyorsunuz –korkuyla sandalyesinin arkalığına yapışan Nadabán Bey'in tepesine

dikilerek– bu başıbozukluğa daha ne kadar tahammül edebilirim? Siz kim oluyorsunuz da benim sinirlerimle oynuyorsunuz? Sabahın köründen beri sizin deli saçması hikâyelerinizi dinliyorum ve siz benimle dalga geçmenin cezasız kalacağını mı sanıyorsunuz? Hem de benimle! Hem de daha önceki gün Telekgerendás'daki bütün kıçı kırık geri zekâlıları tımarhaneye tıktıran benimle! Size ayrıcalık tanıyacağımı mı sanıyorsunuz? Boşa ümitlenmeyin! Tüm kokuşmuş sürüyü içeri attırıp, bu pislik yuvasında, burası dünyanın merkeziymiş de kendisi de efendisiymiş gibi böbürlenip duran bütün malları içeri attıracağım, lanet olasıcalar! Felaket! Tabii tabii! Mahşer günü! Daha neler! Felaket de sizsiniz, Mahşer Günü de sizsiniz, ayağınız bile yere basmıyor, geberesice uyurgezerler! Bahsine varım ki, –Nadabán Bey'i omuzlarından tutup sarsmaya başladı– ne anlattığımı bile anlamıyorsunuz! Çünkü siz *konuşmuyorsunuz*, siz anca 'fısıldaşıyorsunuz' ve 'laf kalabalığı ediyorsunuz', siz yolda *yürümüyorsunuz*, siz 'hararetle koşuşturuyorsunuz' ve siz bir yerlere *girmiyorsunuz*, 'eşiği geçiyorsunuz' ve siz *üşümüyorsunuz* ya da terlemiyorsunuz, ya 'titriyorsunuz' ya da 'sırtınızdan ter boşanıyor'! Saatlerdir tek bir düzgün kelime duymadığım gibi ancak viyaklıyorsunuz ve becerebildiğiniz tek şey de Mahşer Günü gelecek diye altınıza sıçmak. Bir çapulcu camı kırsa, arpaları fazla gelmiş ve beyinleri sulanmış, burnu boka boşuna sokulmuş birisi gibi, ancak boş boş bakıp, koklayıp durarak, 'Büyü!' diyorsunuz. Gerçek büyü, sizi dejenere şeyler, sizi uyandırıp, Ay'da değil, Macaristan'da yaşadığınızı, yukarıda kuzey, aşağıda da güney olduğunu, haftanın ilk gününün pazartesi, ilk ayın da ocak olduğunu anlatmak olur! Ne olup bittiğinden zerrece haberiniz olmadığı gibi, bir mayın yerleştiricisini, birbirine dayanmış üç havalı tüfekten ayıramasanız da, habire 'dünyanın sonunu getirecek fe-

laket"ten ya da ne haltsa ondan bahsederek mızıklayıp duruyorsunuz ve bir yandan da boş boş dolanıp, iki bölük eğitimli asker şunları çapulculardan korusun diye yardım isteyip duruyorsunuz! Şuna bak –diyerek Teğmen'e Volent Bey'i işaret edip, kurbanının ağzının içine kadar eğilerek– bugün hangi yıl, ha? Başbakan kim, evet? Tuna Nehri'nde tekneye binilir mi? Görüyor musun, –Teğmen'e dönerek– dünyadan haberi yok! Bunların hepsi böyle, tüm kahrolası şehir, cüzamlı ülkenin tamamı, hep bunlarla dolu! Géza, –derken ciddi ses tonuna geçerek– sirk vagonunu istasyona çek, davaları olağanüstü hal hâkimine teslim et, meydana dört-beş manga asker yerleştir ve bu işe yaramazları da buradan çıkar, çünkü artık... sonunda bitirmek istiyorum!" Şehir eşrafından üçü, güçlü bir yıldırım tam isabetle çarpmış gibi, bırakın konuşmayı, nefes bile alamadan Teğmen'in önünde öylece durmaya devam edip Teğmen diğer tarafa döndüğünde de tek bir uzuvlarını oynatmayı bile başaramıyorlardı. Dışarından yardım almadan olayın özünü kavrayamayacakları belli olunca, Teğmen kesin bir tavırla kapıyı gösterdi ve mesele bir anda aydınlandığından, artık yardıma ihtiyaç duymadıklarını ve evin yolunu bulabileceklerini gösteren bir tavırla ânında salonu terk ettiler. Teğmen'in ani tepkisi, savunma konuşması yapma hayalleri kuran Eszter Bey'in planını temelinden sarstığı için, ne yapacağını bilemez halde öylece duruyor, otursa mı, kalksa mı, dursa mı, gitse mi daha iyi olacağını kestiremiyordu. Eszter Bey'i, Valuska'yı aklayan açıklamasını olabilecek en net şekilde sunmaktan başka bir şey ilgilendirmiyor olsa da, tüm bunlardan sonra iyi düşünülmüş bir açıklama bile beklenen sonucu vaat etmediğinden, hemen kalkıp gidecekmiş izlenimi vermeye çalışarak öylece oturuyor; iriyarı, kıpkırmızı kesilmiş ve sinirden bıyıklarını yolmakta olan Albay'ın, peşinde kafası karışmış Teğmen'le

birlikte, allak bullak olmuş halde, köşede bekleyen Eszter Hanım'ın yanına dönmesini izliyordu. Albay'ın devasa cüssesine rağmen üniformasında tek bir kırışıklık olmadığı gibi, bir şekilde varoluşunu belirleyen de bu hem içeriden hem de dışarıdan ütülenmişlik haliydi: Kararlı bir ifade, dik bir duruş, kaba ancak net bir konuşma tarzı hep bu ideal resme hizmet ediyor, kendi rütbesindeki bir askerden beklenen görüntüyü sunuyor, kendisinin bu ideale uygun olduğunu ve sonuçtan memnun olduğunu da, çatlayan, patlayan, emir vermek için eğitilmiş sesi en açık şekilde gösteriyordu. Şimdiyse, Eszter Hanım'a dönerek, tam da bu sesle şöyle sordu: "Söyleyin bana hanımefendi, sizin gibi becerikli bir kadın, burada bunca yıl nasıl dayandı?" Sorusuna karşılık beklemiyor olsa da, düşünceli bir tavırla bakışlarını tavana çeviren Eszter Hanım'ın bir şeyler söylemeye çalıştığı belli oluyordu. Ancak, Eszter Hanım'ın aklından geçenleri söylemesine sıra gelmeden, Albay tesadüfen tanıklardan birisinin hâlâ duvarın orada bulunduğunu fark ederek, asık bir suratla Teğmen'e çıkıştı: "Sana herkesi gözümün önünden yok et dedim!" "János Valuska'nın davasıyla ilgili olarak bir şeyler söylemek istiyorum," –diyerek kendinden pek de emin olmadan ayağa kalkan Eszter Bey, bunun üzerine komutanın sırtını kendisine dönüp, ellerini göğsünde birleştirdiğini görünce, söyleyeceklerini tek bir cümlede toparlayıp, sessizce şöyle dedi:– "O tamamen masum." "Onunla ilgili ne biliyoruz? –diye gürledi sabırsızca komutan.– Olaylara karışmış mı?!" "Tanıkların birbiriyle uyuşan ifadesine göre: Evet, –diye cevapladı Teğmen.– Şu anda kaçak." "O zaman askerî mahkeme!" – diye kestirip attı Albay ve konuyu sonuçlanmış addedip konuşmaya devam etmesine fırsat kalmadan, Eszter Hanım araya girdi: "Sayın Albay, ufak bir not eklememe izin verir misiniz?" "Saygıdeğer hanımefendi –diyerek başını

eğdi– biliyorsunuz ki sesini duymaktan keyif aldığım tek kişi sizsiniz. Elbette kendi sesim hariç!" –diye ekledikten sonra, salondakiler, durumun tartışmasız hâkiminin, sadece sarsılmazlığıyla değil, espri anlayışıyla da kendilerini büyülediğini gösteren kahkahalar atmaya başladıklarında, Albay bu hayranlık gösterisini önce memnuniyetini gösteren hafif bir gülümsemeyle karşıladı, hemen ardından da, duvarları çınlatacak kadar gür bir tonda, kendisi de kahkaha tufanına katıldı. "Bahsi geçen şahsın –kahkahaların dinmesiyle söze başlayan Eszter Hanım– sağı solu belli olmuyor," – diye devam etti. "Ne demek istiyorsunuz hanımefendi?" "Diyorum ki, akli dengesi yerinde değil." "O zaman –omuzlarını silkerek yanıtlayan Albay– tımarhaneye kapattırırım. En azından bir kişiyi kapattırmış olurum," –dedikten sonra, bıyığının altında sakladığı gülümsemeyle izleyicilerin dikkatini yine karşı konulmaz bir espri geleceğine çekerek– "madem tüm şehri kapattıramıyorum!" diye bitirdi. Bu sefer de kaçınılmaz olarak espriyi takip eden kahkaha tufanı esnasında, Eszter Bey onları, özellikle de kocasına bir bakış bile atmayan Eszter Hanım'ı izlediğinde, burada artık her şeyin çoktan kararlaştırıldığını ve yapabileceği hiçbir şey olmadığını fark ederek, bu neşeli grubu merhametli bir karar almaya ikna etmeye çalışmaktansa, veda bile etmeden evine dönmesinin daha iyi olacağını düşündü. "Valuska hayatta ve başka hiçbir şeyin önemi yok," diye aklından geçirirken, salonu sessizce terk edip, salonun dışında, kapının önünde toplanmış kalabalığın ve askerlerin arasından geçerek, Eszter Hanım'ın ve Albay'ın birbiriyle yarışırcasına attıkları kahkahaların gittikçe sessizleşen yankılarını dinleyerek merdivenlerden indikten sonra, belediye binasının bomboş zemin kat koridorundan geçip sokağa ulaştığında, mekanik bir biçimde, kendisini yöneten bir içgüdüye körü körüne uyup, Árpád

Sokağı'na doğru sağa döndü ve kendi düşüncelerine öylesine daldı ki, başı önüne eğik olarak yanlarından geçtiği, kapıların eşiklerinde bekleşen vatandaşların, şehirlerinin gurur duydukları mükemmelliğini böylesine yıkık bir halde görmenin şaşkınlığını üzerlerinden atarak, pek de emin olmadıklarını gösteren bir ses tonuyla, başsağlığı diler gibi selam verdiklerini bile fark etmiyordu: "İyi günler, müdür bey..."

"Hiçbir şeyin önemi yok," diye aklından geçirerek ilerlemeye devam eden Eszter Bey, belediye binasının salonunda çıkarmadığı paltosu yüzünden sıcakladığı için, daha Árpád Sokağı'nın yarısına geldiğinde dondurucu soğuk yüzünden titremeye başlasa da, "Önemi yok," diye tekrarlamaya devam edip dururken, sonunda körü körüne kendisini idare eden içgüdü onu sağ salim Wenckheim Yolu'ndaki evin önüne ulaştırmıştı. Bahçe kapısını açıp bahçeye girince ardından kapattı, cebini karıştırıp anahtarı buldu, ancak anahtarı sokmak için kapının kolunu aşağıya doğru bastırdığında, Harrer Hanım'ın muhtemelen sabaha karşı aceleyle evden çıkan ev sahibi dışarıda kalmasın diye önlem almak amacıyla kapıyı açık bıraktığını fark edince, anahtarı tekrar cebine koydu, kapıdan girip uzun koridor boyunca kitap raflarının arasından yürüdü, içi ısınana kadar paltosunu çıkarmamaya karar verip öylece yatağa oturdu. Sonra tekrar ayağa kalktı, koridora döndü, raflardan birinin önünde durup, başını yana eğerek kitapların adlarını okudu, mutfağa gitti, bulaşıklığın kenarında duran bir bardağı yanlışlıkla çarpıp düşürmemek için ileriye doğru iteledi. Bu noktada, artık paltoyu giymesine gerek olmadığına karar verip üzerinden çıkardı; eline bir fırça alıp dikkatle paltonun üzerindeki tüyleri temizledikten sonra, paltoyu odasına götürdü, gardırobu açıp, eline aldığı askıya yerleştirerek

yerine astı. Sobaya baktı, içinde hâlâ biraz köz kaldığını görünce üzerine belki yanar diye birkaç parça odun attıktan sonra, aç olmadığına karar vererek öğlen yemeği hazırlamak için mutfağa dönmekten vazgeçip, daha sonra soğuk bir şeylerle geçiştirmeye karar verdi. Saatin kaç olduğunu merak ediyordu, ancak gece kol saatini kurmayı unuttuğundan, saat henüz sekizi çeyrek geçtiğini gösteriyordu; bu durumu daha önce de yaşadığı için kilisenin kulesindeki saati kontrol etmek istese de, tahtalar yüzünden pencereyi açamadı. Gidip baltayı getirdi, çaktığı çivileri söktü, pencerenin kanatlarını sonuna kadar açtı, dışarıya sarkarak, bir kilisenin saatine, bir kendi saatine bakıp, akreple yelkovanı ayarlayarak saatini kurdu. O noktada bakışları Steinway'in üzerine düşünce, şimdi kendisi rahatlatabilecek tek şeyin "Johann Sebastian'dan bir parça" olduğunu, ancak son yıllardaki deneyimleri gibi değil, "zamanında Johann Sebastian'ın düşündüğü gibi" bir deneyime ihtiyacı olduğuna karar verdi. Piyanonun akordu bozuk olduğu için, Johann Sebastian'dan bir şeyler çalabilmek için tüm "Werckmeister Armonileri"ni düzeltmesi gerektiğinden, piyanonun kapağını açıp akort anahtarını bulduktan sonra, dolabın altından frekans işaretleme aletini çıkardı, anahtarlara kolayca erişebilmek için nota sehpasını söktükten sonra aletleri kucağına alıp piyanonun önüne oturdu. Piyanoyu bu şekilde akort etmenin, yıllar önce Aristoksenos'a göre akort etmekten çok daha kolay olduğunu fark ederek şaşırsa da, bütün seslerin yerine oturması yine de yaklaşık üç saat aldı. Kendisini o kadar kaptırmıştı ki, koridorda başlayan patırtı kütürtüleri, bir şeyleri yerde sürüyüp kapıları çarptıklarını fark ettiğinde, sanki Eszter Hanım'ın bağırdığını da duydu: "Bunu buraya! Şunu da öbür uca koyun, sonra kaldırırım!" Tüm bunlar Eszter Bey'i hiç ilgilendirmiyor, "canlarının istediği gibi" bağırmalarıyla da

kapıları çarpıp durmalarıyla da uzaktan yakından ilgilenmiyordu. Hızlı bir skala çalarak memnuniyet verici derecede temiz ses çıkaran enstrümanı bir kez daha kontrol ettikten sonra, *do majör* prelüdünün ilk akorlarını basmaya başladı.

SERMO SUPER SEPULCHRUM[1]

Kapanış

En lezzetlisi romlu vişne kompostosuydu. Diğer kompostoları da sevdiği halde, şimdi, tam olarak iki hafta süren zorlu bir planlama sürecinin ardından, öğleden sonraki büyük önem taşıyan tören başlamadan önce, birkaç ayrıntıyı daha halletmek üzere zaman kalınca, "toplumsal faydalandırma" adı altında, az önce Harrer Bey'le, dün Pflaum Hanım'ın evinden belediye binasının bodrumuna taşınan eşyaların arasındaki "bozulmaya yüz tutmuş" envanteri ayıklamaları gereken gün gelmiş, jambonların ve domuz pastırmalarının yanında, kendisi için ayrılmış ve yukarıya taşıtılıp geçici olarak ofisin dolabına yerleştirilmiş kompostolardan hangisinin kahvaltısının yanında daha iyi gideceğine karar vermesi gerekmiş, sonunda cevabı, kayısının ve armutun kalitesi vişneninkine denk olmadığından değil, ki denkti, tadına baktığında "sonu hazin olan Pflaum Hanım"ın bu sofistike çalışmasında, romda bekletilmiş meyvenin "hafif kekremsi ekşiliğiyle birlikte", içinde sel felaketinden önceki akşam yapılan komşu ziyaretini anımsatan bir his canlanmasına neden olan, zaferin ve şimdiye dek kendini sadece bir

1. (Lat.) Mezar taşında yazan söz anlamına gelen deyiş. (Ç.N.)

anlığına hissettiren şaşaanın da hemen ağzına yayılan tadını almış, sonunda bugün, kendini bu duygulara teslim etme fırsatını bularak, ganimetleri önünden sıralanmış dururken, kendisi de devasa yazı masasının ardında rahatça koltuğuna yaslanmış, bütün bir öğleden evvel, suyu damlamasın diye tatlı kaşığıyla kavanozun üzerine eğilip vişneleri tek tek çıkarıp ağzında çatırdatmaktan, elde edilen kudretin örselenmemiş zevkine dalıp önündeki yolculuğun önemli duraklarını düşünmekten başka işi olmadığından, tam bir kararlılıkla bunu seçmişti. Geçmiş on dört günü, "gerçek bir iktidarın devir teslimi" olarak adlandırmasının pek de abartılı olmayacağını, "hak eden kişi"yi Honvéd Sokağı'ndaki kiralık odadan ve Kadınlar Meclisi'nin yadsınamaz biçimde önünü açan, ancak önemsiz konumundan, doğruca belediye başkanlığı koltuğuna uçuran hikâye ele alındığında, evet, bunun gerçekten de abartılı bulunamayacağını düşünürken yeni bir vişneyi ısırıp çekirdeğini ayağının dibine yerleştirdiği çöp kutusuna tükürdükten sonra, bu gurur verici terfinin, "olayları net gören üstün bir iradenin takdirinin pratik sonucu" olduğunu, o üstün iradenin, itiraz tanımayan kudretiyle, şehri, şimdi ve sonsuza dek, bu göreve layık olduğunu ispatlayan kişiye bırakarak, bu kişiye, (neredeyse "ne isterse" yapmasını söyleyecekken) "mevcut durumda ve gelecekte, kendisinin, yani iki hafta öncesine kadar affedilemez biçimde geri plana atılmış, ancak bugün itibarıyla durumun tam yetkili sorumlusu olan ("...ve şunu da eklemeliyim, –diye ekledi anlık bir gülümsemeyle– bir koltuğa birçok karpuz sığdıran") Eszter Hanım'ın neyi nasıl uygun görüyorsa o şekilde yapmasını onayladığını söyleyişini anımsadı. Elbette "armut piş ağzıma düş" tarzı bir durum yaşanmamış, bu noktaya gelebilmek için her şeyi riske atmış, bedel ödemiş, kariyerini "bir kuyrukluyıldıza bağlamaları"na itirazı olmasa

da, geriye baktığında, kariyerinin baş döndürücü hızını kendisi de başka bir şeye pek benzetemiyor, tüm şehrin tabiri caizse "ayaklarının altına serilmesi için" sadece on dört gün, daha doğrusu tek bir gece, hatta aslında "kimin ne mal olduğunu ve kimin gerçekten güç sahibi olduğunun anlaşıldığı" birkaç saatin yetmiş olması, kendisini de şaşırtıyordu. Eszter Hanım, birkaç saat, diye düşüncelere daldı; gerçekten de, kaderini belirleyen o gece, daha doğrusu o öğleden sonra, gaipten gelen bir ses duymuşçasına, şekillenmekte olan olayları önlemeyi değil, tam tersine, olabildiğince *özgür bırakması* gerektiğini adeta iliklerinde hissetmiş, Pazar Meydanı'ndaki "o üç yüz karanlık suratlı çapulcu"nun kendisi için ne anlama geldiği aklına dank etmiş, "bunların hepten anasının kuzusu olup harekete geçme zamanı gelince, kendi gölgelerini görüp kuyruklarını kıstırarak kaçmaları" ihtimalini de göz önüne alması gerekmişti. Ama onlar, diye düşünürken arkasına yaslanarak, hiçbir şeyden korkmamışlar, kendisi de, kararını verdikten sonra bir anlığına bile soğukkanlılığını kaybetmemiş, her türlü ihtimali göz önüne almış, "ne zaman adım atması gerektiği"ni en ince ayrıntısına kadar hesaplamış ve "vaziyet" olabilecek en memnuniyet verici yönde öylesine bir kesinlikle ilerlemişti ki, özellikle gecenin ikinci yarısında, kendisini gelişmelerin gidişatını kendi çıkarları doğrultusunda kullanıyor olmaktan ziyade, sanki gelişmeleri planlayan ve yöneten aslında kendisiymiş gibi düşünmeye başlamıştı. Evet, kendisi, diye düşünerek ağzına bir vişne daha attı, değerlerinin tamamen bilincinde olmanın dışında, kendini beğenmişlikle, boş boş şişinmekle itham edilemeyecek kendisi, şimdi bir başına vişne tırtıklarken, "sadece planlama ve programlama dehası"nın, onlar olmaksızın en mükemmel planın bile utanç verici bir hezimete mahkûm olacağı "ufak işler"in de hakkını vermeye çalışıyordu. Hayır, yap-

tıklarının ortalamanın üstünde bir zekâ istemediğini itiraf ediyordu, çünkü Ḥonvéd Sokağı'nda kendisinin kurduğu olağanüstü hal heyetinin az sayıdaki mevcut üyesini, en başta korkudan titreyen Belediye Başkanı olmak üzere, o meşhur öğleden sonra parmağında oynatması için, gece olunca tehlikeli derecede ayılan ve "destek kuvvetler için yola çıkan" Emniyet Müdürü'nü, diğerlerine çaktırmadan, sanki yola düşmeden veda ediyormuş gibi yaparak kiracısı kadının odasına sokması, kadının da onu, yani bu "alkol kazanına düşmüş arlanmaz"ı içilecek gibi olmayan şaraplarıyla tatlı bir uykuya zincirlemesi için pek de çaba sarf etmesi gerekmemiş, Harrer Bey'i itaatkâr bir köleye dönüştürmesi ve o "yarım akıllı Valuska"yı susturup mekândan uzaklaştırması, böylece bir şeyler döndüğünü fark edip "zehir gibi beyni"yle harfi harfine işleyen planı bozmasını engellemesi "hiç problem olmamış", –derken dudaklarını büktü– üstüne üstlük, bu süslü grubu burnunun dikine yönlendirmesi için gerçekten de "o tarz bir zekâ" gerekmiyor olsa da, olayların za-man-la-ma-sının –tatlı kaşığını masaya vurarak– ev-vet, yani her şeyin yağlanmış makine gibi çalışmasını sağlamanın, adeta "ayak üstü bir planlama ve yürütme süreci"yle aynı zamanda kritik anlarda karşısına şans eseri çıkan "müttefik"lerinin önündeki engelleri *temizlemesinin*, tam da bu sebeple şanının *güçlenip* kendisini direnişin tartışılmaz lideri konumuna taşınmasının "oldukça alçakgönüllü bir tanımlama" kullanılsa bile, başarı sayılacağını –alnına düşen bir saç tutamını düzelterek– ve "sıradan bir durum olmadığı"nı kabul etmek gerekiyordu. Yani elbette –diye kendi tespitini gözden geçirerek– "hedeflediği geleceğin batacağını ya da çıkacağı"nı belirleyen temel konuda hata yapsaydı, tüm bu ufak işlerin beş para etmeyeceği gün gibi açık olduğundan kendisine bunu açıklamaya gerek yoktu: Ayrıntıların zamanlaması-

nın iyi planlanmasının yanında, başarının *anahtarı*, *en belirleyici* ânın zamanlaması, yani en uygun ânı değerlendirip adeta içinde his-se-de-rek, Harrer Bey'i, "komutanın emri"yle saatlerdir süttozu fabrikasının arkasında hazır bekleyen ve birilerinin kendilerini oyaladığından haberleri bile olmayan cipteki iki polis memurunu, destek çağırmak üzere, hem de "hemen" bölge merkezine doğru yönlendirmek üzere göndermiş olmasıydı... Eğer "kurtarıcı birlik" fazla erken ulaşırsa, olaylar "sıradan bir vandalizm"den öteye geçmeyecek ve birkaç pencere ve vitrin kırılsa da, ertesi gün her şey normal haliyle devam edecek, çok geç ulaşması durumunda da, olaylar çığırından çıkıp belki kendisini de yok edecek, böylece planlama, ufak işler, her şeyin senkronize edilmesi hep boşa gidecek, bu nedenle de –"kahramanca saatlerin yakıcı atmosferi"ni yeniden aklında canlandırarak– kader ânını bunların arasındaki bir denge noktasına denk getirmesi gerekse de ve o –muzaffer bakışlarını ofisinde gezdirerek– Harrer Bey'in övgüyü hak eden haberciliği ve sürekli gelen güncellemeler sayesinde, bu ânı yakalamayı başararak askerlerin şehre ulaşmasını müjdeleyerek "ailesine kavuşmayı bekleyen ceset gibi bembeyaz Belediye Başkanı'nın çıkıp gitmesine *izin vermekten* ve iki polis memuru "şehrin kahramanının belediye binasına *beklendiği*" haberiyle geldiğinde anlatacaklarını düzenlemekten başka bir işi kalmamıştı... Geriye baktığında, en takdire şayan olanının da, Albay'ın karşısına dikildiğinde, olan biteni tek kelimeyle bile çarpıtması gerekmeden, tamamen doğruyu anlatabilmiş olmasıydı. Aslına bakılırsa, başka türlü olması imkânsızdı: Daha karşılaştıkları ilk andaki "keskin bir kalp atışı" birlik komutanının, sadece şehrin değil, kendisinin de "kurtarıcı"sı olacağını işaret etmişti. O âna dek her şey tereyağından kıl çeker gibi gerçekleşmiş, öngörülü bir şekilde gurur verici liyakat-

ten de kaçınmayı başararak (yoo, onu kahraman olarak görmelerine gerek yoktu, kendisi sadece, zayıf bir kadın gibi âciz, çaresiz ve korkak davranarak yüz kızartıcı bir utanç yaşamaktan kaçınarak bu şartlarda yapılması gerekeni yapmıştı), sadece "gerçekler"i sıralayıp kısa ve öz cümlelerle aktarmış, "kolluk kuvvetlerinin geciktiği"ni, "Emniyet Müdürü'nün aklı başında olmadığını, olması gereken yerde ve zamanda orada olmadığı"nı, aksi takdirde aralarındaki birkaç alkollü zorba yüzünden gaza gelen kalabalığın bu derece zıvanadan çıkmasının mümkün olamayacağını" anlatmıştı. Olayların ayrıntılı değerlendirmesini bitirdiğinde, şunu da eklemesi gerekmişti; bu tarz vandalizmi mümkün kılanın "genel bir kokuşmuşluk" olması sebebiyle, bu tarz başıbozukluğun şehrin genel gidişatını tanımlamadığını da iddia edemiyordu. Bu "her bakımdan parlak" gündoğumu noktasında, Eszter Hanım, Albay'a toplantı salonunun kapısını işaret ederek, kapının önünde bekleşen yerel halkın, dinlemesi insanüstü sabır gerektiren ifadelerini almayı bitirdiğinde kulaklarına inanamayacağını, "düzenin ve hedefe odaklı olma"nın şanlı prensipleri doğrultusunda hareket ederek, "hayaller dünyasına saplanıp kalmış vatandaşları" yeniden *gerçek dünyaya* yönlendirmeye çalışan bir kişinin –bunları düşünürken bile tüyleri diken diken olarak– on yıllar boyunca ne tarz bir acınası tavşan gibi korkaklar sürüsüyle karşı karşıya kaldığını sonunda anlayacağını anlattı. Gücün, eylemin ve ger-çek-çi-li-ğin hakkını verebilmek adına, bunların dikte ettiği üzere, tüm budalaları, tüm göz boyayıcıları, harekete geçmekten âciz herkesi, "gerçek hayatın günbegün emrettikleri"nden kaçmak için korkakça saklananları, hayatın kazananları ve kaybedenleri olan bir savaş olduğunu kabul etmeyen, zayıfların güvende olduğuna ilişkin yanılsamalarının buharında gevşeyerek, "her türlü taze esinti"yi yumuşak

yastıklarla boğan herkesi "süpürüp atmamız" gerektiğini belirtmişti. Kas yerine yağlar ve sarkmış deriler, antrenmanlı bedenlerin yerine gevşeklik ve solgunluk, parlak bakışların yerine, bayağı benmerkezciliğin şaşılığı, kısacası, gerçeklik duygusunun yerine, şeker kaplı bir serap hâkimdi! Acıklı bir tavırla Albay'a yakınan Eszter Hanım, olayları büyütmek istemediğini, ancak burada varlığını sürdürmesi gereken havayı en iyi, boğucu diye tarif edebileceğini, kendisinin de deyim yerindeyse, balığın baştan koktuğunu bildiğini, yine de otorite sahibi yöneticilerin eksikliğinin şehri ne hale getirdiğini soruşturma komitesinin de mutlaka gördüğünü ve gereken sonucu çıkaracaklarına emin olduğunu söylemişti... Ancak bu noktada –olanları düşündükçe yüzü kızararak– ne dediğine pek de dikkat etmemeye başlamış, Albay'dan gittikçe daha da etkilendiğinden, "şehrin kahramanı" da olsa kendisini tamamen kaybetmek üzereyken, Albay hafif bir baş hareketiyle değerlendirmesi için teşekkür ederek, "gizli anlamlar taşıyan bakışlarla birlikte" ifade alma sürecinde de kendisine eşlik etmesini istediğinde, etkilenmişti –başkanı bu noktada sıcak basmıştı– ve bu baş hareketi de ayaklarını yerden kesmiş, "kalbi" artık sadece gariban bir atışla değil, ateşli bir çarpıntıyla, elli iki yıldır kimsenin kendisini "harekete geçiremediği"ni ve şimdi birisinin gelip, ev-vet! kendisini ânında büyülemeyi başaran birisinin, aralarında daha ilk dakikalarda "sessiz bir diyalog"un başladığı birisinin, daha önce düşünmeye bile cesaret edemediği şeyleri gerçekleştirebilecek (daha doğrusu gerçekleştiren – diye düzeltti kızararak) birisinin karşısında durduğunu işaret etmişti! Eğer "böyle bir his gerçekten varsa" ve "ilk görüşte", "sonsuza dek" ya da "körkütük" kavramları sadece romanlarda var olan zırvalıklar değilse, yıldırım çarpmış gibi öylece durup acı çekmek diye bir şey varsa, acaba karşıdaki de böyle mi his-

sediyordu? İfadeler alınmaya başladığından beri, saatlerdir gerçekten de salonda "öylece duruyor", soruşturmanın kendi çıkarları açısından gittikçe daha da olumlu gelişimini pür dikkat dinlemekten geri kalmasa da, büyülenmiş varlığını "temel"de başından beri sadece arka plana çekilmiş komutan ilgilendiriyordu. İriyarı olması mı? Duruşu mu? Karizması mı? Buna karar vermesi güç olsa da, sonunda "kaderleri belli oluncaya" dek, "Beni düşünüyor!" ve, "Hayır! Beni fark bile etmedi!" arasında ezilerek, her saniye, şimdi, şu anda hemen kalkıp yanına gelerek, rengini belli edecek bir işaret vermesini beklemişti. İçi alev alev yanmış, kendisini kâh bir dağın zirvesinde, kâh bir uçurumun dibinde hissetmiş, hissettiklerini salondakilere çaktırmadan, Valuska meselesinde, sağlam psikolojik duruşu sayesinde utanç verici sahnelere gerek kalmadan, şanssızlık eseri salona düşmüş ancak şansı yaver gittiğinden adını açıklamayan Eszter Bey'den olabilecek en başarılı şekilde kurtulup, gizli bir anlaşma sonucunda Harrer Bey'den ve Teğmen'den de, onları birtakım görevlere yönlendirmek suretiyle kurtulunca, sonunda salonda baş başa kaldıklarında bile, duygularına değilse de, yüz ifadesine hâkim olmayı başarmış, bu noktada duyguları –bunları düşününce ağzının kenarında beliren mutlu gülümsemeyi bastırmak zorunda kaldı– artık hiçbir kudretin durduramayacağı kadar taşkın bir hal almıştı. Kavanozdan vişne çıkarıp ağzına attı ve vişneyi ısırmak yerine sadece emerek, boş toplantı salonunda bundan sonra yaşanan on beş dakikayı düşündü: Albay az önce aceleyle salondan çıktığı için özür dilemiş, kendisi de, bu kadar çok ana kuzusunun arasında gerçek bir erkeğin kendisini tutamamasının anlaşılır bir durum olduğu cevabını vermiş, sonra ülkenin genel durumundan bahsetmişler, bu konuların arasına kısacık bir sohbet sıkıştırıp, "bir taraf" alçakgönüllükle itiraz ederken, "di-

ğer taraf" içtenlikle savunarak, "o iki minik küpe"nin kendisine ne kadar da yakıştığını konuşmuşlardı. Biraz da şehrin geleceğini değerlendirmişler ve "burada sert bir yumruğa ihtiyaç olduğu" konusunda hemfikir olsalar da, Albay derin derin gözlerinin içine bakarak, atılması gereken adımların neler olduğunu daha sakin bir ortamda tartışmaları gerektiğini söylediğinde, kendisi de –bir an düşündükten sonra– kabul etmiş, kamu yararına hizmet etmenin her zaman kişisel yaşantısından daha önemli olduğunu düşündüğünden, bir fincan çay ve birkaç kuru pasta eşliğinde Baron Wenckheim Béla Bulvarı, 36 numaradaki kendi evinin bunun için en uygun yer olacağını belirtmişti...

Her şey önceden kararlaştırılmış gibiydi, diye onayladı hafifçe başını sallayarak Eszter Hanım ve damağına yapıştırdığı vişneyi diliyle yavaşça parçalayarak, her şeyin önceden kararlaştırılmış olmasının dışında, bu karşılıklı çekimin ve alevlenen duyguların başka açıklaması olamazdı: Birbirlerini bulmalarının yarattığı patlama etkisinin harikuladeliğinin ötesinde, kendisi şu an bile en mucizevi olanın, uyumluluğun, birbirleri için yaratıldıklarını kabul edişin ve birbirlerine doğru sürüklenişlerinin kendiliğindenliği ve inanılmaz hızı olduğunu düşünüyor, daha sonra anlaşılacağı üzere, sadece kendisi için değil, her ikisi için de "her şey" daha ilk saniyede kararlaştırıldığından, Albay'ın kulağında çınlayan sözleriyle "noktayı koymak için" o on-on beş dakikadan fazlasına ihtiyaçları yoktu. Sarsılmadan, olan biteni tartmadan, bir yandan mecburi ancak kısa görünen *interregnum*'un[1] acil meseleleriyle üstünkörü ilgilenerek, eşiklerde konuşup ağla-

1. (Lat.) Hükümdarsız geçen fetret devri. (Ç.N.)

yanları teselli ederek, yarın "yeniden inşanın başlayacağı"na dair sözler vererek, öte yandan –bavulla mavulla uğraşacak hali olmadığından!– Harrer Bey'in önceden toparladığı ıvır zıvırlarını birkaç hamal tutup Honvéd Sokağı'ndan Wenckheim Yolu'ndaki eve taşıtıp herhangi bir direniş göstermeyen, olaylar sanki kendisinin dışında gerçekleşiyormuş gibi bir izlenim veren Eszter Bey'e mutfağın yanındaki hizmetçi odasını işaret edip çürümeye yüz tutmuş mobilyalarını attırdıktan sonra yerine kendi mobilyalarını (yatak, masa, sandalye) koymak suretiyle salona yerleşerek hazırlanmıştı. En güzel elbisesini, arkasında uzun bir fermuar olan siyah kadife elbiseyi giymiş, çay suyunu hazırlamış, kuru pastaları içine kâğıt peçete serdiği alüminyum tepsiye dizmiş, saçını dikkatle kulaklarının arkasına doğru taramıştı. Hepsi bu kadardı ve başka hiçbir şeye gerek yoktu: Tamı tamına saat sekizde gelen Albay'ın ve kendisinin duygularına dur emri vermeyi başaramayan varlığında iki katıksız arzu buluşmuş, birbirlerinden başka hiçbir şeyi merak etmeyen bu iki arzuyla kavuşan iki ruh, artık sonsuza dek birbirlerine bağlı olduklarını "bedenlerin birlikteliği"yle ifade etmişti. Elli iki yıl beklemesi gerekse de boşuna beklememiş, o harikulade gecede, "ruh olmadan bedenin değersiz olduğu"nu gerçek bir erkekten öğrenmiş, sabahın erken saatlerine dek süren unutulmaz çarpışma, tükenene dek salt duyuların tatminini değil, –gün doğarken bu kelimeyi kullanmaktan hiç de utanmayarak– *aşka* uyanışı da getirmişti. Bu "tatlı çarpışmanın bu denli çok manevrası"nı bildiğini, böylesine güzel bir âlemin gerçekten de var olduğunu, "kalbin dalgalarının vuruşu"nun özgürleştirici sarhoşluğunu fark ettiğinde –şu anda bile yüzü kızararak bakışlarını yere çevirdi– varlığının kendisinin bile bilmediği dehlizlerinin kapısını açan anahtarın, Albay'ın elinde olduğunu artık itiraf edebilirdi. Bu noktada artık "is-

miyle Péter diye hitap ettiği" ve sekiz kez güçlü koluna başını yasladığı, evet sekiz kez –komposto kavanozunu kapatmak için folyoyu lastikle sabitlerken– Albay'la, sadece şehrin geleceğini değil, ülkenin genel durumunu da değerlendirmişlerdi. Bu ne biçim bir ülkeydi ki, diye soruyu fikir birliği içinde ele alarak, geriye bakıp saydığında, tam yedi kez, harp mahkemesi savcılarıyla birlikte, tam yetki verilmiş komutanın emrinde, başka görevleri olan *askerî bölüğün*, sözümona yerel kolluk kuvvetlerini desteklemek maksadıyla oraya buraya gitmesi gerekmiş, ne biçim bir ülkeydi ki, askerleri itfaiye olarak kullanıp gözü dönmüş çapulcuların çıkardığı yangınları söndürmek için sağa sola koşturup durmuşlardı! "İnan bana sevgili Tünde'm –diye tekrar ve tekrar dertlenen Albay– ben şu meydanda gördüğün bir tanecik tanka, utancımdan artık bakamıyorum! Ben o tankı, şu purolu ihtiyarın balinasını taşıdığı gibi ancak oradan oraya taşıyıp, etrafa gösterip insanları korkutuyorum; kendimi bildim bileli, birkaç tatbikat dışında, bu tankı hiç ateşlemedim ve ben sirk soytarısı değil, askerim, elbette ki ateş etmek istiyorum!" "O zaman ateş edin Péter!.." – diye yanıtlamıştı tüm fikir birliğinin ve yarına ilişkin emirlerin yanında, en büyüleyici olan aşk dolu birlikteliğin hiç tükenmeyen tatlılığı hâlâ damağında olan *Eszter Hanım* oyuncu bir tavırla art arda yedi kez ve gün ağarırken, evin önünde bekleyen cipin yanında vedalaştıklarında; her şeyi anlatan sözler, "Tünde!" ve "Péter!" ve alacakaranlıkta kaybolan cipin camından karşılıklı olarak haykırdıkları unutulmaz, "En kısa zamanda arayacağım!" sözü zihnine kazınmıştı. Kendisini az da olsa tanıyan hiç kimse –yazı masasının başından kalktı– hayatının herhangi bir döneminde güçsüz birisi olduğunu söyleyemeyecek olsa da, kaderini belirleyen geceden sonra planlama işlerine giriştiğinde bulduğu enerji kendisini bile şaşırtmış, on dört gün içe-

risinde sadece "eskiyi süpürüp, yerine yenisini koymak"la kalmamış, bu enerjinin "ışıltısı"yla şehir halkının saygısını ve desteğini de kazanmış, şehir halkı, işaretlerden anlaşıldığı üzere, sonunda "eylemin ateşiyle yanmanın, terliklerini giyip yastıkların arasında saklanmak"tan daha iyi olduğunu sonunda kavramış ve güvenlerini kazandığından bu yana, kendisini aşağı görmekten vazgeçip –ellerini arkasında kavuşturarak ofisin pencerelerinden birisinin önüne dikildi– kendisine "hayranlık" duymuştu! İşin aslı –pencereden boylu boyunca sokağı izleyerek– öyle bir noktaya gelmişti ki, ne yapsa hemen başarı sağlıyor, her şey çıkarlarına hizmet ediyor ve ektiğini biçmekten başka bir şey yapması gerekmediğinden, bu "iktidarın devir teslimi" çocuk oyunu gibi basitçe gerçekleşiyordu. İlk hafta çoğunlukla "iplerin ucunu bağlamak"la uğraşmış, olayların önemli tanıklarının kaderinin ve "felekten çaldığı gecenin yorumlarının ve sonuçları"nın gerçekten de planlandığı gibi, daha doğrusu kendisinin toplantı salonundaki unutulmaz demecine göre gerçekleşip gerçekleşmediğini takip etmekle geçmiş, her şeyin ne kadar da ideal bir şekilde sonuçlandığını ve mahkemenin hükümlerinin ve de "göksel" hükümlerin, olaylarda yer alan kişilerle ilgili olarak söylediklerini adeta huzursuz edici sayılabilecek bir derecede desteklediğini görünce, neredeyse kendinden geçmişti. Sirk, müteşekkir olduğu gösterisini sonlandırmış, o sözümona Prens'i ve ayakçısını hâlâ yakalayamamış olsalar da, Sirk Yöneticisi'ni (ya da onun Péter'inin adlandırdığı üzere "ihtiyar purolu"yu) sınır dışı etmişler, balinayı yok etmişler, şehirde yaşanan olayların civarda yarattığı ufak dalgalanmalara da son vermek üzere, hapishaneyi "geçici yandaşlar"la ağzına kadar doldurmuşlar, kumpanyanın yabancı bir gizli servisin emrinde faaliyet gösterdiğine dair haberleri de başarıyla yaymışlardı. Emniyet Müdürü'nü, tayini çıkan Vas

bölgesindeki görevine başlamadan önce, sağlığını yeniden kazanmasını bahane ederek, üç aylığına itin öldüğü yerdeki bir sanatoryuma göndermişler, iki oğlunu yetim yurduna tıkmışlar, Belediye Başkanı'nın yetkilerini de –fahri unvanını koruyarak– yeni atanan başkana devretmişlerdi. Kendisi açısından "sonunu getiren sabah"ta fazla uzaklaşamamış olan Valuska'yı (daha o akşam bölge merkezinde yol sormak için bir polisi tercih ettiğinden olsa gerek) "prensipte müebbet" olarak belirlenen süre boyunca şehrin psikiyatri kliniğinin kapalı koğuşunda zorunlu tedaviye göndermişler, Harrer Bey'i –sürekli ataması yapılana dek– başkanın emrindeki bir belediye memuru olarak görevlendirmişler, tüm bunların ötesinde de, şehre yüksek meblağlı bir "geliştirme fonu" aktarmışlardı. Sonra ikinci hafta gelmiş –bunu düşünürken arkasında parmaklarını çıtırdattı– TEMİZ BAHÇE, DÜZGÜN EV hareketi de doğru düzgün faaliyete geçmiş, dükkânlar "vandal faciası"ndan beş gün sonra açılıp raflarda "bolluğun işaretleri belirdiğinde" tüm şehir halkı tek yürek olup, bugün bile gerekeni yapmaya devam ederken, başkan da, eski araçlarla olsa da, yeni bir ruhla faaliyete başlamış, kamu faaliyetleri canlanmış, okullar eğitime geçmiş, telefon hatları düzelmiş, yeniden benzine erişim sağlanmış ve şimdilik az da olsa araç trafiği başlamış, şartlar elverdiğince tren seferleri düzelmiş, sokaklar geceleri ışık seline boğulmuş, yapı kooperatifi odun ve kömürle dolup taşmış, kısacası kan nakli başarıyla sonuçlanmış, şehir yeniden nefes almaya başlamış ve –başını bir tur çevirip gevşeyerek– her şeyin en tepesine de kendisi yerleşmişti! Bu noktada, kapı çalındığı için sakin sakin düşünme süreci sonlandı ve bundan sonra yapılması gerekenleri düşünmeye vakit kalmadı. Böylece tekrar yazı masasının başına geçip komposto kavanozunu kaldırdı, koltuğa yerleşti, boğazını temizledi ve

bacak bacak üstüne attı. Çınlayan seslenişi takiben ("Buyurun!") salona Harrer Bey girdi, kapıyı ardından kilitleyerek masaya doğru bir adım attı, sonra bir adım da geriye atıp durdu, ellerini önünde kavuşturdu, her zaman yaptığı gibi bakışlarını akbaba gibi sağa sola çevirerek, kapıyı çalması ve içeriye girmesi arasında dikkate değer bir şey olup olmadığını tartmaya çalıştı. Sayın hanımefendinin pazartesi "görevlendirdiği konuyla ilgili olarak" haber getirdiğini, sonunda yeni polis teşkilatında görevlendirmeye uygun birisini bulduğunu, bu kişinin her iki şarta da uygun bulunduğunu, hem şehrin yerlisi olduğunu, hem de "harekete hazır olduğu"nu –Harrer Bey gözlerini kırpıştırdı– "o malum gün"de kanıtlamış olduğunu, bu yüzden de, cenazeye kadar yeterince zaman olduğundan, onu "Nílus"gillerin meyhanesinden hemen çıkarıp getireceğini, konuşulanların ikisinin arasında kalacağına dair söz verdiğinden bu "tip"in bir "deneme süreci"ne başlamayı kabul ettiğini, bu nedenle de ifade alma işini hemen şimdi yapabileceklerini anlattı. "Olabilir," diye gürledi başkan, ama, "burada olmaz!" diye devam ederek, kısa bir sessizlikten sonra yeterince dikkatli davranmayan Harrer Bey'i yerin dibine sokup son olarak sabahtan akşama dek yanında olması gerekirken Nílus'ta ne aradığını sordu ve bahaneleri ânında bertaraf ederek, tam yarım saat sonra, daha az ya da daha fazla zaman geçmeden "o tiple birlikte" Wenckheim Yolu'ndaki eve gelmesini söyledi. Harrer Bey korkudan bir şey söyleyemediğinden başıyla onayladı ve başkan arkasından, "Bana bak, başkanlık makam aracı on ikiyi çeyrek geçe o kapının önünde olacak!" diye bağırınca, bir kez daha başıyla onaylayarak kapıdan çıkıp gittikten sonra, Eszter Hanım düşünceli bir ifadeyle maalesef "bu konumdaki insanın bir dakika bile huzuru olamayacağı"na alışması gerektiği tespitinde bulundu. Aslında işini başarıyla yapan ("Ama

ipin ucu kaçmasın diye...") tasmasını pek gevşetmediği sağ kolu, bu sessiz öğle öncesinin sükûnetinin son bulmasına neden olsa da, günün başlangıcına damgasını vuran "ele geçirdiği gücün zevkini çıkarma" işinden tamamen vazgeçmesi gerekmedi, gösterişsiz deri paltosunu giyip ayağını belediye binasının kapısından dışarıya attığı anda, yüzlerce olmasa da "onlarca" vatandaş dönüp kendisine baktı, Árpád Sokağı'na vardığındaysa, adeta evlerinin önünde hamaratça işler yapmakta olan vatandaşlardan oluşan bir "selamlama seli"yle karşılaştı. Dedeler ve nineler, evlerin reisleri ve kadınlar, küçük ve büyük, sıska ve şişko, hep birlikte çalışıyorlar, çapa yapıyorlar, kürek kürüyorlar, kaldırımda ve evlerinin bahçelerindeki donmuş çöpleri el arabalarıyla taşıyorlar ve görünüşe göre tüm bunları "canıgönülden" yapıyorlardı. Her bir grubun yanına geldiğinde, çapa, kürek, el arabası bir anlığına duruyor, birkaç neşeli, "İyi günler!" ya da, "Hava almaya mı çıktık?" sözleri duyulduktan sonra, hareketin değerlendirme komitesinin de başkanı olduğu bilgisi aslında gizli de olsa, çalışmalar mümkün olduğunca daha da büyük hevesle devam ediyordu. Bazen daha uzaktan bile, "İşte başkanımız geliyor!" diye duyduğunda, utanmadan itiraf etmeliydi ki, Árpád Sokağı'nın yarısına geldiğinde kalbi hızla atmaya başlıyor, insanların arasından geçiyor, yavaşlamadan sadece eliyle selam veriyordu. Saygı dolu selamlamaların giderek seyrekleştiği, yolculuğunun son üçte birlik bölümünü aşarken, "herkesin bildiği üzere sert" yüz ifadesini –omzunda o kadar yük ve sorumluluk varken tabii ki sert olacaktı!– en nihayetinde yumuşatmak mecburiyetinde kaldı. Geçen on dört günde, belki yüz kere, geçmişte olanların üzerine set çekmemiz gerektiğini söylemiş, "birden ikiye ancak, 'ne olacağı'nı ve 'ne istediğimizi' bilerek varabileceğimizi" tekrarlayıp durarak, bunları kulaklara adeta "borazan"la sok-

maktan bıksa da, kazandığı güvenin bu iyi hissettiren dışavurumunu deneyimlediği bu noktada, bulvarın köşesinden dönerken kendisi de kendi tavsiyesini dinleyebileceğini, evet, üzerine set çekebileceğini, "ben sizin için neydim ve siz benim için neydiniz" konusunu unutabileceğini düşündü... Lideri olmayan kalabalığın bir değeri olmadığı gibi, güven olmadan –evinin kapısından girerken– lider de felç olmuş sayılacağından "bunun o kadar da fena bir insan kaynağı olmadığı"nı kabul etmesi gerektiğini düşünerek, "kendisinin de bildiğiniz liderlerden olmadığı"nı düşüncesine ekledi. Yeniden Árpád Sokağı'ndakilere ilişkin tatmin edici düşüncelere dalınca, içinden, "İyi olacağız, ey ahali," diye geçirdi ve sonra, eğer işler yolunda giderse "tasma gevşeyip, başkan yumuşayabilirdi" çünkü artık kendisi için başka bir şey istemiyordu –adımları taş koridorda yankılanarak ilerlerken– ve istediği her şey de artık *onundu*... Kendisinden çalınanları geri almış, umduğu her şeyi elde etmiş, en önemlisi olan iktidar artık eline geçmiş, başarılarının "tacı" da –duygusallaşarak odasına girdi– kelimenin gerçek anlamıyla "kucağına düşmüş"tü. Düşünceleri, anlaşılır bir şekilde ofis işleri ve genel şeyler yüzünden bazen oraya buraya kaysa da, iki haftadır sürekli ona dönüyor, gece gündüz beklemekten vazgeçmediği, ancak henüz "aramayan" Albay'a takılıp kalıyordu. Bazen uykusundan cip sesine uyanıyor, bazen de, gittikçe daha sık ve özellikle de kendi odasındayken, aniden, nedensizce, arkasında birisinin olduğunu –acaba o mu?– düşünerek dönüp bakması gerekiyor ve bunu endişesini göstermek maksadıyla değil, "onsuz geçen anlar boş olduğundan" ve "aşk dolu bir kalp için normal olduğundan" yapıyordu. Sabah onu bekliyor, öğlen bekliyor, akşam bekliyor ve bu esnada onu gözünde hep hızla ilerleyen tanka mağrur bir duruşla komuta ederken, boynunda asılı dürbünü gözleri-

ne yaklaştırıp "uzaklara bakarken" canlandırıyordu. Şimdi de gözünde bu kahramanlık tablosu canlandı, ancak birisinin, kendi açısından "üzerine sonsuza dek set çektiği birisi"nin, dokuz gündür, yani Valuska'nın kaderi mühürleneli beri, her öğleden evvel tam on birde ve her akşam tam sekizde olduğu gibi "yine koridorda bir şeyleri tırtıkladığı"nı duyunca, çektiği set gücünü yitirdi ve kahramanlık tablosu da duman gibi dağıldı. Sanki evde yokmuş ve saklandığı yuvası evin diğer taraflarıyla bağlantılı değilmiş gibi olduğundan, Eszter Bey'in hâlâ hayatta olduğunu, sadece buradan ya da bazen tuvaletin sifonunun çekilmesinden, hizmetçi odasına taşınan piyanonun usulca gelen sesinden, hatta kendisiyle ilgili haberlerden biliyordu. İki hafta içinde onu ya bir ya da iki kere görmüş, elbette "vatanın yeniden ele geçirildiği gün" de karşılaşmışlar, öğleden sonraları hizmetçi odasına yaptığı rutin denetlemeler de –ortalığa saçılmış notalar ve yatağın yanına iki sütun oluşturacak şekilde yığılmış, Jane Austen'in tüm eserleri– hep aynı sonucu, yani eğer evdeyse kitap okuduğunu ("ölümcül sıkıntıyı yok etmek için!") ya da piyano tıngırdattığını ("Romantikler!") göstermiş, dün itibarıyla bu faaliyetine de son vermişti. Ona baktığında artık tehdit oluşturmadığını düşündüğünden değil, var olup olmadığı "umurunda bile olmadığından" artık ilgilenmiyordu ve nadiren de olsa aklına geldiğinde, kendi kendine, "*Bunu* mu yendiği?" sorusunu sorması gerekiyordu. O yarım akıllıya duyduğu saplantı yüzünden kendi kendinin gölgesi haline gelen bu salağı, bu zavallıyı, bu "döküntü hurda"yı mı yenmişti? Gerçekten de öyleydi: Ayaklarını sürüye sürüye koridor boyunca yürümesini dinlerken, bir zamanki benliğinin bile silik bir gölgesi olduğunu, acınası bir ihiyar, korkak bir tavşan, "sulugöz, külüstür bir sümsük", Valuska'cığının anısından bile kelle koltukta kaçması gerekir-

ken, yükselen "babalık" duygularına "saplanıp kalarak", nedeni anlaşılmayan bir üne sahipken, bir anda "ortamın soytarısı" haline gelmişti. Valuska'nn davasıyla ilgili iç rahatlatıcı karar verildiği o sabahtan bu yana, her gün iki kere (bir kez giderken, sabah on bire, bir kez de gelirken, akşam sekize doğru), gizleneceğine, herkesin gözünün önünde kendisini şehrin bir ucundan diğer ucuna sürüyor, gün boyunca, Sarı Ev'de, tamamen dilsizleşmiş ve dediklerine göre artık gözlerini bile açacak hali olmayan Valuska'nın çizgili sabahlığının dibinde oturuyor, yine söylenenlere göre, ara sıra ona bir şeyler anlatsa da, çoğunlukla kendisi de susuyordu. Gerçek bir deli gibi! "En hazin mağlubiyetin canlı heykeli"nin –uzaktan gelen kapının kapanma sesini duyan Eszter Hanım içini çekti– bir gün kendini toparlayacağına işaret eden hiçbir şey bulunmadığından, demek ki sonsuza dek bunu yapacaklar, birbirlerinin yanında sessizce oturup, yeni bir çağa adım atan şehrin genel neşesini izleyerek birbirlerinin elini tutacaklardı. Galiba böyle olacaktı –Eszter Hanım oturduğu yerden kalkıp "ifade almak" için odayı düzenlemeye başladı– ve böyle olacak olması kendisini zerre kadar ilgilendirmiyor, geçmişinin bu küçük kusuru "zirve"de olan kendisine artık zarar veremeyeceğinden bununla ilgilenmediği gibi "vakit bulduğu"nda artık zamanı gelip de geçmiş boşanma işlemini bir çırpıda halledene kadar, günde iki kez bu "tabutun kapağını tırmalar gibi sessiz tırtıklama"yı dinlemeye de katlanabilirdi... Masayı ve sandalyeyi, ifade veren adayın neredeyse bomboş mekânda bir şeye "tutunması"nı önlemek için pencerelere doğru çekti ve yaklaşık bir dakika sonra ("Gecikmiş olarak!" diyerek alnını buruşturdu Eszter Hanım) Harrer Bey yanındaki "geleceğin polis memuru"nu odaya sokup ortaya diktiğinde, odaya göğsünü kabarta kabarta havalı bir şekilde giren delikanlı hemen yumuşadı. Başkan Esz-

ter Hanım masanın ardından geleceğin polis memurunu tartarak boğa gibi güçlü olduğunu düşünürken, Harrer Bey'in ısınma amaçlı ve yeterince tehditkâr soruları ve "ortaya dikilmesi" sonucunda "şarap kazanına düşmüş Nílus sakini" artık "kendine güvenmek"ten vazgeçti, durumun hanımefendisi "ufak bir uyarı yapmak üzere" sözü alarak "burada tombala oynamadığımızı ve meyhane kaçkınlarıyla oyun oynamaya vaktimiz olmadığı"nı belirterek, duyduğu her şeyi harfi harfine aklına kazımasını, kendisinin söyleyeceklerini tekrarlamaya hiç mi hiç niyeti olmadığını söyledi. "Yanlış anlaşılmasın," –dedi buz gibi bir ifadeyle– "burada yapmaya çalıştığımız, seni hemen adalete teslim mi edeceğimize, yoksa hâlâ bir işe yarayabileceğine bizi ikna mı edebildiğine karar vermek" olduğundan, ikincisini başarmak için yapması gereken şeyin, o "malum" geceye dair bildiği her şeyi, tek bir ayrıntısını bile atlamadan anlatmak olduğunu anlattı. Kararı, kesinlik, ayrıntılar ve "iyi niyet göstergesi"nin belirleyeceğini –bunu söylerken işaretparmağını havaya kaldırdı– ve toplumun faydalı bir üyesi mi olduğuna, yoksa bu durumlarda genelde olduğu üzere, kendisine müebbet verecek hâkimlerin önüne mi gönderilmesine bunlara göre karar vereceklerini belirtti. İfade veren delikanlı panikledi, hapise falan girmek istemediğini belirtirken, bir o ayağının bir bu ayağının üzerinde yaylanarak, Akbaba'nın, deyip, Harrer Bey'i göstererek "kirli çamaşırları bir bir ortaya dökerse" işini halledeceklerin söz verdiğini anlattı. Teslim olmaya gelmediğini, "şapa oturmadığı"nı, kendi iradesiyle her şeyi itiraf etmeye geldiğini, kendisini tehdit etmemelerini, "yaygaranın nerden çıktığı"nı bildiğini ve her şeyi bir bir anlatacağını –alnındaki iyileşmekte olan bir yarayı kaşıdı– polis memuru alacaklarını duyduğunu, artık Nílus'tan bıktığından, başvurmak istediğini söyledi. Eszter Hanım, sert ve ağırbaşlı bir

tavırla, ne yapabileceklerine bakacaklarını, öncelikle "sonuçlarından iyiliksever Tanrı'nın bile kendisini kurtaramayacağı bir şey yapıp yapmadığı"nı öğrenmek istediklerini, ayrıntıları "birer birer" anlatmasını, sonra belediye başkanı olarak kendisinin bir şeylere belki yardım edebileceğini söyledi.

"Elbette (delikanlı boğazını temizledi) büyük bir arbede yaşandı, ben de aksini iddia etmiyorum, havada kokusunu bile duyuyorduk. Ama biz başından olaya karışmadık, Nílus'a şehirde ufak bir itiş kakış yaşandığı haberi gelince, ötekilere dedim ki, Gyömrő'ye ve Feri Holger'e, "Hadi kalkın lan, ayaklanın, bizim yerimiz düzenin olmadığı yerde," dedim... Bizi biliyorsunuz (Harrer Bey, "Sayın hanımefendi," diye yardımcı oldu)... Sayın hanımefendi, bizi herkes kırıcı delikanlılar diye bilir, açık konuşmam gerekirse, yani biz üçümüz, nasıl diyeyim, artık sıkıntı boyumuzu aşınca, biraz ortalığı düzeltiyoruz, herkes de bizden ateşten korkar gibi korkuyor, bizim olduğumuz yerde kimsenin sesi çıkmıyor, bilirsiniz biz başımızı bira bardağından kaldırınca yani. Ama bu dedikleri, olan bitenin yanında solda sıfır kalırmış. Biz oraya vardığımızda, anacaddede bir de bulvarın başlarında, diyorum ki Gyömrő'ye, 'Hadi lan, bas gaza, bunların hiç şakası yok, böyle giderse bize sağlam tek bir şey bırakmayacaklar,' diye, biz de giriştik, yalanım yok. Ama işte o zaman, yüzüstü düşmüş gibi olduk. Tam ekibi toplayacağız, gördük ki aslında manzara başka, bunlar sivillere meylediyor, dedim ki Feri Holger'e, 'Beş dakika mola', o da tam da ilgilendiği iki hastayı yere bıraktı, Gyömrő de geldi, kafa kafaya verip ne yapacağımızı konuşmaya başladık. O arada kalabalık feci büyüdü, Rus ordusu gibi, pazaryerinin ordan gelmeye başladılar, de-

dim ki bizim heriflere, 'Burada galiba devrim oluyor, mis gibi mazot.' Sonra Gyömrő dedi ki, öyle hatırlıyor, 'Böyle durumlarda fakirlere dükkânları açarlar, gidip bakalım, mesela hemen şurda bir bakkal var, içinde de bir sürü alkol, gidip bakalım, açılmış mı, işte o zaman hakikaten gelsin mazotlar...' Hakikaten de bakkal açıkmış, saygıdeğer hanımefendi, arz ederim, kilidi biz kırmadık, zaten tuzla buz olmuştu, biz ancak girip, bari bir şişecik olsun olsun kapmak istedik, ama herifler bizden önce öyle ince çalışmışlar ki, tek bir lanet şişe bile bulamadık. Biraz sinire kestik çünkü devrim olunca, ki olduğunu sandık, bizim burada kupkuru dikilmemiz haksızlıktı ve ben de anamın üstüne yemin ederim (elini kalbine koydu) bizim tek istediğimiz, iki fırt çekip eve yaylanmaktı, çünkü ben mesela ben böyleyim, azıcık arbede çıksın, birilerine iki tane çakayım falan, ama bizim öbür olaylarla hiç alakamız olmadığı gibi ben genelde düzen olmasını severim, o yüzden de benden iyi polis olur diye düşünmüştüm ve sen de gaganı kapat Akbaba (araya giren Harrer Bey'e dönerek) zaten bugün bardağı az kaldı taşıracaksın... Neyse işte, n'oluyomuş diye bakalım deyip yola çıktık, Otthon'a bakıyoruz, tamtakır, anayolun oradaki bara bakıyoruz, o da harabe, e buradan bize ekmek çıkmaz, en iyisi şansımızı daha dışarılarda deneyelim. Şeye gidiyoruz işte Gulyás'a, ama o zaman Feri Holger'in aklına geldi, Papsor'un ilerisinde pastane gibi bişey var dedi, işte doğruyu söylemek gerekirse, onun kapısını kıran biziz. Hiçbir şey yapmadık, sadece arka taraftaki depoda sert alkolleri aradık, hep yabancı likör falan, neyse isimlerini okuduk, iyi gibiydi. Evet, tabii (başıyla Eszter Hanım'a doğru onaylayarak) sadece geleceğim, zaten mevzu da buradan çıktı, biz bu yabancı nevaleye alışık değiliz, derken hepimiz öyle acayip olduk ki, ben dedim, "Bir daha bunu ağzıma sürmem." Sonra öteki

sokaklardan bir tayfa geldi, böyle metal çubuklarla mobilyaları kırmaya başladılar, ben de tekine dedim ki, o şeyi bana versene, evet kabul ediyorum sonrasında biz de gaza gelmişiz. Ama sayın hanımefendi, lütfen şey düşünmeyin, ben durduk yere kırıp döken birisi değilim, o lanet şey kafamı karıştırdı dediğim gibi, ama zaten pek de zaiyat yoktu, ayna mı ne vardı, o kırılmıştı bir de raftaki bardaklar falan, ama yani bunun için insanın kafasını almazsınız herhalde... sana diyorum, gaganı kapat diyorum Akbaba (yine Harrer Bey'e çıkışarak), o aynanın mı ne, o pislik pastaneciye o kadar dokunduysa, parası neyse vereyim eğer buyurursanız. Ben ağzımı bozuyorum kusura bakmayın, ama o lanet olasıca likköre ne halt karıştırdılarsa, saatlerce neredeyim, ne yapıyorum bilmeden takılıp, birden Komló'nun önündeki kaldırımda oturduğumu ve acayip üşüdüğümü farkettim. Etrafa bakıyorum, sinemanın orada alevler aha bu kadar (yukarıyı işaret ederek) olmuş, ben de diyorum ki, 'Evet bu iş biraz ciddi.' Ben oraya nasıl geldim, Gyömrő ve Feri Holger ne cehenneme kayboldu bilmiyorum, işkence yapsanız da, o zaman da bilmiyorum, oraya buraya elemaların arasında dolanıp durdum (memur adayının sinirden yüzü kızardı) ve burada ne bok oluyor bir türlü aklım almadı! Kendimi çok beter hissediyordum, inanın bana, içeriden midem ve karaciğerim yanarken, gözümün önünde de lanet olası sinema yanıyordu ve samimiyetle söylüyorum, sığır aklımla, sandım ki ben yaktım çünkü tek bir halt hatırlamıyordum, acaba ne yaptım derken, alevleri izleyip kafa patlattım: Ben mi? Yok canım! Böyle napacağımı bilemeden bakıp durdum. Yoksa başka türlü hayatta da kalkıp gitmezdim ama bir türlü ben miyim, değil miyim bilemedim, şimdi biliyorum ama o zaman bilemedim, kendi kendime diyorum, şimdi gerçekten mazot... Alman bölgesinden geçiyorum, küçük sokaklar fa-

lan, her şey eyvallah, istemediğim kimseyle karşılaşmamak için dolanıyorum falan, neyse mezarlığın kapısının önünde durdum dinleneyim diye, böyle parmaklıklara sırtımı dayadım (göstererek), birden tam arkamdan bir ses geldi! Aha dedim malafatı tuttuk, kusuruma bakmayın, ama sandım ki, hemen beni de götürecekler, görüyorsunuz sayın hanımefendi, ben öyle tavşan gibi korkak değilim, ama çıt bile çıkmıyorken birisi öylece arkamdan seslenince korktum işte. Tabii ki arbededen bir elemanmış, o zaten biliyordu, tabanları yağlamak gerektiğini, diyor ki, 'Paltoları değişelim, sen o yana ben bu yana, kafaları karışır,' diyor, ben de dedim, iyi madem. Ama daha o zaman elemanı pek gözüm tutmadıydı, diyorum ki, 'Bana bak. Bu paltoda bir sakatlık olmasın, ben senin mevzunla uğraşamam!' Böyle ucuz, boktan bir şeydi, gri keçeden falan ama kim bilir bununla ne haltlar karıştırdığını, ben de dedim ki, 'Bana bak, ben fikrimi değiştirdim, palto malto yok, git başkasını dene, bu işi burda unutalım.' Ben hiç bir şey görmedim, pislik domuz o kadar hızlıydı ki, bir de beni öyle bir kandırdı ki, gerçekten bizim elemanlardan sandım. Omzumun altından şişledi, aha burdan (gömleğinin düğmelerini açarak yerini gösterdi) ama kesin diyorum sayın hanımefendi, kalbime batıracaktı. Kahrolasıca beni yere serdi ve kendime geldiğimde yara felaket ağrıyordu ve yine çok fena üşüyordum. Tabii şaşırmadım, çünkü o zaman artık üstümde palto yoktu ve tabii paltonun cebindekiler de gitmişti: Kimlik, para, evin anahtarı, bunun dandik keçesi de yanımda yerde yatıyordu, ben de ne yapayım, üstüme geçirdim, doğru mezarlığın kapısından içeri! Ben buradan zaten anladım, eleman kesin bir haltlar yemiş, ben de palto yüzünden kendimi yakalatamam, ama giymem lazımdı, çünkü o soğukta donardım başka türlü; e napalım o zaman da mezarlığa girmek gerekti. Eve gitmeye kork-

tum, sinema yüzünden kafam zaten allak bullak, şehirden çıkmak da, zaten derdim oydu, bu yarayla, bilirsiniz, acıyordu ve biraz da kanıyordu, e kaldım mecburen. Yalanım yok, bir tane açık lahit buldum, mezarlığın ucundan çalı çırpı toplayıp ateş yaktım, kazağımı yaraya sarmaya çalışıp akşam olana kadar bekledim... Kan kaybından ölebilirdim, ama benim bünyem sayın hanımefendi, sağlamdır o yüzden de akşama kadar gerçekten de dayandım, sonra nihayet eve naşladım, bir şekil hanımı uyandırdım, kapının anahtarı nanay, kimlik de yok, para da, o lanet paltoyu da hemen sobaya attım, tamamen kül olana kadar izleyip sobanın kapısını bile kapatmadım. Hemen doktora, bizim yakında bir tane var, sargı, ilaç, üç gün istirahat, işte böyle. Yani, bilemiyorum, sayın hanımefendi, hepsi bu kadar, bir şeyi atlamadım, suçum da bu kadar, bir de öncekiler ama onlar sadece birkaç kavga falan. Bilmiyorum tabii nasıl takdir edersiniz, bu suçla polis olabilir miyim ama bugün Akbaba gelip belki başvuru yapabilirsin, her şeyi itiraf edersen deyince, dedim başvurayım, bence iyi bir polis memuru olurum ama tabii bilemiyorum, siz ne diyeceksiniz, bu iki suç falan..."

"Yaaani," diye başını kaşıyan Eszter Hanım, bir süre homurdanarak ve büyük bir ciddiyetle sadece önüne baktıktan sonra, "evet, evet," deyip dudaklarını büzüştürerek homurdanmaya devam ettikten sonra, parmaklarını masanın üzerinde tıkırdatarak, gittikçe çökmeye başlayan polis memuru adayını birkaç tez tepeden tırnağa süzüp, kapanış olarak, kendi kendisine söylediği ancak hedefi iyi belirlenmiş bir cümleyle ("Ben bu işi dü-zelte-cek *adamı* görmek istiyorum,") "adamı acılarından kurtaracak son ölümcül darbe"yi vurdu. "Problem şu ki," diye başladı karamsar bir ifadeyle –aday sanki orda değil-

miş gibi– Harrer Bey'i muhatap alarak, kendisi "en nihayetinde" kusursuz adamlar aradığından, burada söz konusu olan, örneğin serserilik ve kabadayılık, hırsızlık, mezar bozma, pek çok şey olabilir ancak –sadece Harrer Bey'e gülümseyerek– kusursuzluk asla söz konusu değil. Adayın samimiyetinden kendi açısından emin olsa da –derin derin iç çekip, gözünü Harrer Bey'den ayırmayarak– bunun "kayda değer olmadığı"nı, bu nedenle de bu sorumluluğu vicdanı rahat bir şekilde alıp alamayacağını bilmediğini, eğer bunu yaparsa ve "konunun uzmanları"yla bir toplantıda buluşursa, en iyi ihtimalle, bunun "olsa olsa bir deneme" süresi olduğundan ibaret olabileceğini söyledi. Polis memuru adayı, "Deneme süresi mi?" diye yutkunarak, Eszter Hanım'ın "ne demek istediği" konusunda kendisini aydınlatmasını ya da en azından bunun ne anlama geldiğini açıklamasını ister gibi Harrer Bey'e bakıp dursa da, başkan saatine bakıp, "sağ eliyle, sağ kolu olan adama" salonu boşaltmasını gösteren bir hareket yapınca, Harrer Bey herhangi bir açıklamaya başlamak zahmetinde bulunmadı. Gitme zamanı gelmiş ve Harrer Bey kafası karışan ve panikleyen adayı yaka paça salondan çıkardıktan sonra, koridordaki tartışmaları duyulmaya devam ederken ("Beni teşkilata aldıklarını anlamadın mı? İtelemesene, öküz!") Eszter Hanım sandalyeden kalkıp, kollarını göğsünün altında kavuşturarak, her zaman yaptığı gibi "biraz dışarıyı izlemek için" pencerenin önüne dikildi. Bunların daha ilk adımlar olduğunu "bunun gibi boğalar sayesinde hedefe emin adımlarla ilerlediği"ni, başarının, iyi bir planlama ve sağlam bir vizyona göre hareket edenlerin olduğunu, örneğin kendi durumuna bakarsak, yeni Emniyet Müdürü atanana dek –dışarıda kaldırımın yanında bekleyen şoföre, hemen geleceğini işaret ederek– onu harekete hazır ve aynı zamanda kendisine sonsuza dek bağlı kalmak mecburiyetinde olan görevlilerden olu-

şan bir kolluk kuvveti teşkilatının bekleyeceğini düşündü. Esas meselenin bu olduğunu düşünerek deri paltosunu giyip, çelik çıtçıtları teker teker kapatırken, gerekli öngörü, planlılık ve her şeyden önce sağduyu sağlandığı takdirde "yapış yapış hayallere kapılmadan, elle tutulur olgulara göre hareket etme"nin önemini de aklından geçirmeyi ihmal etmedi. "Başka ne olabilirdi ki?" diyerek konuşmasının çantasında olup olmadığını kontrol ettikten sonra, en önemlisinin bu olduğunu, genel olarak yıkıcı hayallere kapılmadan, "sözümona Tanrı, vicdan ya da iyi niyet" gibi yalan ve kandırmacalara –odadan çıktı– "karnının tok olduğu"nu, "Güzellik mi?", "Empati mi?", "İçimizdeki iyilik mi?" diye düşünürken, her kelimede yanaklarını şişirip, eğer çok şairane olmak istiyorsa, o zaman da beşeri dünyanın "ufak çıkarların sazlığı" olduğunu söyleyebileceğini düşünerek kapıdan çıktı. "Sazlık," diyerek suratını buruşturup, siyah Volga'nın arka koltuğuna yerleşip "sazları hareketlendiren rüzgâr"ın da kendisi olduğu tespitinde bulunarak Harrer Bey'in de ön kapıdan binmesini beledikten sonra, şoföre sadece, "Gidelim!" diyerek, sarı yapay deri kaplı koltuğa rahatça yayılarak, gözlerinin önünden kayıp giden evleri izlemeye başladı. Evleri ve şimdi eli ayağı tutan herkes mezarlığa gitmekte olduğundan, geriye kalan tek tük çalışkan vatandaşı izliyor, "mobil komuta merkezi"nin içinde seyahat ettiği her seferinde olduğu gibi, kayıp gitmenin "taklit edilemez büyüsü sayesinde", ağanın toprağını boydan boya tartması gibi, arabayla giderken her şeyi en keskin şekilde görebiliyor, bunların hepsinin gerçekten de kendisinin olduğunu, şimdilik sadece prensipte öyle olsa da, bunun fiilen nasıl gerçekleşeceğini de planlamış olduğunu düşünüp gülümseyerek Volga'nın camından dışarıya bakıyor, içinden, "Çalışın, çalışın, çapalayın, küreyin, taşıyın, yakında başlıyoruz," diye geçiriyordu. TEMİZ BAHÇE hareketi-

nin, "açılım"ın sadece ilk adımı olduğunu Harrer Bey bile bilmiyordu. Ardından ikinci basamak olan DÜZGÜN EV operasyonu başlayacak –araç Szent István Sokağı'ndan merkez mezarlığına doğru döndü– sokaklar ve bahçeler tertemiz olduktan ve kaldırımlar "bal döküp yalanacak" kıvama geldikten sonra, değerlendirme komitesi evleri gezip, "en kolay ve en pratik yaşam yönetimi" dalında, azımsanmayacak bir meblağ olan, TEMİZ EV ödüllerinden çok daha değerli ödülleri sahiplerine teslim edecekti. Eszter Hanım, "Hemen bu kadar ileriye gitmeyelim," diye kendini sakinleştirmeye çalışırken, içinden, "Önce önümüzdekilere, mesela cenazeye odaklanmamız lazım," diyerek, Volga'nın camından dışarıya bakıp tabutun yanında toplanmış dev kalabalığı gözleyerek, yenilenmek isteyen kitlenin önünde sağ koluyla birlikte boy gösterdiği ilk "ciddi" ve rahatlıkla "birlik ve beraberlik amaçlı" olduğunu söyleyebileceği konuşmasını yapacağı için, bu büyük önem taşıyan törende hiçbir hata olmaması ve her şeyin "tıkırında gitmesi" gerektiğini düşündü. "Halkın güvenine layık olup olmadığımızı şimdi anlayacağız," diye Harrer Bey'e seslenip arabadan indikten sonra, kendisine has kararlı adımlarıyla, önünde hemen yol açan kalabalığın arasından cenazeye doğru ilerleyip tabutun başında durdu; mikrofonunu tıklatarak kontrol edip, ciddi bakışlarını halkın üzerinde gezdirerek "cenaze organizasyonuyla görevlendirdiği sağ kolunun işini yine mükemmel bir şekilde gerçekleştirdiği" tespitinde bulundu. Üç gün önce çıkarılan başkanlık yönetmeliği doğrultusunda, taziyelerin yeni devrin ruhunu yansıtması gerektiğinden, törenin sadece din adamlarının değil, "tüm diğer yandaşların ağırlığı"ndan arınması için Harrer Bey'e "tüm dinozorlar"ı dışarı attırıp "tüm süreci toplumsallaştırması" emrini vermişti; –heyecandan eli ayağı titreyen organizatörü başıyla onayladı– ve zımparalanmamış tahtadan yapılan tabut,

basit, hayvan kesiminde kullanılan, ancak iyice ovalanıp temizlenmiş bir masanın üzerinde duruyor, merhumun değerini gösteren "ölümünden sonra" bağışlanmış kırmızı kutunun içine ("spordaki başarıları için" yazan tarafı alta gelecek şekilde) yerleştirilmiş bir madalya göze çarpıyor, standart törenlerde iki tarafta yanan mumların yerinde de, Harrer Bey'in iki eski yardımcısı, tören aceleyle planlandığından üzerlerine süvari kıyafeti, ellerinde, şehirdeki rehinci dükkânından alınmış, cemaatin bu hazin günde değerli bir kahramanını yitirdiğini sembolize eden devasa plastik kılıçlar tutarak, şaşırtıcı ancak etkili bir mevcudiyetle dikiliyordu. Eszter Hanım içinde Pflaum Hanım'ın yattığı tabuta baktığında, cemaattekiler artık "başladığı"nı anlayıp sessizleştiklerinde, içinde yeniden, artık gerçekten de öyle adlandırabileceği, selden önceki gece ziyaretinin anısı canlandı. Kendi kendine, o gün, yaklaşık iki hafta sonra bu "bodur tavuğu" bir kahraman olarak tam da kendisinin son yolculuğuna uğurlayacağını kimin düşünebileceğini, o gece –süslenip püslenip!– on altı gün sonra aklına geldiği kadarıyla bile, o boğucu derecede tatlı evden ayrılıp, bugün tabutunun başında artık içinde öfke olmadan duracağına –şu an Pflaum Hanım terlikleriyle gözünde canlandığında gerçekten de böyle bir şey hissetmiyor, hatta ona biraz acıyordu– kimin inanabileceğini sordu. Halbuki kaderinin sorumlusu –bakışlarını tabuta sabitleyerek düşüncelere daldı– komşusu kadının dediği üzere, utanca daha fazla dayanamayıp oğlunu saçından çeke çeke getirmek için arkasından giden, arkasından giden ve talihsizlik sonucu tam da Wallner'in önünde kılık değiştirmek için bir şeyler arayan çapulcu grubuna denk gelip, pencerelerinin ardında saklanan Karácsony János Sokağı sakinlerinin dediğine göre, onu sonsuza dek susturmadan önce "kendisiyle en çirkin şekilde biraz eğlenmek için" beş dakikalığına "vakit ayıran" bu adamların

kurbanı olmasının sorumlusu sadece kendisiydi. Kişisel bir talihsizlik –diye toparladı üzgün bir ifadeyle, "berbat bir durum" dememeye çalışarak– böylesine "yumuşak bir hayat"ın ardından gerçekten de trajik bir son, hiç haketmediği, ona hiç yakışmayan bir son –diye veda ederken– ama en azından aramızdan kahramanca ayrılıyor –diye içinden geçirerek–, el çantasının fermuarını açıp konuşmasının daktilo edilmiş metnini çıkararak, herkesin pür dikkat kesildiğini gördüğünde, ilk cümlesine başlamak için derin bir nefes aldı. O anda –daha sonra anlaşılacağı üzere "yanlış düzenleme sonucu"– arkasından dört tane daha süvari belirdi ve Eszter Hanım daha müdahale edemeden, iki tane uygun boyutta kesilmiş tahta kılıç çıkarıp, tabutun altına sokarak, tabutu kaldırıp, aldıkları emirlere uygun şekilde, sıra dışı uygulamalara artık aşina olduğundan, bu harekete de kolayca, hemen ve esnek bir tavırla uyum gösteren yaslı cemaatin arasından ilerlemeye başladılar. Eszter Hanım, yüzü kıpkırmızı olarak yerin dibine geçmiş dikilen Harrer Bey'e yok edici bir bakış attıktan sonra, olaylar böyle geliştiğine göre yapacak bir şey olmadığından, kendisi de, ani hareketlenme yüzünden korkup kenara çekilen kalabalığın arasından, "güçlü kuvvetli oldukları için" bu görevi yapmak üzere seçilmiş oldukları için duydukları gururla, taşıdıkları yük tüy gibi hafifmişçesine, adeta neşeyle ve şaşırtıcı bir süratle, kazılan mezar yerine doğru ilerleyen dört süvarinin peşine düştü. Başkanın süvarilerin temposuna yetişmesi gerektiği gibi, onu bir başına bırakmak istemiyorlarsa, diğerlerinin de tempoya uyması icap etti, öte yandan törenin ağırbaşlılığını bozmamak için de, "biraz koşmak" zorunda kaldıklarını gizlemeleri gerekti. En nihayetinde, birazdan anlaşılacağı üzere, tüm bunlar, gaza gelen dört süvarinin, uyarıcı birkaç işarete, el kol hareketine ya da ıslığa rağmen, kılıçların üzerinde taşıdıkları tabutun neşeyle oldu-

ğu kadar, tehlikeli biçimde hoplayıp zıpladığını farketmemeleri sonucunda, tabutun yanında yaşanan karmaşayla karşılaştırılınca solda sıfır kaldı. Cemaat nefes nefese de olsa ağırbaşlı bir şekilde mezara varmayı başardığında ve cemaattekiler "diyebiliriz ki" tam da tabutu görebildikleri için rahatladıklarında, başka bir şey değilse, en azından "birlikte nefes almaya çalıştıkları son yolculuk"un sıra dışılığı bu vedaya hazırlanan kalabalığı gerçek bir cemaate dönüştürdüğünden, elinde rüzgârda dalgalanan kâğıdıyla kendi tarzında hazırladığı konuşmasına başlayan Eszter Hanım'ı tek bir yürek olarak izlemeye başladılar.

Biz, burada toplananlar, hayatın sonunun ölüm olduğunu biliyoruz. Şimdi bunu duyanlar, yeni bir şey söylemediğimi düşünecekler. Ama ben, bir şairi alıntılayarak, güneşin altındaki hiçbir şeyin yeni olmadığını söyleyeceğim. Kaderimiz ölüm, son nokta burası ve hiçbir canlı başka bir şey bekleyerek doğmuyor. Bunu hepimiz bilsek de, şu an kapıldığımız duygu üzüntü değil, yiğitlik ve haysiyet. Sevgili vatandaşlar, toprağa verdiğimiz kişi, sıradan bir kimse. Büyük lafları pek sevmediğimden, sadece tüm şehrimizin, sıradan bir insana veda ettiğini söylemek istiyorum. Büyük küçük, genç yaşlı, hepimiz, hayatının bittiği noktada bu değerli insanın yanında olmak istediğimizden bu mezarın başında bulunuyoruz. Sevdiğimiz bir insan, yapması gerekeni yapan bir insan, gündelik hayatı alçakgönüllü, ölümü ise hepimiz için bayram olan bir insan. Bu bayram, cesaretin bayramı. Bu sıradan insan, sevgili vatandaşlar, utanç verici bir biçimde benim de, sizlerin de, diğerlerinin de karşı koymayıı başaramadığı bir şeye karşı koydu. Soruyorum: Kendisi bir kahraman mı? Ve evet diye cevaplıyorum. Pflaum Hanım'la ilgili olarak tüm kalbimle bunu söylüyorum. O insanı sınayan gecede oğlunu bulmak için çıkmış olsa da, benim için, senin için, onun

için, hepimiz için de çıkmıştı sevgili vatandaşlar. Cesaretin ve mücadele ruhunun bu korunaklı çağda bile tamamen yok olmadığını göstermek için çıkmıştı. Nasıl yaşamak gerektiğini gösterdi, her şartta insan olmanın ne demek olduğunu gösterdi ve bize ve bizden sonra gelen nesillere, kalbi olması gereken yerde olan bir kimsenin nasıl davranacağını gösterdi. Bugün, oğlunun değerini bilmediği bir anneye, bir dula, vefat eden iki kocasına da sadık kalan bir eşe, güzel şeyleri seven sıradan bir kadına, bizim hayatımızın daha iyi olabilmesi için kendini feda eden bir kadına veda ediyoruz. Gözümün önüne, o korkunç gecede, olan biteni kabullenemeyen hali, paltosunu üzerine geçirip, kendisini aşan bir güçle mücadeleye giden hali geliyor. O biliyordu sevgili vatandaşlar, belki de yenileceğini, gözü dönmüş çapulcularla, incecik kollarının gücüyle mücadele etmek zorunda kalabileceğini, her şeyi biliyordu. Yine de tehlikenin karşısında gerilemedi ve teslim olmadan ilerlemeye devam etti. Kendisini aşan güçler kazandı ve o yenildi. Ama ben diyorum ki, aslında kazanan o, ve katilleri mağlup oldu. Katillerini, tek başına, tüm aşağılık saldırganları gülünç duruma düşürmeyi başararak mağlup etti. Nasıl mı? Direnerek, savaşmadan teslim olmayarak, tek başına ileri atılarak. Ve ben diyorum ki, galibiyet onundur! Güle güle Pflaum Hanım, hakettiğin istirahatgâhına git ve tüm yorgunluklarından kurtul. Ruhun, anıların, bize güç veren örnek kahramanlığın hep bizimle kalacak ve bedenin yok olsa da, sen hep bizim olacaksın...

Çürümenin artık prangalarından kurtulmuş işçileri, başladıktan hemen sonra yarım kalan çarpışmanın, sonu belli, acımasız kuşatmanın gerekli şartlarının sağlanmasını ve bir zamanlar canlı ve eşi benzeri olmayan bir bütün olan şeyi, ölümün sonsuz sessizliğinde lime lime etmeyi

şimdilik uyku halinde bekliyorlardı. Haftalardır, hatta aylardır devam eden elverişsiz şartlar, dış sıcaklığın, daha doğrusu *yüzey* sıcaklığının fazlaca düşük olması, veda eden bedenin daha öncesinde taş gibi donmuş olması, beklemekten başka çaresi olmayan kuşatmacılarla, yıkıma mahkûm kaleyi, *gerçekten de* hiçbir şey olmayan, mükemmel bir ebediyetin hâkim olduğu, sarsılmaz bir panoptikon, tam bir frenlenmişlik, zamanın boşluğu, içeriksiz bir varoluş hali hâkim olan tek bir katı kütlede toplamıştı. Sonra yavaş, çok yavaş bir uyanış başlamış, beden, donmuşluğun mahkûmiyetinden kurtulmuş ve böylece, bedenin yokedilişine dair verilen emri takiben, saldırı, her adımda artan bir ivmeyle, yeniden başlamıştı. Ayrıştırıcı maddelerin durdurulamaz tek yönlü aktarımı şimdi kas proteinlerinde devam ediyor, adenozin trifosfat enzimleri genel enerji üssünü, ATP'yi yıkmaya devam ettiğinden, bağ çözücülerden çıkan enerji, böyle korunaksız bir kalede de ATP'ye bağlı aktomiyosinin şekil değiştirmesine, bu da kasların çekilmesine neden olmuştu. Sürekli çözülen ve gittikçe azalan adenozin trifosfat artık ne oksidasyon kaynağından ne de glükozdan temin edilebildiğinden, yeniden sentezlenme noksanlığı nedeniyle kaynaklar tükeniyor, buna paralel olarak biriken laktik asidin yardımıyla, çekilen kasların yerini, kesin bir rigor mortis alıyordu. Yerçekimi kanunlarına itaat ederek toplardamarların en derin noktalarında toplanan kan, yıkıcı savaş manevralarının, yok edici zafere dek en taktiksel noktasını oluşturuyor, kandaki fibrinlere saldırı iki yönden devam ediyordu. Daha öncesinde, kuşatma kesintiye uğramadan önce başlayan sürecin ilk aşamalarında, aktive olmuş trombin, kanda sıvı halde dolaşan fibrinojenlerden ikişer peptid kestiğinden, her yerde ortaya çıkan fibrin molekülleri, birbirlerine bağlanarak, son derece dayanıklı liflerden oluşan bir pıhtı oluşturmuşlardı. Tüm bunlar

pek de uzun sürmedi, ölüm sonucu kandaki oksijen azalmasına bağlı olarak plazmine dönüşen plazminojen, bu fibrin zincirini polipeptitlere böldü, mücadele, diğer yönden saldıran yüksek miktardaki adrelaninin fibrin çözücü etkisinin yardımıyla, kanın akışkanlığını sağlayan süreci tersine çevirerek, homeostasise karşı mücadele eden birliklerin hızlı ve görkemli zaferiyle sonuçlanmak üzere devam etti. Pıhtıyla başa çıkmak daha zor, daha önemlisi, daha yavaş olacağından, akışkan yapının korunması görevi az da olsa kolaylaştırdı, sıra bir sonraki adım olan, alyuvarların yok edilmesine geldi. Liflerin sıvı tutma yetisinin sonlanmasıyla, hücrelerarası madde, büyük atardamarların etrafında yarı organize olmuş halde toplandı, bunun sonucunda da, kan hücrelerinin çeperleri geçirgen hale geldiğinden, hemoglobin sızması başladı. Hemoglobin, al rengini veren maddeleri kaybetti, bu karşı konulmaz sıvıyla birleşip onu boyayarak liflerden sızdı, böylece acımasızca saldıran yıkıcı güçler, bir muharebeyi daha hatırı sayılır bir zafer kazanarak sonlandırdılar. Senkronize bir biçimde devam eden genel harekâtın arka planında, aynı anda hem kaslara hem de kana vurulan bir darbeyle, korumasız bedenin bir zamanlarki muhteşem krallığının iç düşmanları daha ölüm ânında ayaklandı, önlerindeki tüm barikat ve engeller kalktığından, karbonhidratlar, yağlar ve özellikle de proteinlerin geçmişte taklit edilemez bir zarafetle işleyen düzenine adeta "saray devrimcileri" gibi saldırdılar. Bu fermente hücrelerden oluşan birlik, *autodigestio postmortales*[1] adını taşıyan harekâtı gerçekleştirdiği sırada, bu objektif hedef seçiminin ancak konunun hazin özünü maskelediği artık gizli kalamayacağından, bu noktada artık bazı "hizmetkârların da kıpırdanmaya başladı-

1. (Lat.) Hücrelerin ya da dokuların ölüm sonrası kendi kendi i sindirmesi. (Ç.N.)

ğından" bahsetmek gerekliydi. Kalede canlı bir yaşam sürüp giderken bile bir inhibitör sistemiyle kontrol altında tutulması gereken *hain* hizmetkârlar, görevleri sadece krallığın deposuna giden besinlerin çözülmesi ve kullanıma hazırlanmasıyla kısıtlı olsa da, ileri gidip, hizmetinde bulundukları ana sisteme saldırmaları, ancak sürekli ve son derece katı bir idare yapısıyla önlenebildi. Örneğin, proteolik enzimlerin, yani görevleri orijinalinde peptit bağlarını yıkarak lökositlerin hidrolizini katalize etmek olan proteazomların, aynı zamanda midedeki hidroklorik asitle birlikte albümin yapısını da yıkmalarını ancak musinin güçlü varlığı önleyebiliyordu. Karbonhidratların ve yağların pek de farklı olmayan durumundaysa, hem NADP ve koenzim-A, hem de lipaz ve dehidrojenize yağ asitlerini kontrol altında tutmak için, yıkıma ant içmiş enzimleri alt edip harekete geçmelerini engellemeyi onlardan başkasının başaramayacağı bir inhibitör bölüğü gerekiyordu. Artık fren yoktu, direniş yoktu ve böylece elverişli hava sıcaklığının sağlamasıyla, seçili bölgelerde "saray devrimi" başlayabilirdi, daha doğrusu devam edebilir, midenin mukoza zarının damarlarındaki hematik aside dönüşen kan, pek çok noktada mide çeperinin yapısını çözdü ve özellikle hidroklorik asit ve pepsin bazlı bölük, karın boşluğundaki organların hücrelerine saldırmak üzere atağa geçti. Köleleştirilmiş enzim birliklerinin hareketlerinin sonucu olarak, karaciğer glikojeni bileşenlerine ayrıldı, midenin otolizi de başladı, kavramın sonucunda olacakları acımasız bir keskinlikle belirttiği, her canlının doğduğu andan itibaren kendi yok oluşunu da içinde barındırdığını gösteren öz çürüme süreci de başladı. İşin çoğunu, yadsınamaz biçimde, ortamın göreceli oksijen yoksunluğu nedeniyle yavaş ancak kararlı bir şekilde ilerleyen kokuşma, yani nitrojen içerikli organik bileşikler yapıyor, öncelikle proteninin parçalanmasıyla görevli mikroorga-

nizmaların fermente edici harekâtı yapılıyor, mikroorganizmalar güçlerini birleştirerek, öncü birlikler gönderip, aslında bir çoğuna ev sahipliği yapan bağırsak sisteminde atağa geçiyor, oradan yayılarak, adım adım kalenin tüm evrenini ele geçirmeye başlıyorlardı. Birkaç anaerob mikrobun dışında, timler daha çok aerob çürütücülerden oluştuğundan, birliklerin tamamını saymak neredeyse imkânsız görünüyor, örneğin bacterium protegus vulgaris, B. subtilis mesentericus, B. *pyocyaneus*, *Sarcina flava* ve *Streptococcus pyogenes*'lerin yanında sayısız mikroorganizma savaşın kaderini belirleyecek çarpışmalarda saflarını alıyor, ilk çarpışmalar, derideki toplardamarların civarında yaşanırken, mide çeperi, kasıklar, daha sonra kaburgaların arası ve köprücükkemiğinin altındaki ve üstündeki kanallar da muharebe meydanına dönüşüyor, burada hem kokuşma sırasında ortaya çıkan hidrojen sülfit ve kandaki hemoglobin birleşerek verdoglobin oluşturuyor, hem de çözülen alyuvarlardaki boyayıcı demir içeriğiyle birleşerek demir sülfat oluşturuyor, sonra da tüm bu bileşikler kasları ve iç organları ele geçiriyordu. Yine ağır toplar sayesinde, sürekli olarak çürüyen hücrelere kan boyalı vücut sıvısı akışı sağlanıyor, yapı malzemelerinin bu yavaş aktarımı, deriden örtüye ulaşana dek devam ediyor, o noktada yeni bir süreç başlıyordu: Derine sızma. Heteroliz hikâyesine paralel bir sürecin kahramanı ise, anaerob bir mikroorganizma olan *clostridium perfringens*, yani bağırsaklarda sürecin başından beri hızla çoğalan, geniş etkili bir bakteri olup, bu bakteri faaliyetlerini yerlisi olduğu bölgenin haricinde, midede de damarlarda devam etmek üzere genişletti, hızla bedenin tamamına yayılarak, kalpteki boşluklarda ve akciğer zarının altında gaz kabarcıkları oluşturup, derinin kokuşması sırasındaki kabarcık oluşumuna destek verdi, bu sürecin sonunda da deri tamamen kelleşti. Bir zamanların fethedilemez, karmaşıklığının ardından bile görünen basit bir mantıkla iş-

leyen protein krallığı bu noktada artık tamamen yıkıldı, önce albümoz-peptonlar, ardından amido grubu, nitrojen içerikli ve nitrojensiz aromatik maddeler ve sonunda organik yağ asitleri dağıldı, formik, sirke, tereyağ, valerian, palmitin ve stearin gibi çeşitli asitlerle, hidrojen, nitrojen ve su gibi çeşitli inorganik maddeler ortaya çıktı. Amonyum toprakta yaşayan nitrat bakterilerinin yardımıyla oksitlenerek nitrik asit haline geldi, pek çok farklı süreçten geçip bitkilerin kıl köklerinden, ilk meydana geldiği dünyaya geri döndü. Ayrışan karbonhidratların kalıntılarından birisi olan karbondioksit, sadece prensipte bile olsa, bir gün fotosentez içinde yerini almak üzere havaya karıştı. Tüm bunlardan üstün bir yapı, her şeyi ince hatlar üzerinden içine çekti, uzun bir direnişin ardından dokular, kıkırdak ve sonunda kemik bile nafile savaşın sonunda teslim olup, bir zamanların kalesinden geriye hiçbir şey kalmadığında, aslında tek bir atom bile kaybolmayacak şekilde, hepsini yeniden organik ve inorganik yaşamlara dağıttı. Her şey mevcuttu; tüm olan bitenin kaydını tutacak bir defterdar bulunmasa da, krallığın yegâne ve taklit edilemez varlığı bu noktada sonsuza dek yok oldu, düzenin kristallerini içinde saklayan kaosun devinimi, olguların arasında süregelen bayağı ve durdurulamaz hareket tarafından öğütüldü. Bir zamanların krallığı, öğütülüp kömüre, hidrojene, nitrojene ve sülfüre dönüştü, hassas dokular ayrıldı, dağıldı ve yok oldu, akıl almaz derecede uzak bir irade tarafından sindirildi; tıpkı, son sözün, bu kitabı, şimdi, burada, tam bu noktada sindirdiği gibi.

Yaşayan en önemli Macar yazarlardan Krasznahorkai, yapıtlarındaki biçem özelliğiyle öne çıkıyor. Yazarın "kıyamet güldürüsü" diye nitelendirilen *Direnişin Melankolisi* adlı yapıtı, bir taşra kasabasına gelen gizemli sirkin ekseninde biçimleniyor. Sirkin tek gösterisi olan devasa balina, kasabalıları birbirine düşürürken gözü yükseklerde olan Eszter Hanım'a da diktatörlük yolunu açıyor.

Kazandığı Booker Ödülü'nün jüri başkanı Marina Warner, onu şu sözlerle betimliyor: "László Krasznahorkai, olağanüstü yoğun ve geniş kapsamlı tınısıyla, günümüz yaşamının dokusunu ürkütücü, şaşırtıcı, müthiş komik ve sarsıcı güzellikte sahnelerle aktaran vizyona sahip bir yazardır."

#macaredebiyatı #toplumsalçözülme #hayalkırıklığı #ironi #yaşam

ISBN 978-975-07-6187-4

can

canyayinlari.com | f | | X canyayinlari

roman

9 789750 761874